

Greenport Duin- en Bollenstreek

Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016

Colofon

Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016

Definitieve versie ISG2016, juli 2016

Vastgesteld door de gemeenteraden van de samenwerkende Greenportgemeenten:

Noordwijk 16 juni 2016

Lisse 23 juni 2016

Katwijk 30 juni 2016

Noordwijkerhout 30 juni 2016

Teylingen 30 juni 2016

Hillegom 7 juli 2016

Vormgeving: Studio Kordaat, www.studiokordaat.nl

Redactie: Coördinatieteam Herziening ISG / Marcel Vissers (procesmanager)

Postadres: Koningin Julianalaan 3, Postbus 589, 2220 AN Katwijk

Deze Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport is een uitgave van de zes samenwerkende gemeenten in de Greenport Duin- en Bollenstreek:

Hillegom,
Katwijk,
Lisse,
Noordwijk,
Noordwijkerhout,
Teylingen.

Gemeente
Noordwijkerhout

Inhoud

1	Inleiding	6
	Leeswijzer en proces	9
2	Ambities	10
2.1	De Greenport Duin- en Bollenstreek	11
2.2	Voorgeschiedenis	12
2.3	Greenport(s) Nederland	13
2.4	Herstructureringsopgave Greenport Duin- en Bollenstreek	14
2.5	Regionale StructuurVisie Holland Rijnland	14
2.6	Ambities en uitgangspunten van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport	16
3	Ontwikkelingsvisie	18
4	Thematische uitwerking	24
4.1	Vitale Greenport	25
4.2	Vitaal landschap	34
4.3	Duurzaam en robuust watersysteem	41
4.4	Versterken recreatie en toerisme	50
4.5	Aantrekkelijke woonregio	54
4.6	Bedrijvige regio	56
4.7	Bereikbare regio	60
5	Uitvoering	64
5.1	Planologisch kader, instrumentarium	65
5.2	Integrale ontwikkeling, financiering, kostenverhaal	66
5.3	Bollengrondcompensatie(fonds)	68
5.4	Herstructurering(sfonds)	71
5.5	Greenport Ontwikkelingsmaatschappij, exploitatie(begroting)	72
5.6	Meerjarenprogramma	78
5.7	Projectgebonden samenwerking tussen GOM en grondgebiedgemeenten	78

1. Inleiding

1 Inleiding

In december 2009 is de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport door de gemeenteraden van de zes greenportgemeenten vastgesteld, als uitwerking van de Regionale Structuurvisie (RSV) van Holland Rijnland. Deze uitwerking was noodzakelijk om een wettelijk bindend planologisch kader vast te stellen waarbinnen de op te richten Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) zou kunnen opereren. De ISG is dan ook opgesteld als wettelijke structuurvisie in de zin van de Wro2008 en heeft na de vaststelling door de gemeenteraden voor de zes gemeenten een zogenaamd “zelfbindend” karakter.

Evaluatie en herijking

In het raadsvoorstel ter vaststelling van de ISG2009 is aangegeven dat “na drie jaar de ISG op bestuurlijk niveau zal worden geëvalueerd”. Naar aanleiding van de bijeenkomst over strategische samenwerking in de Duin- en Bollenstreek op 14 februari 2013 is in afspraak 27 van het zogenaamde “Valentijnsakkoord” vastgelegd dat “herijking van de ISG in de komende jaren (zal) plaatsvinden”. Tevens is daarbij onderstreept dat de gezamenlijke opgave blijft “om het buitengebied aan een hoge landschappelijke kwaliteit te helpen, met ruimte voor de beeldbepalende ‘veelzijdige tuinbouw’”. Een derde aanleiding om de evaluatie en herijking ter hand te nemen is het gewijzigde provinciale beleid, waarbij de sturing door middel van rode contouren vervallen is. Vanwege het belang van planologische duidelijkheid in de Greenport is in september 2014 het “Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek” ondertekend om de planologische continuïteit te waarborgen. Met de vaststelling van de geactualiseerde ISG2016 eindigt de werking van dit afsprakenkader.

De evaluatie is uitgevoerd in de periode september 2014 - februari 2015 en is tot stand gekomen op basis van gesprekken met stakeholders, mede-overheden en bespreking met medewerkers en bestuurders van de zes greenportgemeenten.

De hoofdconclusies van de evaluatie luiden:

- De planologische duidelijkheid is voor de greenport van groot belang en moet overeind blijven.
- De aanpak door de GOM wordt gewaardeerd.
- De hoofdlijnen van de ISG worden niet ter discussie gesteld.
- Binnen de kaders kan en moet wel gezocht worden naar mogelijkheden om de dynamiek te vergroten en de uitvoering te versnellen. Er worden door diverse partijen verbeteringen gewenst in de gezamenlijke beleidsvorming en aanpak van de herstructureringsopgave.

*Het resultaat van de herziening is
de voorliggende ontwerp-ISG2016.*

In maart 2015 hebben de zes gemeenteraden kennisgenomen van de Evaluatie en unaniem ingestemd met het starten van de herziening van de ISG op basis van de conclusies en aanbevelingen in het Evaluatierapport (zie bijlage). Het resultaat van de herziening is de voorliggende Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016 (ISG2016).

Aanleiding Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport

De ISG richt zich op een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin- en Bollenstreek in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten.

De Duin- en Bollenstreek heeft een omvangrijke economische en landschappelijke vitaliseringsopgave. Om deze opgave voortvarend ter hand te nemen, hebben de Greenportgemeenten de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) opgericht. Een wettelijk bindend planologisch kader, waarbinnen de GOM goed kan opereren, is daarbij van groot belang. Mede daarom besloten de Greenportgemeenten in 2009 om deze Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport (ISG) uit te werken en vast te stellen voor de Duin- en Bollenstreek.

De ISG2009 kan worden gezien als een deeltuitwerking van de Regionale Structuurvisie (RSV), die het intergemeentelijke samenwerkingsverband Holland Rijnland begin 2009 vaststelde. De RSV benoemt vier landschappelijke karakteristieken: de Aaneengesloten Stedelijke Agglomeratie, de Kustzone, de Bollenstreek en de Veenweide en Plas-sen. De RSV van Holland Rijnland heeft geen wettelijk karakter zoals de wettelijk verplichte, zelfbindende structuurvisies van gemeente, provincie en het Rijk. In tegenstelling tot de RSV heeft de ISG voor de

Duin- en Bollenstreek, na vaststelling door de gemeenteraden, voor die gemeenten wel een zelfbindend karakter.

Het doel van de ISG Duin- en Bollenstreek is daarmee drieledig:

- Het gedetailleerder dan in de RSV vastleggen van het ruimtelijke ontwikkelingskader voor de vitalisering van de Duin- en Bollenstreek tot en met 2030;
- Het, in tegenstelling tot de RSV, wettelijk verankeren van het ontwikkelingskader als zelfbindend ontwikkelingskader voor de Greenportgemeenten;
- Het verschaffen van een planologisch juridische basis voor het verevenen van plankosten op basis van de Wro2008.

Reikwijdte van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport

De Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport heeft een integraal karakter, geldt voor het hele buitengebied van de zes Greenportgemeenten (met uitzondering van het plassen gebied en de ontwikkellocatie Valkenburg) en gaat met name in op de toekomstige ruimtelijk-functionele ontwikkeling van het buitengebied.

Op grond van het gewijzigde ruimtelijk beleid van de provincie en het vervallen van de contouren zijn in de ISG2016 tevens de ontwikkellocaties uit het Afsprakenkader Vitale Greenport opgenomen en het werkingsgebied van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) en de begrenzing van het stedelijk gebied van de Greenport gedefinieerd. Bij een volgende evaluatie en actualisatie van de ISG zal bezien worden of een gebiedsomvattende structuurvisie (c.q. omgevingsvisie) kan worden opgesteld, waarbij de samenhang met andere omgevingsvisies die binnen Holland Rijnland ontwikkeld worden uiteraard van groot belang is.

De ISG richt zich op een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin- en Bollenstreek in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten.

Tijdshorizon - Deze ISG beslaat de periode tot 2030.

2009

2016

Startpunt
ISG

Herziening ISG

Relatie met andere plannen - Ladder voor Duurzame Verstedelijking

De ISG2009 is een deeluitwerking van de RSV. In verband met de veranderende rol van Holland Rijnland zal de RSV in de toekomst niet meer geactualiseerd worden. Wel zal de regionale afstemming en onderbouwing die noodzakelijk is voor de Ladder voor Duurzame Verstedelijking op de schaal van Holland Rijnland plaatsvinden. De ISG geeft de gemeenschappelijke, ruimtelijke ambities van de zes Greenportgemeenten weer en laat door middel van kaartbeelden met beschrijvingen de voorgenomen koers zien. Alle beschikbare en

relevante documenten, zoals structuurvisies, bestemmingsplannen, de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit en de Verordening Ruimte zijn in deze actualisering meegenomen. De ISG is leidend voor de inbreng van de greenportgemeenten in andere ruimtelijke processen.

De ISG2009 is het vigerend wettelijk toetsingskader bij het vaststellen of wijzigen van bestemmingsplannen en bij het verlenen van omgevingsvergunningen. Na vaststelling door de gemeenteraden van de geactualiseerde ISG2016 is deze het toetsingskader.

Leeswijzer en proces

Aangezien de hoofdlijnen van de ISG bij de evaluatie niet ter discussie zijn gesteld zijn de hoofdstukken 2 en 3 niet herzien. Hoofdstuk 2 beschrijft de voorgeschiedenis, de aanleiding en het doel van de ISG2009 en verwoordt de gezamenlijke ambities van de greenportgemeenten. Dit inleidende deel legt daarnaast de relatie naar de RSV. In hoofdstuk 3 zijn de pijlers voor het ruimtelijk beleid en de strategische hoofdlijnen tot 2030 opgenomen, zoals deze door de zes gemeenteraden zijn vastgesteld in 2009.

Voor de leesbaarheid en samenhang van de ISG2016 zijn deze hoofdstukken uit de ISG2009 integraal overgenomen. Wel is een aantal voetnoten toegevoegd om de link met het geactualiseerde themadeel te leggen. De integrale ISG-kaart is geactualiseerd en opgenomen in hoofdstuk 4.

De kern van de ISG2016 wordt gevormd door het herziene en geactualiseerde hoofdstuk 4, waarin de strategische hoofdlijnen per thema zijn uitgewerkt. De beleidsrijke wijzigingen zijn op grond van de inbreng van werktafels met stakeholders en mede-overheden en na advies van het Platform Greenport RO opgenomen in de "Beslispuntennotitie Herziening ISG Duin- en Bollenstreek" (zie bijlage). In september/oktober 2015 hebben de raden van de greenportgemeenten unaniem ingestemd met de beslispuntennotitie. De voorstellen uit deze notitie zijn verwerkt in de teksten van de ISG2016.

Hoofdstuk 5 gaat in op de wijze van uitvoering. Deze tekst is geactualiseerd en geconcretiseerd. Doordat de herstructureringsopgave jaarlijks in het meerjarenprogramma van de GOM steeds verder en beter is uitgewerkt, is deze nu veel scherper in beeld gebracht dan ten tijde van de opstelling van de ISG2009 mogelijk was. In dit hoofdstuk is de kaart met de exacte begrenzing van het Werkingsgebied van de GOM opgenomen.

De ontwerp-ISG2016 is op 27 januari 2016 besproken in het Overlegplatform Greenport RO en door de zes greenportgemeenten vervolgens vrijgegeven voor inspraak. Het ontwerp heeft zes weken ter inzage gelegen vanaf vrijdag 11 maart tot en met donderdag 21 april 2016. Er zijn in totaal vijf zienswijzen ontvangen die in de "Nota van Beantwoording en Wijzigingen ISG 2016" (zie bijlage) van een reactie voorzien zijn en tot enkele aanpassingen hebben geleid. Daarnaast zijn enkele ambtshalve aanpassingen doorgevoerd, die met name betrekking hebben op het verwerken van actuele ontwikkelingen en het verhelderen van de kaartbeelden. De concept-Nota van Beantwoording is op 11 mei 2016 besproken in het Overlegplatform Greenport RO en van een positief advies voorzien.

De zes gemeenteraden hebben de ISG2016 vervolgens unaniem vastgesteld (data zie colofon). Tegen de vaststelling is geen bezwaar of beroep mogelijk.

2030

Eindpunt ISG

2. Ambities

2.1 De Greenport Duin- en Bollenstreek

De Duin- en Bollenstreek ligt tussen de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad en geniet internationale bekendheid vanwege de Keukenhof en het bollencomplex. In de Duin- en Bollenstreek zijn economie en landschap van oudsher nauw verbonden. Het bollencomplex is bepalend voor de bollenteelt en occupatiepatronen. In 2005 wees het kabinet de Duin- en Bollenstreek aan als één van de vijf Greenports in Nederland. Een Greenport is een tuinbouwgebied met een economische dynamiek die, vanuit het perspectief van de internationale concurrentiepositie, belangrijk is voor heel Nederland. Daarmee erkent het Rijk het economisch belang van het totale bollen- en sierteeltcomplex in de Bollenstreek, met zijn productie, handel, distributie, onderzoek en promotie.

*Een Greenport is een tuinbouwgebied met
een economische dynamiek die
belangrijk is voor heel Nederland.*

Internationaal en nationaal gezien is de keten van het bollen- en bloemencomplex dan ook van bijzonder groot belang. De aanwezige netwerken en potenties bestaan met name uit de (inter)nationaal belangrijke elementen. Zoals Flora Holland met handel en export, de teelt van bijzondere bolgewassen, vaste planten en bloemen, de kennisontwikkeling en innovaties op het vakgebied, de Keukenhof en het bollentoerisme, alsmede de spin-offs daarvan.

De groei en ontwikkeling van de teelt, handel en export die nodig zijn om de centrale positie te behouden, leiden echter tot verdere aantasting van de openheid van het gebied. Op het kwetsbare landschap rusten veel ruimteclaims voor bijvoorbeeld woningbouw, bollen-, handels- en exportbedrijven en reguliere bedrijven die zijn gespecialiseerd in glas en infrastructuur. Een evenwichtige inpassing van deze claims is van groot belang.

2.2 Voorgeschiedenis

Sinds de jaren tachtig van de twintigste eeuw groeit de druk op het gebied van de greenportgemeenten binnen de Duin- en Bollenstreek. Er liggen talloze ruimteclaims op het gebied voor onder andere woningbouw en bedrijven-terreinen. Daarnaast leidden, zoals genoemd, de aanleg van ondersteunend en gespecialiseerd glas en de bouw van grote handels- en exportbedrijven/centra tot een behoorlijke bebouwing van het oorspronkelijke open buitengebied. Verrommeling van het open bollengebied en claims ten behoeve van andere bestemmingen zijn ongewenste ontwikkelingen binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek.

Pact van Teylingen

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw vinden steeds meer partijen, zowel overheden als marktpartijen, de verdergaande verrommeling binnen de Duin- en Bollenstreek een ongewenste ontwikkeling. Door de verrommeling verdwijnen specifieke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van de streek en versteent het gebied. Die ontwikkelingen leidden ertoe dat maatschappelijke organisaties en overheden de handen ineen sloegen om het tij te keren. Deze samenwerking werd op 25 maart 1996 vastgelegd in het Pact van Teylingen. Dit pact was nadrukkelijk bedoeld om verdere aantasting van het gebied tegen te gaan en heeft daarom een defensief karakter. In de praktijk leidde dit naast een adequate bescherming tegen invloeden van buitenaf echter ook tot een vertraging van positieve en wél gewenste ontwikkelingen van het gebied.

Offensief van Teylingen

In maart 2004 is in aanvulling op het Pact van Teylingen het Offensief van Teylingen vastgesteld. Dit offensief zet op initiatief van de greenportgemeenten in op het realiseren van gewenste ontwikkelingen en op het saneren van ongewenste ontwikkelingen door middel van gebieds- en bedrijfsmodules. Essentieel hierbij is de rol van de Stuurgroep Pact van Teylingen, waarin overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven zijn vertegenwoordigd. De stuurgroep heeft een afstemmende, adviserende en regievoerende rol. Mede door deze opzet zijn de ervaringen met het Offensief van Teylingen positief. Kanttekening hierbij is dat snelheid, slagkracht en schaal beperkt zijn, waardoor nog onvoldoende resultaten zijn geboekt.

Nota Ruimte en Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer- Bollenstreek

Tot 2004 bedreigden de genoemde sectorale ruimteclaims op het gebied het voortbestaan van de Duin- en Bollenstreek als mondiaal kennis-, teelt-, handels- en transportcentrum. Deze manifeste dreiging veranderde door:

- a. de gezamenlijke afspraken van de gemeenten in de nieuwe regio Holland Rijnland ten aanzien van woningbouw tot 2020;
- b. de aanduiding van het gebied van de Duin- en Bollenstreek als Greenport in de Nota Ruimte (januari 2006);
- c. erkenning van de waarde van de Greenport Duin- en Bollenstreek;
- d. de constatering in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek dat er slechts ruimte is voor beperkte woningbouwopgave (mei 2006).

De Nota Ruimte benoemt een gebiedsuitwerking voor de Haarlemmermeer en de Bollenstreek. Het Rijk heeft de provincies Noord- en Zuid-Holland verzocht om op te treden als opdrachtnemers. Zij zijn hiermee aan de slag gegaan, in samenwerking met de gemeenten Haarlemmermeer en Bennebroek, Hoogheemraadschap van Rijnland, Holland Rijnland, private partijen en maatschappelijke organisaties. Gedeputeerde Staten van Noord- en Zuid-Holland stelden het definitieve rapport van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek met instemming van Provinciale Staten op 16 mei 2006 vast.

2.3 Greenport(s) Nederland

Nederland heeft op het gebied van tuinbouw een grote naam. Wat tuinbouw betreft is Nederland een van de grootste spelers op de wereldmarkt. Of het nu gaat om groenten en fruit, bloemen en planten of bloembollen en bomen: de Nederlandse tuinbouwsector telt internationaal mee. Het is daarom niet verwonderlijk dat de tuinbouwsector ook in belangrijke mate bijdraagt aan de Nederlandse economie.

Economisch belang tuinbouwcluster (Greenport(s) Nederland)

Exportwaarde:	€14 miljard ¹
Productiewaarde:	€7 miljard
Het tuinbouwcluster is goed voor 24 procent van het overschot op de betalingsbalans	
Op 7 procent tuinbouwareaal levert het tuinbouwcluster 40 procent van de agrarische economische waarde	
260.000 directe en indirecte arbeidsplaatsen	
Aandeel sierteelt in wereldhandel:	60 procent
Aandeel bollen in wereldhandel:	90 procent
Additionele omzet veredelingsbedrijven:	€2,5 miljard
Additionele productiewaarde kennisintensieve toeleverende industrie:	€ 1 miljard

De tuinbouw in ons land is geconcentreerd in een aantal kernen: de greenports. Ze zijn vergelijkbaar met logistieke 'mainports' zoals Schiphol en Rotterdam. Net als deze mainports zijn de greenports gebieden waar een concentratie is van bedrijven die sterk met elkaar verbonden zijn. De Duin- en Bollenstreek is misschien wel de greenport met de grootste internationale bekendheid door de toeristische aantrekkingskracht van de bollenvelden en de Keukenhof. Het is een van de greenports waar verschillende gebiedsfuncties, zoals wonen, werken en toerisme enorm met elkaar zijn verbonden.

De strategie van Greenport(s) Nederland is gebaseerd op het opereren vanuit gezamenlijke belangen: vanuit het bedrijfsleven, belangen-organisaties en de lokale, provinciale en landelijke overheid. Een netwerkstructuur verbindt de ontwikkelingen van vijf² kernen (greenports) en de verbonden overige productielocaties in de glastuinbouw, boom- en bollenteelt (satellietgebieden) met elkaar.

Greenport(s) Nederland heeft een gezamenlijke visie uitgewerkt met als horizon 2040. Sinds eind 2008 ligt er een door de greenports ontwikkelde en gedragen visie klaar: de Visie 2040. Deze geeft een heldere beschrijving van de ontwikkelingen, trendbreuken, analyses en doelstellingen vanuit een mondiale scope. De Visie 2040 beschrijft daarbij vooral generieke ontwikkelingen en keuzes die verdere uitwerking nodig hebben voor de verschillende productgroepen, regio's en participanten. De generieke ontwikkelingen en keuzes zijn uitgewerkt langs vijf blikvelden: verdienen (benutten marktkansen), versterken (versterken relaties met de samenleving en de consument), verbinden (transport, logistiek en infrastructuur), vernieuwen (kennis en innovatie) en verduurzamen (duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen). De ambities van Greenport(s) Nederland zijn hoog: een excellerende tuinbouw die in de toekomst, nog meer dan nu het geval is, bijdraagt aan de economie, werkgelegenheid, leefbaarheid, bereikbaarheid, gezondheid en voedselzekerheid van Nederland.

¹ Deze cijfers uit 2009 zijn uiteraard aan fluctuaties en veranderingen onderhevig. De laatste door het voormalig Productschap Tuinbouw gepubliceerde cijfers (januari 2013) geven voor het jaar 2012 een exportwaarde van €16,6 miljard en een productiewaarde van €7,9 miljard.

² Update: zeven, Greenport Noord-Holland Noord en Greenport Gelderland hebben inmiddels ook de status van Greenport.

2.4 Herstructureringsopgave Greenport Duin- en Bollenstreek

De Greenport Duin- en Bollenstreek vormt anno 2008 een economisch kerngebied van wereldformaat. Bedrijven uit deze regio verzorgen bijna tweederde³ van de mondiale handel en export van bloembollen. Samen met het bloemencluster rond Rijnsburg en het toerisme van Keukenhof tot kust is dit hele agrocomplex in de Duin- en Bollenstreek een belangrijke economische motor. Eén die duizenden banen en jaarlijks meer dan een miljard euro genereert.⁴

Er is een grote herstructurering van de sector nodig om te overleven in de versterkte internationale concurrentiestrijd. Een herstructurering waar ruimte is voor schaalvergroting en intensivering, maar ook voor sanering. Tegelijkertijd ligt er een belangrijke opgave om verdergaande verrommeling van het kostbare landschap tegen te gaan. Een goede sturing van dit complexe proces biedt kansen om de grote potenties van de sector uit te buiten en de kostbare kwaliteiten van het landschap te verbeteren. De Greenport Duin- en Bollenstreek is dus een gebied waar forse investeringen nodig zijn om het vitaal te houden.

Uit een in 2008 uitgevoerd agrarisch structuuronderzoek (Opengrondstuinbouw in de Duin- en Bollenstreek, LTO Noord Projecten B.V., maart 2008) blijkt dat de sector een veerkracht bezit die de verwachting van velen overtreft. Meer dan 80 procent van de ondervraagde bedrijven kwalificeert het eigen toekomstperspectief als redelijk tot goed. Meer dan de helft van alle ondervraagde bedrijven wil investeren in groeimogelijkheden en bijna 30 procent wil de huidige bedrijfsvoering handhaven. Slechts 20 procent geeft aan het bedrijf te willen afbouwen of beëindigen.⁵

Voeg daarbij een aantal bovenregionale opgaven en randvoorwaarden vanuit natuur, bodem, water, verkeer en milieu en het is duidelijk dat herstructurering van de Greenport een complexe zaak is. De ruimteclaims vanuit alle belanghebbende sectoren en partijen overstijgen het beschikbare areaal in de Duin- en Bollenstreek veruit. Veel ruimteclaims zijn strijdig en de beleidsmarges door de ingenomen standpunten van alle betrokken partijen zijn zeer klein geworden. Het gevolg is dat partijen elkaar gevangen houden met hun eisen en claims, waardoor voortgang in alle noodzakelijke ontwikkelingen dreigt te stagneren. Keuzes kunnen de zaak in beweging krijgen. Met de oprichting van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) Duin- en Bollenstreek gaan de greenportgemeenten serieus aan de slag met de herstructurering van de sector en landschapsverbetering.

³ Update: 60 procent.

⁴ Update: ongeveer 5000 banen en 400 miljoen euro aan regionale toegevoegde waarde (onderzoek in november 2013 uitgevoerd in opdracht van Rabobank Bollenstreek en GOM).

⁵ Update: landelijke cijfers (2014, AgriDirect) 8% bollentelers wil stoppen, 16% wil uitbreiden. 2014: 191 teeltbedrijven in de Bollenstreek (CBS).

2.5 Regionale StructuurVisie Holland Rijnland

De Duin- en Bollenstreek maakt onderdeel uit van het intergemeentelijke samenwerkingsverband Holland Rijnland. De Regionale StructuurVisie (RSV) van Holland Rijnland benoemt de volgende ambities:

- Een regio zijn met een prettig woon- en leefklimaat, die haar inwoners ook in de toekomst voldoende, herkenbare en uiteenlopende goed bereikbare woon-, werk- en recreatiemogelijkheden biedt.
- Onderscheidend zijn in de Randstad en bijdragen aan de internationale positionering van de Randstad. Hierdoor heeft de regio een toegevoegde waarde op het gebied van landschap, woonmilieu en economie.

Wat de Greenport betreft benoemt de RSV de ambitie dat deze in 2020 in een geherstructureerde en duurzame vorm aan concurrentiekracht gewonnen heeft. En dat de Greenport zich heeft ontpopt als de nummer één in Europa op het gebied van kennisontwikkeling, teelt, handel en export van bollen, vaste planten, bloemen en aanverwante producten.

Het doel voor het buitengebied in de Duin- en Bollenstreek luidt: herstructureren en versterken van een vitaal bollencomplex en de landschappelijke kwaliteit inclusief glastuinbouw. De belangrijkste dilemma's hierbij zijn de druk van woningbouw en overige ruimte-claims, zoals bedrijventerreinen, veeteelt en detailhandel op het open gebied als bedreiging van de bollenteelt en de slechte bereikbaarheid.

Als antwoord op deze dilemma's beschrijft de RSV de volgende keuzes:

- oprichting van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM);
- bevestiging van de afspraak gebiedsuitwerking:
2.625 hectare bollengrond;
- ontwikkeling van de Greenport heeft de voorkeur bij afweging van ruimtelijke ontwikkeling;
- ruimte maken voor greenportgerelateerde bedrijvigheid;
- beperkte ruimte voor niet greenportgerelateerde bedrijvigheid;
- glastuinbouw in concentratiegebieden (Rijnsburg, Zijlhoek, Rooversbroekpolder);
- ruimte bieden voor het herstel van cultuurhistorische en landschappelijke waarden;

- investeren in het open landschap met de nadruk op de open vensters en het tegengaan van verrommeling;
- maximaal 2.900 woningen buiten de rode contour (het stedelijk gebied) met het streven deze deels toch te realiseren binnen de rode contour;
- verbeteren van de bereikbaarheid van de Duin- en Bollenstreek;
- graslanden met grote natuurwaarden behouden (onder meer polder Elsgeest, polder Hoogeweg en Zwetterpolder);
- betere profilering van recreatieve en toeristische mogelijkheden in de Duin- en Bollenstreek;
- investeren in de ecologische verbindingzones (onder andere Kaag-kust).

Kasteel Keukenhof te Lisse foto: Gemeente Lisse

2.6 Ambities en uitgangspunten van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport

Met de vaststelling van deze Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport kiezen de gemeenten, in navolging van de RSV, duidelijk voor economische structuurversterking van de Greenport Duin- en Bollenstreek. Dit omdat een vitale Greenport niet kan zonder vitaal landschap. Deze keuze houdt onder meer in dat:

- de economische herstructurering van de Greenport centraal staat;
- de gemeenten de herstructureringsopgave zullen combineren met landschapsverbetering;
- de gemeenten verdergaande verrommeling van het landschap tegengaan;
- met het uitvoeren van de woningbouwopgave, zoals in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek overeen is gekomen, de maximale woningbouwbijdrage van de Duin- en Bollenstreek bereikt is;
- de gemeenten het areaal aan 1e klas bollengrond van 2625 hectare duurzaam moeten handhaven, hoewel zij met het herstructureringsproces tijdelijke krimp onder nader te bepalen voorwaarden (waaronder harde tijdgebonden compensatiegaranties) toestaan (zie hoofdstuk 5 Uitvoering);
- primaire greenportfuncties, zoals bollencluster, vaste planten, bloemencluster en toerisme (inclusief greenportgerelateerde handel en dienstverlening), krijgen bij conflicterende ruimteclaims prioriteit boven niet primaire greenportfuncties, zoals overige landbouw en veeteelt.

Bij de uitwerking van bovenstaande ambities hanteren we als greenportgemeenten de volgende uitgangspunten:

- Het totale areaal aan 1e klas bollengrond (referentie rapport Heijkoop) mag niet afnemen. Dit heeft vooral te maken met de 'kritische massa' die nodig is voor de hyacintenteelt, hét kernproduct van de Duin- en Bollenstreek met bovendien een hoge toegevoegde waarde. Tijdelijke krimp is onder voorwaarden toegestaan.
- Er komt een Ruimtebalans voor de Duin- en Bollenstreek met constante monitoring. Daarbij moet het mogelijk zijn binnen bepaalde grenzen flexibel om te gaan met de compensatie van bollengrond. Dit om het hele transformatieproces voldoende op gang te krijgen.⁶
- De landschapskwaliteiten moeten significant verbeteren, mede op basis van de vele rapporten die hierover zijn verschenen. Daarbij is aandacht nodig voor verschillende schaalniveaus. Vanaf de grote landschapsstructuren van de strandwallen en strandvlaktes die van noord naar zuid lopen tot de vele te onderscheiden 'landschapskamers' en maatregelen op kavelniveau, zoals erfbeplanting en natuurvriendelijke oevers.
- We nemen de herstructurering in combinatie met landschapsverbetering (inclusief opruimen verrommeling) spoedig en slagvaardig ter hand. Dit heeft de hoogste prioriteit. We zullen ons beleid, regelgeving en uitvoeringsorganisatie daar snel en adequaat op afstemmen en inrichten.
- De glastuinbouw is een belangrijk economisch onderdeel van de Greenport. De berekende ruimtebehoefte komt zo veel mogelijk binnen de Greenport.⁷
- De meer grootschalige veehouderijgebieden moeten behouden blijven. Dit is zowel in het belang van de sector

⁶ De bollengrondbalans per 1/1/2015 is +2,5ha sinds de startdatum van 1/1/2011 (bron:GOM).

⁷ Zie paragraaf 4.1 waarin op de actuele ruimtebehoefte wordt ingegaan.

⁸ Ten tijde van het opstellen van de ISG2009 waren we van mening dat niet alle veehouderij op de graslanden in de Duin- en Bollenstreek even perspectiefvol is. Inmiddels blijkt dat ook de veehouderij profiteert van de gedaalde grondprijzen in de regio, waardoor concurrerende bedrijfsvoering mogelijk is. Gesterkt door deze ontwikkeling hebben meerdere veehouderijbedrijven de afgelopen jaren hun bedrijfsvoering uitgebreid en verder gemoderniseerd. De veronderstelling dat de veehouderij feitelijk al onder zijn bestaansgrens zit is daarmee in ieder geval tot op heden niet juist gebleken. (zie verder paragraaf 4.2 bij Graslanden en natuur).

⁹ Het streekplan is opgevolgd door de Provinciale Structuur Visie 2010 en vervolgens door de Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM) en de Verordening Ruimte. Rode contouren zijn inmiddels vervallen. De feitelijke woningbouw-programmering wordt regionaal afgestemd d.m.v. de Regionale Woonagenda. Zie verder de geactualiseerde paragraaf 4.5.

Bollenvelden bij 't Huys Dever foto: Sven van der Vlugt

als voor het beleven en beheer van het totale landschapsmozaïek. We moeten inzien dat niet alle veehouderij op de graslanden in de Duin- en Bollenstreek even perspectiefvol is. Dat komt vooral vanwege de versnipperde en kleinschalige productiestructuur (zie Agrarisch structuuronderzoek Veehouderijen Duin- en Bollenstreek, januari 2007).

- De sector veehouderij zit als gebied feitelijk al onder zijn bestaansgrens. Mogelijkheden om met uitbreiding van het areaal de noodzakelijke schaalvergroting te faciliteren zijn er niet. Het loslaten van het streven om alle veehouderij op de graslanden te behouden is een van de pijnlijke maar noodzakelijke keuzes die tijdens het proces zijn gemaakt. Deze keuzes vormen de uitgangspunten bij de verdere visievorming.⁸
- De gemeenten integreren de wateropgave zo veel mogelijk in concrete initiatieven.
- De ontwikkeling van nieuwe natuur ter compensatie van het omspuiten van graslanden met natuurwaarden naar bollengrond moet geen kille hectarediscussie zijn. Het gaat met name om de toe te voegen landschapskwaliteiten, een vergroting van de biodiversiteit en het combineren met andere functies, zoals water en recreatie.
- Bij de woningbouwopgave geldt als uitgangspunt dat de eigen behoefte en de regionale behoefte, zoals overeengekomen in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek (1.500 woningen), zoveel mogelijk binnen de huidige streekplancontouren komt. Uitzonderingen vormen de locaties Bronsgeest in Noordwijk, Pastoorslaan te Hillegom, de 500 Offensiefwoningen en de 100 landgoedachtige woningen. De woningbouwspanning voor de bouw voor eigen behoefte geschiedt op basis van 'migratie- saldo o', conform het streekplan en de Nota Ruimte.⁹
- Bij het greenportcomplex hoort ook het huisvesten van een nog te bepalen beperkt aantal reguliere bedrijven.
- Investerings om de bereikbaarheid te vergroten zijn hoogst urgent.
- De projecten moeten haalbaar en betaalbaar zijn.

3. Ontwikkelings- visie

Strategische hoofdlijnen tot 2030

Uitgaande van de eerdergenoemde ambities en uitgangspunten, hanteren de zes greenportgemeenten de volgende pijlers voor het ruimtelijk beleid tot 2030:

Faciliteren van de herstructurering, versterking en vernieuwing van het gehele bollen-, vaste planten- en bloemencomplex in combinatie met verbetering van het landschap.

Realiseren van de daarvoor benodigde ruimtelijke functiewijzigingen in de Duin- en Bollenstreek.

Bijdragen aan de sociaaleconomische vitaliteit van de greenportgemeenten.

Bijdragen aan de verbetering van de bereikbaarheid van de gehele regio Holland-Rijnland.

Pijlers voor het ruimtelijk beleid tot 2030

De strategische hoofdlijnen tot 2030 zijn:

- Verbetering van het landschap aan de hand van het Landschapsperspectief, dat functioneert als raamwerk voor sanering, intensivering en uitbreiding van greenportbedrijven.
 - Concentratie AHE-bedrijven en selectieve uitbreiding ter plekke (zie Landschapsperspectief paragraaf 4.3).
 - Herstructurering en uitbreiding van de gespecialiseerde glastuinbouw volgens de berekende ruimtebehoefte. Mogelijk is niet alle nieuwe ruimtebehoefte te accommoderen binnen de Greenport.¹⁰
 - Tegengaan van verdergaande verrommeling van het landschap.
 - Deels behoud van graslanden en deels omzetting naar bollengrond.¹¹
 - Aanleg van nieuwe natuur c.q. ecologische verbindingzones
- zoals benoemd in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS).¹²
- Zorg dragen voor duurzaam waterbeheer: realiseren van de waterbergingsopgave en een substantiële verbetering van de waterkwaliteit en geen achteruitgang van de waterkwaliteit bij functiewijzigingen.
 - Waar nodig, conform de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water, waterstructuurverbeteringen doorvoeren op polderniveau samen met overige initiatieven.¹³
 - Het bestaande cultuurhistorisch erfgoed verbinden met de planologische keuzes, zodat de waardevolle cultuurhistorische kenmerken duidelijk herkenbaar, zichtbaar en aantrekkelijk blijven voor de huidige en toekomstige bewoners, gebruikers en bezoekers (toeristen).

foto: Gemeente Katwijk

- Vernieuwing en doorontwikkeling van het recreatief-toeristisch product.
- Concentratie van het merendeel (circa 60 procent) van de 500 Offensiefwoningen op enkele grotere locaties.
- Realisatie van 100 landgoedachtige woningen, afhankelijk van een goed initiatief op de juiste plaats.¹⁴
- Concentratie van de helft van de verwachte 150 compensatiewoningen (ter financiering van ruimtelijke en landschappelijke verbeteringen) binnen het vastgestelde gebied van de 500 Offensiefwoningen. De andere helft concentreren boven op dit contingent, buiten de contouren op locatie.
- Realisatie van de 1.500 woningen voor de regionale behoefte, zoals vastgelegd in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek.
- Op woningbouwlocatie Pastoorlaan in Hillegom 500 woningen en 1.000 woningen binnen de huidige streekplancontouren van de gemeenten Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout, conform hun vastgesteld Ruimtelijk Perspectief 2030. Dit is de ruimtelijke concretisering van de missies, doelen en beleidsprioriteiten van de bollengemeenten Lisse, Hillegom en Noordwijkerhout.¹⁵
- Herstructurering en beperkte uitbreiding van reguliere bedrijven op duurzame bedrijventerreinen. De taakstellende opgave bedraagt 80 hectare netto (waarvan 40 hectare uitbreiding en 40 hectare taakstellende ruimtewinst als gevolg van herstructurering).¹⁶
- Forse investering in de bereikbaarheid.

Bovengenoemde hoofdlijnen komen uitgebreider aan de orde in de volgende thematische hoofdstukken.

10 Deze veronderstelling is achterhaald (zie geactualiseerde paragraaf 4.1).

11 Met dien verstande dat omzetting van grasland de laatste optie is en blijft bij de bollengrondcompensatie.

12 De provincie Zuid-Holland heeft het beleid voor de PEHS herzien en het ambitieniveau verminderd. Zie geactualiseerde paragraaf 4.2 voor de consequenties.

13 Het uitgangspunt blijft dat een goede waterhuishouding van vitaal belang is voor de bollenteelt en dat het realiseren van de wateropgave een gezamenlijke verantwoordelijkheid is voor alle partijen in de Greenport. De kansen om de herstructurering van het bollencomplex te combineren met de watersysteem- en waterkwaliteitsverbetering moeten worden opgepakt.

14 Deze twee categorieën (500 Offensiefwoningen en 100 landgoedachtige woningen) zijn samengevoegd tot 600 Greenportwoningen en ook als zodanig opgenomen in de Regionale Woonagenda.

15 Het streekplan is opgevolgd door de Provinciale Structuur Visie 2010 en vervolgens door de provinciale Verordening Ruimte, contouren zijn vervallen. Ontwikkellocaties zijn opgenomen in het Afsprakenkader Vitale Greenport (september 2014) en regionaal afgestemd in de Regionale Woonagenda (december 2014). Zie verder paragraaf 4.5.

16 De “behoefteraming bedrijfshuisvesting 2.0” uit 2012 van Holland Rijnland komt tot hele andere getallen dan de ISG2009, waarin nog sprake is van een taakstelling van 80 hectare netto extra bedrijventerrein tot 2030. In deze behoefteraming wordt voor de Bollenstreek (exclusief het spacecluster en Katwijk) zelfs een negatieve behoefte van 3ha berekend. In de VRM2014 komt de provincie tot een enigszins andere behoefte voor het geheel van Holland Rijnland, maar deze is niet uitgesplitst per subregio. In beide berekeningen is de actuele ruimtebehoefte hoe dan ook aanzienlijk geringer dan 80 hectare en de actuele ruimtedruk is derhalve veel geringer dan in de ISG2009 aangegeven. De ontwikkellocaties zijn opgenomen in het Afsprakenkader Vitale Greenport. De ontwikkeling en programmering worden in het kader van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking regionaal afgestemd binnen de regio Holland Rijnland.

4. Thematische uitwerking

4.1 Vitale Greenport

De ambities van Greenport(s) Nederland zijn hoog: een excellerende tuinbouw die in de toekomst, nog meer dan nu het geval is, bijdraagt aan de economie, werkgelegenheid, leefbaarheid, bereikbaarheid, gezondheid en voedselzekerheid van Nederland. De Greenport Duin- en Bollenstreek ontwikkelt zich tot hét internationale kenniscentrum voor innovatie, handel en wetenschap voor bloemen, bollen, knollen en vaste planten. Een gebied met een hoge landschapswaarde met natuurwaarden en voldoende recreatiemogelijkheden, waarin het *economisch complex van bloemen, bollen, vaste planten en toerisme* op een duurzame manier samengaat met de ontwikkeling van sociaaleconomisch vitale kernen.

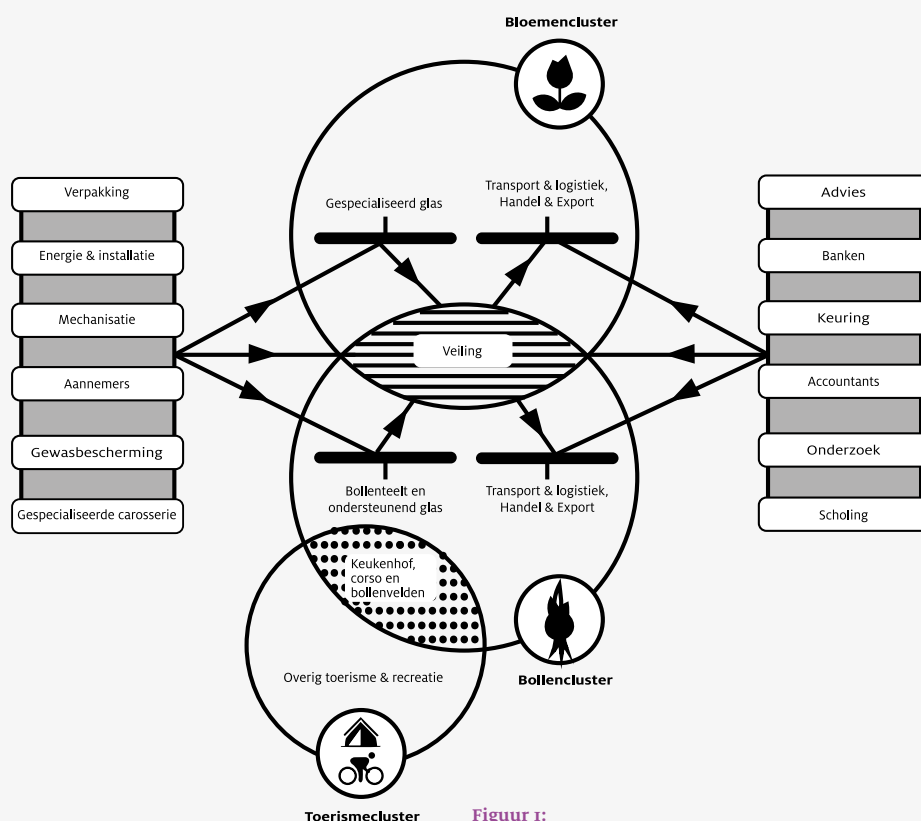
Ruimtelijk-economisch complex met elkaar versterkende clusters

De Greenport Duin- en Bollenstreek is een complex van drie aan elkaar verwante, met elkaar verbonden en elkaar versterkende clusters:

- Het Bollencluster (inclusief knollen en vaste planten)
- Het Bloemencluster
- Het Toerismecluster

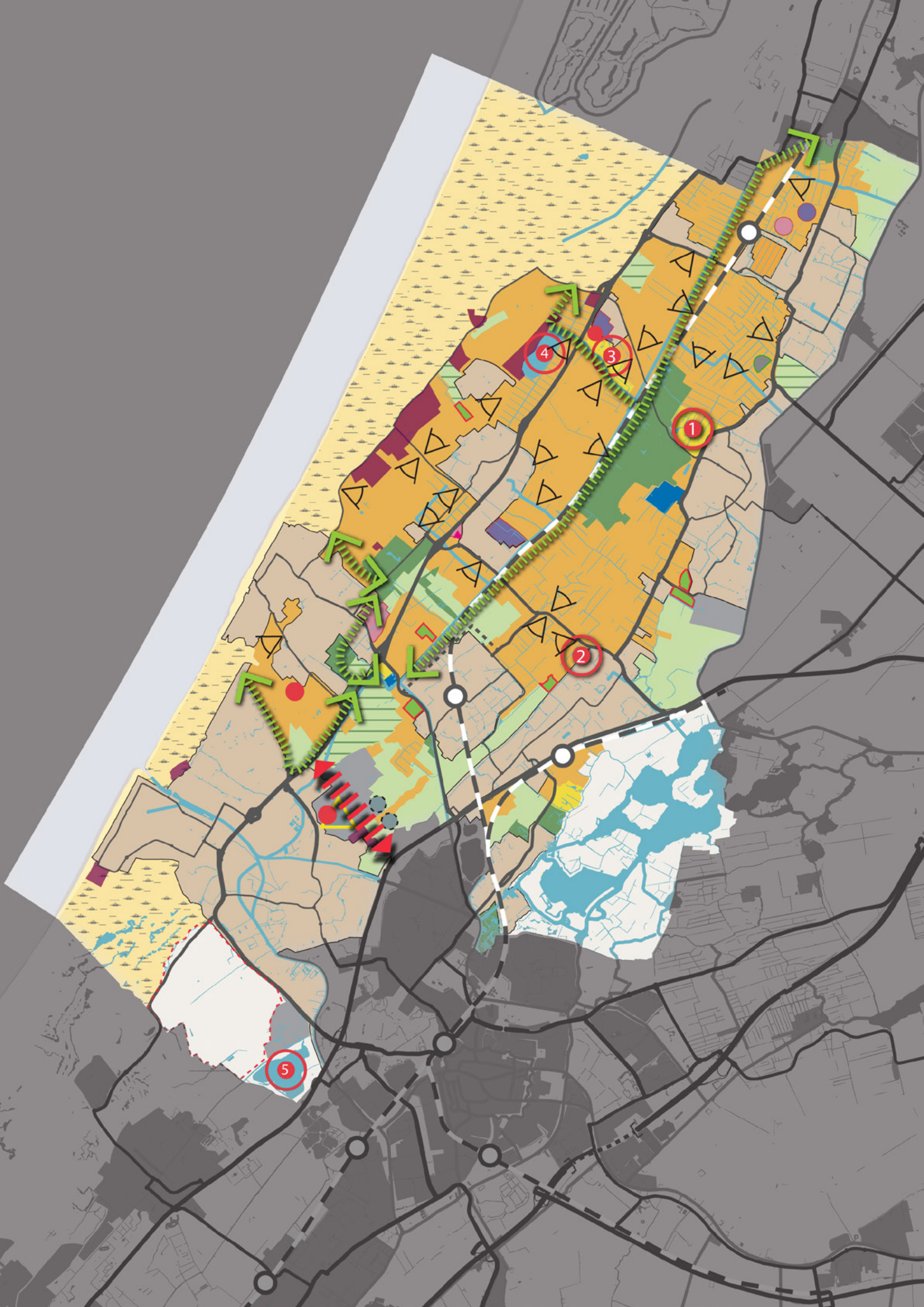
De bollen- en de bloemenketen versterken elkaar economisch. In de Greenport zijn diverse bedrijven gevestigd in veredeling, vermeerdering, bemiddeling en handel van bollen en knollen, bloemen en vaste planten. Dit heeft een gespecialiseerd complex toeleveranciers van alle producten en diensten aangetrokken: verpakking- en transportbedrijven, uitzendbureaus, loonbedrijven, aannemers, accountants, banken, enzovoorts. Ook het toerismecluster, dat deels verbonden is met het bollencluster, heeft met de Keukenhof, honderden hotels, pensions, recreatiebedrijven, congrescentra en restaurants een economische link met veel in de regio gevestigde toeleveranciers en afnemers. Hierdoor is het overige bedrijfsleven nauw verbonden aan en verweven met de greenportclusters. In feite maken de bedrijven er een belangrijk deel van uit.

Intermediairs, zoals CNB en Hobaho, en de bloemenveiling FloraHolland in Rijnsburg (als de op twee na grootste vestiging van Flora Holland, 's werelds grootste veilingorganisatie) fungeren als commerciële en logistieke draaischijven voor de binnenlandse handel. Op deze basis bedienen de Nederlandse bollenexporteurs de wereldmarkt met een (monopolistisch) marktaandeel van meer dan 60 procent. De Rijnsburgse veiling neemt 20 procent van het Nederlandse snijbloemenpakket voor haar rekening, dat voornamelijk is bestemd voor export.

Figuur 1:

De drie aan elkaar verwante, met elkaar verbonden en elkaar versterkende clusters.

Legenda Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport

	Herstructurering naar vitale Greenport met landschapsverbetering en integratie wateropgaven, sanering, schaalvergroting en intensivering van het bollencomplex		Ontwikkeling en versterking toeristische knooppunten en openluchtrecreatie 1: Keukenhof, 2: Ruïne van Teylingen, 3: Tespelduyn, 4: Oosterduinse Meer, 5: Valkenburgse Meer
	Stedelijk gebied		Verbetering beeldkwaliteit en groen karakter toegang Bollenstreek
	Open houden grasland met veehouderij, agrarisch natuurbeheer en recreatief medegebruik		Behoud open vensters op het bollenlandschap en benutting als toeristische uitzichtpunten
	Ontwikkeling weidevogelnatuur		Voltooien en versterken ecologische verbindingen
	Behoud natuurgebied met recreatief medegebruik		Zoekgebied noordelijke randweg Rijnsburg
	Handhaving sportpark		Realisatie noordelijke randweg Voorhout
	Verblijfs- en openluchtrecreatiegebied		Water
	Verblijfsrecreatie		Behoud duingebied
	Glastuinbouwgebieden		Bestaand spoor en stations
	Herstructurering en intensivering glastuinbouw		Autowegen, snelwegen, N-wegen en secundaire wegen
	Uitbreiding glastuinbouw		Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)
	Uitbreiding bedrijventerrein buiten begrenzing stedelijk gebied van de Greenport		
	Reservelocatie bedrijfsterrein		
	Uitbreiding woningbouw buiten begrenzing stedelijk gebied van de Greenport		
	Reservelocatie woningbouw		
	Zoekgebied huisvesting arbeidsmigranten		
	Clusterlocatie Greenport woningen		
	Omzetting grasland naar 1e klas bollengrond indien noodzakelijk ter compensatie van onttrekking bollengrond		

Deze Hollandse productclusters zijn weliswaar sterk internationaal georiënteerd, maar versterken ook het toerisme in de streek. Bloemencorso's in het voorjaar en de zomer, mozaïekwedstrijden, bloemenexposities in de winter, museum De Zwarte Tulp en de panorama's die geëxposeerd worden in het Fordmuseum dragen daaraan bij. De Keukenhof, die zich continu uitbreidt en vernieuwt, bezorgt Nederland een sterk eigen imago en jaarlijks vele miljoenen euro's aan inkomsten.

Bedrijven uit de Greenport Duin- en Bollenstreek verzorgen 60 procent van de wereldhandel en export in bloembollen. Deze regio neemt zo'n 10 procent van het nationale productieareaal en de direct daarmee samenhangende productiewaarde voor haar rekening. Met een handelsomzet van 550 miljoen euro en een exportwaarde van 415 miljoen euro levert het bloembollencluster economisch zeer aansprekende cijfers. Afnemers van het bloembollencluster zijn met name gevestigd in de Verenigde Staten, Japan, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk.

De Greenport Duin- en Bollenstreek onderscheidt zich op landelijk niveau vooral met de assortimenten hyacinten, narcissen en de overige bol- en knolgewassen. Dit onderstreept het specialisme van de Greenport in nicheproducten. Met name de hyacint neemt in de Duin- en Bollenstreek een bijzondere plaats in. Deze uitermate gevoelige teelt kan nagenoeg nergens in de wereld worden uitgeoefend; de unieke combinatie van het klimaat en de bodem is daar de oorzaak van. Alleen rond Breezand in Noord-Holland treffen we dezelfde combinatie aan. Maar omdat het daar net even kouder is, bloeien de hyacinten uit de Duin- en Bollenstreek eerder (primeurkwaliteit).

Uit milieuoogpunt kan hyacintenteelt ééns in de vijf jaar op dezelfde grond plaatsvinden. Dat betekent dat het minimumareaal voor de Duin- en Bollenstreek 2625 hectare is. De hyacint is voor de bollenkweker het meest gewenste product. Het is een zeer gespecialiseerde en dure teelt en tevens de kernkracht van deze Greenport.

Naast de economische ontwikkelingen in het bollencluster staan de noodzakelijke verbetering van de waterkwaliteit, het behoud van de natuur en de kwaliteit van de bodem centraal. Een vitaal en duurzaam landschap heeft prioriteit in de ontwikkelingen van het bollencluster. In de volgende paragrafen gaan we daar nader op in.

Sanering, intensivering en schaalvergroting bollen en bloemen

Schaalvergroting is noodzakelijk om meer ruimte te kunnen bieden aan groei van het bollencomplex met behoud van de landschappelijke kwaliteit. Ontwikkeling van nieuwe vormen van ondernemerschap, financiering en ruimtegebruik zijn noodzakelijke voorwaarden bij schaalvergroting en professionalisering van het bollencluster. De ingezette herstructurering en schaalvergroting zal, zoals beschreven in het "Koersdocument 2012-2015 voor de Greenport Bollenstreek" (juni 2012), op termijn leiden tot 25-30 kwekers met minstens 60-70 hectare teeltgrond (naast 50-70 nichespelers). Deze ontwikkeling wordt herkend en onderschreven door de sectorpartijen. Benadrukt wordt dat de echt grootschalige bulkproductie elders in het land zal blijven plaatsvinden, maar voor de Duin- en Bollenstreek is deze schaalvergroting significant.

De mogelijkheid tot uitbreiding van bedrijfsgebouwen is voor teeltbedrijven in de huidige regelgeving gekoppeld aan het aantal hectares duurzaam beschikbare grond (grondpositie in eigendom en pacht) en niet aan de hoeveelheid grond die door een bedrijf langjarig gebruikt wordt voor de teelt van bloembollen. Schaalvergroting wordt momenteel geremd door de regeling waarbij aan de eerste 12 hectare tweemaal zoveel bouwrechten gekoppeld zijn als aan de daaropvolgende 24 hectare, terwijl bedrijven met meer dan 36 hectare teeltgrond geen extra bouwrechten verwerven. De vraag is hoe ingespeeld kan worden op de ruimtebehoefte van kwekers die in de nabije toekomst ongeveer anderhalf tot tweemaal zoveel bollengrond betelen.

Het is wenselijk de systematiek zodanig aan te passen dat de gewenste schaalvergroting binnen de Greenport op de juiste wijze gefaciliteerd kan worden. Het verdient aanbeveling hier in de gezamenlijke uitgangspunten voor bestemmingsplannen een formulering voor op te nemen. Daarbij is naast de grondgebondenheid ook de duurzaamheid van de bedrijfsmatige activiteiten relevant. Een onafhankelijk agrarisch deskundige kan daarover in individuele gevallen advies geven. Er dient daarbij vastgehouden te worden aan het uitgangspunt dat gronden buiten de Greenport niet meegerekend mogen worden.

Onlosmakelijk verbonden aan schaalvergroting dient er aandacht te zijn voor het op de juiste wijze faciliteren van bedrijfsbeëindiging. In de uitvoeringsparagraaf is aangegeven welke instrumenten daarbij gehanteerd kunnen worden, naast de toepassing van een eventuele intergemeentelijke opvolger van de Ruimte-voor-Ruimteregeling (zie ook pagina 55).

Ondersteunend glas en ruimte voor bedrijfsontwikkeling

Veel bollenbedrijven combineren open teelt met productie onder glas. Ondersteunend glas biedt flexibiliteit met vruchtwisseling en is noodzakelijk voor seizoensverlenging van de teelt. Ondersteunende activiteiten onder glas zijn gericht op ontwikkeling van specialiteiten, nieuwe variëteiten, weefselkweek en de teelt van bloembollen, bolbloemen, (zomer)bloemen en vaste planten. Een belangrijk aandachtspunt bij ondersteunend glas is de impact op het landschap. Als hier te weinig rekening mee wordt gehouden, tast dit de kwaliteit van het landschap aan, waardoor de aantrekkelijkheid vermindert. Leidraad voor landschappelijke toetsing van uitbreidings- en bebouwingsplannen is het Landschapsperspectief (zie paragraaf 4.2). Het opruimen van kassen die niet meer in gebruik zijn is onderdeel van de herstructureringsopgave. Hier is sinds de vaststelling van de ISG2009 met behulp van de Ruimte-voor-Ruimteregeling en door inzet van de GOM behoorlijke voortgang in geboekt.

Er ontstaan in de Greenport meer gemengde en hybride bedrijven, die een andere verhouding van kassen en schuren en het gebruik daarvan nodig hebben dan strikt passend is binnen de huidige definities van bedrijfstypen. Voorkomen moet worden dat hierdoor sterke en innoverende spelers in de knel komen. Er moet daarom ruimte zijn voor meer flexibiliteit in bedrijfstypologieën en ontwikkelingsmogelijkheden. Niet alle ontwikkelingen zijn op voorhand te voorzien. Er is dan ook geen behoefte aan nieuwe generieke regels, wel aan meer flexibiliteit en mogelijkheden voor maatwerk. Het gaat er daarbij vooral om ruimte te bieden aan bedrijven die greenportgerelateerd zijn, waarbij investeringen die onmiskenbaar bijdragen aan de kwaliteit van de Greenport mogelijk gemaakt kunnen worden. Gevestigde greenportbedrijven moeten zich op een goede wijze kunnen doorontwikkelen. De deur moet niet worden opengezet voor oneigenlijke nieuwvestiging.

Het opnemen van een algemene ontheffingsmogelijkheid voor ontwikkelingen en activiteiten die de Greenport versterken kan daarvoor een handvat bieden. Hiervoor zullen de greenportgemeenten een procedure en criteria uitwerken. Een positief advies van het Overlegplatform Greenport Ruimtelijke Ordening (vergelijkbaar met het Keurmerk van het Offensief van Teylingen) en van het Bestuurlijk Overleg van de samenwerkende greenportgemeenten kan bij het toepassen van deze algemene ontheffingsmogelijkheid als voorwaarde gesteld worden.

Waar de hiervoor genoemde mogelijkheden voor schaalvergroting en bedrijfsontwikkeling een adequate vertaling naar de provinciale Verordening Ruimte vragen zal Zuid-Holland nadrukkelijk bij de uitwerking betrokken worden.

Herstructurering en ruimte voor agrarische handels- en exportbedrijven

In de Greenport Duin- en Bollenstreek is de ruimte schaars. Versnippering van bollenbedrijven in het landschap moeten we met herstructurering tegengegaan. Primaire productiebedrijven zijn sterk lokaal- en grondgebonden. Daarom is het op tijd reserveren en garanderen van voldoende schuifruimte noodzakelijk. De herstructureringsambitie creëert kansen om ook de kwaliteitsimpuls voor het landschap te realiseren. Dit kan door op strategische plaatsen de openheid te herstellen en verrommeling tegen te gaan.

Voor de Hoogeveense Polder in Noordwijkerhout is door de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) in samenwerking met de Dienst Landelijk Gebied, de gemeente, de grondeigenaren en andere betrokkenen in 2014 een Landschapsvisie opgesteld om de mogelijkheden voor herverkaveling en structuurverbetering voor dit gebied in kaart te brengen. Deze aanpak kan ook elders binnen de Greenport worden toegepast.

Met de inmiddels door de GOM ter hand genomen ontwikkeling van Bulb Trade Park, aansluitend aan het bestaande bedrijventerrein Delfweg in Noordwijkerhout, is ruimte beschikbaar voor agrarische handels- en exportbedrijven en agrarische toeleveranciers. Door het bieden van ontwikkelruimte voor deze bedrijven ondersteunt Bulb Trade Park tegelijkertijd de herstructurering van het buitengebied. Voor bedrijven waarvoor hervestiging op Bulb Trade Park geen optie is dient per bedrijf bezien te worden of een uitbreiding onder voorwaarden ter plekke mogelijk is, waarbij deze in ieder geval dient te passen in het Landschapsperspectief.

Herstructurering en versterking van glastuinbouw

Versterking van het sierteeltcluster

Het sierteeltcluster in Rijnsburg is één van de belangrijke pijlers onder de Greenport. Het cluster is een nauw samenhangend geheel van kwekers, veredelaars, (groot)handelaren, logistieke dienstverleners, toeleveranciers en veiling Flora Holland. Het cluster strekt zich uit naar de gehele Duin- en Bollenstreek.

Het totale sierteeltareaal onder glas in de Duin- en Bollenstreek heeft een omvang van circa 80 ha (bron CBS, cijfer 2014) en is aan forse ontwikkelingen onderhevig. De glastuinbouw in ons land maakt een moeilijke periode door. Ook in onze Greenport is het glastuinbouwareaal in de afgelopen jaren (fors) afgenomen. Tegelijkertijd is er sprake van een sterke kern met solide bedrijven en een cluster met toekomstpotentieel.

Om dat potentieel te benutten zal vooral het “zelf innoverend vermogen van de bedrijven” bepalend zijn. Groei van binnen uit dus in plaats van groei door bedrijven die van elders komen. Dit is ook de kerngedachte in de in oktober 2015 door de gemeenteraad van Katwijk besproken en vastgestelde toekomstvisie “Versterking van het sierteeltcluster in de gemeente Katwijk”. Hierin wordt onder meer gesteld dat “het karakter, de kracht en de economische

dynamiek van het sierteeltcluster minder (zoals in de meeste andere tuinbouwclusters) in (volume)productie en productieareaal ligt, maar meer in handel, logistiek, verwerking (toegevoegde waarde) en innovatie (veredeling, technologie inzet)”. Juist clustervorming geeft samenhang, schaalvoordelen en een kennisvoorsprong. Daarom zou -volgens de visie- ingezet moeten worden op het zoveel mogelijk behouden, verbreden en verdiepen van het cluster. Vooral door differentiatie van economische activiteiten die voortkomen uit of samenhangen met de reeds gevestigde bedrijven te stimuleren en te ondersteunen. Ook het clusteren van sierteeltbedrijven die nu nog elders in de Bollenstreek gevestigd zijn, past in dit streven.

In de visie wordt in lijn hiermee en onder het motto “ruimte voor bedrijfsontwikkeling” gesteld dat er een ruimtelijke kader zou moeten zijn waarbinnen de verschillende sierteeltlocaties zich zouden moeten ontwikkelen tot één Katwijks Agrobusiness Park. Specifiek wordt hierbij ook gewezen op de locatie Trappenberg-Kloosterschuur/Greenhousepark als “aaneengesloten, aan de sierteelt gerelateerde bedrijvenlocatie met meer flexibiliteit in bestemmingsvoorwaarden”. Greenhousepark is inmiddels door GOM in ontwikkeling genomen. Met de herstructurering is een start gemaakt. Verouderd glas is deels al gesloopt en er is een begin gemaakt met de woningbouwontwikkeling die onderdeel uitmaakt van het totale herstructureringsplan.

Vraag naar ontwikkelruimte voor gespecialiseerde glastuinbouw

Versnippering van gespecialiseerde glastuinbouwbedrijven in het buitengebied leidt tot een aantasting van de kwaliteit van het landschap, waardoor de aantrekkelijkheid vermindert. Kwaliteitsverbetering van het landschap ten behoeve van toerisme en recreatie gaat daarom hand in hand met de vanuit bedrijfseconomische gronden gewenste herstructurering van gespecialiseerde glastuinbouw. Inzet blijft om gespecialiseerd glas een goede plek te bieden op de beschikbare ontwikkellocaties.

Het totale sierteeltareaal onder glas in de Greenport Duin- en Bollenstreek heeft, zoals hierboven aangegeven, een omvang van ruim 80 ha. Het grootste gedeelte daarvan (ruim 50 ha) is gesitueerd in Katwijk (met name Rijnsburg). Het areaal is in de afgelopen jaren (fors) afgenomen; in 2009 werd nog 146 ha onder glas geteeld. Kijkend naar het cluster en de bedrijven mag worden verondersteld dat de bodem van de afname is bereikt. Een planologische ruimtereservering van maximaal 50% van de bestaande oppervlakte (20-30 ha) lijkt voldoende om de noodzakelijke groei en vernieuwing in het cluster ruimtelijk te faciliteren. In de ISG is ontwikkelruimte gereserveerd

in Trappenberg-Kloosterschuur; enerzijds in het herstructureringsgebied Greenhouse Park in Katwijk, anderzijds in het mogelijk uitleggebied in Teylingen. Gezamenlijk gaat het hierbij om ontwikkelruimte voor ca 30 hectare.

De ontwikkeling van Rooversbroekpolder-Zuid in Lisse (25 ha uitbreidingsruimte), zoals opgenomen in de ISG2009, is derhalve niet meer in overeenstemming met de behoefte aan ruimte voor gespecialiseerde glastuinbouw in de Greenport. Dit wordt door betrokkenen uit de sector nadrukkelijk onderschreven. Daar komt bij dat deze locatie gezien de ligging slechts een zeer beperkte bijdrage zou leveren aan het versterken van het sierteeltcluster in Rijnsburg. De Rooversbroekpolder-Zuid vervalt daarom als toekomstige uitbreidingslocatie ten behoeve van glastuinbouw. Het huidige agrarisch gebruik kan hier worden voortgezet. Dit gebied krijgt de aanduiding: “openhouden grasland met veehouderij, agrarische natuurbeheer en recreatief medegebruik”.

Voor de Rooversbroekpolder-Noord kan de huidige glastuinbouwbestemming gehandhaafd worden: de bestaande glasbedrijven kunnen zich hier uitbreiden en nieuwe bedrijven, bij voorkeur gespecialiseerd glas vanuit het buitengebied van de Greenport, kunnen zich vestigen. Een actievere herontwikkeling is hier mogelijk, en kan lokaal ondersteund worden door eventuele beperkingen in bestemmingsregels weg te nemen. Gezien de schaal, ligging en verkaveling blijft het echter de vraag of dit reëel is. Om eventuele kansrijke herontwikkeling en verbreding naar andere functies ter plekke niet op voorhand te belemmeren wordt deze locatie uitgezonderd van de in de ISG2009 opgenomen bepaling dat “onttrekking van een in de ISG vastgelegde glasbestemming zonder compensatie binnen de Greenport onacceptabel is”. Voor de overige in deze geactualiseerde ISG opgenomen glasbestemmingen blijft onverkort gelden dat onttrekking zonder compensatie binnen de Greenport niet mogelijk is.

Ruimte voor verbreding

Het is wenselijk om te bezien in hoeverre en op welke wijze verbreding van het assortiment (of het product) dat onder gespecialiseerd glas geteeld mag worden mogelijk gemaakt kan worden. Ook de mogelijkheden voor verbreding van activiteiten zoals onderzoek en ontwikkeling, handelsklaar maken, opslagcapaciteit en dergelijke moeten onderzocht worden. Dit zal in de in de gezamenlijke uitgangspunten voor bestemmingsplannen en specifiek per locatie nader moeten worden uitgewerkt. Dit zal met name ondersteunende activiteiten en teelten betreffen. Daarnaast kan als maatwerkoplossing een algemene ontheffingsmogelijkheid zoals hiervoor beschreven bij Ondersteunend glas en ruimte voor bedrijfsontwikkeling ook voor gespecialiseerde glastuinbouw worden toegepast.

Voor de in deze ISG opgenomen glasbestemmingen geldt de zogenaamde ‘saldo nul benadering’: onttrekking van een in deze ISG vastgelegde glasbestemming zonder compensatie binnen de Greenport is niet mogelijk. De Rooversbroekpolder-Noord wordt zoals hierboven gemotiveerd uitgezonderd van deze bepaling.

PPO foto: Sven van der Vlugt Fotografie

Duurzame Greenport

Naast vermindering van emissies in lucht en water, vermindering van het gebruik van schaarse grondstoffen en energiebesparing is het stimuleren van een leefbare woon-, werk- en leefomgeving van groot belang. Specifieke aandachtspunten voor de Greenport Duin- en Bollenstreek zijn kwaliteit en kwantiteit van water in de gebieden waar teelt in de open grond plaatsvindt. Rekening houdend met klimaatverandering, zeespiegelstijging, bodemdaling en beschikbaarheid van voldoende zoet water moeten we het watersysteem duurzaam inrichten. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn wateroverlast minimaliseren en voldoende waterberging realiseren. De nadruk ligt verder op het voorkomen en verminderen van emissies naar het oppervlaktewater en het ecologisch inrichten van oevers.

De belangrijkste energieopgaven hangen samen met energiebesparing en het inzetten van duurzame energiebronnen. Zo blijft er biomassa over na het pellen van bollen. En dat kunnen we gebruiken als brandstof, bijvoorbeeld door vergisting tot biogas, een goed voorbeeld van duurzame energiebronnen.

Duurzaamheid is ook een essentieel aspect van innovatie in de glastuinbouwsector. Hierbij gaat het om het verminderen van energieverbruik, verminderen van CO₂-uitstoot en hergebruik van warmte, het sluiten van waterkringlopen, innovatief en meervoudig

ruimtegebruik en verminderen van lichthinder. Ook het verminderen van het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen is hier een opgave.

De energieleverende kas, inpassing van glas in een stedelijke omgeving en de verbetering van de waterhuishouding zijn duurzaamheidsaspecten die een meerwaarde bieden aan de samenleving. Vitaliteit en duurzaamheid zijn noodzakelijke sleutelwoorden voor het draagvlak van bestuurders en consumenten. Naast de economische ontwikkelingen in de glastuinbouwcluster staan de noodzakelijke verbetering van de waterkwaliteit, het behoud van de natuur en de kwaliteit van de bodem centraal. Een vitaal en duurzaam landschap heeft prioriteit in de ontwikkelingen van het glastuinbouwcluster.

Technische en ruimtelijke innovaties moeten duurzaamheid op bedrijfs- en clusterniveau stimuleren. Milieutechnisch verbeterde teelttechnieken (technische innovatie) en meervoudig ruimtegebruik (ruimtelijke innovatie) moeten verduurzaming van de glastuinbouw bevorderen. Ook meervoudig ruimtegebruik is een essentieel onderdeel van het pakket voor verduurzaming van glastuinbouw in Zuid-Holland. Bij meervoudig ruimtegebruik denken we bijvoorbeeld aan een kas op een woongebouw of bedrijf, gietwater opslaan in de bodem, een drijvende kas, een kas op palen, waterberging en recreatie of natuur.

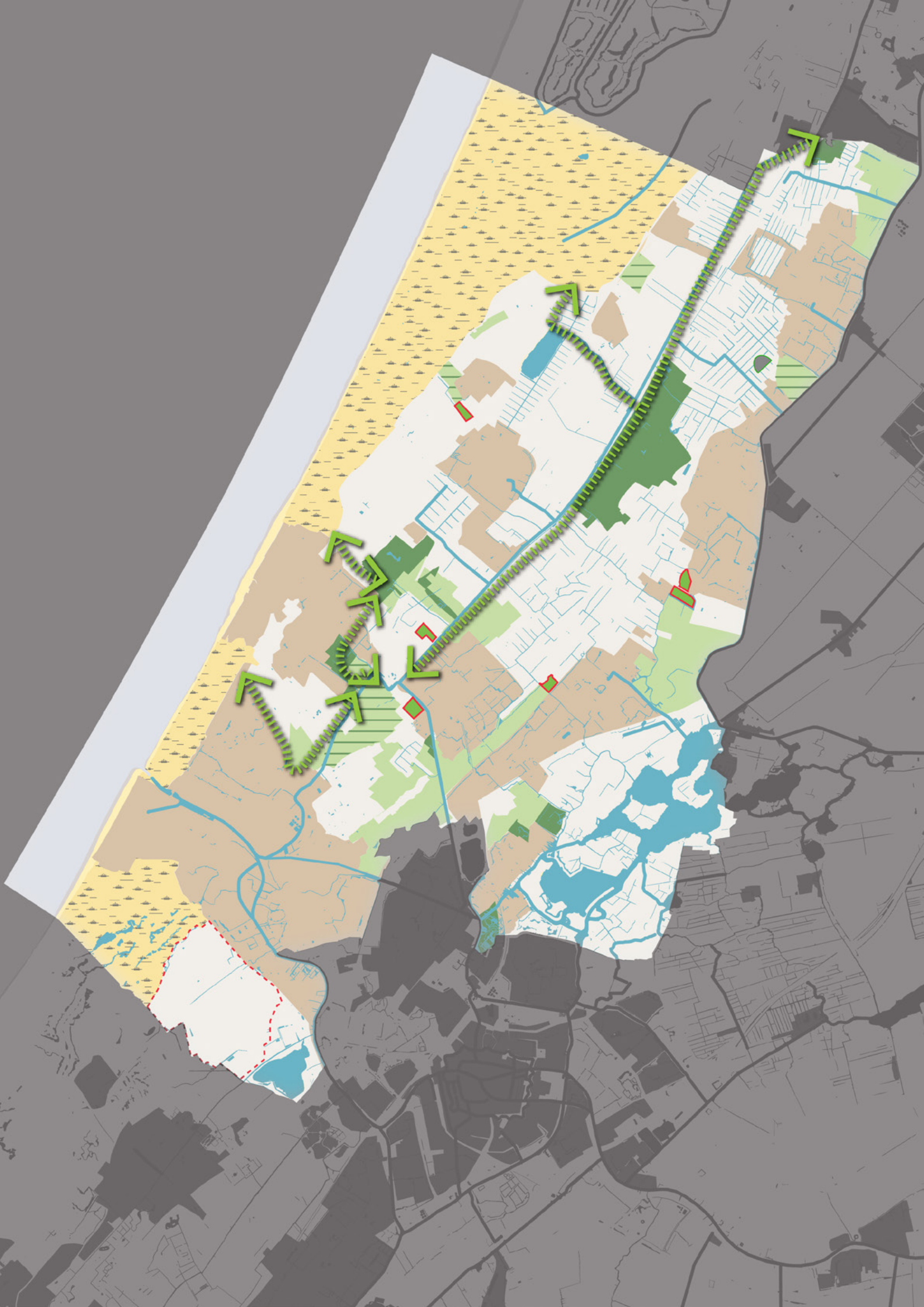
Kennis en innovatie

Om te kunnen blijven inspelen op veranderingen is in de bollensector meer flexibiliteit en innovatiekracht nodig. Mede gelet op de fysieke beperkingen in de regio dient de sector te focussen op kennisontwikkeling en innovatie, met daarbij meer samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstituten. In 2012 hebben de greenportgemeenten het initiatief genomen om de innovatieve kracht van de Greenport Duin- en Bollenstreek te versterken. Daartoe is medio juni 2012 een Economische Agenda voor de Greenport opgesteld. Het Programmabureau Greenport Duin- en Bollenstreek geeft momenteel uitvoering aan deze Economische Agenda en zet daarbij sterk in op het bevorderen van innovatie en kennisuitwisseling.

Het is duidelijk dat de Greenport Duin- en Bollenstreek vooral sterk is in het leveren van toegevoegde waarde aan de bloemen- en bollenproductie. Daarbij kan deze Greenport niet zonder de grootschalige bollenteeltbedrijven, die ook beeldbepalend zijn voor het landschap. Het zijn vooral de handelsbedrijven die zorgen voor hoogwaardige werkgelegenheid. Hun link naar het zogenaamde kenniscluster maakt de Greenport Duin- en Bollenstreek tot het meest gerenommeerde kenniscentrum ter wereld op dit vakgebied.

We zullen het bedrijfsleven en de kennisinstituten onder andere via het Programmabureau Greenport Duin- en Bollenstreek blijven stimuleren om steeds meer samen te werken, zodat zij gezamenlijk kennisontwikkeling en innovatie bevorderen. Een intensivering van de samenwerking in de keten versterkt de groeimogelijkheden binnen de Greenport Duin- en Bollenstreek. Banen in de glastuinbouw zullen, onder andere door de inzet van hightech intelligente systemen, aantrekkelijker moeten worden.

De ontwikkeling van de Biobased Economy, binnen Holland Rijnland uitgewerkt in het programmaplan "Holland Rijnland Biobased", biedt significante kansen om de economie te versterken en te verduurzamen. Biobased Economy (BBE) gaat over de overgang van een economie die draait op fossiele grondstoffen naar een economie die draait op biomassa als grondstof voor diverse toepassingen. Wanneer biomassa wordt omgezet in energie gaat het om grote volumes maar is de toegevoegde waarde laag. De toegevoegde waarde is hoog wanneer uit de biomassa farmaceutische producten worden verkregen. Het bekendste voorbeeld daarvan is het gebruik van galantamine uit narcisbollen in medicijnen tegen Alzheimer. Het Kenniscentrum Plantenstoffen, gevestigd in Leiden, heeft een extractenbibliotheek met inhoudsstoffen van planten, met als doel dat afnemers met deze informatie nieuwe hoogwaardige producten kunnen ontwikkelen voor de farmacie, voeding of cosmetica. De provincie Zuid-Holland heeft samen met onder andere Holland Rijnland de Biobased Delta Zuid-Holland opgericht waarbinnen de toepassing van planteninhoudsstoffen een speerpunt is. Aangezien dit een wereldwijde groeiemarkt is wordt door de Biobased Delta Zuid-Holland een strategie opgesteld die stimulerend werkt voor verdere uitbouw van deze sector. Een samenwerking tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden is daarbij noodzakelijk. De Greenport Duin- en Bollenstreek kan hierin een vooraanstaande positie innemen.

Legenda Graslanden en Natuur

- Stedelijk gebied
- Open houden grasland met veehouderij, agrarisch natuurbeheer en recreatief medegebruik
- Behoud natuurgebied met recreatief medegebruik
- Ontwikkeling weidevogelnatuur
- Omzetting grasland naar 1e klas bollengrond indien noodzakelijk ter compensatie van onttrekking bollengrond
- Verbetering beeldkwaliteit en groen karakter toegang Bollenstreek
- Behoud duingebied
- Voltooien en versterken ecologische verbindingen
- Water
- Autowegen, snelwegen, N-wegen en secundaire wegen
- Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)

4.2 Vitaal landschap

Zoals in paragraaf 4.1 aangegeven heeft een vitaal en duurzaam landschap de prioriteit in de ontwikkeling van de bollencluster. Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is het centrale beleids-uitgangspunt van de ISG. Bij de bijeenkomst over strategische samenwerking in de Duin- en Bollenstreek op 14 februari 2013 is nogmaals onderstreept dat de gezamenlijke opgave blijft “om het buitengebied aan een hoge landschappelijke kwaliteit te helpen, met ruimte voor de beeldbepalende veelzijdige tuinbouw” (afspraak 27 uit het zogenaamde “Valentijnsakkoord”). Een vitaal landschap en een vitale Greenport zijn in de Duin- en Bollenstreek onlosmakelijk verbonden.

Landschap en cultuurhistorie

De Duin- en Bollenstreek is een uniek cultuurlandschap. Uniek in die zin dat deze streek in de loop der eeuwen vrijwel volledig door mensenhanden is vormgegeven. Daarnaast is het uniek omdat dit type landschap nergens anders ter wereld voorkomt. In cultuurhistorisch opzicht is de Duin- en Bollenstreek, zowel nationaal als internationaal, uniek vanwege de afwisseling van verschillende bijzondere landschappen op een betrekkelijk kleine oppervlakte. Zo zijn er oude en jonge duinen (strandwallen), strandvlakten, zanderijen, oeverwallen langs de Rijn, veenweidegebieden, plassen en droogmakerijen. De cultuurhistorische waarde van de Duin- en Bollenstreek wordt extra versterkt doordat nog een aantal andere opvallende elementen in het landschap aanwezig zijn. Enkele voorbeelden hiervan zijn het scherpe contrast tussen duinen en zanderijen, bloembollenvelden, lange zichtlijnen, een patroon van hooggelegen wegen en zandsloten, weteringen, de trekvaart tussen Leiden en Haarlem, lintbebouwing, buitenplaatsen, een ridderhofstad, watertorens, bollenschuren met een bijzondere architectuur, duinrellen, oude beken en beukenhagen.

Samen vormen deze structuren en elementen een karakteristiek landschap dat op zeer veel plaatsen nog gaaf aanwezig is. Vandaar dat de Duin- en Bollenstreek met recht een cultuurhistorische schatkamer kan worden genoemd.

De eeuwenoude strandwallen en strandvlaktes zijn kenmerkend voor de landschappelijke structuur van de Duin- en Bollenstreek. Ook de wijze waarop die nog steeds herkenbaar zijn in het huidige agrarische gebruik is typerend. Het patroon van strandwallen en strandvlaktes is in het hele kustgebied te vinden, maar in de Duin- en Bollenstreek zijn de strandwallen in de loop der eeuwen grotendeels afgegraven. Met name rond Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout, maar ook bij Noordwijk en Katwijk, op enkele restanten

na zoals het Keukenhofbos. Door de afgravingen zijn zanderijen ontstaan met regelmatige slotenpatronen en hoge wegen die nog altijd op het oude duinniveau liggen. De afgegraven strandwallen zijn cultuurhistorisch belangrijk omdat ze een zanderijenlandschap hebben opgeleverd, kenmerkend voor de Duin- en Bollenstreek en uniek in de wereld.

In de Cultuurhistorische Hoofdstructuur voor de Duin- en Bollenstreek noemt de provincie het zanderijlandschap, als subtype van het strandwallenlandschap, een zeldzaam landschapstype. Voor de bollenteelt zijn de gronden op de afgegraven strandwallen belangrijk, omdat juist daar de re klas bollengrond (duinzand met een bepaalde korrelstructuur) te vinden is. Die is met name voor de hyacintenteelt van eminent belang. Aan de ligging van graslanden is te zien waar ooit de moerassige strandvlakten lagen, de langgerekte groene laagten tussen de strandwallen. Sinds 1980 zijn echter steeds meer weilanden omgezet in bollengrond, omdat die grond winstgeverder is. Het zand uit de ondergrond wordt hierbij naar boven gehaald (de zogeheten omspuiting). Niettemin kent de streek nog een aantal waardevolle graslanden waar veel vogels broeden zoals kievit, grutto, tureluur en allerlei eendensoorten. In dit verband kunnen worden genoemd: Vosse- en Weerlanerpolder, Elsbroekerpolder, Roodemolenpolder, Polder Boekhorst, Polder Hoogeweg en Elsgeesterpolder. Maar ook in de open bollenvelden broeden veel vogels. Van maart tot eind juni worden ze daar nauwelijks gestoord, terwijl ze hun voedsel langs sloten en in nabijgelegen graslanden zoeken. Het gaat daarbij met name om veldleeuwierik, gele kwikstaart en patrijs.

De cultuurhistorische waarden en kwaliteiten van de Duin- en Bollenstreek, zoals geformuleerd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland, staan nog steeds zwaar onder druk als gevolg van de diverse ruimteclaims en verrommeling van het gebied. Om deze verrommeling een halt toe te roepen, zijn in de ISG duidelijke ruimtelijke keuzes gemaakt. Hierbij is gezocht naar een optimale balans tussen de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten enerzijds en de ruimteclaims voor een vitale regio anderzijds. Het is daarbij van groot belang het bestaande cultuurhistorische erfgoed te verbinden met de planologische keuzes, zodanig dat de waardevolle cultuurhistorische kenmerken duidelijk herkenbaar, zichtbaar en aantrekkelijk blijven voor de huidige en toekomstige bewoners, gebruikers en bezoekers (toeristen).

Cultuurhistorie en planvorming

Het is van belang om bij ruimtelijke planvorming, herstructureering en schaalvergroting het aspect cultuurhistorie vroegtijdig te

foto: Gemeente Hillegom

betrekken en het behoud van karakteristieke structuren en elementen na te streven. Belangrijke cultuurhistorische uitgangspunten en inspiratiebronnen kunnen gevonden worden in de digitale “Cultuurhistorische Atlas Duin- en Bollenstreek”, die in 2015 als basis voor de cultuurhistorische analyse in het proces van de ruimtelijke ordening beschikbaar is gekomen, en daartoe nog verder zal worden aangevuld en uitgewerkt. Daarnaast is de “Regionale Collectie Bollenstreek” die in samenspraak met de werkgroep Bollenerfgoed van het Cultuurhistorisch Genootschap Duin-en Bollenstreek (CHG) tot stand gekomen is, en is vastgesteld in het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland (update 2010) van belang voor de juiste waardering en het behoud van het bollenerfgoed.

Archeologie

Door de zes greenportgemeenten is een gezamenlijk archeologiebeleid opgesteld, waarbij behoud van de archeologische waarden voorop staat. Dit beleid wordt geactualiseerd. In het kader van deze actualisatie is in 2015 onderzoek gedaan naar verstoringsdiepten op percelen die in gebruik zijn voor bollenteelt.

Op basis van de gemiddelde waargenomen verstoringsdiepten op percelen voor de bollenteelt is het verantwoord om in nieuwe bestemmingsplannen voor percelen die in gebruik zijn voor bollenteelt vrijstelling van archeologisch onderzoek op te nemen tot 70 cm onder het maaiveld, met uitzondering van percelen waarvoor op basis van archeologisch onderzoek al een gespecificeerde archeologische verwachting is vastgesteld.

Bij de actualisatie van het archeologiebeleid wordt hiermee waar dat mogelijk is ingespeeld op de wens van de agrariërs om de generieke plicht om archeologisch onderzoek uit te voeren te verlichten. De gemeentelijke beleidsregels voor het verstoren van grond en de bijbehorende archeologische verwachtingskaart en de archeologische beleidskaart worden per gemeente vastgesteld en vormen het formele beleidskader.

Graslanden en natuur

De graslanden in de Duin- en Bollenstreek liggen verspreid over de regio met zwaartepunten in het mondingsgebied van de Oude Rijn en langs de Ringvaart bij de Kaagbrug. Ze zijn in gebruik bij veehouderijbedrijven.

Het graslandareaal nam in de jaren zeventig en tachtig sterk af doordat veel grasland in de zogenaamde strandvlakten werd omgespoten tot bollengrond. Begin jaren negentig vaardigde de provincie Zuid-Holland een omspuitverbod uit voor een groot deel van de overgebleven graslanden. Daarnaast is grasland verloren gegaan door woningbouwprojecten en de aanleg van bedrijventerreinen, sportterreinen en recreatievoorzieningen. In het totale landschapsmozaïek hebben de graslanden echter een belangrijke onderscheidende functie door hun openheid en groene karakter. Juist de graslanden zorgen voor de beleving dat niet alle kernen aan elkaar zijn gegroeid. Daarmee geven ze letterlijk en figuurlijk ademruimte aan andere functies.

Behoud veehouderijgebieden

Ten tijde van het opstellen van de ISG2009 waren we van mening dat niet alle veehouderij op de graslanden in de Duin- en Bollenstreek even perspectiefvol is. Inmiddels blijkt dat ook de veehouderij profiteert van de gedaalde grondprijzen in de regio, waardoor concurrerende bedrijfsvoering mogelijk is. Gesterkt door deze ontwikkeling hebben meerdere veehouderijbedrijven de afgelopen jaren hun bedrijfsvoering uitgebreid en verder gemoderniseerd. De veronderstelling dat de veehouderij feitelijk al onder zijn bestaansgrens zit is daarmee in ieder geval tot op heden niet juist gebleken.

We houden tenminste een aantal veehouderijgebieden met een behoorlijke schaal in stand. Zij zijn van groot belang voor een onderscheidende landschapsbeleving. In de eerste plaats gaat het om het mondingsgebied van de Oude Rijn met de Polder Hoogeweg en de Elsgeesterpolder, een gebied dat ligt tussen Noordwijk, Voorhout, de A44 en Rijnsburg. Het tweede graslandgebied van enige omvang ligt in de Poelpolder ten zuiden van Lisse. Dit gebied sluit aan op de graslanden langs de Kagerplassen, behorende bij het Groene Hart. Voor deze - en de overige - veehouderijgebieden geldt dat voortdurend verduurzaamd wordt op tal van aspecten en dat (passend) recreatief medegebruik en biodiversiteit van de graslanden bijdragen aan een aantrekkelijker landschap.

Beperkte omzetting naar bollengrond

Sanering van vrijkomende bollenbedrijven en oud verspreid glas heeft de hoogste prioriteit bij het vinden van de noodzakelijke bollencompensatiegrond. Daarnaast blijkt het opwaarderen van tweede klas bollengrond tot nu toe goed in de behoefte te kunnen voorzien, zodat er in de afgelopen jaren nog geen gebruik gemaakt is van de mogelijkheid om daartoe in de ISG aangewezen graslanden om te zetten naar bollengrond. De veronderstelling in de ISG2009 dat het opruimen van verrommeling met name de eerste jaren te weinig perspectief zou bieden is daarmee gelukkig te pessimistisch gebleken. Dat is voor de ruimtelijke kwaliteit en de natuurwaarden een plezierige constatering. Op basis van de huidige inzichten wordt voorzien dat het slopen van voormalige bedrijfsbebouwing, het opruimen van verrommeling en het opwaarderen van tweede klas bollengrond ook in de toekomst voor een heel groot deel in de compensatiebehoefte zal kunnen voorzien. Vanuit het oogpunt van landschap en natuur is omzetten van grasland de minst wenselijke vorm van bollengrondcompensatie. De reeds in 2009 in de uitvoeringsparagraaf aangegeven verdeling (minimaal 40% opruimen verrommeling en de overige (maximaal) 60 procent voor tenminste de helft door het opwaarderen van tweede klas bollengrond) wordt derhalve

nadrukkelijk als prioriteitsvolgorde onderstreept. Zolang het voor de dynamiek in de Greenport niet nodig is wordt er niet overgegaan tot het omspuiten van graslanden. Breed onderkend wordt dat opruimen veel belangrijker is dan omspuiten. Het omzetten van grasland wordt echter wel als laatste optie opengehouden.

Indien de prioritaire maatregelen onverhoopt te weinig hectares opleveren om aan de noodzakelijke bollengrondcompensatie te kunnen voldoen kan bekeken worden of door omzetting van grasland in bollengrond de gezochte compensatie bereikt kan worden.

In de lijst van graslanden die in aanmerking komen omgezet te worden naar bollengrond zijn ten opzichte van de ISG2009 enkele wijzigingen aangebracht. De locaties grasland oostzijde Kloosterschuur-Trappenberg en De Blink in Noordwijk worden van de lijst afgevoerd, een deel van de graslanden in de Zwetterpolder ten zuiden van de Fagelsloot wordt toegevoegd.

Het grasland oostzijde Kloosterschuur-Trappenberg is zeer belangrijk als verbinding tussen de Hoogewegpolder en de Elsgeesterpolder. De Blink in Noordwijk, dat al als minst geschikte mogelijkheid in de lijst was opgenomen, zal behouden blijven als grasland ten behoeve van de blaarkoppencultuur. In de Zwetterpolder zijn er ten zuiden van de Fagelsloot nog enkele graslanden omgeven door bollenvelden. Deze zouden in principe in aanmerking kunnen komen voor omzetting in bollengrond.

Indien op grond van bovengenoemde omstandigheden tot omspuiting van grasland wordt besloten, komen de volgende locaties in aanmerking (in afnemende mate van geschiktheid c.q. wenselijkheid).

- Grasland nabij Teylingen College (wordt aan twee zijden begrensd door bollengrond en heeft weinig betekenis voor weidevogels);
- Grasland noordoostzijde Roodemolenpolder (wordt aan twee zijden begrensd door bollengrond en heeft weinig betekenis voor weidevogels);
- Deel grasland bij Sancta Maria (wordt aan drie zijden begrensd door bollengrond en in de toekomst aan de noordzijde begrensd door een fietspad);
- Enkele percelen grasland in de Zwetterpolder ten zuiden van de Fagelsloot (omgeven door bollenvelden);
- Geestwater te Lisse (wordt begrensd door bollengrond en ligt binnen de zogenaamde 20 Ke-contour van Schiphol);
- 2e Poellaan te Lisse ten zuiden van Geestwater.

Eventuele functiewijzigingen betekenen tevens extra waterhuishoudkundige aanpassingen, zowel kwalitatief als kwantitatief. Het is dan ook van belang om de waterhuishoudkundige aspecten in een vroeg stadium te betrekken. Met name de praktische uitvoerbaarheid van bollencompensatie op de locatie Geestwater zal indien zich dat voordoet nader onderzocht moeten worden.

Verbetering natuurkwaliteiten

De Duin- en Bollenstreek is gezegend met grote en kleine natuurgebieden die deel uit maken van het Nationaal Natuur Netwerk (NNN), vroeger de Ecologische Hoofd Structuur (EHS) genoemd. Daartoe behoren het gehele duingebied (Coepelduynen, Kennemerland-Zuid), het Keukenhofcomplex (bossen, weiden en kasteelpark) alsmede de kleinere landgoederen als Huys te Warmont, Offem en Leeuwenhorst.

Belangrijk in het NNN zijn de ecologische verbindingzones die geïsoleerd liggende gebieden verbinden met grotere natuurgebieden. Deze verbindingen verhogen de natuurkwaliteit en bevorderen de biodiversiteit. Bovendien dragen ze bij aan verbetering van de landschapskwaliteit en ook kunnen ze van belang zijn bij bepaalde recreatieve ontwikkelingen. Inzet voor verbetering van de natuurkwaliteit moet zich richten op het voltooiën van de volgende ecologische verbindingzones:

De verbinding Keukenhof - Duinen

Hier ontbreken nog schakels zoals faunapassages bij spoorlijn, trekvaart en N206. Ook versterking van de groenstructuur op bepaalde trajecten is gewenst (noordzijde Oosterduinse Meer, oevers Steengrachtekanaal).

De verbinding Coepelduynen - Noordduinen via de landgoedzone

Gemeente Noordwijk heeft geïnvesteerd in bepaalde 'stepping stones' zoals in bedrijventerrein Gravendijk en woonwijk Boechorst. De gemeente Noordwijk zal in Offem-zuid ook een deel van de ecozone inrichten. Nog steeds geheel ontbrekend is de schakel Leeuwenhorst - duinen.

De natte verbindingzone langs de trekvaart

Tussen de Piet Gijzenbrug en station Lisse is een moeraszone gerealiseerd. Bij de aanleg van de Noordelijke Randweg rond Voorhout zal een natuurzone bij de Noordwijkerhoek worden aangelegd. Belangrijke stukken ontbreken nog zoals het traject van station Lisse naar De Zilk en van De Zilk naar Vogelenzang.

De verbinding Haarlemmermeer richting Kaag (langs Hillegommerdijk en Lisserdijk), de natte verbinding Kagerplas - Landgoedzone

en de verbinding Keukenhof-Ringvaart ten zuiden van Hillegom worden niet realiseerbaar geacht en derhalve geschrapt.

Bescherming natuurkwaliteiten

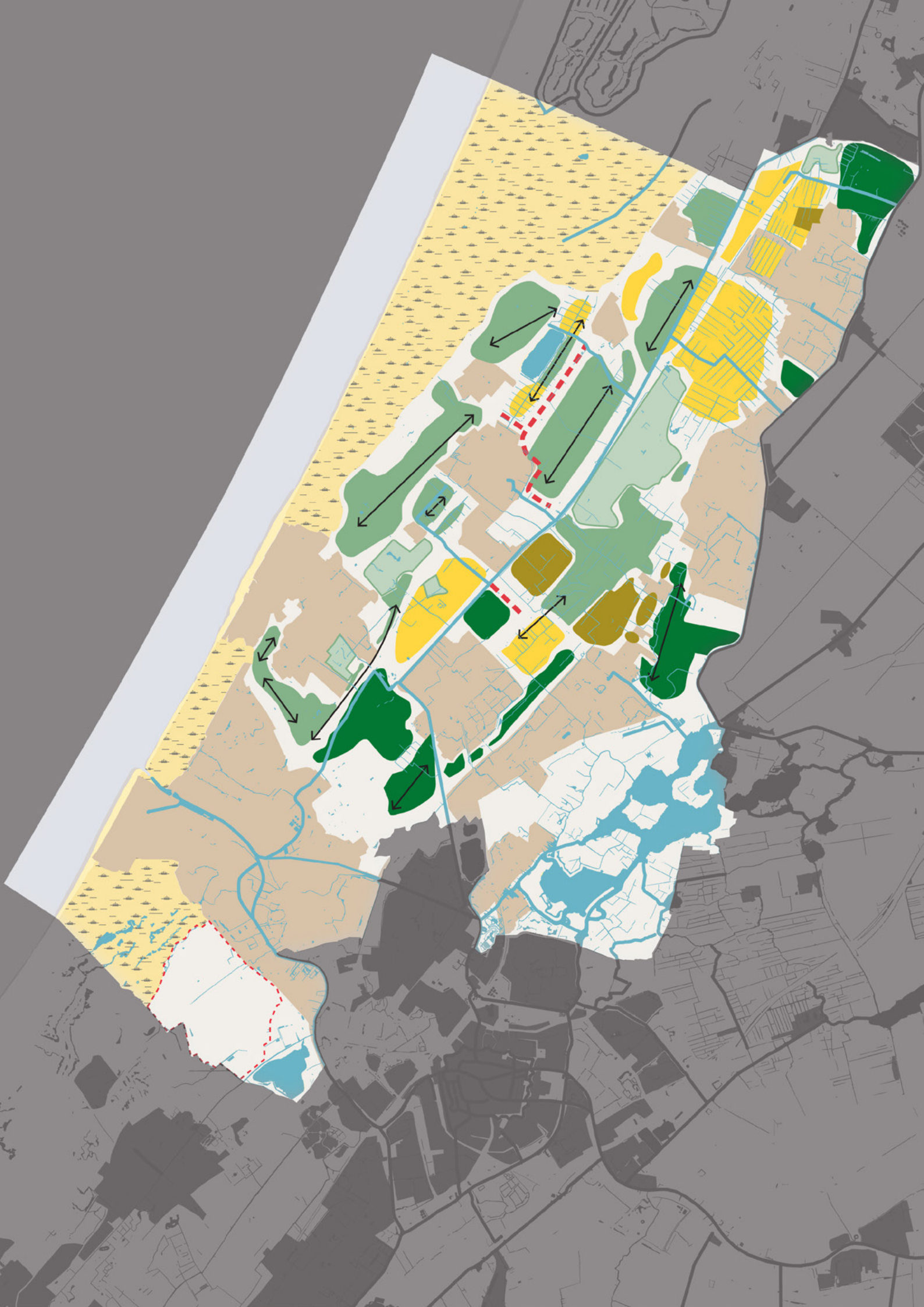
Bij het tot stand brengen en in stand houden van een duurzaam en robuust groenblauw raamwerk, zoals hier-voor beschreven, is een beschermings- en ontwikkelingsgerichte strategie leidend. Bescherming van de huidige kwaliteiten en behoud van het open gebied gebeurt vooral door handhaving én realisatie van het Landschapsperspectief, alsmede door het actief realiseren van nieuwe functies die gewenst zijn in het groenblauwe raamwerk.

Ten zuiden van Lisse vormt het huidige landschap met houtwallen en watergangen met natuurvriendelijke oevers een fijnmazige verbinding van het Keukenhofbos met de Haarlemmermeer. In het kader van de afspraken over de uitbreiding van de begraafplaats Duinhof in het Keukenhofbos is (een deel van) deze fijnmazige structuur als zodanig in het bestemmingsplan voorzien van een nadere aanduiding "Waarde-Ecologie". Het is zeker met het vervallen van de verbinding ten noorden van Lisse van belang dat deze planologische bescherming gehandhaafd blijft, hetgeen volgens de gemaakte afspraken ook zal gebeuren.

Een bijzondere plaats nemen de graslanden ten noorden van Hillegom in. Een deel van dit grasland, de Vosse- en Weerlanerpolder, heeft de bestemming natuur-en recreatiegebied. Het gebied is toegankelijk gemaakt door de aanleg van fiets- en wandelpaden. Daarmee kunnen de natuurwaarden (broedende weidevogels) onder druk komen te staan. Conform de uitspraak van Raad van State d.d. 24 februari 2016 zal er tenminste tot 2020 jaarlijks een monitoring plaatsvinden van de weidevogelstand in relatie tot de fiets- en wandelpaden. Daarbij wordt bezien of er aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn, zoals het afsluiten van meer paden gedurende de broedtijd.

In de Roodemolenpolder, gelegen tussen Voorhout en Sassenheim, blijft de bestemming weidevogelgebied gehandhaafd. Wel zullen langs de randen van het zuidelijke deel wandelpaden worden aangelegd. Tot de aanleg van een fietspad door het noordelijke deel was reeds eerder besloten.

Een bijzonder graslandgebied is de Elsbroekerpolder ten zuiden van Hillegom. In deze kleine polder, ook tot het NNN behorend, is het beheer afgestemd op behoud en versterking van de weidevogelstand. Het vormt in onze regio het beste broedgebied voor Kievit, grutto en tureluur.

Legenda Landschapsperspectief

Ja, mits beleid gericht op schaalvergroting, sanering en uitbreiding agrarische bebouwing met aanleg beplanting en verbetering beeldkwaliteit:

 Uitbreiding bebouwing in beginsel op locatie mogelijk onder voorwaarden behoud openheid en behoud zichtlijnen

 Uitbreiding bebouwing in beginsel op locatie mogelijk

 Achterwaartse uitbreiding bebouwing in beginsel op locatie mogelijk onder voorwaarde behoud openheid en behoud zichtlijnen

Nee, tenzij beleid gericht op sanering en in beginsel alleen uitbreidingen bebouwing toestaan onder strenge voorwaarden:

 Openheid actief vergroten

 Behoud openheid met verbetering landschappelijke kwaliteit groen en open weidekarakter

 Behoud natuurgebied

 Behoud en versterken doorkijk en vensters

Legenda overig:

 Stedelijk gebied

 Behoud duingebied

 Water

 Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)

Landschapsperspectief

De basis om tot verbetering van de landschapskwaliteiten in de Duin- en Bollenstreek te komen, is het Landschapsperspectief. Op basis van eerdere studies worden in het landschap verschillende 'kamers' onderscheiden, waarvoor wij op hoofdlijnen enkele beleidslijnen geven. Grofweg ontstaan op deze manier drie bollenzones: de binnenduinrandzone (actief open maken), het centrale gebied (open houden) en enkele specifieke gebieden (selectief ruimte bieden voor verdichting). Daarnaast zijn er vooral in het oostelijke deel van deze regio enkele grotere gebieden met grasland, waar we het open en groene weidekarakter zullen handhaven.

In het binnenduinrandgebied en rond de Keukenhof ligt het accent op sanering van glasopstanden en onrendabele bedrijven. Schaalvergroting van bouwblokken en -volumes is daar in beginsel niet toegestaan. Tenzij dit op een ruimtelijk verantwoorde manier samengaat met sanering en forse kwaliteitsverbetering van het landschap (nee-tenzijprincipe). Met de bouw van compensatiewoningen op saneringslocaties gaan we terughoudend om. Hierdoor ontstaat langzamerhand weer een natuurlijk open karakter met fraai zicht op het duingebied. Bijzonder aandachtspunt voor dit gebied is de wateropgave, vanwege de vernatting van de duinen. Rond de Keukenhof blijft het landschap in tact.

Bij Vinkeveld in Noordwijk is een goed begin gemaakt met de sanering van een aantal gebouwen ter versterking van de openheid, in combinatie met verbreding van sloten. Hier is inmiddels 2,7 hectare bebouwing gesloopt. Daarnaast is in het Langeveld ondertussen 1 hectare gesloopt en in het gebied tussen Lisse en Voorhout is ongeveer 4 hectare opgeruimd.

In grote delen van het centrale gebied geldt dat uitbreiding van bedrijfsgebouwen in beginsel onder nader te bepalen voorwaarden mogelijk is (ja-mitsprincipe). Wel moeten we met sanering en schaalvergroting de openheid en vensters op het landschap zorgvuldig bewaken. Uitbreiding aan bepaalde randen van sommige kamers kan daar prima hand in hand gaan met behoud van openheid. Ook zijn in het centrale gebied langs sommige linten flinke investeringen nodig in erfbeplanting, bijvoorbeeld langs de buitenkant van het Westeinde in Noordwijkerhout. Het gebied tussen N206 en het Oosterduinse Meer in Noordwijkerhout wordt in deze geactualiseerde ISG opgewaardeerd tot een gebied waar de openheid actief vergroot zal worden, ten einde zijn gave en kenmerkend open karakter te behouden.

Het oostelijke gebied is feitelijk al het meest verdicht met allerlei soorten bedrijfsbebouwing en villa's. Selectief kan in en rond de Berg- en Daalpolder verdere verdichting plaatsvinden in Teylingen en Lisse. Rond Landgoed Keukenhof moeten we de openheid juist bewaren.

Op kavelniveau wordt zo veel mogelijk aangesloten bij de aanbevelingen uit de "Handreiking Bedrijfsuitbreiding Duin- en Bollenstreek", die samenwerkende overheden, bedrijven en organisaties in 2008 hebben opgesteld. De aanbevelingen uit de Handreiking zijn opgenomen in de gezamenlijke uitgangspunten voor de bestemmingsplannen Buitengebied en krijgen op deze wijze een plaats in de nieuwe generatie bestemmingsplannen.

Heterogene landschappen waarin naast bollenvelden plaats is voor weiden met blaarkoppen en paarden, kruidenvelden, wandelpaden en natuur vormen een waardevol onderdeel van de Duin- en Bollenstreek. Dit mag echter niet ten koste gaan van het areaal eerste klas bollengrond. Verdere differentiatie van het landschap is mogelijk mits voldaan wordt aan de bollengrondcompensatie en het passend is in het Landschapsperspectief. Tegen strijdig gebruik moet krachtig worden opgetreden.

Landgoederen en historische structuren

Naast agrarische- en natuurgebieden zijn ook landgoederen een belangrijk element in het landschap van de Duin- en Bollenstreek. De streek kent een tweetal clusters van landgoederen, te weten de binnenduinrand van Noordwijk-Noordwijkerhout en Keukenhof-Dever-Teylingen. Bij de landgoedclusters ligt de belangrijkste opgave in het versterken van de regionale ensemblewaarde. Nieuwe functies moeten passen bij het groene en statige karakter van de clusters. Historische structuren, zoals waterlopen, lanen of zichtassen, moeten we actief versterken of herstellen. Het herstel van laan-, haag- en erfbeplanting zoals uitgevoerd in het kader van het Landschapsbeleidsplan Duin- en Bollenstreek is een goed voorbeeld van cultuurhistorisch landschapsherstel.

Provinciaal toetsingskader

Sinds de vaststelling van de ISG2009 is ook in het beleid van Zuid-Holland de aandacht voor ruimtelijke kwaliteit toegenomen. Er zijn hiervoor door de provincie zogenaamde gebiedsprofielen opgesteld. Voor de Duin- en Bollenstreek is dit gebiedsprofiel mede gebaseerd op en geïnspireerd door het Landschapsperspectief van de ISG. De landschappelijke ambities van de greenportgemeenten hebben daarmee belangrijke extra aandacht en ondersteuning gekregen. In het formele ruimtelijk beleid van de provincie zijn de ambities

voor ruimtelijke kwaliteit opgenomen in de Kwaliteitskaart van de Verordening Ruimte 2014. Deze Kwaliteitskaart en de bijbehorende richtpunten zijn voor de provincie van belang om de passendheid van ontwikkelingen te beoordelen. In gebieden waar het ambitieniveau in dit provinciale toetsingskader lager ligt dan in de ISG prevaleert het Landschapsperspectief. Dat geldt ook voor mogelijke toekomstige wijzigingen van landschappelijke ambities binnen het provinciaal beleid.

4.3 Duurzaam en robuust watersysteem

Wateropgaven

In de Greenport Duin- en Bollenstreek heeft water een belangrijke functie. Het buitengebied van de zes greenportgemeenten is voor een omvangrijk deel in gebruik als bollenland. Het waterbeheer is sterk gerelateerd aan dit agrarische grondgebruik. Voor een duurzame en toekomstbestendige Bollenstreek en specifiek voor de bollenteelt is een goede waterhuishouding van vitaal belang. Met de verwachte trends in het klimaat zoals meer neerslag in korte perioden en hogere temperaturen neemt de druk op het watersysteem toe. Bij de ruimtelijke inrichting, ontwikkeling en herstructurering van de Greenport is het belangrijk om te anticiperen op deze verwachte klimaatverandering. Over een klimaatbestendig waterbeheer zijn tussen overheden afspraken gemaakt in het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003, geactualiseerd in 2008). Om invulling te kunnen geven aan een duurzame woon-, werk- en leefomgeving ligt de focus in het buitengebied ook op het verbeteren van de waterkwaliteit. Het agrarische grondgebruik beïnvloedt de waterkwaliteit sterk. Een belangrijke opgave in het gebied ligt dan ook in het verminderen van de agrarische emissies, één van de speerpunten van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor de periode 2016-2021.

Hoogheemraadschap van Rijnland

Het waterdomein onderscheidt zich van andere domeinen in de leefomgeving van de Duin- en Bollenstreek omdat een deel van de taken is belegd bij een aparte functionele bestuurslaag. Binnen de zes greenportgemeenten is dit het hoogheemraadschap van Rijnland. Rijnland voert als waterbeheerder vier kerntaken uit:

- Zorgen voor veiligheid tegen overstromingen: vanuit de zee, de rivieren en het regionale watersysteem.
- Zorgen voor voldoende water: niet te veel en niet te weinig.

- Zorgen voor schoon en gezond water.
- Ontvangen en verwerken van het afvalwater.

Gezamenlijk verantwoordelijkheid en inzet

De gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de wateropgaven in de Duin- en Bollenstreek vragen om een gezamenlijke inzet. Samenwerking tussen overheden, bedrijven, belangenorganisaties en inwoners is essentieel om de wateropgaven te kunnen realiseren tegen maatschappelijk acceptabele kosten. Het is dan ook van belang om de herstructureringsopgave en de verduurzaming van de Greenport te combineren met de wateropgaven. Door samen te werken worden ook combinaties met andere greenportopgaven zichtbaar en waar mogelijk integraal uitgevoerd. Met de komst van de nieuwe omgevingswet wordt deze integrale en gezamenlijke aanpak steeds belangrijker.

Park Elsbroek te Hillegom foto: Gemeente Hillegom

Poldergemaal Hogeveense Polder in aanbouw foto: Hoogheemraadschap van Rijnland

Zorgen voor veiligheid tegen overstromingen

Sterke keringen

Primaire en regionale waterkeringen zijn de belangrijkste waarborg voor de veiligheid tegen overstromingen. In de Duin- en Bollenstreek zijn dit de kust, boezem- en polderkeringen. Bij de ruimtelijke ontwikkelingen in de Greenport houden we rekening met de ruimtelijke reservering van keringen en bijbehorende beschermingszones om de veiligheid te kunnen blijven waarborgen.

Het Rijk stelt de veiligheidsnormen vast waaraan de primaire waterkeringen moeten voldoen. Voldoen de keringen niet aan deze normen, dan worden ze vanuit nationaal belang verbeterd. Verbeteringen vinden plaats binnen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De kust is met het afronden van het kustwerk Noordwijk en Katwijk op orde. In principe voor de komende 50 jaar echter gezien de ontwikkeling van de zeespiegelstijging, de nieuwe normering (vastgelegd in 2017) en de hierop volgende landelijke toetsronde (opgeleverd in 2023) is het denkbaar dat er vóór 2050 maatregelen (ook in beheer en onderhoud) nodig kunnen zijn. Ander uitgangspunt is dat de basiskustlijn door het Rijk met zandsuppleties op orde wordt gehouden.

De provincies stellen de normen voor regionale keringen vast. Hoe groter de economische waarde van het te beschermen gebied, hoe groter de veiligheidsklasse van de waterkering. De verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud ligt bij Rijnland. Als uit de toetsronde blijkt dat een waterkering niet voldoet aan de norm, dan treft Rijnland maatregelen. Deze cyclus van normstelling, toetsing en maatregelen nemen is in 2012 gestart. Voor het buitengebied in de Duin- en Bollenstreek heeft dit geresulteerd in aantal strekkingen van keringen die moeten worden onderhouden en/of versterkt.

Dit zijn:

- Een deel van de kering langs de Lisserpoelpolder (gemeente Lisse): gereed
- De kering langs de Vossevaart (gemeente Hillegom): gereed
- Een deel van de kering langs de Ringvaart (gemeente Hillegom): wordt geprogrammeerd
- Een deel van de kering langs de Hellegatpolder (gemeente Teylingen): wordt geprogrammeerd.

De volgende toetsing van de regionale waterkeringen wordt in 2024 aan de provincies opgeleverd. Verbeteropgaven die uit de toetsing volgen, worden opgenomen in het programma regionale waterkeringen van Rijnland. Deze keer worden niet alleen de grondlichamen getoetst, maar ook de niet-kerende objecten (zoals huizen, bomen en leidingen) die in of op de waterkeringen staan.

Meerlaagse veiligheid

Naast de preventie tegen overstromingen zal aandacht worden besteed aan:

- Gevolgbeperking door ruimtelijke inrichting (voorkomen ontworichten cruciale functies). Bij de ruimtelijke inrichting kan dat gevolgen hebben voor het borgen van evacuatiewegen of functies als transformatorhuisjes, ziekenhuizen etc.
- Crisisbeheersing; goed voorbereid zijn op eventuele calamiteiten

In het Deltaprogramma is het concept van meerlaagse veiligheid nader uitgewerkt. Daarnaast werkt Rijnland aan overstromingsbeelden die ter beschikking kunnen worden gesteld aan gemeenten.

foto: Hoogheemraadschap van Rijnland

Zorgen voor voldoende water

Beperken wateroverlast

Eind jaren '90 maar ook het afgelopen decennium heeft Nederland met ernstige wateroverlast te maken gehad. Gezien de trends in het klimaat is de verwachting dat dit in de toekomst vaker en heviger gebeurt. Hierop moeten we het watersysteem (polder en boezem) inrichten. De overheden hebben hierover afspraken gemaakt in het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003, geactualiseerd in 2008). In deze normen is vastgelegd dat bepaalde neerslagsituaties kunnen worden verwerkt in het watersysteem zonder dat er water op straat of op het land komt te staan. Deze waterkwantiteitsnormen zijn door de provincie vastgelegd in de Waterverordening Rijnland.

Maatregelen polders

Ook in het landelijk gebied van de Duin- en Bollenstreek ligt een opgave om aan het beschermingsniveau tegen wateroverlast te voldoen. Daarbij is het nodig om watergangen te verbreden om meer afvoercapaciteit en berging te creëren ten behoeve van de agrarische functie. Ook gezien het veranderde klimaat kunnen in de toekomst aanvullende maatregelen nodig zijn. Alvorens er een schop in de grond gaat, wordt er eerst zorgvuldig geanalyseerd waar de knelpunten in het watersysteem zitten en welke doelmatige en kosteneffectieve maatregelen nodig zijn om te voldoen aan de normen. Dit is een integrale analyse en gebeurt in nauw overleg met belanghebbenden zoals grondeigenaren, grondgebruikers en inwoners.

Het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek omvat 30 polders. De polders hebben een gezamenlijke oppervlakte van circa 6.000 ha. Voor het op orde brengen van het watersysteem in de Duin- en Bollenstreek is Rijnland in 2012 gestart met de watersysteemanalyse in de polders langs de duinrand. Inmiddels zijn hier diverse

maatregelen in voorbereiding of uitgevoerd. Voorbeelden hiervan zijn het verbreden van hoofdwatgangen, het verruimen van duikers en het vergroten van gemaalcapaciteit. Op de foto een afbeelding van een uitgevoerd project door Rijnland; het nieuwe poldergemaal in de Hogeveense polder. Ook in andere polders is de watersysteemanalyse afgerond of gestart. Het investeringsprogramma loopt door t/m 2024.

Om de wateropgave, ook in combinatie met de herstructurering en modernisering van de Greenport, voortvarend op te kunnen pakken is het van belang om voldoende planologische flexibiliteit in te bouwen.

Maatregelen boezemsysteem

Voor wat betreft het boezemstelsel (het hoofdstelsel voor de afvoer richting zee, waarop de inliggende polders afwateren) is Rijnland in 2000 gestart met het op orde brengen hiervan. Na zorgvuldig onderzoek zijn er 3 maatregelen vastgesteld:

- Uitbreiding van het boezemgemaal Katwijk (gereed)
- Aanleg van een piekberging in de Nieuwe Driemanspolder (in voorbereiding; valt buiten ISG gebied)
- Aanleg van een piekberging in de Haarlemmermeerpolder (in voorbereiding; valt buiten ISG gebied)

In 2015 zijn er nieuwe klimaatscenario's van het KNMI beschikbaar gekomen en zijn er gewijzigde inzichten over het beheer van het watersysteem. Daarbij zijn onder meer de volgende vragen actueel:

- Gevolgen nieuwe klimaatscenario's voor het Rijnlandse watersysteem.
- Samenhang waterpeil in de boezem met de (vereiste) hoogtes van de regionale keringen.
- Relatie met waterkwaliteit en ecologie.

Rijnland is in 2015 daarom gestart met een actualisatie van 'De Studie Toekomstig Waterbezwaar'. De resultaten van deze studie komen in 2016 beschikbaar en geven inzicht in de toekomstbestendigheid van het Rijnlandse watersysteem en de mogelijke (toekomstige) te treffen maatregelen. Vooralsnog is nog niet aan te geven of en welke ruimtelijke implicaties dit kan hebben voor de Duin- en Bollenstreek.

Zoetwatervoorziening

Naast het beperken van wateroverlast is voldoende zoet water belangrijk voor de economische ontwikkeling in de Greenport. Het peilbeheer, de landbouw en de natuur zijn sterk afhankelijk van zoet water. Vooral voor hoogwaardige teelten zoals bollen- en knolgewassen is water van goede (zoete) kwaliteit van essentieel belang. In zeer droge perioden kan er een tekort ontstaan aan water van voldoende kwaliteit. Allereerst doordat de zomers waarschijnlijk warmer en droger worden. Verder neemt de verzilting toe door de brakke kwel. Brakke kwel is op zich geen probleem in de Duin- en Bollenstreek. Het verzilte water wordt alleen wel vanuit de diepe droogmakerijen zoals de Haarlemmermeerpolder bij het doorspoelen van het totale Rijnlandse systeem verspreid. Daarnaast is de zoetwateraanvoer via Gouda (Hollandse IJssel) en via de Kleinschalige Wateraanvoervoorziening (dit is via het naastgelegen waterschap Stichtse Rijnlanden) ontoereikend. Vooralsnog geeft dit in de Duin- en Bollenstreek nog geen aanleiding tot beperkingen, aanpassing of verplaatsing van functies. Het is wel van belang om bij de inrichting van de Greenport doelmatig en zuinig om te gaan met zoet water (zie ook bij Deltabeslissing zoet water).

Op een aantal locaties dicht tegen de duinrand bestaat de kans dat er op de langere termijn niet meer economisch rendabel kan worden geteeld op de conventionele wijze, omdat er simpelweg onvoldoende water kan worden aangevoerd, maar ook om de zoetwatervoorraad in naastgelegen Natura 2000-gebied niet nadelig te beïnvloeden. Deze situatie kan wel aanleiding geven tot beperkingen voor de agrarische functie, of op termijn zelfs een vergaande aanpassing of verplaatsing van de functies. Deze afwegingen zullen in nauwe samenwerking met alle belanghebbenden in het gebied moeten worden genomen: de provincies, gemeenten, eigenaren en gebruikers.

Deltabeslissing zoet water

Overheden, gebruikers en kennisinstellingen hebben in het Delta-programma de afgelopen jaren gewerkt aan de Deltabeslissing zoet water (eind 2014). Deze beslissing zet in de eerste fase in op het uitbreiden van de capaciteit van de Kleinschalige Wateraanvoervoorziening. Daarnaast wordt onderzocht welke stappen na 2021 moeten

worden opgenomen. Van belangrijke gebruikers van zoet water zoals de agrarische sector wordt verwacht om doelmatig en zuinig om te gaan met water. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer wordt hiervoor benut. Daarnaast is het van belang dat bij de herstructurering en modernisering van de Greenport aandacht is voor innovaties zoals ruimte voor slim doorspoelen, hemelwateropslag in de bodem en flexibel peil. Ook het benutten van het effluent van afvalwaterzuiveringen kan eventueel uitkomst gaan bieden. Wat daarvan de ruimtelijke consequenties zijn is nog niet aan te duiden.

Zorgen voor schoon en gezond water

Schoon en gezond water is in de waterrijke delta van West-Nederland belangrijk. Zowel voor de mens, de natuur als de bedrijven. Er mogen niet te veel voedings- en vervuilende stoffen in het water zitten en het oppervlaktewater moet waar kansrijk natuurlijk zijn ingericht en ecologisch worden beheerd en onderhouden. In samenwerking met partners zorgt Rijnland dan ook voor schoon en gezond water dat past bij de verschillende functies in het gebied.

Sinds 1970 verbetert binnen Rijnland de waterkwaliteit en de ecologie gestaag. Dit is het resultaat van grote investeringen in: riolering en afvalwaterzuivering, sanering van industriële lozingen en ongezuiverde lozingen, landbouwkundige maatregelen en het uitbannen van specifieke stoffen. De zuurstofhuishouding en de waterkwaliteit zijn inmiddels in veel wateren redelijk op orde. De waterkwaliteit in het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek wordt sterk beïnvloed door de aanwezige land- en tuinbouw. Veruit het grootste probleem wordt op dit moment veroorzaakt door nog te hoge concentraties aan meststoffen (stikstof en fosfaat) in het water. Daarnaast zorgen gewasbeschermingsmiddelen voor problemen.

Waterlichamen en kleine wateren

Vanwege de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), en aansluitend de mestwetgeving, wordt het komende decennium hard gewerkt aan een verbetering van de waterkwaliteit en ecologie. Dit gebeurt voor geselecteerde KRW waterlichamen. Binnen de Duin- en Bollenstreek is een gedeelte van de Haarlemmertrekvaart gedefinieerd als KRW waterlichaam. Dit betekent dat hier een directe KRW-opgave ligt. De uitvoering van verbetermaatregelen start Rijnland op zijn vroegst in 2022 (de derde uitvoeringstermijn van de KRW), tenzij zich hier eerder een kans voordoet vanwege een ruimtelijke ontwikkeling zoals aanleg woonwijk, aanpassing infrastructuur, recreatieve voorzieningen, of (groot) onderhoud aan de watergang of naastgelegen kering. De rest van het water binnen de Duin- en Bollenstreek valt onder de categorie 'kleine wateren'. Deze wateren vallen indirect onder de KRW-verplichting. Gezien de invloed van deze wateren op

Zuiveringsmaatregel

foto: Hoogheemraadschap van Rijnland

de kwaliteit van waterlichamen zoals de Haarlemmertrekvaart is verbetering van de waterkwaliteit ook in deze wateren aan de orde.

Verminderen agrarische emissies

Gezien het grondgebruik in de Greenport is het verminderen van agrarische emissies één van de speerpunten van het KRW-programma voor de periode 2016-2021. Het is de verantwoordelijkheid van de agrarische sector om aan de landelijke emissiewet- en regelgeving te voldoen. Daarbovenop wil Rijnland graag met de sector samenwerken om een verdere kwaliteitsverbetering tot stand te brengen. De aanpak richt zich op meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, en er wordt gewerkt in lijn met Europese en nationale afspraken zoals het vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn en de Tweede Nota Duurzame Gewasbescherming. De ambities voor de modernisering, verduurzaming en herstructurering van de Greenport in de ISG zijn daarbij een belangrijke kans om bij te dragen aan een duurzame agrarische sector.

In het bollengebied en de glastuinbouwlocaties verwachten we dat de waterkwaliteit verbetert. Er zijn recent veelbelovende nieuwe technieken beschikbaar gekomen, die de belasting naar het water aanzienlijk verminderen. Het uitgevoerde onderzoeksproject van Rijnland met de bollensector heeft bijvoorbeeld aangetoond dat zuiveringsmaatregelen op bedrijfsniveau voorkomen dat fosfaten in het oppervlaktewater komen. Op de foto een afbeelding van het onderzoeksproject waar ijzerhoudend zand aangebracht is nabij de drainage. Het fosfaat bindt zich aan het ijzer waardoor het niet afstroomt naar het oppervlaktewater.

Daarnaast is in het kader van de KRW in 2012 gestart met een nutriëntenprogramma Bloembollen Rijn West, waarin Rijnland, Hollands Noorderkwartier, de provincies Noord- en Zuid-Holland en de KAVB

samen streven naar verbetering van het fosfaatgehalte in oppervlakte- en grondwater in de bloembollenteelt op zand, waaronder in de Bollenstreek binnen de provincie Zuid-Holland. In het uitvoeringsprogramma Bloembollen Rijn West (vastgesteld in juni 2014 voor de 2e SGBP-periode), is ook beperking van de emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater en het erf op bloembollenbedrijven expliciet opgenomen. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier heeft bij verschillende bollenbedrijven met het project “schoon erf schone sloot” extra aandacht gevestigd op maatregelen voor een schoon erf. Deze aanpak wordt de komende jaren bij meerdere bollenbedrijven, ook in Rijnlands beheergebied, geïmplementeerd. Daarnaast is er gehandhaafd op en voorlichting gegeven over teeltvrije zones langs water en driftarme spuitdoppen. Verder gaat Rijnland in nauwe samenwerking met de KAVB in de Bollenstreek op zoek naar een geschikte polder waar bekeken wordt welke doelen voor ecologische waterkwaliteit realistisch en haalbaar zijn. In dit project met als titel “KRW Doelen overig Water” worden maatregelen gerelateerd aan fosfaat, bodemkwaliteit en gewasbescherming toegepast.

In de glastuinbouw wordt toegewerkt naar een emissieloze kas in 2027 voor zowel gewasbeschermingsmiddelen als nutriënten. Per 1 januari 2018 geldt een verplichte zuivering van restwaterstromen op glastuinbouwbedrijven. Over deze verplichting zijn Ministerie van Economische Zaken, Ministerie van Infrastructuur en Milieu, LTO Glaskracht Nederland, Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie (Nefyto), Unie van Waterschappen (UvW), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Stichting Natuur en Milieu en het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) met elkaar in september 2015 een hoofdlijnenakkoord overeengekomen. De zuiveringsplicht geldt voor elk individueel glastuinbouwbedrijf en heeft betrekking op zowel lozing via de riolering als op het oppervlaktewater. Zuiveringsinstallaties moeten minimaal 95% van de gewasbeschermingsmiddelen uit het te lozen restwater verwijderen. Er is ruimte om als sector de afvalwaterzuivering als collectief op te pakken. Verder wordt door betrokken partijen nog afgewogen of kleine glastuinbouwbedrijven meer tijd krijgen om aan de zuiveringsplicht te voldoen (tot 1 januari 2021). Andere oplossingen voor schoner en gezond water kunnen worden gezocht in het scheiden van agrarisch water en stedelijk gebied, recreatiegebieden en natuur. Daarbij moet ook aandacht worden besteed aan het organische stofgehalte in de bodem waardoor water beter wordt vastgehouden en minder snel uitspoelt. Er moet alleen worden voorkomen dat dit plaatsvindt door het omzanden met veen van grotere diepte.

Oosterduinse meer te Noordwijkerhout foto: Gemeente Noordwijkerhout

Zemelpoldermolen foto: Sven van der Vlugt

Zwemwaterlocaties

Binnen het ISG gebied is sprake van één officiële zwemwaterlocatie. Het gaat om het Oosterduinse Meer dat is gelegen in de gemeente Noordwijkerhout. Het Oosterduinse Meer is aangewezen door de provincie Zuid-Holland als zwemwaterlocatie en wordt in het zwemseizoen (1 mei – 1 oktober) door Rijnland gecontroleerd op ziekteverwekkende bacteriën en blauwalgen. Aangezien de locatie voor een groot deel wordt omringd door bollenteeltgebied is de invloed daarvan op de waterkwaliteit aanwezig. Het is van belang om bij de herstructurering en modernisering van de Greenport ook de waterkwaliteit van deze zwemwaterlocatie in ogenschouw te nemen en waar mogelijk kansen te benutten om de waterkwaliteit te verbeteren.

Zoete kwel en (ecologisch) beheer

Langs de duinrand kwelt schoon, zoet water op van een hoge kwaliteit. Het is wenselijk om dit water zo veel mogelijk te benutten voor hoogwaardige toepassingen in stedelijk gebied, recreatiegebieden en natuur. Verbinding met het agrarisch grondgebruik moet zo lang mogelijk vermeden worden.

In gebieden met een hoge ruimtelijke kwaliteit wordt gezocht naar mogelijkheden om ook de inrichting en het beheer van het water zo te verbeteren, dat de aquatische ecologie en biodiversiteit zich goed kan ontwikkelen. Dit betreft het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en het uitvoeren van passend maaibeheer. Het is van belang om hier de synergie te zoeken met de ecologische verbindingzones (Natuur Netwerk NL) in het ISG gebied. Daarnaast is het uitbaggeren van sloten een belangrijke beheermaatregel om de invloed van de sliblaag op de waterkwaliteit te verminderen. Rijnland heeft in de afgelopen jaren een meerjarig baggerprogramma voor boezemwateren en hoofdwatgangen in de polders in de Bollenstreek uitgevoerd.

De Waterketen

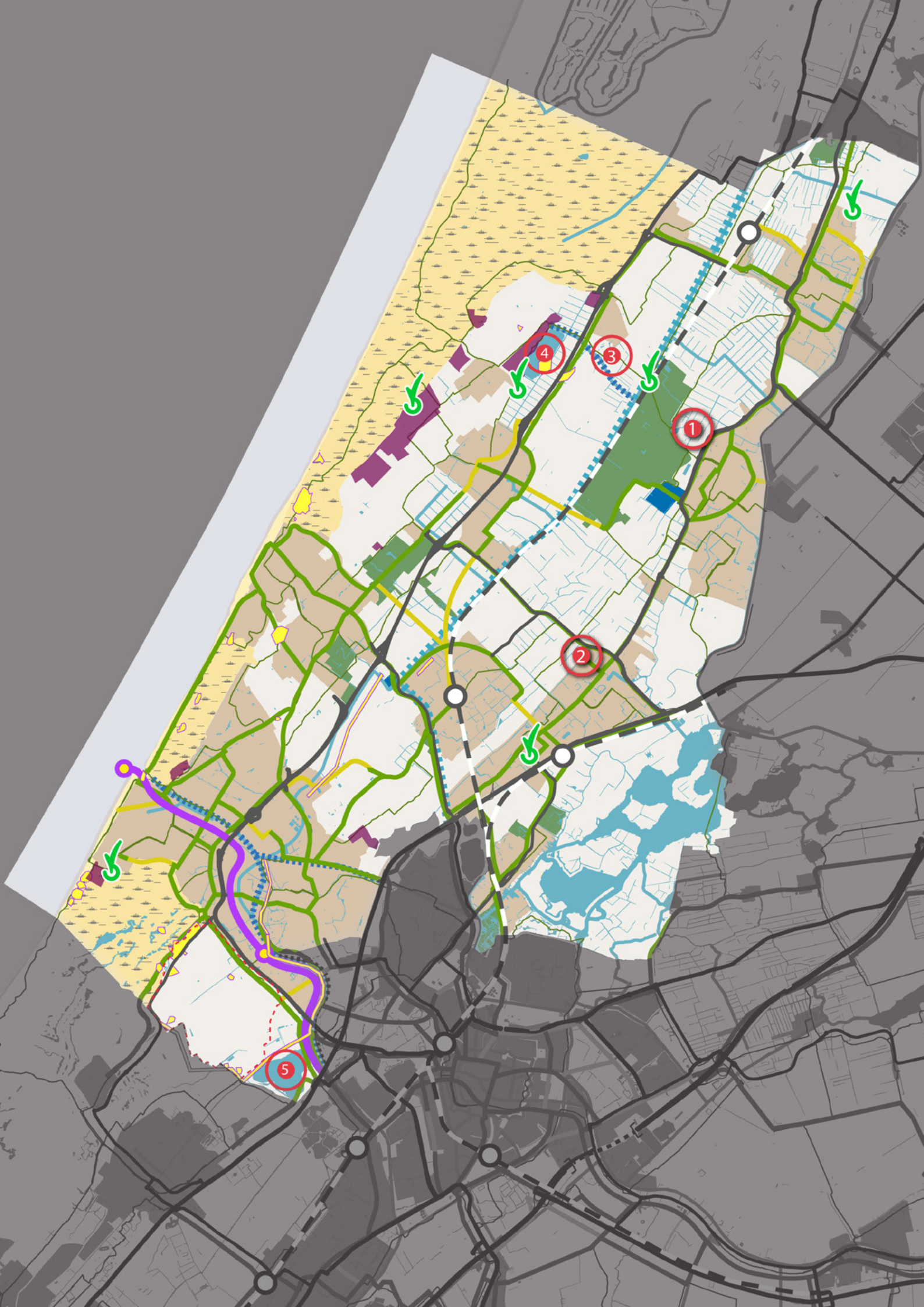
Het geheel van drinkwaterproductie, riolering en afvalwaterzuivering, noemen we de waterketen. Drinkwaterbedrijven produceren drinkwater met water dat afkomstig is uit het watersysteem. Dit kan grondwater zijn of oppervlaktewater uit rivieren, meren en plas-sen. Het drinkwater wordt geleverd aan huishoudens en bedrijven. Na gebruik in toilet, keuken en badkamer wordt het als afvalwater afgevoerd via het riool. Dat geldt ook voor het (proces-) afvalwater van bedrijven. Het inzamelen van het afvalwater is een verantwoordelijkheid van de gemeenten. De rioolstelsels van de gemeenten zijn aangesloten op de Rijnlandse afvalwatertransportgemalen en trans-

portleidingen. Deze transporteren al het afvalwater naar Rijnlandse afvalwaterzuiveringsinstallaties. Binnen het ISG gebied zijn dat er drie gelegen in Katwijk, Noordwijk en Lisse. Daar zuivert Rijnland het afvalwater en levert het water (effluent) weer schoon terug aan het oppervlaktewatersysteem.

Het optimaliseren van vraag, aanbod en verwerking van afvalwater wordt in onderlinge samenwerking tussen de partijen uit de waterketen opgepakt: gemeenten, Rijnland, drinkwaterbedrijven, bedrijfsleven en kennisinstellingen. Afspraken hierover leggen we vast in gezamenlijke integrale waterketenplannen. Momenteel werkt de subregio “Bollenstreek”, welke grotendeels overeenkomt met het gebied van de ISG, aan het opstellen van een dergelijk integraal plan.

Er wordt ook nagedacht over de toekomstige organisatie van het afvalwaterbeheer. Daarnaast wordt er gewerkt aan (innovatieve) oplossingen en technologieën voor verdergaande optimalisaties, zoals decentrale sanitatie en het hergebruik van grondstoffen uit het afvalwater. Denk hierbij aan: fosfaat, biogas, bioplastics en zoet water en de mogelijkheden voor lokale toepassingen in de Greenport.

Er wordt rekening gehouden met de gevolgen van klimaatverandering en nieuwe emissie-eisen die op nationaal en Europees niveau worden gesteld. Een andere belangrijke ambitie binnen het afvalwaterbeheer is om eind 2021 serieuze stappen te hebben gezet in minder energieverbruik bij het zuiveringsproces, terugwinning van energie (bijvoorbeeld warmte) en het opwekken van duurzame energie (plaatsen zonnepanelen op terreinen van afvalwaterzuiveringsinstallaties). In deze transitie is het van belang om te kijken welke kansen er liggen in de Greenport voor energieleverantie aan nieuwbouwlocaties van woningen en bedrijven.

Legenda Toerisme, recreatie en cultuur

- Stedelijk gebied
- Behoud natuurgebied met recreatief medegebruik
- Verblijfsrecreatie
- Handhaving sportpark
- Ontwikkeling en versterking toeristische knooppunten en openluchtrecreatie
 - 1: Keukenhof,
 - 2: Ruïne van Teylingen,
 - 3: Tespelduyn,
 - 4: Oosterduinse Meer,
 - 5: Valkenburgse Meer
- Toeristische Overstappunten
- Verblijfs- en openluchtrecreatiegebied
- Atlantik Wall; aanwezige Duitse stellingen, landfronten en tankmuren
- Romeinse Limes, gebied en markeringen
- Behoud duingebied
- Water
- Trekvaart Leiden-Haarlem
- Recreatieve ontwikkeling hoofdwaterstructuur
- Bestaand spoor en stations
- Autowegen, snelwegen, N-wegen en secundaire wegen
- Fietsrouten netwerk
- Versterking zwakke en ontbrekende schakels fietsrouten netwerk
- Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)

4.4 Versterken recreatie en toerisme

Het toeristische complex maakt een belangrijk onderdeel uit van de Greenport Duin- en Bollenstreek. De Bollenstreek is aantrekkelijk voor recreatie en toerisme, zowel door de bollen als door historische elementen. De wens en noodzaak om de aantrekkelijkheid van het gebied beter te profileren is nog steeds actueel. Blijvend wordt ingezet op een breed aanbod, zodat het gebied het hele jaar door aantrekkelijk is voor recreanten en toeristen. Niet alleen bollen en de bloemententoonstelling van de Keukenhof zijn van belang, ook cultuurhistorie (met o.a. de landgoederenzone, de trekvaart, Limes, Atlantikwall) en de variatie in natuur en landschap zijn een belangrijk onderdeel van het toeristische aanbod. De potentie van de cultuurhistorische rijkdom en de variatie in het landschap biedt voldoende aanknopingspunten voor een verdere uitbreiding en kwalitatieve verbetering van de infrastructuur voor fietsen, wandelen en varen. Daarnaast maken het kusttoerisme in Katwijk en Noordwijk, het congreστοerisme in Noordwijk en Noordwijkerhout, de watersport in het Hollandse Plassengebied en verschillende dagattracties zoals Space Expo in Noordwijk en het Ford museum in Hillegom de streek tot een sterk toeristisch product dat kansrijk is om verder uit te bouwen.

Gezamenlijke ambitie

De herstructurering van de Greenport biedt kansen om het landschap beter zichtbaar, beleefbaar en toegankelijk te maken, met meer voorzieningen voor de dagtoerist en de verblijfstoeurist en met een langer toeristisch-recreatief seizoen. De Duin- en Bollenstreek gemeenten hebben in 2012 een gezamenlijke ambitie ondertekend om met een extra impuls de streek aantrekkelijker te maken voor fietsen, varen, wandelen en verblijven en daar ook gezamenlijk marketing en promotie voor te voeren.

Vanuit de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, waar recreatie en toerisme een wezenlijk onderdeel van uitmaken, gaan de gemeenten een projectenlijst uitvoeren. De economische agenda gaat primair over de samenwerking tussen ondernemers en overheden gericht op het verbeteren van de economische prestaties van de regio, met behoud van aantrekkelijkheid voor wonen en toerisme. Er is een uitvoeringsprogramma opgesteld met concrete projecten voor de komende 5 jaar. Daarbij is een onderscheid tussen de samenwerking van bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid rondom projecten enerzijds en de intergemeentelijke uitvoering anderzijds (conform de Valentijnsafspraken).

De gemeenten werken samen aan de uitvoering van vastgelegde ambities op gebied van recreatie en toerisme met een focus op

verbetering van mogelijkheden en infrastructuur rondom wandelen, fietsen, varen, verblijfsrecreatie en regiomarketing. Hierin wordt aansluiting gezocht bij provinciale en regionale wensbeelden zoals verwoord en vastgelegd in de provinciale beleidsvisie groen, de paragraaf cultureel erfgoed uit de Visie Ruimte en Mobiliteit, de regionale notitie 'Tuin van Holland' (Holland Rijnland), het regionaal groenprogramma (inclusief recreatie en toerisme), het Maatregelenpakket Erfgoedlijnen, de cultuurhistorische kaart Zuid Holland en de (digitale) Cultuurhistorische Atlas Duin- en Bollenstreek.

De gemeenten willen mede vanuit de economische agenda Duin- en Bollenstreek ook een impuls voor private (met name ook kleinschalige) initiatieven op gebied van recreatie en toerisme bewerkstelligen. Een aanvullende focus ligt op gezondheid en circulaire economie zoals verwoord in de lokale ontwikkelingstrategie 'Healthy Region' wat is voorgedragen voor het Europese programma voor plattelandontwikkeling. Dit wordt voor de Duin- en Bollenstreek uitgewerkt in het project 'Blue Ocean Regioprogramma - Je goed en energiek voelen' van de Economische Agenda.

Regionaal Gebiedsprogramma

In het Regionaal Gebiedsprogramma Bollenstreek 2014-2018 zijn concreet uit te voeren projecten voor 2014-2016 opgenomen en wordt een doorkijk gegeven naar wensbeelden voor de periode daarna. Projecten en voornemens zijn ingedeeld volgens de thema's 'landschapsperspectief', 'graslanden en natuur' en 'toerisme, recreatie en cultuur', onderverdeeld in wandelen, fietsen, waterrecreatie, verblijfsrecreatie en betere beleving Bollenstreek. Het bij 'graslanden en natuur' benoemde project 'natuurlijke landschapselementen langs doorgaande wegen' sluit ook aan bij het thema landschapsperspectief en betere beleving Bollenstreek. Hieruit blijkt de integrale aanpak van voornemens gebaseerd op de visie vanuit deze ISG. Vanuit het provinciale uitvoeringsprogramma Groen en Erfgoed en het Regionaal Investeringsfonds (RIF) van Holland Rijnland zal een deel van de uitvoeringskosten worden gedekt. De uit te voeren projecten en voornemens sluiten daarmee goed aan op de in de ISG 2009 opgenomen actiepunten:

- verbetering van de toeristisch-recreatieve toegankelijkheid;
- ontwikkeling van nieuwe product-marktcombinaties;
- het stimuleren van agrotourisme voor verblijfs- en dagrecreatie;
- vernieuwing en kwaliteitsverbetering van bepaalde attracties;
- betere en bredere gezamenlijke profilering van de regio;
- kwaliteitsimpuls van de verblijfsrecreatie.

Strand Noordwijk foto: ME Stuurop

Concrete projecten

Om de hierboven benoemde actiepunten te realiseren zullen de samenwerkende gemeenten de volgende projecten stimuleren, uitwerken en verder ontwikkelen:

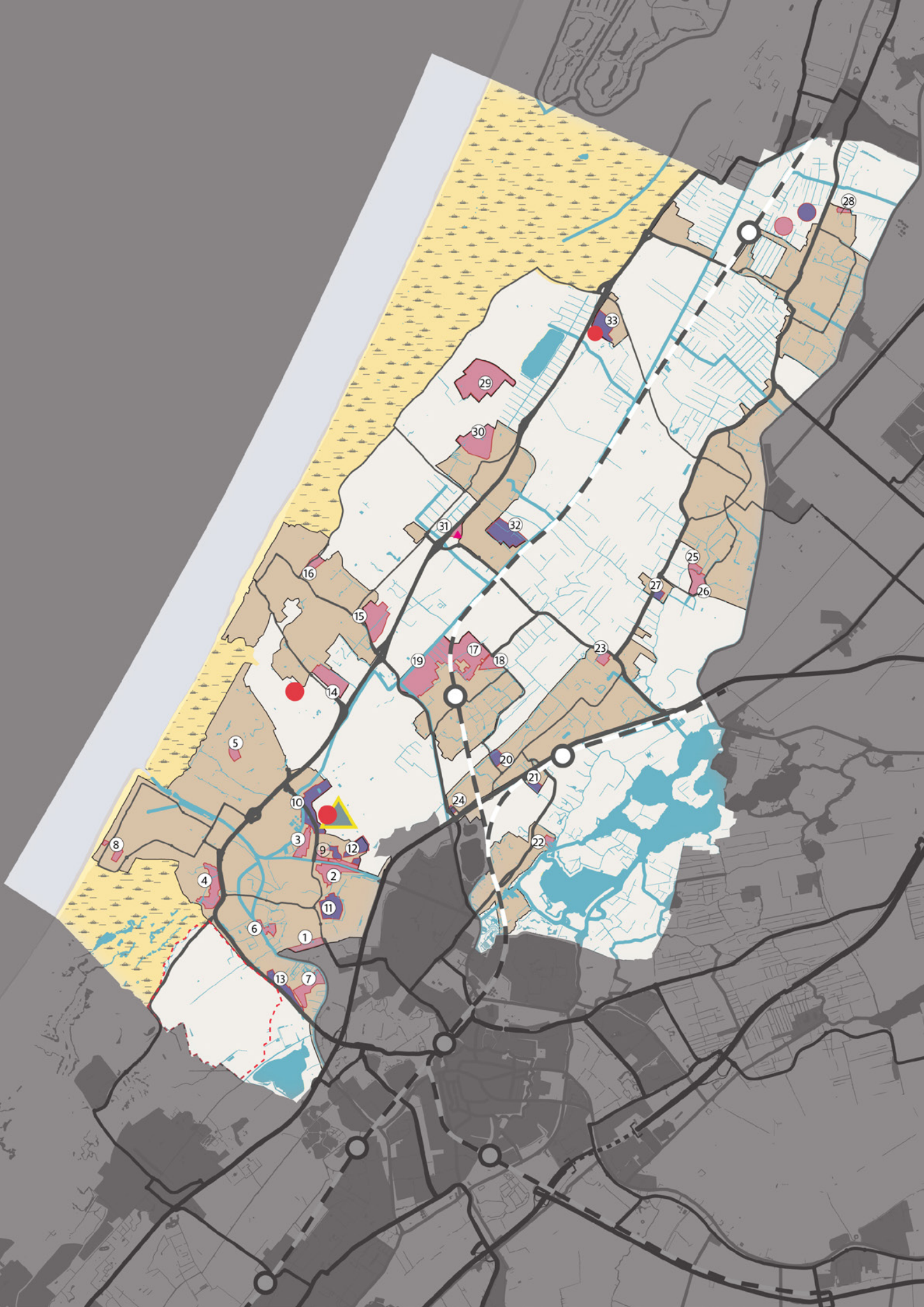
- uitbreiding van het fietspadennetwerk (deels gerealiseerd met fietsknooppuntenroutes);
- Toeristische Overstappunten (TOP) voor wandelaars en fietsers, reeds gerealiseerd in Katwijk, Noordwijk, Teylingen en Lisse, nieuwe TOP's kunnen gerealiseerd worden in Noordwijkerhout bij het Oosterduinse Meer en in Hillegom bij de noordelijke polders;
- uitbreiding en kwalitatieve versterking van de recreatieve netwerken waaronder het wandelnetwerk Bollenstreek; west-oost verbindingen dwars door het groen of bollenland zoals door de Hoogeveenepolder. Waar mogelijk uitbreiden van de mogelijkheden van recreatief medegebruik zoals kanoën en varen over bollensloten en wandelen en fietsen over boerenlandpaden.
- aanleg van meer open vensters op het water en het (bollen)landschap o.a. ook vanaf de A44, A4 en N206; creëren van stopplekken met uitnodigende info voor langer verblijf;
- ontwikkeling van het aantal toeristische aantrekkingspunten waaronder de Ruïne van Teylingen
- recreatietransferium bij station Sassenheim (deels gerealiseerd);
- verbetering van de entrees (de 'toegangspoorten') van de Greenport;
- nieuwe entree, parkeerplaats en ontsluiting bloemententoonstelling Keukenhof (deels gerealiseerd);
- kwalitatieve upgradering van de openluchtrecreatiegebieden, met name Oosterduinse Meer en Valkenburgse Meer;
- versterking en ontwikkeling van (nieuwe) recreatiegebieden met een natuurlijk karakter bij Hillegom-Noord, de Klinkenbergerplas,

het Middengebied Noordwijk en rondom nieuwe landgoederen, zoals in de Zwetterpolder;

- ontwikkeling golfbaan en landschapspark Tespelduyn in Noordwijkerhout (deels gerealiseerd); ontsluiting over water om een vaarverbinding te maken tussen Trekvaart en Oosterduinse Meer is gewenst;
- handhaving en kwaliteitsverbetering van bestaande sportcomplexen;
- concentratie volkstuinten in Noordwijk-Zuid;
- onderzoeken van de mogelijkheden voor het vestigen van nieuwe kleinschalige recreatieve functies in de blauw-groene ruimte.

B(l)oeiende Bollenstreek

Ten behoeve van het nieuwe Gebiedsprogramma Bollenstreek 2016-2020 is in het eerste kwartaal van 2016 een regionaal ambitiedocument 'B(l)oeiende Bollenstreek' ontwikkeld, voorzien van een projectenlijst en een investeringsplan, dat in het tweede kwartaal met vele betrokkenen besproken en uitgebouwd is. De ambities en doelstellingen binnen de thema's Identiteit, Beleving en Natuur en de aanpak gericht op het behouden en versterken van zogenaamde 'parels' sluiten prima aan bij het centrale uitgangspunt voor de ISG, zoals verwoord in de Inleiding: "een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten." Het gebiedsprogramma is in mei 2016 ingediend bij de provincie, om in aanmerking te komen voor een programmasubsidie die de eerdere 'losse' projectsubsidies vervangt. De doelstellingen en activiteiten in het gebiedsprogramma sluiten grotendeels aan op de hierboven genoemde concrete projecten, voegen daar nieuwe impulsen en elementen aan toe en bieden extra kansen om de in paragraaf 4.2 opgenomen ambities met betrekking tot landschap, natuur en ecologische verbindingen te realiseren.

Legenda Wonen en Werken

	Stedelijk gebied		Noordwijkerhout - 's-Gravendam Oost - B (reservering voor na 2030)
	Uitbreiding bedrijventerrein		Noordwijkerhout - Delfweg uitbreiding - B
	Reservelocatie bedrijfsterrein		Herstructurering en intensivering glastuinbouw
	Uitbreiding woningbouw		Zoekgebied huisvesting arbeidsmigranten
	Reservelocatie woningbouw		Clusterlocatie Greenport woningen
	Ontwikkellocaties wonen en werken - met nummers: (op volgorde gemeente - locatie - wonen/werken)		Water
	Katwijk - Frederiksoord Zuid - W		Bestaand spoor en stations
	Katwijk - De Horn - W		Autowegen, snelwegen, N-wegen en secundaire wegen
	Katwijk - Middelmors - W		Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)
	Katwijk - Duinvallei - W		
	Katwijk - Rijnsoever Noord - W		
	Katwijk - Kleipetten Zuid - W		
	Katwijk - 't Duyfrak - W		
	Katwijk - Zeehospitum - W		
	Katwijk - Hoek de Rover - W		
	Katwijk - Klei Oost Zuid - B		
	Katwijk - Flora West - B		
	Katwijk - Vinkenwegzone bedrijven + woningen Kanaalzone < 3 ha - B/W		
	Katwijk - Tjalmastrook Noord (Werkpark 2) - B		
	Noordwijk - Offem Zuid - W		
	Noordwijk - Bronsgeest - W		
	Noordwijk - De Nes - W		
	Teylingen - Hooghkamer - W		
	Teylingen - Engelse tuin - W		
	Teylingen - Nieuw Boekhorst - W		
	Teylingen - Oosthoutlaan - B		
	Teylingen - Greenib - B		
	Teylingen - Fort Marina - W		
	Teylingen - Overteylingen - W		
	Teylingen - Akzoterrein - B		
	Lisse - Dever Zuid - W		
	Lisse - Geestwater - W		
	Lisse - Mallegatspoort - B		
	Hillegom - Weerestein - W		
	Noordwijkerhout/ Noordwijk - Sancta Maria - W		
	Noordwijkerhout - Bavo - W		
	Noordwijkerhout - Molenweg - W		

4.5 Aantrekkelijke woonregio

De Duin- en Bollenstreek is een zeer aantrekkelijke regio om te wonen. Dat is recent nog eens bevestigd in de rapportage die in opdracht van de Provincie Zuid-Holland in het kader van de economische agenda is opgesteld door Bureau Louter. Deze aantrekkelijkheid willen we koesteren, maar heeft ook een keerzijde. In het verleden is de Duin- en Bollenstreek regelmatig in beeld geweest om te voorzien in een deel van de woningbehoefte van de noordvleugel van de randstad. Deze planologische schaduwwerking is ongunstig gebleken voor de investeringen in de kwaliteit van het landschap en de vitaliteit van het bollencomplex. Met de aanwijzing tot Greenport in de Nota Ruimte (januari 2006) en het vaststellen van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek (mei 2006) is erkend dat er slechts ruimte is voor een beperkte woningbouwopgave en dat het accommoderen van een gezonde ontwikkeling van de Greenport Duin- en Bollenstreek voorop staat. Daarmee is de planologische rust en duidelijkheid voor het buitengebied geboden die nodig is om investeringen in kwaliteit en vitaliteit mogelijk te maken en de herstructurering op gang te brengen. Hierbij is het van groot belang dat er tegelijkertijd duidelijkheid is over waar stedelijke functies zich kunnen ontwikkelen. Deze zijn in de ISG2009 aangegeven, waarbij ook de bovenregionale taakstelling een plaats gekregen heeft.

Provinciaal beleid en regionale afstemming

In 2014 heeft de provincie Zuid-Holland met het vaststellen van de Visie Ruimte en Mobiliteit het sturen met rode contouren losgelaten. Dit zou voor de Duin- en Bollenstreek betekenen dat de planologische duidelijkheid voor het buitengebied doorbroken wordt, met mogelijk zeer negatieve gevolgen voor de Greenportontwikkeling, de herstructureringsopgave, de bescherming van het landschap en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Om deze ongewenste effecten te voorkomen is in september 2014 het tijdelijke Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek opgesteld en ondertekend door de zes samenwerkende greenportgemeenten en de Provincie Zuid-Holland. Hiermee is het ruimtelijk beleid voor de Greenport Duin- en Bollenstreek, zoals neergelegd in de ISG2009, binnen het kader van de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit bestendigd. De verwachte stedelijke ontwikkelingen zijn daartoe opgenomen in de zogenaamde "Begrenzing van het Stedelijk gebied van de Greenport" (BSG). Met de vaststelling van de geactualiseerde ISG eindigt de werking van het Afsprakenkader. De in het Afsprakenkader aangeduide woningbouwlocaties zijn in deze geactualiseerde ISG opgenomen. De behoefte aan woningbouwlocaties, in relatie tot de binnenstedelijke mogelijkheden, wordt onderbouwd door de Regionale Woonagenda die op 17 december 2014 door het AB van Holland Rijnland is vastgesteld en op 30 juni 2015 door Gedeputeerde Staten is goedgekeurd. Hiermee is voor deze locaties voldaan aan de

voorwaarde voor regionale afstemming in het kader van (de eerste trede van) de Ladder voor Duurzame Verstedelijking.

Om in de eigen behoefte te voorzien is volgens de Regionale Woonagenda in de zes gemeenten van de Greenport Duin- en Bollenstreek tot 2030 een netto toevoeging van 11.000 woningen noodzakelijk. Daarnaast bedraagt de bovenregionale opgave waarover in het kader van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek bestuurlijke afspraken zijn gemaakt 5200 woningen. Daarbij gaat het om 4000 extra woningen voor de bollengemeenten, zoveel mogelijk te realiseren binnen bestaand stads- en dorpsgebied en aanvullend op de in de ISG en in het provinciale programma ruimte opgenomen locaties binnen de voormalige contouren, 600 woningen specifiek voor de ontwikkeling van de locatie Bronsgeest te Noordwijk en 600 greenportwoningen op niet nader geduide locaties in het buitengebied van de zes bollengemeenten.

De woningbouwopgave biedt kansen voor de herstructurering van de woningvoorraad en verbetering van de woonomgeving en draagt bij aan versterking van het draagvlak van maatschappelijke en commerciële voorzieningen. De marktkansen per subregio, de behoefte aan woonmilieus en de afgesproken bovenregionale opgaven zijn leidraad voor de programmering. Het bouwprogramma onderstreept de noodzaak tot extra investeringen in de infrastructuur en het openbaar vervoer.

Uitbreiding wonen buiten de voormalige rode contour

In de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek is afgesproken dat de gemeente Noordwijk buiten de toenmalige contouren de locatie Bronsgeest kan laten ontwikkelen. Voor de bouw van 600 woningen op deze plek is bollengrondcompensatie noodzakelijk.

In de ISG2009 is aangegeven dat de bovenregionale opgave voor de bouw van 1.500 woningen rondom station Hillegom grotendeels zal worden opgevangen binnen de (toenmalige) rode contouren van Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout. Mede vanuit het belang van ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie is er voor gekozen om de bollengrond rondom het station open te laten. De in de ISG2009 opgenomen alternatieve woningbouwlocatie aan Pastoorslaan, die in een behoefte van ongeveer 500 woningen kan voorzien, is niet opgenomen in het Afsprakenkader. De verwachting is dat ook voor deze 500 woningen ruimte gevonden kan worden binnen het bestaand stads- en dorpsgebied en de aangegeven ontwikkellocaties binnen de "Begrenzing van het Stedelijk gebied van de Greenport". Wanneer dit onverhoopt niet realiseerbaar is komt de locatie Pastoorslaan als reservelocatie weer in

beeld. Hiervoor is bollengrondcompensatie noodzakelijk.

Wonen in het buitengebied

In het buitengebied staat de verbetering van de landschappelijke kwaliteit en de economische vitaliteit voorop en worden geen nieuwe woningen gebouwd, met uitzondering van Greenportwoningen of compensatiewoningen op grond van de Ruimte-voor-Ruimterege-ling. Daarnaast is het toekennen van een woonfunctie aan vrijko-mende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen, bijvoorbeeld een monumentale bollenschuur, onder voorwaarden mogelijk.

Greenportwoningen

Om het herstructureringsproces en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit te financieren is in de Gebiedsuitwerking Haarlemmer-meer-Bollenstreek afgesproken om 500 Offensief- woningen (dun en duur) en 100 zogenaamde landgoedwoningen (heel dun en duur) in het buitengebied te bouwen. In de Regionale Woonagenda zijn deze twee categorieën samengevoegd tot 600 Greenportwoningen.

Het voornemen is om (tenminste) 60 procent van die woningen te concentreren op enkele locaties in de Greenport, waaronder de loca-ties Vinkeveld-Zuid in Noordwijk, Abeelenpark in Noordwijkerhout en Voorhousterweg in Rijnsburg.

Compensatiewoningen

Met gebruikmaking van de provinciale Ruimte-voor-Ruimte regeling hebben in de achterliggende periode diverse saneringen van oude bollenteeltbedrijven en verspreid oud glas plaatsgevonden. Dit heeft onmiskenbaar tot een betere ruimtelijke kwaliteit en een grotere openheid geleid op de saneringslocaties. Op de locaties waar com-pensatiewoningen gebouwd worden kan zich echter een verminde-ring van de openheid voordoen. Hier is bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. In de ISG2009 was reeds opgenomen om tenminste de helft van de compensatiewoningen binnen locaties voor greenportwoningen te concentreren.

De provinciale Ruimte-voor-Ruimterege-ling is vervallen. In het Afsprakenkader Vitale Greenport was het streven opgenomen om ter vervanging een intergemeentelijke regeling vast te stellen. In samen-spraak met het Overlegplatform Greenport RO zijn de greenportge-meenten tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om optimaal in te zetten op de mogelijkheden en instrumenten van de GOM en vooralsnog geen nieuwe Ruimte-voor-Ruimterege-ling op te stellen. Op deze wijze zullen er per saldo uiteindelijk minder wo-ningen gerealiseerd worden in het buitengebied en kan betere regie

plaatsvinden over de locaties.

Indien de komende jaren alsnog behoefte blijkt aan het opstellen van een afzonderlijke intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimterege-ling dan gelden de bepalingen die ten aanzien van compensatiewo-ningen in de ISG zijn opgenomen

Huisvesting buitenlandse arbeidsmigranten

Op 27 juni 2014 is het “Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018” namens de gemeenten ondertekend door de portefeuillehouder Ruimtelijk Ordening en Wonen van Holland Rijnland. De ruimtelijke consequenties van dit recent overeengekomen convenant zijn in ogenschouw genomen bij de herziening van de ISG.

Piekperiode

Het is wenselijk om te komen tot een uniforme regeling voor de huisvesting van arbeidsmigranten op bedrijfspercelen voor de piek-periode van maximaal drie maanden.

Deze regeling zal onder meer bepalen dat:

- Het moet gaan om de huisvesting van de werknemers die op het bestaande agrarische bedrijf tijdens de piekperiode werkzaam zijn.
- Het tijdelijk plaatsen van woonunits wordt toegestaan als er aan-toonbaar sprake is van noodzaak tot piekopvang.
- Er pas woonunits op het bedrijf mogen worden geplaatst als de ondernemer in samenspraak met de gemeente kan aantonen dat er geen andere mogelijkheden voor structurele huisvestingsvoor-zieningen zijn.
- Units binnen het bouwvlak worden geplaatst en landschappelijk worden ingepast.
- Het mag gaan om de huisvesting van maximaal 40 werknemers van het betrokken agrarisch bedrijf tijdens pieken in de werk-zaamheden gedurende maximaal 3 maanden per jaar.
- De units geen toercaravans, kampeerauto's of tenten mogen zijn.
- Na afloop van de vergunningstermijn de units worden verwijderd.

Huisvesting voor langere periode

Voor de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten langer dan 3 maanden en korter dan 5 jaar verwijzen we naar het “Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018” en de daarbij behorende richtlijnen. Er zal getracht worden hiervoor gezamenlijk beleid op te stellen. De structurele huisves-tingsopgave (verblijfsduur langer dan 5 jaar) zal een plaats krijgen in het gewone gemeentelijke huisvestingsbeleid.

4.6 Bedrijvige regio

Economische Agenda Duin- en Bollenstreek

De Duin- en Bollenstreek heeft 64.000 arbeidsplaatsen, waarvan ongeveer de helft in de commerciële dienstverlening. (Bureau Louter, 2014) In de Greenportbedrijven is een werkgelegenheid van 5600 fte. De Duin- en Bollenstreek is één van de welvarendste en meest aantrekkelijke woonregio's van ons land. In de nationale lijstjes van economische prestaties is de regio echter afgezak naar het "rechter rijtje" (nummer 41 van 46 regio's in de ranking van het onderzoek van Bureau Louter). Dat heeft vooral te maken met het bescheiden Bruto Regionaal Product, de ontwikkeling van dragende sectoren, het beperkte aantal starters en andere indicatoren voor het innovatiepotentieel die op oranje staan. De Duin- en Bollenstreek lijkt onvoldoende te profiteren van kansen die de ligging tussen Noord- en Zuidvleugel biedt. Tegelijk heeft de streek alles in huis om zich als een krachtige economische regio te ontwikkelen. Maar wel in verbinding met de meer stedelijke regio's van de Randstad: de regio als tuin van Amsterdam en Leiden. Een tuin met gecultiveerde natuur waarin vanzelfsprekend ook hard gewerkt wordt. In de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek die in april 2016 door de gemeenteraden is vastgesteld is de kern van de economische visie als volgt aangegeven:

- Versterken en vernieuwen van de economische clusters waar de Duin- en Bollenstreek van oudsher in excelleert: greenport en toerisme;
- Door ontwikkelen van kansrijke nieuwe markten naar nieuwe clusters die goed zijn geworteld in de regio, bijvoorbeeld rondom zorg, wellness en de toepassing van ruimtevaartkennis;
- Meer synergie tussen grote economische spelers en het midden- en kleinbedrijf in de regio;
- Investeren in infrastructuur, vestigingsklimaat en de arbeidsmarkt;
- Ontwikkelen van het merk "Duin- en Bollenstreek" en aantrekken van bedrijven en bezoekers;
- Maar steeds in balans met het behoud van openheid, landschappelijke kwaliteit en woonaantrekkelijkheid.

Ruimte voor bedrijvigheid

Voor een evenwichtige en gezonde ontwikkeling van de Greenport is het van belang dat de werkgelegenheid zich in voldoende mate blijft ontwikkelen. Met bovengenoemde gezamenlijke brede Economische Agenda wordt ingezet op het benutten van de economische potentie en het versterken van de economische kracht van de Duin- en Bollenstreek. De werkgelegenheid is voor ruim een derde gevestigd op speciaal daarvoor bestemde bedrijventerreinen. Dit essentiële deel van de productiestructuur kent zijn eigen dynamiek en ruimtebehoefte.

Het tekort aan bedrijventerrein dat werd voorzien bij de vaststelling van de ISG2009 is door de "behoefteraming bedrijfshuisvesting 2.0" van Holland Rijnland uit 2012 en de behoefteraming die ten grondslag ligt aan de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit achterhaald. Met de realisatie van de bedrijventerreinen die opgenomen zijn in het "Afsprakenkader Vitale Greenport" komt tot 2030 voldoende bedrijventerrein beschikbaar om in de eigen regionale behoefte en mogelijke groei te kunnen voorzien. De daadwerkelijke ontwikkeling en realisatie wordt ten behoeve van de Ladder voor Duurzame Vestedelijking afgestemd binnen de Regio Holland Rijnland. Indien bij de uitwerking van de projecten die opgenomen zijn in de Economische Agenda blijkt dat deze niet geheel passen binnen het planologisch kader dat in de ISG is aangegeven voor het buitengebied van de Greenport, dan zal daarover afzonderlijke besluitvorming dienen plaats te vinden. Primair biedt de ontwikkeling en uitvoering van de Economische Agenda kansen om de centrale uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de ISG, herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin- en Bollenstreek in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten te ondersteunen en te versterken.

Herstructurering en kwaliteitsverbetering bestaande bedrijventerreinen

Naast de kwantitatieve vraag is het van belang de kwaliteit van de huidige voorraad van ongeveer 500 hectare bedrijventerrein te verbeteren. In de "Behoefteraming Bedrijfshuisvesting 2.0" van Holland Rijnland lag het accent op de kwantitatieve behoefte: Het kwalitatieve aspect is daarbij onderbelicht gebleven. Om die reden is in 2013 onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de bestaande bedrijventerreinen in Holland Rijnland. Van ruim 20 terreinen, die representatief zijn voor alle terreinen groter dan 10 hectare, is de huidige kwaliteit en de toekomstwaarde berekend. Met deze "Economische Effectrapportage Bedrijventerreinen (EER) voor de regio Holland Rijnland" is voor 21 bedrijventerreinen in de regio, waarvan een tiental in de Duin- en Bollenstreek, de economische waarde, prestatie en toekomstpotentie in kaart gebracht. Het geeft inzicht in hoe 'courant' de bedrijventerreinen zijn vanuit het marktperspectief en hoe ze zijn opgewassen tegen de toekomstige, veranderende marktvrage naar bedrijventerreinen in Holland Rijnland.

De conclusies en adviezen uit deze rapportage kunnen als input dienen voor een actualisatie van de bedrijventerreinenstrategie. Gezien de veranderde rol van Holland Rijnland ligt de verantwoordelijkheid primair bij de gemeenten. Daarbij gaat het om gezamenlijke keuzes en prioriteiten in de herstructurering van bestaande (verouderde)

terreinen. Bij de herstructurering is de focus op locaties die écht van (sociaal-)economische toegevoegde waarde zijn en waar écht rendement op investeringen kan worden gemaakt.

Ontwikkelingslocaties

Voor een aantal uitbreidingslocaties zijn concrete plannen in ontwikkeling en uitvoering, zoals Klei-Oost Zuid in Katwijk en Oosthoutlaan in Teylingen. In het “Afsprakenkader Vitale Greenport” dat op 30 september 2014 door de provincie Zuid-Holland en de samenwerkende Greenportgemeenten is ondertekend, is het “Begrensd Stedelijk Gebied Greenport” aangegeven en zijn de ontwikkelingslocaties wonen en werken tot 2030 opgenomen. Hiertoe behoren ook locaties gelegen binnen de voormalige contouren die om die reden niet expliciet waren opgenomen in de ISG2009. In deze geactualiseerde ISG zijn alle ontwikkellocaties uit het Afsprakenkader opgenomen (met een correctie ten aanzien van de functie van de locatie Dever-Zuid te Lisse die in het Afsprakenkader abusievelijk als

werklocatie is aangeduid, terwijl deze in de regionale woonagenda en het provinciale programma Ruimte aangemerkt is als woningbouwlocatie). Conform de eerder gemaakte keuze in de ISG2009 zal de ruimte voor uitbreiding van het bedrijventerrein Gravendam in Noordwijkerhout gereserveerd worden voor de periode na 2030.

Naast de bovenstaande uitbreidingen van gemengde bedrijventerreinen ontwikkelt de GOM het Bulb Trade Park bij de Delfweg te Noordwijkerhout. Hier is netto 9 hectare beschikbaar voor agrarische handels- en exportbedrijven.

Met de herstructureringsplannen en de nieuwe terreinen zorgt de Duin- en Bollenstreek voor de dynamiek die nodig is om economisch vitaal te kunnen blijven en daarmee de concurrentiekracht en een aantrekkelijk vestigingsklimaat te behouden.

Bulb Trade Park foto: Gemeente Noordwijkerhout

Legenda Mobiliteit

- Stedelijk gebied
- Behoud duingebied
- Zoekgebied noordelijke randweg Rijnsburg
- Realisatie noordelijke randweg Voorhout
- Water
- Bestaand spoor en stations
- Autowegen, snelwegen, N-wegen en secundaire wegen
- Wegnummers
- Realisatie HOV-verbinding Noordwijk-Schiphol
- Realisatie HOV-verbinding Leiden-Katwijk/Noordwijk
- Rijnlandroute
- Fietsroutenetwerk
- Versterking zwakke en ontbrekende schakels fietsroutenetwerk
- Geprojecteerd woon-, werk - en recreatiegebied vliegveld Valkenburg (buiten Greenport)

4.7 Bereikbare regio

De verantwoordelijkheid voor grotere infrastructurele projecten ligt voornamelijk bij rijk en provincie(s). De beleidsinhoudelijke discussies en de besluitvorming vinden dan ook veelal op hogere schaalniveaus plaats dan die van de Greenport. Het verder verbeteren van de bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid is en blijft van groot belang voor de Duin- en Bollenstreek. Door de gezamenlijke inzet binnen Holland Rijnland, met het Regionaal Investerings Fonds (RIF) als belangrijk instrument, hebben de samenwerkende gemeenten een nadrukkelijke agenderende en activerende rol kunnen spelen. Bij de vaststelling van de ISG in 2009 waren “mobiliteitsbevorderende maatregelen en bijbehorende tracékeuzes nog onderwerp van onderzoek”. Inmiddels is een aantal maatregelen om de ontsluiting van de Greenport te verbeteren in uitvoering of reeds gerealiseerd. Een aantal ontwikkelingen kan inmiddels ruimtelijk vertaald worden in de ISG. Voor andere onderwerpen kan nog steeds - of juist weer - geen concrete ruimtelijke aanduiding gegeven worden. Dit laatste geldt met name voor de Noordelijke Ontsluiting Greenport.

Verbeteren oost-westverbindingen

Noordelijke Ontsluiting Greenport

Sinds 2008 wordt in het kader van de “Bereikbaarheidsstudie Grensstreek” door de provincies Noord- en Zuid-Holland gezocht naar mogelijkheden voor een nieuwe wegverbinding van de A4 naar de N208 en de N206. Doel is het verbeteren van de bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid in Zuid-Kennemerland, de Haarlemmermeer en de Bollenstreek door ontlasting van het omliggende wegennet en een extra passage over de Ringvaart. Dit project hangt mede samen met de woningbouwopgave aan de westzijde van de Haarlemmermeer, zoals beschreven in “Parels aan de Ringvaart, een uitvoeringsplan voor Haarlemmermeer-West” (gemeente Haarlemmermeer, maart 2014). Onder leiding van beide provincies, die het bevoegd gezag zijn voor de m.e.r.-procedure, zal in de komende tijd nadere studie en besluitvorming plaatsvinden ten aanzien van de Noordelijke Ontsluiting Greenport/Duinpolderweg. In december 2013 hebben de Provinciale Staten van Noord-Holland en Zuid-Holland ingestemd met de Nota Reikwijdte en Detailniveau (NRD) van de MER Duinpolderweg, als formele start van de m.e.r.-procedure. In december 2014 hebben Gedeputeerde Staten van Noord- en Zuid-Holland op grond van de Actualisatie Grensstreekstudie besloten om enkele varianten toe te voegen aan de onderzoeken. In Provinciale Staten van Zuid-Holland is gevraagd om de probleema-

nalyse van de MER eerst uit te voeren, alvorens alternatieven toe te voegen of af te laten vallen. Deze gevraagde tussenstap en de provinciale verkiezingen van 2015 hebben er toe geleid dat de inzet om eind 2015 een besluit te nemen over een voorkeursalternatief onhaalbaar is gebleken.

De provinciale coalitie-akkoorden vermelden het volgende over het verbeteren van de bereikbaarheid van de Haarlemmermeer en de Bollenstreek:

“Om de bereikbaarheid van de Haarlemmermeer-Bollenstreek te verbeteren, zijn wij voorstander van oplossingen waarbij hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en een verbindingsweg tussen de N206 en de A4 (Duinpolderweg) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Samenwerking met de provincie Zuid-Holland is hierbij essentieel. Een Duinpolderweg dient de lokale kernen en andere verbindingswegen te ontlasten. Bij het realiseren van deze verbinding hebben wij oog voor de landschappelijke inpassing.”

(coalitie-akkoord Provincie Noord-Holland)

“Voor de verbetering van de bereikbaarheid van de Duin- en Bollenstreek kiezen wij in afstemming met de regio en de provincie Noord-Holland voor een integrale aanpak.”

(coalitie-akkoord Provincie Zuid-Holland)

Op 20 april 2016 heeft een gezamenlijke commissievergadering plaatsgevonden van Noord- en Zuid-Holland over de resultaten van de bovengenoemde “tussenstap” en de stand van zaken van het project Duinpolderweg. Er is een brede maatschappelijke adviesgroep ingesteld die aan de provincies zal adviseren over het vervolg

Met een gebundelde inzet richting provincies en rijk zullen de belangen van Greenport, landschap en bereikbaarheid vanuit het perspectief van de Duin- en Bollenstreek in dit proces gewaarborgd moeten blijven. In de Stuurgroep POG (Programma Ontsluiting Greenport), waarin de portefeuillehouders verkeer en vervoer van Holland Rijnland en de greenportgemeenten zitting hebben, vindt de inhoudelijke discussie en afstemming binnen de regio plaats.

RijnlandRoute en Noordelijke Randweg Rijnsburg

In december 2014 zijn de tracébesluiten en het Provinciaal Inpassingsplan voor de RijnlandRoute vastgesteld. De zitting van Raad van State over het PIP heeft begin oktober 2015 plaatsgevonden. De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft op

27 januari 2016 uitspraak gedaan en daarbij alle bezwaren tegen de tracébesluiten en vrijwel alle bezwaren tegen het PIP ongegrond verklaard. Naar verwachting zal de uitvoering kunnen starten in 2017. Aandachtspunt voor de Greenport is te voorkomen dat de aansluiting van de RijnlandRoute binnen de gemeente Katwijk tot nieuwe congestie leidt.

Recent is Rijkswaterstaat gestart met de aanleg van een directe aansluiting van de A44 op het Flora Hollandcomplex. Als deze werkzaamheden voltooid zijn, naar verwachting eind 2016, zal daarmee de bereikbaarheid van Flora Holland aanzienlijk verbeteren, en tegelijkertijd het aantal vrachtwagens over de Rijnsburgerweg behoorlijk afnemen. Dit betekent een verbetering voor de leefbaarheid, verkeersveiligheid en verkeersafwikkeling voor Rijnsburg. Dit is een goede eerste stap, maar een definitieve oplossing vereist de aanleg van de Noordelijke Randweg Rijnsburg. Dit is ook nog eens onderstreept in de Visie Versterking Sierteeltcluster van de gemeente Katwijk.

Verbetering doorstroming hoofdontsluitingswegen

Naast de aanleg van nieuwe infrastructuur is capaciteitsverbetering nodig op bestaande wegen. Hier is sinds de vaststelling van de ISG behoorlijke voortgang geboekt. Veel van de maatregelen die benoemd zijn in het Programma Ontsluiting Greenport zijn in voorbereiding en een deel is gerealiseerd. De aanpassing van het knooppunt Nagelbrug om de doorstroming op de N444 te verbeteren wordt binnenkort in uitvoering genomen, de aansluiting van de N444 op de A44 bij het Postviaduct is reeds voltooid. De reconstructie van de Delfweg (door de gemeente Noordwijkerhout) en het groot onderhoud van de N443 (door de provincie) zijn gerealiseerd, waarbij overigens het knelpunt bij de Piet Gijzenbrug en de gelijkvloerse spoorwegovergang in de provinciale weg niet is opgelost. Dit moet wat de regio betreft op de provinciale agenda blijven. Vanuit het RIF is hiervoor een bijdrage beschikbaar. Voor de capaciteitsvergroting van diverse rotondes in Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen loopt inmiddels de planfase. De eerste twee fases van de herinrichting van de N208 in Hillegom, om de doorstroming, leefbaarheid en veiligheid op en rond de N208 te vergroten, zijn gerealiseerd. Fase 3 is in voorbereiding. De Noordelijke Randweg Voorhout zal in samenhang met de HOV-verbinding Bollenstreek-Schiphol (zie hieronder) gerealiseerd worden. Mede door de pro-actieve opstelling van de binnen Holland Rijnland samenwerkende gemeenten en de inzet van middelen uit het RIF wordt er door andere overheden inmiddels flink geïnvesteerd om diverse in de ISG2009 gesignaleerde knel-

punten aan te pakken. De greenportgemeenten zullen alert blijven op bestaande en mogelijk nieuwe knelpunten, om de leefbaarheid, verkeersveiligheid en bereikbaarheid verder te kunnen verbeteren.

Meer en beter openbaar vervoer

Hoogwaardig Openbaar Vervoer

In de ISG 2009 zijn ten aanzien van de versterking van het openbaar vervoer het doortrekken van de Zuidtangent en de aanleg van de Rijn-Gouwe-Lijn benoemd als afzonderlijke projecten. Na de Provinciale Statenverkiezingen van 2011 is door Zuid-Holland niet langer ingezet op het uitvoeren van de Rijn-Gouwe-Lijn als light-railverbinding. Als alternatief is door de provincie Zuid-Holland, in samenspraak met de gemeenten binnen Holland Rijnland, een samenhangend pakket ontwikkeld om het openbaar vervoer netwerk in het noordelijk deel van de provincie te versterken. Naast de vergroting van de spoorcapaciteit tussen Leiden en Utrecht is dit vertaald in het HOV-net Zuid-Holland-Noord. Dit is door het AB van Holland Rijnland aanvaard en de binnen het RIF beschikbare middelen voor de HOV-verbinding met Katwijk en Noordwijk (RGL-west) zijn hiervoor beschikbaar gesteld. De gewenste HOV-verbinding van de Bollenstreek met Schiphol, onderdeel van het Programma Ontsluiting Greenport, is ook opgenomen in dit netwerk. Vanuit het POG is door het AB van Holland Rijnland een RIF-bijdrage beschik-

baar gesteld. De planvorming voor beide verbindingen is inmiddels in vergevorderd stadium. In samenhang met de HOV-verbinding Bollenstreek-Schiphol (vanuit Noordwijk via Voorhout, Sassenheim en Lisse) verleent de provincie Zuid-Holland ook een bijdrage aan het realiseren van de noordelijke randweg Voorhout.

Het nieuwe station Sassenheim aan de spoorlijn Leiden-Schiphol is in december 2011 geopend. Hiermee beschikt de Duin- en Bollenstreek over drie treinstations. Door deze goed in het regionale OV-netwerk op te nemen en door het verhogen van de frequentie op de lijn Leiden-Haarlem, om te beginnen tijdens de spits, kan de potentie van deze stations beter benut en de bereikbaarheid van de regio verder verbeterd worden.

Ontsluitend Openbaar Vervoer

Naast het versterken van het openbaar vervoer door het ontwikkelen van nieuwe hoogwaardige verbindingen is het van belang een volwaardig ontsluitend net in stand te houden. Deze buslijnen vervullen

Heereweg bij De Engel foto: Sven van der Vlugt

immers een belangrijke sociale functie en onderhouden de verbindingen tussen de kernen in de Duin- en Bollenstreek. Daarbij moet de bereikbaarheid van onderwijs- en zorginstellingen en woonzorgcentra met goed toegankelijk openbaar vervoer gewaarborgd worden. De gemeenten in de Duin- en Bollenstreek zullen zich daarvoor blijven inzetten en via Holland Rijnland zowel de concessiehouder (de vervoerder) als de concessieverlener (de provincie) blijven aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Bij het opstellen van het programma van eisen voor een vernieuwde concessieverlening zal de kwaliteit van het ontsluitend net als nadrukkelijke wens worden ingebracht.

van verbindingen die belangrijk zijn voor woon-werkverkeer en voor scholieren. In het Uitvoeringsprogramma Fiets van Holland Rijnland (november 2013) wordt ingezet op het maximaal faciliteren van utilitair fietsverkeer. Daarbij is ook de goede bereikbaarheid van stations en andere OV-knooppunten van belang. Zwakke en ontbrekende schakels in het netwerk, en kansen voor verbetering, zijn in het UP Fiets in kaart gebracht. Daarnaast wordt ingespeeld op de mogelijkheid de recreatieve fietsnetwerken uit te breiden. In de samenwerkingsafspraken van 14 februari 2013 hebben de gemeenten in de Duin- en Bollenstreek deze ambities ook neergelegd.

Versterken fietsnetwerk

Naast de maatregelen voor het openbaar vervoer en de auto is het versterken van de fietsinfrastructuur noodzakelijk. In het kader van het Provinciaal Fietsplan 2008 is vooral gewerkt aan het verbeteren

Recreatie Noordwijk foto: Gemeente Noordwijk

5. Uitvoering

5.1 Planologisch kader, instrumentarium

Wro, bestemmingsplan

Met de vaststelling van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2009 hebben de zes greenportgemeenten gezamenlijk één juridisch zelfbindend planologisch kader vastgelegd voor de toekomstige ontwikkeling van het ISG-gebied. Dit betekent onder meer dat bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen, die niet in overeenstemming zijn met deze structuurvisie en waarvan de betreffende afwijking niet overtuigend is gemotiveerd, het risico lopen van een eventuele bestuursrechtelijke vernietiging. Derden kunnen evenwel geen rechten ontleen aan de ISG. Na vaststelling door de gemeenteraden van de geactualiseerde ISG2016 is deze het toetsingskader.

*De voorliggende Intergemeentelijke
Structuurvisie richt zich op het herstructureren van het buitengebied en het tot stand brengen van een “vitaal landschap”.*

Het bestemmingsplan is en blijft het instrument dat de bestemming van in het betreffende plangebied gelegen gronden bepaalt. Sinds 1 juli 2008 is de gewijzigde Wet ruimtelijke ordening (Wro) van kracht. De Grondexploitatiewet maakt hier deel van uit. In de Wro is een ten opzichte van de voorheen geldende regelgeving verbeterde regeling opgenomen voor kostenverhaal, binnenplanse verevening en locatie-eisen bij particuliere grondexploitatie.

Beleidsuitgangspunt ruimtelijke ontwikkelingen buitengebied

Centraal beleidsuitgangspunt met betrekking tot de ruimtelijke ontwikkeling van het ISG-gebied is kwaliteitsverbetering. De voorliggende Intergemeentelijke Structuurvisie richt zich op het herstructureren van het buitengebied en het tot stand brengen van een “vitaal landschap”. Enerzijds wordt in dit verband gestreefd naar het behouden van het bollenteeltcomplex, meer in het bijzonder het handhaven van ten minste 2.625 ha 1e klas bollengrond. Anderzijds wordt met deze structuurvisie nagestreefd: (i) het herstel van een open landschapsbeeld, onder meer en met name door het “opruimen van incurante en ongewenste bebouwing en onderliggende bestemmingen” en (ii) de herinrichting van het buitengebied tot een landschappelijk en recreatief aantrekkelijk geheel en een toekomstbestendig bollenteeltgebied.

Handhaving bestaande hoeveelheid 1e klas bollengrond

Belangrijk voor de Duin- en Bollenstreek is handhaving van het huidige areaal 1e klas bollengrond, groot 2.625 ha. In de praktijk blijkt dat niet alle voor bollengrond bestemde gronden ook daadwerkelijk voor open grondteelt (hieronder ook begrepen periodieke bollenteelt) worden benut. De Greenportgemeenten zullen eenduidige definiëring en handhaving van de 'bollengerelateerde bestemming' speerpunt maken van beleid. Hierbij houden de gemeenten uiteraard rekening met de wisselteeltproblematiek en de gemengde bollenteeltbedrijven.

Moderniseringsbepaling Wro

In artikel 4.1 b van de Wet voorkeursrecht gemeenten is bepaald dat een voorkeursrecht kan worden gevestigd op gronden die bij een structuurvisie zijn aangewezen als moderniseringsgebied als bedoeld in artikel 3.5 Wro, ongeacht of het gebruik van de gronden in die gebieden al dan niet afwijkt van die visie.

In artikel 3.5 van de Wro is bepaald:

“Bij een bestemmingsplan kunnen gebieden worden aangewezen waarbinnen de daar aanwezige bouwwerken dienen te worden gemoderniseerd of vervangen door gelijksoortige bebouwing van gelijke of nagenoeg gelijke bouwmassa. Zolang deze modernisering of vervanging niet is verwezenlijkt, wordt het gebruik van die bouwwerken aangemerkt als afwijkend van het plan.”

Daar waar bijvoorbeeld een voorkeursrecht alleen gevestigd kan worden op gronden, die een niet-agrarische bestemming krijgen in een nieuw bestemmingsplan, kunnen op grond van artikel 3.5 van de Wro ook agrarische gronden, waar de bouwwerken moeten worden gemoderniseerd of vervangen, als moderniseringsgebied aangewezen worden. In het kader van de beoogde herstructurering en schaalvergroting van de bollensector zullen de Greenportgemeenten in overleg met en op verzoek van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) – zie paragraaf 5.5 hierna – hiertoe overgaan.

Ook inzet van het onteigeningsinstrumentarium en eventueel het voorkeursrecht kan in sommige gevallen wenselijk zijn om de herstructurering en schaalvergroting binnen de bollensector (en het glas) te bevorderen. De gemeenten zullen daartoe in overleg met en op verzoek van GOM overgaan.

5.2 Integrale ontwikkeling, financiering, kostenverhaal

De als centraal beleidsuitgangspunt geformuleerde 'kwaliteitsverbetering' van het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek vergt een integrale ontwikkeling en uitvoering van herstructurerings- en kwaliteitsverbeteringsopgaven en –projecten. Deze ontwikkeling is door de Greenportgemeenten ondergebracht in dan wel opgedragen aan GOM. Om de hiervoor bedoelde integraliteit zo veel als mogelijk te bereiken, is een gedegen financiering (van de activiteiten van GOM) van essentieel belang. GOM werkt op basis van een concreet uitvoeringsprogramma – het Meerjarenprogramma (MJP) – met een integrale meerjarenbegroting.

Uitgangspunt voor de financiering van de totale herstructurerings- en ruimtelijke kwaliteitsverbeteringsopgave van het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek is het streven naar maximale regionale, financiële verevening tussen winstgevende en verlieslijdende projecten en/of activiteiten. Immers, alle inwoners van de Duin- en Bollenstreek, ongeacht in welke gemeente woonachtig, zullen profiteren van (de resultaten van) de voorgenomen herstructurering en kwaliteitsverbetering.

Verevening als voormeld vindt plaats door en binnen GOM.

GOM voert enerzijds zelf projecten uit die een bijdrage leveren aan de realisatie van de doelstelling van deze structuurvisie en de beoogde kwaliteitsverbetering in de Duin- en Bollenstreek. In het kader van deze projecten is GOM zelf ook gebonden aan de spelregels van kostenverhaal, zoals verklaard in deze structuurvisie. Namens de gemeenten past GOM anderzijds, bij of in het kader van projecten die derden realiseren, kostenverhaal toe.

Anterieure overeenkomsten geven bij kostenverhaal in beginsel de meeste beleidsvrijheid. Dergelijke overeenkomsten komen echter alleen tot stand op basis van vrijwilligheid. Voor het afspreken van een financiële bijdrage aan (regionale, overkoepelende) ruimtelijke ontwikkelingen – hierbij wordt dus niet bedoeld op het verhaal van zogenaamde bovenplanse kosten, welk kostenverhaal in voorkomende gevallen door of vanwege de betreffende Greenportgemeente, op wiens grondgebied het betreffende project uitgevoerd wordt, zelf zal worden verzorgd – moeten de betreffende ruimtelijke ontwikkelingen ingevolge de Wro in een structuurvisie zijn vastgelegd. De onderhavige intergemeentelijke structuurvisie voorziet hierin.

Kostenverhaal door GOM ten behoeve van het realiseren van voornoemde kwaliteitsverbetering vindt plaats bij twee typen projecten c.q. ontwikkelingen:

- Bij projecten waarvoor gronden met een bestaande bollenteeltbestemming (moeten) worden herbestemd naar een andere bestemming en waarbij derhalve sprake is van een verlies aan bollenteeltareaal en er diensgevolge sprake is van een bollengrondcompensatieplicht;
- Bij woningbouwprojecten in het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek, waarvoor een woningbouwbestemming dient te worden gerealiseerd. Ingevolge de onderhavige structuurvisie gaat het hierbij om de zogenaamde 600 greenportwoningen, zijnde de enige en bij wijze van uitzondering beleidsmatig toegestane woningen in het buitengebied.

Hiervan uiteraard uitgezonderd woonbestemmingen die met gebruikmaking van de zogenaamde Ruimte voor Ruimte regeling planologisch door een greenportgemeente mogelijk worden gemaakt (indien daartoe een intergemeentelijke regeling wordt opgesteld, zie pagina 55), alsmede woningen die worden gerealiseerd in bestaande, vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen (zoals bollenschuren).

Ten behoeve van de verantwoording, het beheer en de aanwending van in het kader van het kostenverhaal door GOM te verkrijgen financiële middelen zijn door of binnen GOM twee fondsen operationeel:

- Een zogenaamd bollengrondcompensatiefonds (ten behoeve van het behouden van 2.625 ha 1e klas bollenteeltareaal);
- Een zogenaamd herstructureringsfonds (ten behoeve van het uitvoeren van ruimtelijke ontwikkelingen in het kader van de beoogde ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het ISG-gebied)

Uitgangspunt voor beide fondsen is dat deze fondsen financieel neutraal sluiten. Dat wil enerzijds zeggen dat de inkomsten (financiële afdrachten uit projecten die bollengrondcompensatie vergen en financiële afdrachten uit projecten die betrekking hebben op voornoemde greenportwoningen (Offensiefwoningen en landgoedachtige woningen)) toereikend moeten zijn om nieuwe, vervangende 1e klas bollengrond te produceren respectievelijk de ruimtelijke ontwikkelingen in het kader van de herstructurering en ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het buitengebied mogelijk te maken. Anderzijds wil dit zeggen dat in of binnen die fondsen die inkomsten ook volledig aangewend zullen worden voor of ten behoeve van bovengenoemde doelstellingen.

5.3 Bollengrondcompensatie(fonds)

Doelstelling van deze structuurvisie en daarmee ook van GOM, nagestreefd in of met het bollengrondcompensatiefonds, is onder meer het behouden van 2.625 ha 1e klas bollengrond. Dit kan alleen door in het geval dat aan 1e klas bollengrond de bestemming wordt onttrokken en er dus sprake is van verlies van m^2 1e klas bollengrondareaal, telkens (en consequent) de verplichting te koppelen dat er dan elders evenveel m^2 nieuwe 1e klas bollengrond zal dienen te worden geproduceerd. De verplichting daartoe wordt door Greenportgemeenten telkens vastgelegd in het betreffende bestemmingsplan of de betreffende omgevingsvergunning en rust op de grondeigenaar van de betreffende, te onttrekken 1e klas bollengrond.

Omdat de integrale, regionale uitvoering van de bollengrondcompensatie van groot belang is, kan een grondeigenaar die 1e klas bollengrond aan het areaal onttrekt niet zelf compenseren. Om deze reden dienen grondeigenaren in voorkomende gevallen de verplichting tot compensatie van onttrokken m^2 1e klas bollengrond over c.q. op te dragen aan GOM, gelijk GOM die van die grondeigenaren over zal nemen. In dit kader zullen de betreffende grondeigenaren dan een bijdrage per m^2 onttrokken 1e klas bollengrond aan GOM dienen te vergoeden.

Compensatie van onttrokken m^2 1e klas bollengrond, lees: het produceren van nieuwe 1e klas bollengrond, kan op meerdere manieren, zijnde (i) het opruimen van verrommeling gekoppeld aan de productie van 1e klas bollengrond, (ii) het opwaarderen van 2e klas bollengrond (tot 1e klas bollengrond) en (iii) het omspuiten van grasland.

Voor de totale bollengrondcompensatieopgave wordt ernaar gestreefd dat ten minste 40 procent van de benodigde compensatie wordt gerealiseerd middels het opruimen van verrommeling en herstructurering (methode (i)). De overige maximaal 60 procent van de compensatieplicht wordt voor ten hoogste de helft (30%) gerealiseerd door het omspuiten van grasland (methode (iii)) en voor ten minste de helft (30%) door het opwaarderen van 2e

Kom in de Kas foto: Gemeente Katwijk

klas naar 1e klas bollengrond (methode (ii)). Vertaling van deze streefcijfers in periodieke targets en bewaking hiervan vindt plaats middels de jaarlijkse vaststelling van het Meerjarenprogramma van GOM.

Uitgaande van bovenstaande streeftallen varieert de kostprijs per vierkante meter nieuwe 1e klas bollengrond van (circa) 10 tot 150 euro.

In het Meerjarenprogramma van GOM wordt vastgesteld op welke wijze de productie van nieuwe bollengrond in het kader van zogenaamde ‘bollengrondproducerende projecten’ plaatsvindt. Deze bollengrondproducerende projecten bepalen uiteindelijk de voor het fonds benodigde, kostendeekkende bollengrondcompensatiebijdrage.

Op basis van de exploitatie van dit fonds gedurende de eerste vier jaar na oprichting van GOM is gebleken dat bij een bollengrondcompensatiebijdrage van 40 euro per m² onttrokken 1e klas bollengrond en de hierna bedoelde compensatiebijdrage voor te onttrekken 2e klas bollengrond sprake zal zijn van een financieel neutrale exploitatie van het bollengrondcompensatiefonds. In het geval er sprake is van onttrekking van (de bestemming van) 1e klas bollengronden zal de betreffende grondeigenaar daarom een bijdrage ter hoogte van 40 euro per m² onttrokken 1e klas bollengrond aan GOM, lees: het bollengrondcompensatiefonds, dienen te voldoen. Het GOM zal – als tegenprestatie – met die bijdrage de op de grondeigenaar rustende verplichting tot compensatie van bollengrond (dus) overnemen en uitvoeren.

2e klas bollengrond

Omdat het opruimen van verrommeling gekoppeld aan de productie van 1e klas bollengrond ‘duur’ is en het omspuiten van grasland slechts in beperkte mate toegestaan is, is het van groot belang dat er ook voldoende areaal 2e klas bollengrond aanwezig is om te kunnen opwaarderen naar 1e klas bollengrond. Om die reden is ook vereist dat in geval van onttrekking van 2e klas bollengrond door de betreffende grondeigenaar een financiële bijdrage aan het bollengrondcompensatiefonds is verschuldigd. Indien er immers minder voorraad 2e klas bollengrond aanwezig is, zal GOM genoodzaakt zijn meer gebruik te maken van de duurdere variant (methode (i)) als hiervoor bedoeld om te kunnen voldoen aan de (over te nemen c.q. overgenomen) compensatieverplichting.

De hoogte van deze bijdrage is gelijk aan het aantal m² te onttrekken 2e klas bollengrond x (40 euro per m² +/- de kosten per m² die gemaakt moeten worden om 2e klas bollengrondgrond op te waarderen naar 1e klas bollengrond). GOM zal de betreffende, door grondeigenaren verschuldigde bijdragen inzetten ter realisering van overgenomen compensatieverplichting(en).

Tijdelijke krimp 1e klas bollengrond

Tijdelijke krimp van de hoeveelheid 1e klas bollengrond is overigens toegestaan. Hierbij geldt evenwel als voorwaarde dat binnen een periode van drie jaar tenminste 80 procent van de hoeveelheid onttrokken 1e klas bollengrond moet zijn gecompenseerd. Indien niet aan deze voorwaarde wordt voldaan, zal GOM dan wel zullen de greenportgemeenten op eerste verzoek van GOM geen medewerking verlenen aan de verdere onttrekking van 1e klas bollengrond.

Aan het eind van elke volgende periode van drie jaar geldt dat 100 procent van de in de voorgaande periode van 3 jaren onttrokken 1e klas bollengrond is gecompenseerd (dus aan het einde van jaar 6 dient in de jaren 1 tot en met 3 onttrokken 1e klas bollengrond volledig gecompenseerd te zijn), plus tenminste 80 procent van de in de zojuist afgesloten periode (jaren 4 tot en met 6) onttrokken 1e klas bollengrond.

In het kader van het Meerjarenprogramma van GOM wordt het bovenstaande gewaarborgd.

Samenvattend

De onderstaande tabel vat het systeem voor bijdragen aan het bollengrondcompensatiefonds beknopt samen.

<i>Bijdrage door</i>	Grondeigenaar die de functie en bestemming bollenteeltgrond wil omzetten naar een andere functie en bestemming.
<i>Ten behoeve van</i>	het elders in het ISG-gebied compenseren van nieuwe 1e klas bollengrond
<i>Omvang bijdrage</i>	Een door (de aandeelhouders van) GOM op basis van het Meerjarenprogramma vast te stellen en jaarlijks te actualiseren, kostendekkend tarief. De bollengrondcompensatiebijdrage in geval van onttrekking van 1e klas bollengrond bedraagt 40 euro per m ² (prijsspeil 2015, jaarlijks te indexeren) onttrokken 1e klas bollengrond. In geval van onttrekking van 2e klas bollengrond bedraagt deze bijdrage per m ² te onttrekken 2e klas bollengrond: 40 euro +/- de kosten (per m ²) die gemaakt moeten worden om de 2e klas bollengrondgrond op te waarderen naar 1e klas bollengrond.

5.4 Herstructurering(sfonds)

De beoogde ruimtelijke ontwikkeling en kwaliteitsverbetering van het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek, die de zes greenportgemeenten in de voorliggende structuurvisie als doelstelling hebben vastgesteld, richt zich ook op het herstellen van een open landschapsbeeld door het “opruimen van incurante en ongewenste bebouwing en onderliggende bestemmingen” en op het herinrichten van het buitengebied tot een landschappelijk en recreatief aantrekkelijk geheel en een toekomstbestendig bollenteeltgebied. Om deze doelstelling te verwezenlijken is een actieve herstructureringsaanpak noodzakelijk, waarbij ook gebruik zal worden gemaakt van herverkaveling(sinstrumenten).

Een van de doelstellingen van deze structuurvisie is dus het tegengaan van verdergaande verrommeling van het buitengebied van de greenportgemeenten en daarmee tevens van het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Tegelijkertijd dient deze structuurvisie ook ruimte te maken voor nieuwe functies en bedrijfsuitbreidingen (in het kader van economische vitaliteit) en dienen de 600 greenportwoningen ingepast te worden

Om een goede balans te scheppen tussen bedrijfsbelang en woningbouw versus de landschappelijke kwaliteit is in deze structuurvisie een landschapsperspectief gepresenteerd. Dit perspectief maakt onderscheid tussen twee gebiedscategorieën met elk twee subcategorieën:

- 1. Een gebiedscategorie waar nieuwe bebouwing in beginsel mogelijk is. Voorwaarde is dat de bebouwing bijdraagt aan het beleid van schaalvergroting, sanering en uitbreiding van greenportgerelateerde agrarische bebouwing met aanleg van beplanting en verbetering van de beeldkwaliteit:**
 - a. Een subcategorie waar nieuwe bebouwing in beginsel op locatie mogelijk is.**
 - b. Een subcategorie waar nieuwe bebouwing in beginsel op locatie mogelijk is, onder de voorwaarde dat openheid en zichtlijnen behouden blijven.**
- 2. Een categorie waar nieuwe bebouwing in beginsel niet mogelijk is, tenzij de bebouwing bijdraagt aan de herstructurerings- c.q. saneringsopgave en dan uitsluitend onder nader te stellen strenge voorwaarden:**
 - a. Een subcategorie waar de openheid actief dient te worden vergroot (wegnemen verrommeling door slopen van bestaande bebouwing).**
 - b. Een subcategorie waar sprake is van behoud van openheid met verbetering van landschappelijke kwaliteit, groen en open weidekarakter.**

In het Meerjarenprogramma van GOM zijn ter verwezenlijking van het bovenstaande concrete herstructureringsprojecten opgenomen. De financiering van deze projecten vindt plaats uit of middels het herstructureringsfonds. Het fonds wordt uitsluitend en alleen gevoed door de afdrachten uit projecten met greenportwoningen. Met behulp van deze afdrachten is het fonds in staat om geldkostende c.q. verlieslatende herstructureringsprojecten ten behoeve van de gemeenschap uit te (doen) voeren.

Het fonds is kostenneutraal (geen tekorten, maar ook geen overschot) en kent een kostendekkende opzet. Dit laatste impliceert onder meer dat de kosten van de uit te voeren herstructurerings- en kwaliteitsverbeteringsingrepen de hoogte bepalen van de door verkrijgers van (certificaten van) woningbouwtitels voor greenportwoningen aan GOM, lees: het herstructureringsfonds, verschuldigde bijdragen.

Per woningbouwtitel wordt deze bijdrage berekend op basis van een m² prijs van €275 per m² te realiseren woonbestemming (met een minimum van € 165.000,-). Betaling van voornoemde bijdrage is derhalve noodzakelijk en dus voorwaarde voor de medewerking van GOM en de greenportgemeenten aan het (kunnen) realiseren van een greenportwoning in het buitengebied.

Uit het Meerjarenprogramma volgt dan welke kwaliteitsverbeteringen GOM (en de greenportgemeenten) met die bijdragen zal (kunnen) verwezenlijken. (De resultaten van) die verbeteringen komen aan de inwoners en 'gebruikers' van de Duin- en Bollenstreek ten goede. Deze zijn ook nodig om de toegestane greenportwoningen in het buitengebied in te passen en/of de aanwezigheid daarvan ruimtelijk te kunnen verantwoorden.

De onderstaande tabel vat het systeem voor bijdragen aan het herstructureringsfonds beknopt samen.

<i>Bijdrage door</i>	Grondeigenaar die in het buitengebied de bestemming 'woningbouw' wil realiseren.
<i>Ten behoeve van</i>	In het buitengebied te realiseren herstructureringsprojecten c.q. ruimtelijke kwaliteitsverbeteringsprojecten conform de onderhavige (intergemeentelijke)structuurvisie.
<i>Omvang bijdrage</i>	Een door (de aandeelhouders van) GOM op basis van het Meerjarenprogramma vast te stellen en jaarlijks te actualiseren, kostendekkend tarief. De afdracht voor greenportwoningen bedraagt € 275 per m ² (te realiseren) woningbouwbestemming met een minimum van € 165.000,- (prijspeil 2015, jaarlijks te indexeren).

5.5 Greenport Ontwikkelingsmaatschappij, exploitatie(begroting)

Ten behoeve van de uitvoering c.q. verwezenlijking van de doelstelling van deze structuurvisie hebben de zes greenportgemeenten op 3 maart 2010 het gezamenlijke 'herstructureringsbedrijf', genaamd Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (kortweg: GOM), opgericht. GOM dient de herstructurering van het buitengebied en de beoogde ruimtelijke ontwikkelingen en kwaliteitsverbetering ten uitvoer te brengen. De verantwoordelijkheid voor een gebiedsgewijze aanpak ligt bij GOM. GOM zal voor de uitvoering van de afzonderlijke projecten samenwerken met private partijen.

De uitgangspunten, randvoorwaarden, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van GOM liggen vast in de door de greenportgemeenten getekende Samenwerkingsovereenkomst (SOK). De SOK en de statuten van GOM beschrijven het doel van GOM als volgt:

- *“Het daadwerkelijk realiseren van de herstructurering en gebiedsontwikkeling van de Greenport Duin- en Bollenstreek door middel van het zelfstandig realiseren van ruimtelijke projecten en door afspraken te maken of overeenkomsten aan te gaan met derden over de uitvoering van ruimtelijke projecten.*
- *GOM geeft hierbij invulling aan de in het Meerjarenprogramma GOM genoemde algemene en specifieke projecten. De Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) van GOM stelt het Meerjarenprogramma jaarlijks vast.*
- *Het verrichten van alle overige handelingen op commercieel en financieel gebied, zoals het opstellen van projectplannen, het voorbereiden van de uitvoering van projecten, het (laten) verwerven van gronden, slopen en bouwrijp maken, uitgeven van gronden en inrichten van (openbaar) gebied, het aangaan van PPS-samenwerkingsverbanden, het deelnemen in/aan andere samenwerkingsverbanden of vennootschappen. Een en ander voor zover opportuun en passend in het kader van de realisering van het Meerjarenprogramma GOM.”*

GOM is daarmee een uitvoeringsorganisatie zonder publiekrechtelijke taken. Deze blijven bij de individuele gemeenten. GOM geeft namens de Greenportgemeenten uitvoering aan de intergemeentelijke structuurvisie, een en ander met inachtneming van c.q. conform deze structuurvisie en toepassing van de in deze structuurvisie beschreven instrumenten van kostenverhaal c.q. -verevening. GOM is een besloten vennootschap (bv), waarvan de zes Greenportgemeenten voor een gelijk deel aandeelhouder zijn.

Het werkkapitaal van GOM bestaat uit:

- het maatschappelijk kapitaal van 390.000 euro,
- een bedrag van 10 miljoen euro uit het Regionaal Investeringsfonds (RIF) van Holland Rijnland,
- een FESI-bijdrage voor de projecten Trappenberg-Kloosterschuur en Delfweg,
- ontvangsten/opbrengsten van transacties door GOM, waaronder grondtransacties ten behoeve van herontwikkelingslocaties, alsmede
- opdrachten ten behoeve van bollengrondcompensatie (zie paragraaf 5.3) en herstructurering als voormeld (zie paragraaf 5.4).

De greenportgemeenten ramen het saldo van kosten en opbrengsten van de totale herstructureringsopgave, lees: de exploitatie van of binnen GOM op basis van deze structuurvisie op een neutraal exploitatieresultaat (raming 2015).

Onderstaande tabel specificeert dit saldo op hoofdlijnen.

Kosten/Uitgaven

Herstructurering, ruimtelijke structuur- en landschapsversterkende maatregelen

Herverkaveling	-/- € 27 mln
Kwaliteitsimpuls landschap	-/- € 28 mln
Herstructurering (w.o. extra opruimen verrommeling)	-/- € 32 mln

Bollengrondcompensatie

Opruimen verrommeling	-/- € 18mln
Opwaarderen 2e klas bollengrond	-/- € 23mln
Omspuiten graslanden	-/- € 2mln

Organisatiekosten en plankosten GOM	-/- € 23mln
--	--------------------

Totale investeringen	-/- €153mln
-----------------------------	--------------------

Inkomsten

Bollengrondcompensatie-afdrachten	€ 43 mln
Herstructureringsbijdragen (voor woningbouwtitels)	€ 98 mln
RIF middelen	€ 10 mln
Resultaat Grondexploitatieprojecten	€ 2 mln

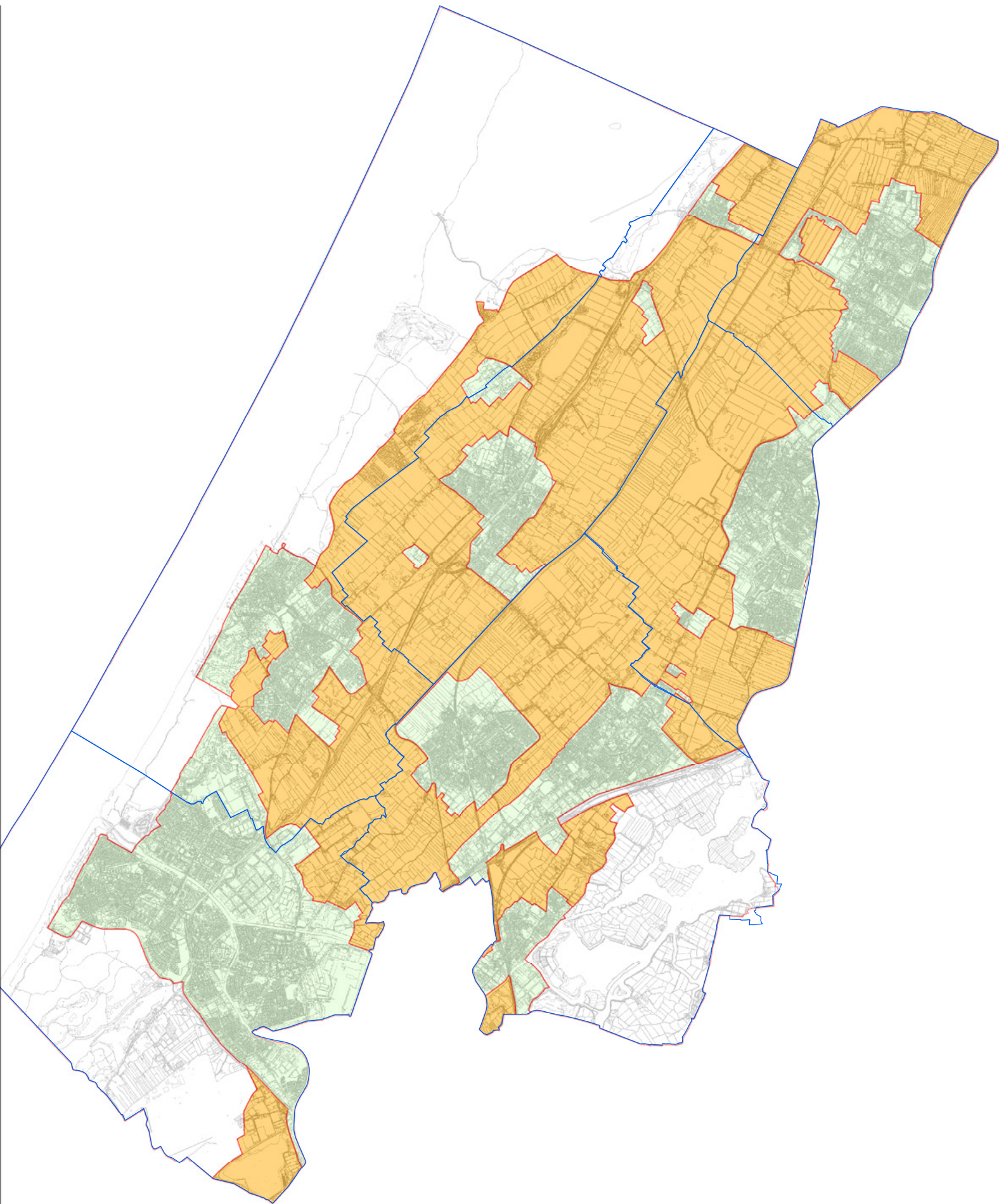
Totaal opbrengsten	€ 153 mln
---------------------------	------------------

* Kosten/uitgaven en inkomsten in verband met de herstructurering als in paragraaf 5.4 omschreven worden voldaan uit of vloeien in het herstructureringsfonds. Kosten/uitgaven zijn tot op project-/detail-/regelniveau gedetailleerd en onderbouwd in de aan het MJP van GOM ten grondslag liggende exploitatieberekeningen. Vanwege de vertrouwelijkheid daarvan zijn die berekeningen en de bijbehorende projectenlijsten niet openbaar en dus niet aan deze structuurvisie en het MJP gehecht.

** Kosten/uitgaven en inkomsten in verband met de bollencompensatie als in paragraaf 5.3 omschreven worden voldaan uit of vloeien in het bollencompensatiefonds. Kosten/uitgaven zijn tot op project-/detail-/regelniveau gedetailleerd en onderbouwd in de aan het MJP van GOM ten grondslag liggende exploitatieberekeningen. Vanwege de vertrouwelijkheid daarvan zijn die berekeningen en de bijbehorende projectenlijsten niet openbaar en dus niet aan deze structuurvisie en het MJP gehecht.

*** In het kader van de grondexploitatieprojecten als voormeld van GOM zal GOM zelf eveneens voldoen aan het bepaalde in paragraaf 5.3 en 5.4 (ter zake te verrichten opdrachten c.q. bijdragen).

**** De kwaliteitsverbetering van het landschap en het herstel van de openheid zijn volledig onderdeel van de herstructureringsopgave van GOM. Dit zal ook de komende periode voortvarend worden aangepakt. De financiering van de realisatie en het beheer van provinciale ecologische verbindingen was daarentegen ten tijde van de vaststelling van de ISG2009 een provinciale verantwoordelijkheid. Na de herijking van de provinciale ecologische hoofdstructuur zijn enkele verbindingen vervallen of op de lange baan geschoven, waarbij de provinciale financieringsmogelijkheden eveneens vervallen of verminderd zijn. Voor de verbindingen die in deze geactualiseerde ISG gehandhaafd zijn (zie paragraaf 4.2) zullen de samenwerkende gemeenten, onder andere via het Uitvoerings Programma Groen van de provincie en het Regionaal Groenprogramma van Holland Rijnland, alternatieve financieringsmogelijkheden zoeken, waarbij zal worden ingezet op cofinanciering door andere partijen. Deze activiteit valt buiten de primaire herstructureringsopgave van GOM, tenzij het onderdeel is van de landschappelijke inpassing van een ruimtelijke ontwikkeling die onder verantwoordelijkheid van de GOM wordt uitgevoerd, zoals bij Bulb Trade Park het geval is ten aanzien van het realiseren van een deel van de verbinding Keukenhof-Duinen. Er wordt ingezet op het zoveel mogelijk in samenhang met de herstructureringsopgave realiseren van de ecologische verbindingen.

Legenda Werkinggebied GOM

- Gemeentegrens
- Werkinggebied GOM
- Stedelijk gebied

Het is in beginsel mogelijk dat GOM de herontwikkeling van vertreklocaties van Greenport-gerelateerde bedrijven binnen stedelijk gebied ter hand neemt indien op deze wijze de verplaatsing van deze ondernemingen naar voor hen en de Greenport betere vestigingsomstandigheden op bijvoorbeeld Bulb Trade Park en Greenhousepark kan worden gefaciliteerd en/of versneld.

5.6 Meerjarenprogramma

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders van GOM stelt jaarlijks een Meerjarenprogramma vast. Het Meerjarenprogramma is een dynamisch document en vormt de leidraad van GOM in het kader van de uitvoering van deze structuurvisie. De directie van GOM zal de AVA jaarlijks een voorstel ter besluitvorming voorleggen voor aanvulling en bijstelling van het Meerjarenprogramma. GOM baseert de Meerjarenbegroting op een verantwoorde inzet van het beschikbare kapitaal, uitgaande van een sluitende exploitatie inclusief risicoreserving. Ten behoeve van een sluitende exploitatie zal (mogelijk) tijdelijk extra werkkapitaal in de vorm van vreemd vermogen noodzakelijk zijn.

Het eerstvolgende jaar van de Meerjarenbegroting wordt ieder jaar uitgewerkt in een jaarbegroting. Deze jaarbegroting is de basis voor het bedrijfsmatig handelen van GOM.

Eventuele tegenvallers worden zoveel mogelijk gecompenseerd. In geval van niet compensabele tegenvallers moet GOM de ambitie van het Meerjarenprogramma zo nodig naar beneden bijstellen om te allen tijde haar meerjarenexploitatie sluitend te krijgen.

5.7 Projectgebonden samenwerking tussen GOM en grondgebiedgemeenten

GOM en de betreffende Greenport- c.q. grondgebiedgemeente(n) sluiten per actief of eigen gebiedsontwikkelingsproject of projectcluster bij de start een voorbereidingsovereenkomst. Deze overeenkomst omvat een globale projectbeschrijving, de projectdoelstelling, relevante projectkaders en randvoorwaarden, het stappenplan, een planning, het budget, de projectorganisatie, planologie, het grondbeleid, de uitgangspunten van het exploitatieplan en de uitbestedingsstrategie.

Voordat de grondgebiedgemeente(n) ten behoeve van een GOM-project een ontwerpbestemmingsplan in procedure brengen en/of contractuele verplichtingen met derden aangaan, moeten GOM en de grondgebiedgemeente(n) een realisatieovereenkomst sluiten. De realisatieovereenkomst omvat, naast de aspecten zoals genoemd bij de voorbereidingsovereenkomst, een uitgewerkte projectexploitatie en een risicoanalyse.

Ten aanzien van een te sluiten projectovereenkomst Bronsgeest –in het kader van mogelijke woningbouwontwikkelingen- is de bijzondere positie van het project onderkend, inclusief het voorbehoud dat door de gemeente Noordwijk ten aanzien van de hoogte van de financiële bijdrage bollengrondcompensatie is gemaakt. Door GOM en de gemeente Noordwijk zijn hierover maatwerkafspraken gemaakt die te zijner tijd bij het sluiten van een projectovereenkomst voor bollengrondcompensatie gehanteerd zullen worden.

Vuurtoeren van Noordwijk foto: M.E. Stuurop

Nachtegaalslaantje en omgeving foto: M.E. Stuurop

Bijlagen

Nota van Beantwoording en wijzigingen ISG 2016 mei 2016

Beslispunten Herziening ISG augustus 2015

Evaluatie ISG Duin- en Bollenstreek februari 2015

Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek

[NOTA VAN BEANTWOORDING EN WIJZIGINGEN]

INHOUD

1. INLEIDING	pagina 3
2. BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN	pagina 3
2A. ZIENSWIJZE PROVINCIE ZUID-HOLLAND	pagina 3
2B. ZIENSWIJZE CULTUUR HISTORISCH GENOOTSCHAP DUIN- EN BOLLENSTREEK	pagina 12
2C. ZIENSWIJZE SALMAN RUIMTELIJK ADVIES B.V. NAMENS VAN WAVEREN BV EN REUVER BV	pagina 14
2D. ZIENSWIJZE RIJKSWATERSTAAT WEST-NEDERLAND ZUID	pagina 15
2E. ZIENSWIJZE WOONSTICHTING STEK	pagina 16
3. AMBTSHALVE WIJZIGINGEN	pagina 21
4. CONCRETE TEKSTWIJZIGINGEN	pagina 24

1. INLEIDING

De ontwerp-Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016 (ISG2016) heeft zes weken ter inzage gelegen vanaf vrijdag 11 maart tot en met donderdag 21 april. Er zijn in totaal vijf zienswijzen ontvangen die in onderstaande tabel van een reactie voorzien zijn. Twee zienswijzen leiden tot aanpassingen in de teksten of kaartbeelden van de ISG2016.

Daarnaast zijn enkele ambtshalve aanpassingen doorgevoerd, die met name betrekking hebben op het verwerken van actuele ontwikkelingen en het verhelderen van de kaartbeelden. Deze worden in de betreffende paragraaf van deze "Nota van Beantwoording en Wijzigingen ISG2016" toegelicht.

De concept-nota is op 11 mei 2016 besproken in het Overlegplatform Greenport RO. Naar aanleiding van deze bespreking is de formulering op enkele onderdelen aangepast. Het Overlegplatform adviseert positief over de in deze nota opgenomen beantwoording en over de vaststelling van de ISG2016.

2. BEANTWOORDING ZIENSWIJZEN

2A. ZIENSWIJZE PROVINCIE ZUID-HOLLAND	REACTIE SAMENWERKENDE GREENPORTGEMEENTEN	AANPASSING ISG2016?
Op 7 maart 2016 hebben wij de geactualiseerde Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016 (hierna ISG2016) mogen ontvangen. Bij deze maken wij gebruik van de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen op deze structuurvisie. De actualisering van de originele ISG is gebaseerd op een evaluatie die verleden jaar is uitgevoerd. Uit de evaluatie bleek dat de ambities in de ISG voortgezet kunnen worden; "om het buitengebied aan een hoge landschappelijke kwaliteit te helpen, met ruimte voor de beeldbepalende veelzijdige tuinbouw". De provincie Zuid-Holland onderschrijft deze ambitie van harte en draagt daar met haar (ruimtelijk) beleid aan bij. Toch bleek het noodzakelijk om na de vaststelling van de Visie Ruimte en Mobiliteit een Afsprakenkader met de Duin- en Bollenstreek te ondertekenen welke het werkingsgebied van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij waarborgt. Als de ISG2016 is vastgesteld biedt deze visie echter voldoende kader zodat het Afsprakenkader komt te vervallen.	We waarderen de ondersteuning van de provincie Zuid-Holland voor de ambities van de ISG en delen de mening dat het Afsprakenkader na vaststelling van de ISG2016 komt te vervallen.	Nee

De actualisering van de ISG is grondig opgepakt en een breed speelveld van stakeholders is actief betrokken bij het proces. Wij hebben het proces als positief ervaren en zien graag dat het Overlegplatform Greenport Duin- en Bollenstreek ook na de vaststelling van de ISG2016 voortgezet wordt. Inhoudelijk zien we ook dat er goede stappen gemaakt zijn. Er is aandacht voor duurzaamheid, de waterparagraaf is sterk verbeterd en de ambities voor natuur en landschap zijn versterkt. Toch zijn er vanuit de provincie nog enkele vraagtekens en discussiepunten bij de ISG2016 welke wij in deze zienswijze met u willen delen. Graag vernemen wij hoe u in de ISG2016 met onderstaande punten om wilt gaan. <u>Ruimtelijke kwaliteit</u> Zoals ook enkele malen in het Overlegplatform door de provincie is aangegeven, is ruimtelijke kwaliteit voor de provincie een belangrijk kader voor ruimtelijke ontwikkelingen. In de Verordening ruimte 2014 is ruimtelijke kwaliteit dan ook geborgd. In de ISG2016 wordt dit verband ook nadrukkelijk gelegd en we mogen dan ook verwachten dat de ruimtelijke ontwikkeling van het buitengebied in de Duin- en Bollenstreek hiermee in overeenstemming zal zijn. De zones uit het landschapsperspectief in de ISG2016 waar uitbreiding op locatie mogelijk is, hebben mogelijk spanning met het kwaliteitsbeleid van de provincie aangezien in het provinciale beleid de ruimtelijke kwaliteit altijd behouden of verbeterd dient te worden.	Dank voor de positieve beoordeling van het proces. De inzet is zeker gericht op voortzetting van het Overlegplatform. We nemen met genoeg kennis van deze constatering. We onderschrijven van harte het belang van de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. De ISG richt zich immers op de herstructurering en revitalisering van de Greenport in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten. We wijzen er op dat in de door de provincie genoemde zones conform de legenda een "ja, mits"-beleid geldt "gericht op schaalvergroting, sanering en uitbreiding agrarische bebouwing met aanleg beplanting en <u>verbetering beeldkwaliteit</u>" Om er geen enkele onduidelijkheid over te laten bestaan dat de mogelijkheid tot uitbreiding in deze gebieden zeker niet onvoorwaardelijk is zullen wij de oorspronkelijke formulering uit de ISG2009 overnemen dat uitbreiding op locatie "in beginsel" mogelijk is.	Nee Nee Ja: Pagina 39: Legenda Landschapsperspectief: "uitbreiding bebouwing op locatie..." (2x) wijzigen in: "uitbreiding in beginsel op locatie mogelijk..." en "in beginsel op locatie mogelijk" invoegen na "Achterwaartse uitbreiding bebouwing"
---	---	--

De provincie ervaart het als erg positief dat er voor de Hoogeveense polder een landschapsvisie is opgesteld als uitwerking van de ruimtelijke kwaliteitsambities. Wij zien graag dat er voor meer deelgebieden dit soort uitwerkingen worden gemaakt. Daarbij verzoeken we u ook nadrukkelijk het gebiedsprofiel voor de Duin- en Bollenstreek te betrekken. De provincie is ook bereid mee te denken en input te leveren bij deze uitwerking. In de Duin- en Bollenstreek is het mogelijk om in het buitengebied Greenportwoningen te realiseren en bestaat de ruimte voor ruimte regeling. Deze mogelijkheden leggen een inherente druk op het buitengebied. Wonen in het buitengebied is vanuit ruimtelijke ordeningsoogpunt lang niet altijd wenselijk. Wij vragen u dan ook om met grote zorg om te gaan met deze opgave voor het buitengebied. De provincie wil graag meedenken om de opgave zo goed mogelijk te faciliteren.	We onderschrijven de meerwaarde van gebiedsgerichte uitwerkingen. Mede daarom is op pagina 28 aangegeven dat deze aanpak ook elders binnen de Greenport kan worden toegepast. Het initiatief daarvoor kan liggen bij de grondeigenaren, GOM en/of de gemeente(n). We verwelkomen provinciale betrokkenheid en inbreng bij deze uitwerkingen van harte. De realisatie van Greenportwoningen is een belangrijk financieringsinstrument voor de herstructurering, en daarmee één van de dragers voor de ruimtelijke kwaliteitsopgave in het buitengebied. In dat opzicht worden hiermee de belangrijkste ruimtelijk orderingsdoelen juist gediend. Een goede landschappelijke inpassing is bij de planologische besluitvorming binnen de betrokken gemeente(n) een belangrijke voorwaarde. De provinciale Ruimte-voor-Ruimteregeling is vervallen. In de ontwerp-ISG2016 was (op pagina 55) in navolging van het Afsprakenkader het streven opgenomen om een intergemeentelijke regeling op te zetten en daarbij de samenhang met de Greenportwoningen te versterken. Inmiddels zijn de gemeenten in samenspraak met het Overlegplatform Greenport RO tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om vooralsnog geen gebruik te maken van de mogelijkheid een nieuwe Ruimte-voor-Ruimteregeling op te stellen, maar optimaal in te zetten op de mogelijkheden en instrumenten van de GOM. Op deze wijze zullen er per saldo uiteindelijk minder woningen gerealiseerd worden in het buitengebied en kan betere regie plaatsvinden over de locaties. <i>(Zie de betreffende discussienotitie voor de verdere argumentatie).</i>	Nee Ja, in de tekst van de ISG2016 zal worden aangegeven dat er vooralsnog geen intergemeentelijke regeling zal worden opgesteld maar dat de instrumenten van de GOM worden benut
--	---	---

<u>Waardevolle Graslanden in de bollenstreek</u> In de ISG2016 zijn graslanden aangegeven en bestemd voor agrarisch gebruik en extensief recreatief medegebruik. Deze graslanden komen grotendeels overeen met de “ Waardevolle graslanden in de bollenstreek” zoals in de Verordening ruimte opgenomen. De provincie beschouwt dit als een belangrijke stap om de bestaande open graslanden in de strandvlaktes van de bollenstreek ook open en aantrekkelijk te houden. In de ISG2016 zijn twee om te spuiten graslanden afgevoerd. De provincie ziet dit als een positief teken dat de druk op graslanden vanuit de bollenteelt afneemt.	Vanuit het oogpunt van landschap en natuur is omzetten van grasland inderdaad de minst wenselijke vorm van bollengrondcompensatie. In de ISG is dan ook nadrukkelijk aangegeven dat dit de laatste optie is. Voor de volledigheid merken we op dat er ook een gebied is toegevoegd aan de lijst van graslanden die in aanmerking komen omgezet te worden naar bollengrond. Het betreft enkele percelen grasland in de Zwetterpolder ten zuiden van de Fagelsloot. Deze zijn omgeven door bollenvelden en liggen in een gebied dat in de Verordening ruimte van de provincie reeds is aangeduid als bollenteeltgebied.	Nee
<u>Economische ontwikkeling Greenport</u> In de ISG2016 is opgenomen dat de gemeenten werken aan het mogelijk maken van grotere bouwvlakken voor volwaardige bollenteeltbedrijven met grote oppervlakten teelgrond in de bollenstreek. De provincie neemt mogelijk met de actualisering van de Visie Ruimte en Mobiliteit een stap in een zelfde richting. Een voorstel wordt ontwikkeld om agrarische bedrijven met opengrondteelt een groter bouwvlak te bieden dan 2 ha als er sprake is van het samengaan van twee bedrijven. Voorts benoemt de ISG2016 enkele ontwikkelingen richting meer flexibiliteit voor reeds gevestigde greenportbedrijven en verbreding van assortiment en activiteiten onder glas in de glastuinbouwconcentratiegebieden van de streek. Graag is de provincie betrokken bij de uitwerking van deze punten richting concrete regelingen.	Het is juist dat in de ISG2016 is opgenomen dat het wenselijk is de systematiek voor de uitbreidingsmogelijkheden van bedrijfsgebouwen voor teeltbedrijven zodanig aan te passen dat de gewenste schaalvergroting binnen de Greenport op de juiste wijze gefaciliteerd kan worden. In eerste instantie betreft dit de bouwmogelijkheden <i>binnen</i> de bouwvlakken, waarbij de regeling die kleinere bedrijven relatief meer bebouwingsmogelijkheden biedt dan grotere zal worden herzien. We verwelkomen de mogelijkheid dat de provinciale kaders ruimte bieden om bij schaalvergroting en/of samenvoeging grotere bouwvlakken toe te kennen en zullen dit betrekken bij de uitwerking in de gezamenlijke uitgangspunten voor bestemmingsplannen. Bij deze uitwerking, en bij de andere genoemde voorbeelden, stellen wij de inbreng en betrokkenheid van de provincie zeer op prijs, zoals ook aangegeven op pagina 27 van de ontwerp ISG2016.	Nee

<u>Bedrijventerreinen</u> Volgens de ISG2016 is met de realisatie van de bedrijventerreinen die opgenomen zijn in het "Afsprakenkader Vitale Greenport" tot 2030 voldoende bedrijventerrein beschikbaar om in de eigen regionale behoefte en mogelijke groei te kunnen voorzien. Hoe verhoudt dat zich met de provinciale raming in de VRM en de behoefte aan ca 35 ha bedrijventerrein voor de Duin- en Bollenstreek die gesignaleerd is in de recent uitgevoerde behoefte-raming Leidse Regio?	Wij gaan er van uit dat het samen met de provincie opgestelde en ondertekende "Afsprakenkader Vitale Greenport" voldoende aansluiting heeft met de behoefte-raming die ten grondslag ligt aan de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit. De daadwerkelijke ontwikkeling en realisatie van bedrijventerreinen wordt ten behoeve van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking afgestemd binnen de Regio Holland Rijnland. De door de provincie aangehaalde cijfers zijn afkomstig uit een conceptrapportage die nog niet regionaal was afgestemd. Het verbaast ons dat de provincie hiernaar verwijst. Het definitieve rapport van BSP over de behoefte-raming voor bedrijventerreinen in Holland Rijnland zal alleen cijfers voor de hele regio Holland Rijnland en voor de subregio Leidse regio bevatten. Het betreft een specifieke raming die is opgesteld voor het beantwoorden van de vraag of er behoefte is aan compensatie elders voor de Oostvlietpolder. Het is dus geen behoefte-raming voor de Duin-en Bollenstreek en de Rijn- en Veenstreek en kan als zodanig ook niet gebruikt worden. In de "behoefte-raming bedrijfshuisvesting 2.0" van Holland Rijnland uit 2012, wordt de totale uitbreidings- en vervangingsvraag naar bedrijventerreinen in de Duin- en Bollenstreek tot 2025 geraamd op 19 hectare, tegenover een (weliswaar deels 'zachte') plancapaciteit van 47 hectare. In aanvulling op het Afsprakenkader is in de ISG2016 de locatie Pastoorslaan opgenomen als reserve-locatie die benut kan worden indien bij een actualisatie van de (regionale) behoefte-raming extra ruimte voor bedrijvigheid noodzakelijk blijkt.	Nee
--	--	------------

Voor uitbreiding bedrijventerreinen 's Gravendamseweg en Delfweg is ook bollencompensatie nodig. Dit staat nu niet op de legenda bij de kaart Wonen en Werken. Het is goed om in de toelichting op te nemen waarom voor sommige locaties wel en voor andere locaties geen bollencompensatie nodig is.	Het is correct dat voor het ontwikkelen van de genoemde locaties bollengrondcompensatie nodig is. Het bij sommige locaties specifiek benoemen kan inderdaad tot onduidelijkheid leiden. Deze verplichting geldt immers voor alle ontwikkelingen binnen het werkingsgebied van de GOM waarbij de bestemming bollengrond gewijzigd wordt. Daarom wordt, zoals eerder ook al verzocht in het Overlegplatform Greenport RO, een aparte kaart met de exacte begrenzing van het werkingsgebied GOM toegevoegd. Daarbij worden tegelijk enige inconsistenties in de begrenzing van het stedelijk gebied zoals aangeduid in het Afsprakenkader gecorrigeerd. In de legenda van de themakaart Wonen en Werken kan dan de aanduiding "wel bollengrondcompensatie" vervallen. <i>(T.a.v. de locatie De Nes die in de zienswijze benoemd werd is inmiddels in overleg met de provincie geconstateerd dat dit niet binnen het werkingsgebied van de GOM valt en dat er hiervoor dus ook geen bollengrondcompensatieverplichting geldt.)</i>	Ja, er wordt een kaart in de ISG2016 opgenomen met de exacte begrenzing van het werkingsgebied GOM. In de Legenda Wonen en Werken vervalt de aanduiding "* wel bollengrondcompensatie"
<u>Glastuinbouwlocaties De Woerd en Rooversbroekpolder-Zuid</u> In de ISG2016 is het zuidelijke deel van de reservering voor glastuinbouwconcentratiegebied Rooversbroekpolder geschrapt. In samenspraak met de sector komen alle partijen tot de conclusie dat deze locatie niet alleen moeilijk te ontwikkelen is, maar ook niet nodig voor de ontwikkeling van het glascluster rondom Rijsenburg. De provincie zal daarom in haar ruimtelijk beleid het zuidelijk deel van de Rooversbroekpolder schrappen als glastuinbouwconcentratiegebied.	Dit is een logische vertaling van de genoemde conclusie die inderdaad in samenspraak met alle partijen, waaronder ook de provincie zelf, tot stand gekomen is. We nemen hier met instemming kennis van.	Nee

Locatie De Woerd is net als in de voorgaande ISG ook weer opgenomen als duurzame glaslocatie. De provincie ziet dat echter anders. Het verouderde glastuinbouwgebied De Woerd is in de VRM en daarvoor al in de voormalige PSV niet als duurzaam glastuinbouwgebied opgenomen. In het door de gemeente Katwijk in 2013 vastgestelde Masterplan Valkenburg wordt transformatie van de locatie De Woerd naar woningbouw en bedrijvenpark aangegeven. Dit sluit aan bij het provinciale beleid in het Programma ruimte waarin deze transformatie ook is opgenomen. Wij stellen dan ook voor om locatie De Woerd niet als duurzaam glastuinbouwgebied in de ISG2016 op te nemen.	In het Masterplan Valkenburg uit 2013 is de genoemde transformatie een mogelijk scenario. Vooralsnog houdt de gemeente Katwijk echter vast aan het handhaven van de glasbestemming van De Woerd. Dit is in oktober 2015 herbevestigd door de gemeenteraad bij de vaststelling van de toekomstvisie "Versterking van het sierteeltcluster in de gemeente Katwijk". Er is derhalve op dit moment geen aanleiding om de in de vigerende ISG2009 opgenomen aanduiding van het betreffende gebied in de ISG2016 te wijzigen.	Nee
<u>Woningbouw</u> U verwijst naar de Regionale Woonagenda Holland Rijnland. Uw Woonagenda is voor u en voor ons het uitgangspunt waarmee woningbouwplannen kwalitatief en kwantitatief worden afgestemd op de regionale vraag. U actualiseert deze regionale woonvisie iedere drie jaar op basis van nieuwe inzichten en monitort jaarlijks de stand van zaken. Ook tussentijds kunt u uw woningbouwprogramma bijstellen, conform de regionale afspraken daarover. Zo kunt u inspelen op de ontwikkelingen op de woningmarkt. In de ISG2016 zijn ook te ontwikkelen woningbouwlocaties opgenomen. Deze komen grotendeels overeen met de locaties uit het Afsprakenkader. De ontwikkellocaties in de ISG2016 bieden echter nog niet voldoende onderbouwing om daarmee trede 2 van de Ladder als onderbouwd te beschouwen.	Wij komen tot dezelfde conclusie, vandaar de formulering op pagina 54 "Hiermee is voor deze locaties voldaan aan de voorwaarde voor regionale afstemming in het kader van (de eerste trede van) de Ladder voor Duurzame Verstedelijking."	Nee

U beschrijft de afspraken over woningbouw in het kader van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek. Wij hechten eraan dat ook voor deze bestuurlijke afspraken de woningbehoefte wordt onderbouwd op basis van actueel onderzoek, conform de Ladder voor duurzame verstedelijking. Wij gaan hierover met u in gesprek in het kader van de actualisering van de Regionale Woonagenda Holland Rijnland.	We waarderen het dat de provincie haar verantwoordelijkheid neemt voor een actuele onderbouwing van de bovenregionale woningbouwopgave die vanuit de Gebiedsuitwerking aan de greenportgemeenten is opgelegd. We vertrouwen er op dat het spanningsveld van deze bovenregionale taakstelling met de economische en landschappelijke ontwikkeling van de Greenport in ieder geval niet zal toenemen, en dat de randvoorwaarden voor het behoud van voldoende bollenareaal gerespecteerd worden.	Nee
<u>Huisvesting arbeidsmigranten</u> In uw ISG2016 benoemt u ook de manieren waarop u arbeidsmigranten wilt huisvesten. Daarbij willen wij u er op wijzen dat de provincie de huisvesting van arbeidsmigranten als stedelijke ontwikkeling beschouwt waarop de Ladder voor duurzame verstedelijking van toepassing is. De provincie gaat er dan ook vanuit dat de opgave in principe binnen Bestaand Stads- en Dorpsgebied wordt gefaciliteerd. Het is sterk aan te raden om gezamenlijk een visie in de regio te vormen op de manier waarop deze opgave ruimtelijk zal worden gefaciliteerd.	Voor de huisvesting van arbeidsmigranten op bedrijfspercelen voor de piekperiode van maximaal drie maanden zal een uniforme regeling worden opgesteld zoals beschreven in de ISG2016. Wij zijn van mening dat voor deze tijdelijke voorzieningen, die jaarlijks na afloop van de vergunningstermijn worden verwijderd, de Ladder voor duurzame verstedelijking niet van toepassing is. Dit beleid is binnen Holland Rijnland besproken en vastgelegd. Conform het "Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018" wordt de piekopvang op bedrijfspercelen adequaat geacht. Voor de huisvesting voor langere periode is in de ISG2016 het voornemen opgenomen om gezamenlijk beleid op te stellen in aansluiting op het convenant en de daarbij behorende richtlijnen. Hierbij zal de provincie actief betrokken worden. De structurele huisvestingsopgave zal een plaats krijgen in het reguliere gemeentelijke huisvestingsbeleid waarbij vanzelfsprekend de Ladder van toepassing is.	Nee

<u>Water</u> In de ISG2016 is de waterparagraaf aanzienlijk uitgebreid. In goede samenwerking met het Hoogheemraadschap zijn de teksten tot stand gekomen, daarvoor complimenten. De rol en daarmee de verantwoordelijkheid van de provincie en de gemeenten in het Waterdomein is echter onderbelicht. Voor wat betreft de provincie gaat het dan om o.a. de kaderstellende rol op het vlak van waterveiligheid en wateroverlast en beschermer van de kwantiteit en kwaliteit van het diepe grondwater (denk o.a. aan milieubeschermingsgebieden voor grondwater). Op de kaart op p.24 ontbreken de nodige waterfuncties zoals de zeewering, de regionale keringen en de milieubeschermingsgebieden voor grondwater. <u>Recreatie en toerisme</u> De regio werkt aan een nieuw regionaal groenprogramma wat in mei gereed moet zijn. Hopelijk kan dat nog mee worden genomen in de ISG2016, want daar worden ook de prioriteiten bepaald. Nu wordt het in de ISG2016 alleen aangekondigd, maar de inhoudelijke tekst komt uit een oud en niet meer relevant groenprogramma.	Hartelijk dank voor de complimenten. Hoewel de waterparagraaf inderdaad aanzienlijk uitgebreid en verdiept is hebben we niet de pretentie alle gedeelde of afzonderlijke verantwoordelijkheden van de samenwerkende overheden in het brede waterveld volledig weer te geven. De provinciale kaderstellende rol is in de waterparagraaf wel beschreven, onder andere op pagina 42 onder het kopje "Sterke keringen". Navraag bij de indiener heeft geleid tot een concreet tekstvoorstel om de provinciale rol bij het beperken van wateroverlast te benoemen. Dit tekstvoorstel nemen wij over. Het klopt dat de zeewering, de regionale keringen en de milieubeschermingsgebieden voor grondwater niet op de kaart zijn opgenomen, maar dat wijkt niet af van de kaarten van de vigerende ISG en doet uiteraard geen afbreuk aan de bijzondere status van deze gebieden. Aangezien de looptijd van het gebiedsprogramma aanzienlijk korter is dan die van de ISG is het onvermijdelijk dat er regelmatig actuele uitwerkingen zijn. Dit gebeurt voor meer beleidsterreinen en is geen enkel probleem zolang dit in voldoende mate aansluit bij de ruimtelijke en landschappelijke ambities van de ISG. Dit geldt ook zeker voor de projecten binnen de benoemde thema's Identiteit, Beleving en Natuur. Het ambitiedocument "B(I)oeiende Bollenstreek" bevat geen zaken die niet passen binnen de ruimtelijke kaders en sluit prima aan bij het centrale uitgangspunt voor de ISG zoals geformuleerd in de Inleiding : "De ISG richt zich op een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin- en Bollenstreek in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten."	Ja, in paragraaf 4.3. wordt onder het kopje "beperken wateroverlast" na de laatste regel toegevoegd: "Deze waterkwantiteitsnormen zijn door de provincie vastgelegd in de Waterverordening Rijnland." Nee Ja, de tekst wordt geactualiseerd. Afhankelijk van de besluitvorming over het gebiedsprogramma zullen mogelijk nog nadere tekstvoorstellen worden gedaan (<i>zie ook ambtshalve wijzigingen</i>)
---	--	---

2B. ZIENSWIJZE CULTUUR HISTORISCH GENOOTSCHAP DUIN- EN BOLLENSTREEK	REACTIE SAMENWERKENDE GREENPORTGEMEENTEN	AANPASSING ISG2016?
Met belangstelling heeft het bestuur van het Cultuur Historisch Genootschap Duin- en Bollenstreek (CHG) kennis genomen van het ontwerp van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016. Wij hebben het op prijs gesteld dat via het overlegplatform het CHG nauw betrokken is geweest bij het opstellen van deze visie. Het woningbouwprogramma van 2100 woningen (500 offensief woningen; 100 landgoedachtige woningen en 1500 woningen voor de regionale woningbehoefte) zoals in deze visie voor de planperiode is opgenomen baart ons zorgen. Kijken we naar de verdichting zoals nu al zichtbaar wordt in de lintbebouwing aan de oostzijde van de Zilkerduinweg en de Gooweg, beide in de gemeente Noordwijkerhout, dan komen wij tot conclusie dat een van de pijlers van het CHG het handhaven van de openheid en zicht op de bollenvelden hier aangetast worden. Ook de eind 2015 gepresenteerde plannen voor de Beeklaan/Zuider Leidsevaart in Hillegom tonen aan dat de kwaliteit van het historische lint van de Leidse trekvaart geweld aangedaan wordt. Wij pleiten ervoor dat bij de uiteindelijke invulling van nieuwe woningbouwlocaties, van deze 2100 woningen, de cultuurhistorische kwaliteiten meegenomen worden in de afweging, waar nog gebouwd kan worden. Met name het handhaven en verbeteren van de openheid en het zicht op de bollenvelden dienen ons inziens als uitgangspunt gehandhaafd te worden.	De greenportgemeenten delen de mening van het CHG dat verstedelijking in het buitengebied zoveel mogelijk voorkomen moet worden. In de ISG2009 is daarom aangegeven dat de bovenregionale opgave voor de bouw van 1.500 woningen rondom station Hillegom grotendeels zal worden opgevangen binnen de (toenmalige) rode contouren van Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout. Mede vanuit het belang van ruimtelijke kwaliteit en cultuurhistorie is er voor gekozen om de bollengrond rondom het station open te laten. De inzet en verwachting is dat ook voor de resterende 500 woningen, waarvoor in de ISG2009 de woningbouwlocatie aan de Pastoorslaan was voorzien, voldoende ruimte gevonden wordt binnen het bestaand stads- en dorpsgebied en de aangegeven ontwikkellocaties binnen het stedelijk gebied. Daarom heeft de Pastoorslaan bij deze herziening de status gekregen van reservelocatie die alleen in beeld kan komen als de bouwopgave binnen de kernen onverhoopt niet realiseerbaar is. Tenzij dit laatste geval zich voordoet zullen de in de zienswijze genoemde 1500 woningen bij de vaststelling van de ISG2016 dus geen verstedelijkingsdruk op het buitengebied meer geven. De in de ISG 2009 opgenomen en in de zienswijze aangehaalde categorieën (500 Offensiefwoningen en 100 landgoedachtige woningen) zijn inmiddels samengevoegd tot één categorie van 600 Greenportwoningen, en ook als zodanig opgenomen in de Regionale Woonagenda. Hiermee wordt het ruimtebeslag op het buitengebied, dat met een honderdtal landgoedachtige woningen aanzienlijk groter zou zijn, ten opzichte van de Gebiedsuitwerking verder ingeperkt. Deze 600 greenportwoningen zijn enerzijds bedoeld om in bovenregionale behoefte aan dure woningen in het buitengebied	Nee

	te voorzien en anderzijds als belangrijk financieringsinstrument voor de herstructurering. De realisatie van deze woningen dient per saldo nadrukkelijk ten goede te komen aan de openheid en landschappelijke kwaliteit van het buitengebied. Een goede landschappelijke inpassing is bij de planologische besluitvorming binnen de betrokken gemeente(n) een belangrijke voorwaarde, waarbij het Landschapsperspectief en het behoud van zichtlijnen en het verbeteren van de openheid inderdaad belangrijke uitgangspunten zijn. De in de zienswijze aangehaalde voorbeelden betreffen hoofdzakelijk woningen die gerealiseerd zijn met gebruikmaking van de provinciale Ruimte-voor-Ruimteregeling, en derhalve vallen in de categorie "compensatiewoningen" die in de ISG2009 werd ingeschat op 150, maar geen formeel plafond kende. In de ontwerp-ISG wordt op pagina 55 hierover gesteld: "Met gebruikmaking van de provinciale Ruimte-voor-Ruimte regeling hebben in de achterliggende periode diverse saneringen van oude bollenteeltbedrijven en verspreid oud glas plaatsgevonden. Dit heeft onmiskenbaar tot een betere ruimtelijke kwaliteit en een grotere openheid geleid op de saneringslocaties. Op de locaties waar compensatiewoningen gebouwd worden kan zich echter een vermindering van de openheid voordoen. Hier is bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht voor gevraagd. In de ISG2009 was reeds opgenomen om tenminste de helft van de compensatiewoningen binnen locaties voor greenportwoningen te concentreren." De provinciale Ruimte-voor-Ruimteregeling is vervallen. In de ontwerp-ISG was het streven opgenomen om een intergemeentelijke regeling op te zetten en daarbij de samenhang met de Greenportwoningen te versterken. Inmiddels zijn de gemeenten in samenspraak met het Overlegplatform Greenport RO tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om vooralsnog geen gebruik te maken van de mogelijkheid een	
--	--	--

Het CHG is bereid een mondelinge toelichting te geven op onze zienswijze.	nieuwe Ruimte-voor-Ruimteregeling op te stellen, maar optimaal in te zetten op de mogelijkheden en instrumenten van de GOM. Op deze wijze zullen er per saldo uiteindelijk minder woningen gerealiseerd worden in het buitengebied en kan betere regie plaatsvinden over de locaties. <i>(Zie betreffende discussienotitie voor de verdere argumentatie.)</i> Van dit aanbod hebben we graag gebruik gemaakt. In dit overleg hebben we gezamenlijk geconstateerd dat de zienswijze geen aanleiding geeft tot wijziging van de ISG2016, maar vooral gezien moet worden als aansporing van het CHG aan de gemeenten om bij de ruimtelijke afweging zeer zorgvuldig te werk te blijven gaan.	
2C. ZIENSWIJZE SALMAN RUIMTELIJK ADVIES B.V. NAMENS VAN WAVEREN BV EN REUVER BV Wij zijn niet akkoord met de voorgestelde wijziging in de kaart 'Landschapsperspectief' voor wat betreft het gebied aan de noordzijde van de Pastoorslaan te Hillegom, waar de bedrijfscomplexen van Van Waveren en Vanderschoot zijn gelegen. Op de kaart wordt thans een landschappelijke openheid gesuggereerd die er feitelijk niet is. Niet door de genoemde bedrijven, maar ook niet door de bebouwing aan de Noorderlaan. Wij verzoeken u dan ook om het kaartbeeld 'Landschapsperspectief' van de in 2009/2010 vastgestelde ISG te handhaven. Overigens kan de mogelijke verandering van de status van dit gebied, volgend uit het 'Afsprakenkader Vitale Greenport' van 2014, ons inziens ook niet van invloed zijn op de beoordeling vanuit het landschapsperspectief. Dat zou een verkeerd argument zijn. Daarnaast willen wij u wijzen op een vergelijkbare situatie bij het complex van Moolenaar en het grotere gebied eromheen. Ook hier is geen sprake van een gele of groene aanduiding, waarbij openheid het uitgangspunt is.	REACTIE SAMENWERKENDE GREENPORTGEMEENTEN We zijn het bij nadere beschouwing met de indieners eens dat de opwaardering van het gebied dat in de ISG2009 was voorzien als bedrijventerrein naar een gebied waar openheid en zichtlijnen behouden dienen te worden zich niet goed verhoudt met de feitelijke situatie ter plekke. Wel zijn we van mening dat het veranderen van de status van het gebied een beoordeling vanuit het Landschapsperspectief rechtvaardigt. In het verleden is deze beoordeling immers niet gemaakt (waardoor het kleurloos gebleven is in de ISG2009) omdat het gebied zou transformeren tot bedrijventerrein. De zienswijze reikt een goede referentie aan in de benoemde vergelijkbare situatie. Voor dit gebied geldt de (bruine) categorie waarbij uitbreiding op locatie in beginsel mogelijk is. Wij stellen voor om het gebied aan de noordzijde van de Pastoorslaan in deze zelfde categorie in te delen. We wijzen er op dat de planologische bevoegdheid berust bij de gemeente Hillegom en dat nadere voorwaarden aan eventuele bedrijfsuitbreiding gesteld kunnen worden.	AANPASSING ISG2016? Ja, het betreffende gebied wordt ingedeeld in de categorie "uitbreiding bebouwing in beginsel op locatie mogelijk"

2D. ZIENSWIJZE RIJKSWATERSTAAT WEST-NEDERLAND ZUID Rijkswaterstaat is beheerder van de binnen uw plangebied gelegen rijksweg A44 en ziet toe op een vlotte en veilige doorstroming van het verkeer. In uw structuurvisie wordt o.a. op pagina 61 aandacht besteed aan de noordelijke randweg Rijnsburg. Deze weg zou moeten aansluiten op de A44 met een nieuwe aansluiting. Hoewel ik de motivatie voor het realiseren van een noordelijke randweg langs Rijnsburg begrijp is Rijkswaterstaat van mening dat een aansluiting van een dergelijke weg op de A44 niet goed past in het functioneren van de A44 als onderdeel van het hoofdwegennet. Hiervoor zijn twee redenen: 1. De nieuwe aansluiting op de A44 zou tussen de aansluitingen 6 (Noordwijk) en 7 (Oegstgeest) op de A44 komen te liggen. Momenteel wordt in dit deel van de A44 reeds een nieuwe aansluiting Flora Holland gerealiseerd. 2. Mede door deze nieuwe aansluiting Flora Holland wordt de afstand tussen de aansluitingen 6 en 7 erg kort. Hierdoor is een nieuwe aansluiting tussen de aansluitingen Flora Holland en Noordwijk bijzonder moeilijk te realiseren. De ruimte wordt nog extra beperkt door het smalle viaduct over de Haarlemmertrekvaart en door de aan de oostzijde gelegen verzorgingsplaats Elsgeest. Met een dergelijke aansluiting komen er drie aansluitingen binnen een afstand van ca. 2,5 km te liggen. Dit maakt het goed afwikkelen van verkeer op de vrij drukke A44 aanzienlijk moeilijker. Er zijn bovendien andere mogelijkheden voor een goede verkeersafwikkeling van Rijnsburg naar het hoofdwegennet en omgekeerd. Naast de al bestaande aansluiting 7 (Oegstgeest) kan verkeer Rijnsburg goed bereiken via de bestaande aansluiting 8 (N206) en binnenkort de nieuwe aansluiting Flora Holland. De N206 wordt bovendien over enkele jaren aanzienlijk verruimd door de realisatie van de Rijnlandroute. In deze situatie is er voldoende alternatief voor verkeer van en naar Rijnsburg en kan	REACTIE SAMENWERKENDE GREENPORTGEMEENTEN Zowel in de ISG2009 als de ontwerpISG2016 is een zoekgebied opgenomen voor de noordelijke randweg Rijnsburg. Daarmee, en met de tekst van de ISG2016, wordt volgens ons niet geïmpliceerd dat deze randweg tot een <i>extra</i> aansluiting op de A44 leidt: "Recent is Rijkswaterstaat gestart met de aanleg van een directe aansluiting van de A44 op het Flora Hollandcomplex. Als deze werkzaamheden voltooid zijn, naar verwachting eind 2016, zal daarmee de bereikbaarheid van Flora Holland aanzienlijk verbeteren, en tegelijkertijd het aantal vrachtwagens over de Rijnsburgerweg behoorlijk afnemen. Dit betekent een verbetering voor de leefbaarheid, verkeersveiligheid en verkeersafwikkeling voor Rijnsburg. Dit is een goede eerste stap, maar een definitieve oplossing vereist de aanleg van de Noordelijke Randweg Rijnsburg." Anders dan de zienswijze onder 1. mogelijk suggereert leidt de aansluiting van Flora Holland op de A44 niet tot een extra aansluiting omdat aangesloten wordt op de al bestaande aansluiting 7 (Oegstgeest). Wel wordt voor het aansluiten van Flora de bestaande afrit naar aansluiting 7 verlengd, in die zin dat de afrit eerder afsplitst van de A44. Dus dat betekent inderdaad dat de afstand tussen de afritten 6 (Noordwijk) en 7 enigszins kleiner wordt. We wijzen er op dat door Rijkswaterstaat een verzorgingsplaats is gepland ter hoogte van het Oegstgeestekanaal, die reeds was opgenomen in het bestemmingsplan Vinkenwegzone uit 1992. Deze bestemming is mede op verzoek van Rijkswaterstaat bij de recente herziening van het bestemmingsplan gehandhaafd. Indien de aansluiting van de randweg gecombineerd kan worden met deze geplande verzorgingsplaats komen er per saldo geen extra aansluitingen op de A44 tussen afrit 6 en 7.	AANPASSING ISG2016? Nee
--	---	--

de A44 beter worden benut. In december 2014 heb ik een gelijkluidende reactie over de noordelijke randweg Rijnsburg verzonden naar de Stuurgroep Duinpolderweg. Gelet op het bovenstaande verzoek ik u in uw structuurvisie er van uit te gaan dat een nieuwe aansluiting op de A44 niet gerealiseerd zal worden.	De greenportgemeenten nemen kennis van deze zienswijze en zullen deze in samenspraak met rijk(swaterstaat), provincie en regio betrekken bij de toekomstige uitwerking en planvorming.	
2E. ZIENSWIJZE WOONSTICHTING STEK In het ontwerp van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016 (ISG2016) wordt een deel van de locatie Geestwater te Lisse aangemerkt als Bollencompensatiegebied en als onderdeel van het werkingsgebied van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM). Via deze zienswijze maken wij hierop bezwaar. <u>Woningbouw op Geestwater; recente ontwikkelingen</u> Woonstichting Stek (Stek) is, via een 100% deelneming in Trithun CV/BV, eigenaar van de betreffende gronden op de locatie Geestwater. Zoals u wellicht weet zijn wij samen met de gemeente Lisse al jaren bezig om de locatie Geestwater te ontwikkelen tot een kwalitatief hoogstaande woningbouwlocatie. Het afgelopen jaar is daarbij sterk de koppeling gemaakt met de ontwikkeling van de naastgelegen locatie Dever-Zuid, in eigendom van de gemeente. Het deel van de locatie Geestwater dat binnen de voormalige 'rode contour' is gelegen en de locatie Dever-Zuid worden in het ontwerp ISG2016 aangeduid als 'ontwikkellocaties' 25 en 26. Op beide locaties wordt uitbreiding van woningbouw voorzien. Met als uitgangspunt de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit, met daarin opgenomen het los laten van het 'rode contourenbeleid', hebben onlangs de gemeente Lisse, belegger/ontwikkelaar AMVEST en Stek in nauwe samenwerking	REACTIE SAMENWERKENDE GREENPORTGEMEENTEN De aanduiding van het gebied waar deze zienswijze betrekking op heeft is in de ontwerpISG2016 ongewijzigd ten opzichte van de vigerende ISG2009. In deze zienswijze wordt derhalve een beleidswijziging bepleit waarbij een gebied dat onderdeel is van het buitengebied en het werkingsgebied van de GOM bestemd zou kunnen worden voor een stedelijke functie. Deze beleidswijziging wordt niet onderbouwd door de regionale woonagenda of enig ander beleidsdocument en is in strijd met het door de provincie en de zes greenportgemeenten ondertekende "Afsprakenkader Vitale Greenport" waarmee de werking van de contouren in de Duin- en Bollenstreek feitelijk is gecontinueerd om het werkingsgebied van de GOM te handhaven. We zien dan ook geen mogelijkheid of aanleiding om bij de vaststelling van de ISG2016 vooruit te lopen op een dergelijke beleidswijziging die bovendien op gespannen voet staat met de uitgangspunten van het (vigerende) Landschapsperspectief waarbij dit gebied behoort tot een zone waarin een "Nee, tenzij beleid" geldt gericht op sanering, waarbij in beginsel alleen onder strenge voorwaarde uitbreiding van bebouwing is toegestaan met behoud van de openheid en met verbetering van de landschappelijke kwaliteit en het open weidekarakter.	AANPASSING ISG2016? Nee

een nieuw en integraal plan ontwikkeld voor Geestwater en Dever-Zuid samen. Hierbij is gekozen voor een insteek waarbij het totale woningbouwprogramma voor beide locaties geconcentreerd wordt op de locatie Geestwater (binnen en buiten de voormalige rode contour). De locatie Dever-Zuid blijft daarmee open en wordt in de plannen bestemd voor een recreatieve parkzone. Deze insteek leidt tot een betere landschappelijke inpassing, een betere scheiding tussen woningbouw en bedrijvigheid, een waardevolle toevoeging van recreatief groen en is kostenefficiënt. <u>Onderliggend landschap als basis en versterking landgoed Huys Dever</u> Door het deel van Geestwater dat in het ontwerp ISG2016 wordt aangemerkt als bollencompensatiegebied juist te bestemmen tot woonlocatie kan Dever Zuid, dat in het ontwerp ISG2016 aangeduid wordt als uitbreidingslocatie, onbebouwd blijven en wordt het ingericht als recreatief parkgebied (blauw-groene zone). Hierdoor ontstaat een meer logische scheiding tussen bebouwd gebied en landschap, dan wanneer zowel op Geestwater als op Dever Zuid een deel van de gronden bebouwd worden. Niet de arbitraire voormalige ‘rode contour’ bepaalt daarbij de scheiding tussen dorp en landschap, maar de ringdijk; de landschappelijke grens tussen de 17de eeuwse droogmakerij (voorheen deel van Kagerplassen) en de bollengronden langs de Herenweg. Door de locatie Geestwater in haar geheel te ontwikkelen op basis van de bestaande slotenverkaveling kan er een ontspannen, groen woonmilieu worden gerealiseerd. Door vervlechting van bebouwing en grasland kan een zachte overgang worden bereikt tussen dorp en landschap. Door het park op Dever Zuid te verbinden met het cultuurhistorisch waardevolle landgoed ‘Huys Dever’ uit de 14e eeuw en het landgoed als uitgangspunt te nemen voor de inrichting van het park, versterken we het historische karakter en maken het landgoed toegankelijker.		
--	--	--

Het in het ontwerp ISG2016 opnemen van Geestwater in de lijst met graslanden die in aanmerking komen omgezet te worden naar bollengrond en het aan te wijzen als werkingsgebied van de GOM ontnemt Stek de kans op het, samen met gemeente Lisse en AMVEST, realiseren van de ideale combinatie van een kwalitatief hoogwaardige woningbouwontwikkeling op Geestwater met landschapsverbetering door een recreatief groene-blauwe ontwikkeling van Dever Zuid. Stek wil deze kans op een economisch haalbare ontwikkeling die geen druk legt op het 1e en 2e klas bollenareaal juist benutten. <u>Geestwater niet geschikt voor omzetting tot bollengrond</u> De praktische uitvoerbaarheid van het omzetten van het grasland op Geestwater naar 2e klas bollengrond is twijfelachtig. Economisch is deze omzetting onverantwoord; de realisatiekosten overstijgen vele malen de waarde van de te realiseren bollengrond. Daarbij wordt het omzetten van grasland in het ontwerp ISG2016 reeds aangeduid als de minst wenselijke vorm van bollencompensatie. Op bladzijde 36 van het ontwerp ISG2016 staat vermeld dat “Op basis van de huidige inzichten wordt voorzien dat het slopen van voormalige bedrijfsbebouwing, het opruimen van verrommeling en het opwaarderen van tweede klas bollengrond ook in de toekomst voor een heel groot deel in de compensatiebehoefte zal kunnen voorzien.” Tel daarbij op dat er in het ISG andere, qua grond- en grondwatercondities geschiktere, graslandlocaties zijn opgenomen, dan is de conclusie te trekken dat de mogelijkheid dat de gronden van Geestwater daadwerkelijk worden ingezet voor omzetting naar bollengrond puur theoretisch is.	Zoals hierboven aangegeven is dit geen aanwijzing die zal plaatsvinden door de vaststelling van de ISG2016 maar is deze reeds opgenomen in de vigerende Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport. Dit geeft de grondeigenaar de optie om in samenwerking met GOM het grasland om te spuiten tot teeltgrond voor bollen indien dit noodzakelijk is voor de bollengrondcompensatie. Het spreekt vanzelf dat eventuele omzetting naar bollengrond door GOM alleen plaats kan vinden met medewerking van de huidige eigenaar. Als die dat niet wil blijft de bestemming ongewijzigd en kan het huidige gebruik worden voortgezet. Planologisch is de bestemming conform het bestemmingsplan van de gemeente Lisse nog steeds wat het was toen deze grond werd verworven: AV (agrarisch veehouderij). Indien blijkt dat het omzetten naar eerste klas bollengrond niet noodzakelijk of niet uitvoerbaar is dan blijft de bestemming ongewijzigd, als onderdeel van een zone in het buitengebied waarin de openheid en het weidekarakter behouden dienen te worden.	
---	---	--

<u>Grondslag voor aanduiding als compensatiegrond ontbreekt</u> De gronden op Geestwater zijn vanwege planologische beperkende ontwikkelingsfactoren (gelegen buiten de voormalige rode contour en binnen de 20kegeluidscontour van Schiphol) reeds in 2009 aangeduid als bollencompensatiemogelijkheid. De regelgeving rond deze factoren is gewijzigd of in bewerking. De provincie Zuid Holland heeft echter met de Visie Ruimte & Mobiliteit uit 2014 het rode contourenbeleid inmiddels losgelaten. In het ISG2016 wordt deze voormalige contour echter weer herbevestigd. De regelgeving rondom de 20ke-contour is momenteel in procedure. De gemeente Lisse en Stek grijpen deze procedure gezamenlijk aan om de medewerking van de Provincie Zuid Holland en het Rijk voor realisatie van woningbouw op de gehele locatie Geestwater te verkrijgen. Wanneer de planologische beperkingen voor de Geestwatergronden buiten de voormalige rode contour worden opgeheven vervalt de grondslag voor de aanduiding tot bollencompensatiegrond. <u>Proces en juridische houdbaarheid</u> Zowel in het opstellen en vaststellen van het ISG2009 als het ontwerp ISG2016 zijn wij als eigenaar van de betreffende gronden niet betrokken, gehoord of geïnformeerd. Dit verbaast ons ten eerste en is naar onze mening in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarnaast tast het onder de werkingssfeer van de GOM brengen van onze gronden -en daarmee een soort toekomstige 'afroonmogelijkheid' creëren- naar onze mening ons eigendomsrecht aan. Wij zien hier geen juridische basis voor.	Zoals hierboven aangegeven zijn met het "Afsprakenkader Vitale Greenport" door de provincie en de zes samenwerkende greenportgemeenten de contouren voor de Duin- en Bollenstreek feitelijk gecontinueerd. Van loslaten is in deze regio dan ook geen sprake, en deze begrenzing wordt bevestigd met de vaststelling van de ISG2016. In het Besluit ruimtelijke ordening (Bro) en de Wet ruimtelijke ordening (Wro) zijn geen uitgebreide eisen opgenomen over de voorbereidings- en vaststellingsprocedure van een structuurvisie. Wel moet, conform artikel 2.1.1. van het Bro, in een structuurvisie worden aangegeven op welke wijze burgers en maatschappelijke organisaties zijn betrokken bij de voorbereiding van een structuurvisie. Bij verordening kunnen gemeenten vastleggen hoe zij hiermee om willen gaan. De meeste gemeenten hebben daartoe een Inspraakverordening vastgesteld. Voorts is in artikel 1.3.1 van het Bro bepaald dat de betrokken bestuursorganen van het voornemen om een structuurvisie voor te bereiden, kennis moeten geven overeenkomstig artikel 3.12, eerste en tweede lid van de Algemene wet bestuursrecht en tevens langs elektronische weg.	
--	--	--

	Wij constateren dat zowel bij de voorbereiding van de ISG2009 als die van ISG2016, de betrokken bestuursorganen, op de wettelijk voorgeschreven wijze kennis hebben gegeven van de voorbereiding van de bedoelde structuurvisies, conform artikel 1.3.1. van het Bro. Tevens is zowel bij de ISG2009 als bij de ISG2016 door de betrokken gemeentebesturen op de gebruikelijke wijze kennisgeving gedaan van de tervisielegging van het ontwerp van de structuurvisie. Met het oog op de Inspraakverordeningen van de betrokken gemeenten, is in de kennisgevingen van de ter visie legging van het ontwerp van de ISG2009 alsook van de IG2016, aangegeven dat het ontwerp voor eenieder 6 weken ter visie ligt met de mogelijkheid om een zienswijze in te dienen. Een rechtstreekse verplichting om alle belanghebbenden te informeren is niet opgenomen in de van toepassing zijnde wettelijke bepalingen en het niet individueel informeren van eigenaren van gronden is, anders dan Stek stelt, niet in strijd met de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Een structuurvisie tast in directe zin geen eigendomsrechten aan omdat een structuurvisie geen rechtstreekse werking heeft. Een ruimtelijke structuurvisie geeft een visie op het ruimtelijke beleid aan en is slechts bindend voor het bestuursorgaan dat de structuurvisie heeft vastgesteld (in het geval van de ISG2009 en ISG2016 de gemeentebesturen van de Duin- en Bollenstreekgemeenten). Bij de vaststelling van ruimtelijke besluiten zoals bestemmingsplannen, volgend op een structuurvisie, kan dat wel het geval zijn. De bevoegdheid om inbreuk te maken op het eigendomsrecht, middels het opstellen van bijvoorbeeld bestemmingsplannen, vloeit overigens rechtstreeks voort uit (en heeft dus een juridische basis in) de Wet ruimtelijke ordening.	
--	--	--

<u>Conclusie</u> De wijze waarop de gronden van Geestwater buiten de voormalige contour zijn aangeduid in het ontwerp ISG2016 ontnemen ons de kans tot het realiseren van een voor de gemeente en regio waardevol plan. Daarnaast ontbreekt de grondslag voor aanwijzing als bollencompensatiegebied; de gronden zijn er niet voor geschikt en de historische planologische belemmeringen voor de ontwikkeling tot woningbouwlocatie zijn momenteel niet meer van kracht. Het onder de werkingssfeer van de GOM brengen van onze gronden is onrechtmatig. Wij verzoeken u daarom bij de vaststelling van het definitieve ISG2016 de gronden van de locatie Geestwater te Lisse, gelegen buiten de voormalige rode contour, niet langer te betrekken in het werkingsgebied van de GOM en niet langer aan te duiden als bollencompensatiegebied.	Het is ons niet duidelijk waarop de stelling gebaseerd is dat " de historische planologische belemmeringen voor de ontwikkeling tot woningbouwlocatie" momenteel niet meer van kracht zijn. Zoals hierboven reeds uitvoerig aangegeven, en ook in de zienswijze en de formulering van het verzoek door Stek zelf feitelijk bevestigd, worden de betreffende gronden niet bij deze herziening "onder de werkingssfeer" van de GOM gebracht, maar is dit de vigerende situatie conform de ISG2009. Wij zien in de zienswijze geen aanleiding om daar verandering in aan te brengen en zullen dus niet aan het verzoek voldoen.	

3. AMBTSHALVE WIJZIGINGEN

Naast de wijzigingen die naar aanleiding van bovenstaande beantwoording van de zienswijzen bij de vaststelling van de ISG2016 in de teksten en kaarten zullen worden verwerkt zijn er nog enkele zaken die tot enige aanpassing ten opzichte van de ontwerp-ISG2016 leiden.

werkingsgebied GOM en overige kaartbeelden

De belangrijkste betreft de toevoeging van een aparte kaart waarop het werkingsgebied van de Greenportontwikkelingsmaatschappij (GOM) scherp is aangegeven (zie ook de beantwoording van de zienswijze van de provincie). Hiermee wordt invulling gegeven aan de toezegging die op 27 januari 2016 bij de behandeling van de ontwerp-ISG2016 aan het Overlegplatform Greenport RO is gedaan dat uiterlijk bij de vaststelling een kaart zal worden toegevoegd waarop de begrenzing van het werkingsgebied van de GOM op detailniveau is af te lezen. Deze kaart wordt opgenomen in hoofdstuk 5. De aparte aanduiding van het werkingsgebied op de (globalere) structuurvisiekaart kan hiermee komen te vervallen. De kaartbeelden zijn mede naar aanleiding van de zienswijzen nogmaals gecontroleerd en op enkele onderdelen gecorrigeerd en verhelderd.

intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling

Zoals hierboven reeds aangegeven bij de beantwoording van de zienswijzen van het CHG en de provincie zijn de samenwerkende greenportgemeenten in samenspraak met het Overlegplatform Greenport RO, dat daarover tweemaal geraadpleegd is, tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om vooralsnog geen gebruik te maken van de mogelijkheid een intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling op te stellen als opvolger voor de vervallen provinciale regeling. Door optimaal in te zetten op de mogelijkheden en instrumenten van de GOM zullen er per saldo uiteindelijk minder woningen gerealiseerd worden in het buitengebied en kan betere regie plaatsvinden over de locaties. Voor de uitgebreidere argumentatie verwijzen we naar de betreffende discussienotitie.

Het streven dat in de ontwerp-ISG in navolging van het Afsprakenkader opgenomen was om een intergemeentelijke regeling op te zetten zal in de tekst genuanceerd worden.

diverse beleidsontwikkelingen

In de ontwerp-ISG2016 zijn diverse lopende processen beschreven. Het is uiteraard noodzakelijk om daarvan nu de laatste stand van zaken mee te nemen.

De eerste betreft de **Economische Agenda** die in april in de gemeenteraden van Hillegom, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen is vastgesteld. Het spreekt vanzelf dat de passage *"...de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek die binnenkort aan de gemeenteraden zal worden voorgelegd..."* zal worden aangepast.

De succesvolle behandeling van de economische agenda in de raden leidt er toe dat inhoudelijke aanpassing van de paragraaf 'Bedrijvige regio' niet nodig is.

In de paragraaf 'Versterken recreatie en toerisme' staat het proces van het **gebiedsprogramma groen** beschreven: *"Om in aanmerking te komen voor deze programmasubsidie wordt in het 1e kwartaal van 2016 een regionaal gedragen ambitiedocument ontwikkeld voorzien van een projectenlijst en een investeringsplan. Deze documenten vormen de belangrijkste input voor de gebiedsprogramma's tot en met 2020."* Ook hiervoor is het onvermijdelijk dat de tekst wordt aangepast omdat deze formulering door de tijd achterhaald is. Hier is voorlopig in voorzien. Aan het ambitiedocument "B(l)oeiende Bollenstreek" wordt in mei 2016 de laatste hand gelegd. Zoals ook bij de beantwoording van de provinciale zienswijze aangegeven bevat dit ambitiedocument tot op heden geen zaken die niet zouden passen binnen de ruimtelijke kaders van de ISG. De ambities binnen de thema's Identiteit, Beleving en Natuur sluiten prima aan bij het centrale uitgangspunt voor de ISG : "De ISG richt zich op een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin- en Bollenstreek in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten." Afhankelijk van de besluitvorming over het gebiedsprogramma zullen er mogelijk in een later stadium van de vaststellingsprocedure van de ISG2016 nog enkele nadere tekstwijzigingen moeten worden doorgevoerd.

In de paragraaf 'Bereikbare regio' zal de actuele stand van zaken ten aanzien van de **Noordelijke Ontsluiting Greenport/Duinpolderweg** tot enkele aanpassingen moeten leiden. Op 20 april heeft een gezamenlijke commissievergadering plaatsgevonden van Noord- en Zuid-Holland over de resultaten van de zogenaamde "tussenstap" en de stand van zaken van het project Duinpolderweg. Naar aanleiding van het rapport van de "bestuurlijke verkenner" is er een brede maatschappelijke adviesgroep ingesteld die aan de provincies zal adviseren over het vervolg. De uitkomst daarvan zal in ieder geval consequenties hebben voor de m.e.r.procedure en de planning. Vanuit de commissies is aangegeven dat deze adviesgroep voldoende tijd en ruimte moet hebben om de verkeersproblematiek in bredere zin te kunnen bezien. Dit sluit aan bij het pleidooi voor zorgvuldigheid dat de portefeuillehouder van Holland Rijnland op 6 april mede namens de greenportgemeenten heeft gehouden bij de statencommissie van Zuid-Holland.

De gedeputeerden hebben aan de gezamenlijke commissievergadering toegezegd om op korte termijn met een procesbrief te komen waarin een nieuw voorstel voor de planning komt. Naar verwachting zal deze in juni in PS aan de orde komen.

Dit leidt tot enkele wijzigingen in de ISG2016:

In de ontwerp-ISG2016 is op pagina 60 een kaartje "Duinpolderweg: overzicht alternatieven (bron: provincie Noord-Holland, december 2015)" opgenomen. Gezien de huidige stand van zaken heeft dit kaartje geen duidelijke status en betekenis meer. We stellen voor deze te schrappen.

Op de themakaart Mobiliteit staat in de ontwerp-ISG2016 het "Zoekgebied Noordelijke Ontsluiting Greenport/Duinpolderweg" aangegeven. De scope van de brede maatschappelijke adviesgroep is mede op aandringen van Provinciale Staten ruimer dan dit zoekgebied. Het is daarom op dit moment niet mogelijk een objectieve begrenzing van het zoekgebied op de kaart aan te geven.

In de tekst vervalt het (onderstreepte) zinsdeel achter de komma aan het eind van de inleiding van de paragraaf Bereikbare regio *"Voor andere onderwerpen kan nog steeds - of juist weer - geen concrete ruimtelijke aanduiding gegeven worden. Dit laatste geldt met name voor de Noordelijke Ontsluiting Greenport, waarvoor het zoekgebied en het aantal varianten recent juist vergroot zijn."*

Er zal in de tekst (na de citaten uit de provinciale coalitie-akkoorden) een passage worden toegevoegd over de hierboven geschetste stand van zaken. Mogelijk zal deze passage gedurende het vaststellingsproces van de ISG nog aangepast worden aan de laatste actualiteit.

proces

Aan de tekst van de Inleiding zal een tekstblokje over de ter inzage legging en de zienswijzen worden toegevoegd.

4. CONCRETE TEKSTWIJZIGINGEN

De hierboven onder 2 en 3 aangegeven onderwerpen leiden tot de in onderstaande tabel aangegeven concrete wijzigingen in de tekst van de ontwerp-ISG2016.

waar	was	wordt
P2 Colofon	Ontwerp ISG2016, februari 2016	Definitief Ontwerp ISG2016, mei 2016
P5 Inhoud	Leeswijzer	Leeswijzer en proces
P7 laatste regel	Het resultaat van de herziening is de voorliggende ontwerp-ISG2016.	Het resultaat van de herziening is de voorliggende Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport 2016 (ISG2016).
P8 rechterkolom halverwege (was in ontwerp-ISG2016 P9 bovenaan)	Op grond van het gewijzigde ruimtelijk beleid van de provincie en het vervallen van de contouren zijn in de ISG2016 tevens de ontwikkellocaties uit het Afsprakenkader Vitale Greenport opgenomen en is de "Begrenzing van het Stedelijk gebied van de Greenport" gedefinieerd.	Op grond van het gewijzigde ruimtelijk beleid van de provincie en het vervallen van de contouren zijn in de ISG2016 tevens de ontwikkellocaties uit het Afsprakenkader Vitale Greenport opgenomen en het werkingsgebied van de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) en de begrenzing van het stedelijk gebied van de Greenport gedefinieerd.
P9 linkerkolom kop (was rechterkolom)	Leeswijzer	Leeswijzer en proces
P9 Leeswijzer en proces einde 3e alinea	De voorstellen uit deze notitie zijn verwerkt in de teksten van de voorliggende ISG2016.	De voorstellen uit deze notitie zijn verwerkt in de teksten van de ISG2016.
P9 Leeswijzer en proces einde 4e alinea toevoeging	...dan ten tijde van de opstelling van de ISG2009 mogelijk was.	... dan ten tijde van de opstelling van de ISG2009 mogelijk was. In dit hoofdstuk is de kaart met de exacte begrenzing van het Werkingsgebied van de GOM opgenomen.
P9 toevoeging nieuwe alinea aan het einde van "Leeswijzer en proces"		De ontwerp-ISG2016 is op 27 januari 2016 besproken in het Overlegplatform Greenport RO en door de zes greenportgemeenten vervolgens vrijgegeven voor inspraak. Het ontwerp heeft zes weken ter inzage gelegen vanaf vrijdag 11 maart tot en met donderdag 21 april 2016. Er zijn in totaal vijf zienswijzen ontvangen die in de "Nota van Beantwoording en Wijzigingen ISG 2016"(zie bijlage) van een reactie voorzien zijn en tot enkele aanpassingen hebben geleid. Daarnaast zijn enkele ambtshalve aanpassingen doorgevoerd, die met name betrekking hebben op het verwerken van actuele ontwikkelingen en het verhelderen van de kaartbeelden. De

		concept-Nota van Beantwoording is op 11 mei 2016 besproken in het Overlegplatform Greenport RO en van een positief advies voorzien.
P26 rechts, laatste alinea	Onlosmakelijk verbonden aan schaalvergroting dient er aandacht te zijn voor het op de juiste wijze faciliteren van bedrijfsbeëindiging. In de uitvoeringsparagraaf is aangegeven welke instrumenten daarbij gehanteerd kunnen worden, naast de toepassing van (een intergemeentelijke opvolger van) de Ruimte-voor-Ruimteregeling.	Onlosmakelijk verbonden aan schaalvergroting dient er aandacht te zijn voor het op de juiste wijze faciliteren van bedrijfsbeëindiging. In de uitvoeringsparagraaf is aangegeven welke instrumenten daarbij gehanteerd kunnen worden, naast de toepassing van een eventuele intergemeentelijke opvolger van de Ruimte-voor-Ruimteregeling. (zie ook pagina 55)
P43 linkerkolom toevoeging aan eerste alinea:	Eind jaren '90 maar ook het afgelopen decennium... of op het land komt te staan.	...of op het land komt te staan. Deze waterkwantiteitsnormen zijn door de provincie vastgelegd in de Waterverordening Rijnland.
P50 linkerkolom 3e alinea	Vanuit een gezamenlijke economische agenda, waar recreatie en toerisme een wezenlijk onderdeel van uit maken...	Vanuit de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek, waar recreatie en toerisme een wezenlijk onderdeel van uit maken...
P50 linkerkolom 3e alinea	Er komt een adaptief uitvoeringsprogramma met concrete projecten voor de komende 5 jaar.	Er is een uitvoeringsprogramma opgesteld met concrete projecten voor de komende 5 jaar.
P50 rechterkolom 2e alinea	Dit wordt voor de Duin- en Bollenstreek uitgewerkt in een project binnen de economische agenda.	Dit wordt voor de Duin- en Bollenstreek uitgewerkt in het project "Blue Ocean Regioprogramma - Je goed en energiek voelen" van de Economische Agenda.
P51 Tekstblok van begin linkerkolom verplaatst en (geactualiseerd) opgenomen achter de lijst met "Concrete projecten" onder een nieuw kopje "B(I)oeiende Bollenstreek"	De Provincie Zuid-Holland is voornemens de Bollenstreek in 2016 een programmasubsidie te verlenen. De programmasubsidie vervangt de 'losse' projectsubsidies. Om in aanmerking te komen voor deze programmasubsidie wordt in het 1e kwartaal van 2016 een regionaal gedragen ambitiedocument ontwikkeld voorzien van een projectenlijst en een investeringsplan. Deze documenten vormen de belangrijkste input voor de gebiedsprogramma's tot en met 2020.	B(I)oeiende Bollenstreek Ten behoeve van het nieuwe Gebiedsprogramma Bollenstreek 2016-2020 is in het eerste kwartaal van 2016 een regionaal ambitiedocument 'B(I)oeiende Bollenstreek' ontwikkeld, voorzien van een projectenlijst en een investeringsplan, dat in het tweede kwartaal met vele betrokkenen besproken en uitgebouwd is. De ambities en doelstellingen binnen de thema's Identiteit, Beleving en Natuur en de aanpak gericht op het behouden en versterken van zogenaamde "parels" sluiten prima aan bij het centrale uitgangspunt voor de ISG, zoals verwoord in de Inleiding: "een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten." Het gebiedsprogramma is in mei 2016 ingediend bij de provincie, om in aanmerking te komen voor een

		programmasubsidie die de eerdere "losse" projectsubsidies vervangt. De doelstellingen en activiteiten in het gebiedsprogramma sluiten grotendeels aan op de hierboven genoemde concrete projecten, voegen daar nieuwe impulsen en elementen aan toe en bieden extra kansen om de in paragraaf 4.2 opgenomen ambities met betrekking tot landschap, natuur en ecologische verbindingen te realiseren.
P55 linkerkolom onder het kopje Compensatiewoningen	De provinciale Ruimte-voor-Ruimteregeling is vervallen. Het streven is om een intergemeentelijke regeling op te zetten en daarbij de samenhang met de Greenportwoningen te versterken.	De provinciale Ruimte-voor-Ruimteregeling is vervallen. In het Afsprakenkader Vitale Greenport was het streven opgenomen om ter vervanging een intergemeentelijke regeling vast te stellen. In samenspraak met het Overlegplatform Greenport RO zijn de greenportgemeenten tot de conclusie gekomen dat het de voorkeur verdient om optimaal in te zetten op de mogelijkheden en instrumenten van de GOM en vooralsnog geen nieuwe Ruimte-voor-Ruimteregeling op te stellen. Op deze wijze zullen er per saldo uiteindelijk minder woningen gerealiseerd worden in het buitengebied en kan betere regie plaatsvinden over de locaties. Indien de komende jaren alsnog behoefte blijkt aan het opstellen van een afzonderlijke intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling dan gelden de bepalingen die ten aanzien van compensatiewoningen in de ISG zijn opgenomen.
P55 rechterkolom, laatste alinea, geschrapt "uiteindelijk"	De structurele huisvestingsopgave (verblijfsduur langer dan 5 jaar) zal uiteindelijk een plaats krijgen in het gewone gemeentelijke huisvestingsbeleid.	De structurele huisvestingsopgave (verblijfsduur langer dan 5 jaar) zal een plaats krijgen in het gewone gemeentelijke huisvestingsbeleid.
P56 linkerkolom, laatste zin paarse gedeelte	In de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek die binnenkort aan de gemeenteraden zal worden voorgelegd is de kern van de economische visie als volgt aangegeven:	In de Economische Agenda Duin- en Bollenstreek die in april 2016 door de gemeenteraden is vastgesteld is de kern van de economische visie als volgt aangegeven:
P56 rechterkolom vanaf regel 10	Indien vanuit de Economische Agenda projecten voortkomen die niet geheel passen binnen het planologisch kader dat in de ISG is aangegeven voor het buitengebied van de Greenport,...	Indien bij de uitwerking van de projecten die opgenomen zijn in de Economische Agenda blijkt dat deze niet geheel passen binnen het planologisch kader dat in de ISG is aangegeven voor het buitengebied van de Greenport,...
P56 rechterkolom: toegevoegd "uitvoering"	Primair biedt de ontwikkeling van de Economische Agenda kansen om de centrale uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de ISG,...	Primair bieden de ontwikkeling en uitvoering van de Economische Agenda kansen om de centrale uitgangspunten die ten grondslag liggen aan de ISG,...

P60 linkerkolom, laatste zin paarse gedeelte	Dit laatste geldt met name voor de Noordelijke Ontsluiting Greenport, waarvoor het zoekgebied en het aantal varianten recent juist vergroot zijn.	Dit laatste geldt met name voor de Noordelijke Ontsluiting Greenport.
P60 rechterkolom (was P61 linkerkolom) nieuwe alinea	(voorafgaand aan alinea die begint met "Met een gebundelde inzet...")	Op 20 april 2016 heeft een gezamenlijke commissievergadering plaatsgevonden van Noord- en Zuid-Holland over de resultaten van de bovengenoemde "tussenstap" en de stand van zaken van het project Duinpolderweg. Er is een brede maatschappelijke adviesgroep ingesteld die aan de provincies zal adviseren over het vervolg.
P60 rechterkolom (was P61 linkerkolom) toegevoegd: "binnen de regio"	In de Stuurgroep POG (Programma Ontsluiting Greenport), waarin de portefeuillehouders verkeer en vervoer van Holland Rijnland en de greenportgemeenten zitting hebben, vindt de inhoudelijke discussie en afstemming plaats.	In de Stuurgroep POG (Programma Ontsluiting Greenport), waarin de portefeuillehouders verkeer en vervoer van Holland Rijnland en de greenportgemeenten zitting hebben, vindt de inhoudelijke discussie en afstemming binnen de regio plaats.
P67 één na laatste alinea	Hiervan uiteraard uitgezonderd woonbestemmingen die met gebruikmaking van de zogenaamde Ruimte voor Ruimte regeling planologisch door een greenportgemeente mogelijk worden gemaakt, alsmede woningen die worden gerealiseerd in bestaande, vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen (zoals bollenschuren).	Hiervan uiteraard uitgezonderd woonbestemmingen die met gebruikmaking van de zogenaamde Ruimte voor Ruimte regeling planologisch door een greenportgemeente mogelijk worden gemaakt (indien daartoe een intergemeentelijke regeling wordt opgesteld, zie pagina 55), alsmede woningen die worden gerealiseerd in bestaande, vrijkomende cultuurhistorisch waardevolle gebouwen (zoals bollenschuren).
P76-77 Twee pagina's ingevoegd met kaart en legenda		Kaart en legenda Werkingsgebied GOM
P77 (nieuw) Op de legenda van de ingevoegde kaart wordt de inhoud van beslispunt 0.4 uit de Beslispuntennotitie toegevoegd		Het is in beginsel mogelijk dat GOM de herontwikkeling van vertreklocaties van greenportgerelateerde bedrijven binnen stedelijk gebied ter hand neemt indien op deze wijze de verplaatsing van deze ondernemingen naar voor hen en de Greenport betere vestigingsomstandigheden op bijvoorbeeld Bulb Trade Park en Greenhousepark kan worden gefaciliteerd en/of versneld.

NOTA VAN BEANTWOORDING EN WIJZIGINGEN

Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek 2016

mei 2016

BESLISPUNTENNOTITIE

Herziening

Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek

augustus 2015

Beslispuntennotitie

Herziening Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport

Inleiding

In maart 2015 hebben de zes gemeenteraden in de Greenport Duin- en Bollenstreek kennisgenomen van de Evaluatie van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport (ISG) Duin- en Bollenstreek en unaniem ingestemd met het starten van de herziening van de ISG op basis van de conclusies en aanbevelingen in het Evaluatierapport (*zie bijlage*).

Op 25 maart heeft het Bestuurlijk Overleg Greenport Ruimtelijke Ordening het "Plan van Aanpak Herziening Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport" vastgesteld. Hierin is aangegeven hoe in ongeveer een jaar tijd naar een geactualiseerde ISG toegewerkt kan worden. Dit Plan van Aanpak is per brief van 2 april 2015 door de Coördinerend Wethouder Greenport Duin- en Bollenstreek K.J. van der Bent aangeboden aan de gemeenteraden. In deze brief is aangegeven dat, mede naar aanleiding van de bespreking van de evaluatie in de commissies, besloten is om voorafgaand aan de aanbidding van het concept van de ISG2016 een tussentijdse beslispuntennotitie met de uitgangspunten voor de aanpassingen in de ISG2009 aan de gemeenteraden voor te leggen.

Reikwijdte herziening

Aangezien de hoofdlijnen van de ISG bij de evaluatie niet ter discussie zijn gesteld zal de Structuurvisie niet integraal herzien worden. De conclusies en aanbevelingen geven wel aanleiding om de Thematische Uitwerking (hoofdstuk 4 van de ISG) te actualiseren en deels te herzien. Hoofdstuk 4 zal dan ook volledig geactualiseerd worden, waarbij nog adequate en actuele passages uiteraard niet onnodig herschreven worden.

Afhankelijk van de keuzes die bij de Thematische Uitwerking worden gemaakt kunnen er gevolgen zijn voor onderdelen van de Uitvoeringsparagraaf. Vooralsnog wordt er van uitgegaan dat deze wijzigingen (gemarkeerd) worden toegevoegd in hoofdstuk 5, en niet tot een compleet nieuwe tekst van het betreffende hoofdstuk zullen leiden. In overleg met de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij (GOM) zal bezien worden of de financiële raming in paragraaf 5.4 aanpassing behoeft.

Het kaartmateriaal zal gedigitaliseerd moeten worden, waarbij aandacht moet zijn voor leesbaarheid, eenduidigheid en coherentie met documenten van andere overheden.

De vigerende teksten van de (vrijwel) ongewijzigde hoofdstukken (waaronder de "Ambities" en "Ontwikkelingsvisie" in hoofdstuk 2 en 3) zullen in de ontwerp ISG2016 worden overgenomen, zodat de geactualiseerde ISG2016 een op zichzelf volledig leesbaar document vormt, zonder dat daarbij teruggerepen moet worden op de ISG2009.

(*zie "Plan van Aanpak Herziening ISG" 1.1 Geactualiseerde ISG*)

In de evaluatie zijn diverse onderwerpen naar voren gebracht die niet noodzakelijk tot aanpassing van de Structuurvisie leiden, maar waarbij op andere wijze intergemeentelijke beleidsvorming en afstemming wenselijk is. Dit kan bijvoorbeeld leiden tot aanpassing van de "Kadernota bestemmingsplannen Buitengebied". In deze beslispuntennotitie zijn daartoe ook enkele voorstellen opgenomen.

(*zie "Plan van Aanpak Herziening ISG" 1.2 Gezamenlijk beleid naast ISG*)

In het Afsprakenkader met de provincie Zuid-Holland is opgenomen dat de gemeenten er naar streven tegelijk met de actualisering van de ISG een eigen intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling vast te stellen. Dit is geen onderdeel van deze tussentijdse beslispuntennotitie maar zal wel zo veel mogelijk parallel lopen met het besluitvormingsproces van de ISG. Daarbij zullen ook de mogelijkheden voor clustering van woningen en het onderbrengen van de uitvoering bij de GOM aan de orde komen.

(*zie "Plan van Aanpak Herziening ISG" 1.3 Intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling*)

Aanpak Herziening

Werktafels en Startbijeenkomst

Conform het Plan van Aanpak is een aantal werktafels gevormd met stakeholders en mede-overheden, om op basis van de conclusies en aanbevelingen uit de Evaluatie tot voorstellen voor aanpassing van de ISG te komen. Daarnaast hebben de werktafels de "Startbijeenkomst herijking en actualisering ISG" voorbereid.

Bij deze startbijeenkomst op 12 mei 2015 in Voorhout waren 64 personen aanwezig, waaronder 28 raadsleden uit de diverse greenportgemeenten. Ook de stakeholders waren goed vertegenwoordigd. In acht thematische gesprekstafels zijn goede inhoudelijke discussies gevoerd en is de richting en bandbreedte waarin aanpassingen in de ISG gezocht kunnen worden gezamenlijk verkend. De bij de sessies aanwezige leden van het Coördinatieteam Herziening ISG hebben de resultaten meegenomen naar de werktafels voor verdere uitwerking.

Er is bij de diverse werktafels actief deelgenomen door vertegenwoordigers van de stakeholders en mede-overheden. Daarbij is belangrijke inbreng geleverd voor het verbeteren van de ISG. Naast de beleidsrijke onderwerpen leveren de werktafels ook inbreng voor het verbeteren en actualiseren van de tekst van de Thematische Uitwerking. Waar dat niet tot beleidswijziging leidt wordt dit direct in het ontwerp voor de ISG2016 opgenomen. Beleidsrijke voorstellen zijn opgenomen in deze notitie.

Overlegplatform Greenport Ruimtelijke Ordening

Bij de Evaluatie is aanbevolen is om op korte termijn een Voorlopig Platform Greenport in te stellen om het overleg tussen overheden en stakeholders in de Greenport te versterken, en na de herziening te bezien hoe dit Overlegplatform een definitieve vorm en inhoud kan krijgen. Hier is invulling aan gegeven, en er hebben inmiddels twee bijeenkomsten van het Overlegplatform Greenport RO plaatsgevonden. De formele verantwoordelijkheid voor de herziening van de ISG ligt bij het Bestuurlijk Overleg en de individuele gemeenten. Het Overlegplatform kan echter een belangrijke adviserende rol vervullen, en daarmee kan bij de stakeholders de betrokkenheid vergroot en het draagvlak versterkt worden.

Concept-beslispunten

Het Coördinatieteam Herziening ISG (gevormd door de procesmanager Herziening ISG en één vertegenwoordiger per greenportgemeente) heeft twee notities uitgebracht over de voortgang en uitkomst van de werktafels, en de concept-beslispunten voor de herziening van de ISG. Deze notities zijn besproken in het Bestuurlijk Overleg Greenport RO, en vervolgens in het Overlegplatform Greenport Ruimtelijke Ordening op 10 juni en 8 juli 2015. Deze besprekingen hebben geleid tot de voorstellen die in deze beslispuntennotitie zijn opgenomen. Hiervoor is breed draagvlak bij de betrokken overheden en stakeholders.

Het is van belang om op te merken dat beleidswijzigingen die tot aanpassing van de ISG leiden de instemming moeten hebben van alle zes gemeenteraden. De ISG is in december 2009 door de gemeenteraden van de zes greenportgemeenten vastgesteld als uitwerking van de Regionale Structuur Visie (RSV) van Holland Rijnland en wettelijk toetsingskader bij het vaststellen van nieuwe bestemmingsplannen en bestemmingsplanwijzigingen. In de ISG is opgenomen dat deze de periode tot 2030 beslaat. Tussentijdse aanpassingen die voortkomen uit de herijking en actualisatie zullen derhalve door alle gemeenteraden geaccordeerd moeten worden. Indien voorstellen tot aanpassing in één of meer gemeente(n) door de gemeenteraad worden afgewezen blijft op dat punt de vigerende ISG2009 ongewijzigd. In voorkomende gevallen zal onderzocht kunnen worden of een alternatieve formulering wel tot algemene instemming zou kunnen leiden.

Vervolgproces

Na instemming van de gemeenteraden zullen de (overgenomen) voorstellen uit de beslispuntennotitie verwerkt worden in de teksten voor het ontwerp van de ISG2016. Dit ontwerp zal voor het einde van het jaar worden aangeboden om vrij te geven voor inspraak. De ter inzage legging kan vervolgens in januari/februari

2016 plaatsvinden. Naar aanleiding van eventueel ingekomen zienswijzen zal een Nota van Beantwoording opgesteld worden. De vaststelling van de geactualiseerde Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek door de zes gemeenteraden zal naar verwachting in het tweede kwartaal van 2016 kunnen plaatsvinden. Het streven is om dan ook de Intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling vast te stellen.

De uit de beslispunten voortkomende voorstellen voor aanpassing van de zogenaamde "Kadernota bestemmingsplannen Buitengebied" zullen zoveel mogelijk binnen het proces van de herziening worden meegenomen. Daarbij zal conform het Plan van Aanpak ook de formele status van deze "Kadernota" nadrukkelijk gezien worden.

Beslispunten

Werkingsgebied ISG/GOM

Bij de evaluatie is geconstateerd dat er diverse veranderingen in het werkingsgebied van de ISG denkbaar zijn, maar dat deze kunnen leiden tot uitgebreidere discussies en afstemmingsprocessen die elkaar kunnen vertragen. Daar is de greenportontwikkeling niet bij gebaat. Daarom is gekozen voor een tweetraps-oplossing. Er wordt toegewerkt naar een gebiedsomvattende structuurvisie, maar allereerst wordt de ISG voor het buitengebied geactualiseerd en geoptimaliseerd, waarbij bezien wordt welke aanpassingen van het werkingsgebied nu meegenomen kunnen worden, en welke in de "tweede trap" aan bod komen.

De stedelijke ontwikkelingsmogelijkheden binnen de voormalige rode contouren die zijn opgenomen in het Afsprakenkader met de provincie (voluit het "Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek") zullen in ieder geval bij de vaststelling in de geactualiseerde ISG verankerd moeten worden, omdat dit Afsprakenkader eindigt zodra de ISG2016 is vastgesteld.

Daarnaast is bezien of het wenselijk is om de GOM te betrekken bij herontwikkellocaties binnen de (voormalige) contouren. Het doel hier van is vooral het bevorderen van snelheid en dynamiek, door de mogelijkheid te bieden iets te doen met de vertreklocatie van een bedrijf.

Dit leidt tot de volgende beslispunten ten aanzien van het Werkingsgebied ISG/GOM:

Besispunt 0.1

Het duingebied wordt in deze herziening aan de ISG toegevoegd, waarbij uiteraard het geldende beschermingsregime uit hogere regelgeving onverkort van toepassing is.

Op het gebied van toerisme, recreatie, landschap en natuur maakt het duingebied een onlosmakelijk onderdeel uit van de Greenport.

Besispunt 0.2

Het plassegebied/groene hart wordt bij deze herziening nog niet opgenomen in de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport.

Voor de bescherming van landschap en natuur en de ontwikkeling van recreatie en toerisme is het van belang om in samenspraak met de andere clusters binnen Holland Rijnland tot een integrale visie en aanpak voor het gehele plassegebied te komen.

Besispunt 0.3

De ontwikkellocaties uit het "Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek" worden onverkort opgenomen in de ISG.

Conform het Afsprakenkader zal eventuele fasering van deze ontwikkellocaties periodiek plaatsvinden als de provinciale en regionale behoefteramingen daar aanleiding toe geven.

Besispunt 0.4

Het wordt in principe mogelijk gemaakt dat de GOM de herontwikkeling van vertreklocaties van greenportgerelateerde bedrijven binnen BSD (bestaand stads- en dorpsgebied) ter hand kan nemen.

Op deze wijze kan actiever gestreefd worden om greenportondernemingen die in BSD gevestigd zijn te verplaatsen naar voor hen (en de Greenport) betere vestigingsomstandigheden op bijvoorbeeld Bulb Trade Park en Greenhousepark. Bezien moet worden of de statuten van de GOM daartoe aanpassing behoeven.

Voorgestelde wijzigingen voor de Thematische Uitwerking (Hoofdstuk 4 ISG)

De voorgestelde beslispunten voor de Thematische Uitwerking komen hieronder aan bod in de volgorde waarin het betreffende thema is opgenomen in hoofdstuk 4 van de huidige ISG. Daar is ook de nummering van de beslispunten op gebaseerd. Waar nodig zijn beslispunten nader toegelicht. In een aantal gevallen zijn ter informatie ook nog enkele andere zaken aangegeven die bij de actualisatie van het thema zullen worden meegenomen, maar waarvoor geen expliciete besluitvorming noodzakelijk geacht wordt.

4.1 Vitale Greenport

(ISG 2009 pagina 18-23)

Op de *startbijeenkomst* hebben twee drukbezochte gesprekstafels met betrekking tot dit thema plaatsgevonden. Bij de gesprekstafel "Schaalvergroting en gemengde bedrijven" is gebleken dat er veel draagvlak is om meer ruimte te geven aan goedlopende bedrijven en om binnen het segment te kunnen schuiven met bedrijfstypologieën. De €40,- bollencompensatie wordt daarbij enerzijds als verzwarend ervaren, maar anderzijds wordt aangegeven dat dat voor de meeste gezonde bedrijven geen belemmering hoeft te vormen indien deze over voldoende "investeringskracht" beschikken. In het gesprek over bollencompensatie en bollenareaal is vrijwel algemeen de wens uitgesproken om de 2625 hectare als ondergrens vast te blijven houden.

Er hebben drie bijeenkomsten van de *werktafel Vitale Greenport* plaatsgevonden. Aan de hand van geanonimiseerde praktijkvoorbeelden is verkend waar knelpunten in de huidige regelgeving belemmerend kunnen zijn voor de verdere ontwikkeling van greenportgerelateerde bedrijven, zeker wanneer meer hybride bedrijfsvormen ontstaan. Geconstateerd is dat met name de gedetailleerde definiëring in bestemmingsplannen de dynamiek kan belemmeren, ook als de bedrijfsontwikkeling ogenschijnlijk goed past binnen de doelstellingen van de ISG. Er is geconstateerd dat ook in gebieden met een "nee, tenzij"- regime bedrijfsontwikkeling passend kan zijn, mits tegelijkertijd in de betreffende zone de openheid in voldoende mate vergroot kan worden. Schaalvergroting van teeltbedrijven wordt momenteel geremd door de regeling waarbij vier bedrijven met 12 hectare teeltareaal tezamen tweemaal zoveel bedrijfsbebouwing kunnen realiseren als één bedrijf van 48 hectare. Ook worden er tussen de gemeenten verschillen gesignaleerd in de wijze van bestemming van bouwvlakken en de bijbehorende bebouwingsregels.

Met enkele aanpassingen in de Kadernota en doorvertaling in de bestemmingsplannen kunnen de flexibiliteit en eenduidigheid versterkt worden. Door de werktafel is nader bezien hoe in de ISG een duidelijke kapstok voor deze gewenste verruiming geformuleerd kan worden en in welke richting de aanpassingen voor de Kadernota kunnen worden uitgewerkt. Dit heeft na bespreking in het Bestuurlijk Overleg Greenport RO en het Overlegplatform Greenport RO geleid tot onderstaande beslispunten.

Voor het thema Vitale Greenport worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Besispunt 1.1

De systematiek van de bollencompensatieregeling dient ongewijzigd te blijven.

Een tussentijdse verandering van de spelregels is niet gewenst en voor de ontwikkeling van greenportgerelateerde bedrijven ook niet noodzakelijk.

Besispunt 1.2

Er moet ruimte komen voor meer flexibiliteit in bedrijfstypologieën en ontwikkelingsmogelijkheden. Niet alle ontwikkelingen zijn te voorzien, en deze moeten niet op voorhand belemmerd worden door te starre regelgeving. Het gaat er vooral om ruimte te bieden aan bedrijven die greenportgerelateerd zijn en het economisch cluster versterken. Gevestigde bedrijven in de Greenport moeten zich kunnen doorontwikkelen. De deur moet niet worden opgezet voor oneigenlijke nieuwvestiging.

Er is geen behoefte aan nieuwe generieke regels, wel aan meer eenduidigheid in bestemmingsplanregels en meer flexibiliteit in de bestemmingsplannen. In veel gevallen zal er naar maatwerkoplossingen gezocht moeten worden.

Het opnemen van een algemene ontheffingsmogelijkheid voor ontwikkelingen en activiteiten die de Greenport versterken kan daarvoor een handvat bieden. Hiervoor kunnen criteria uitgewerkt worden. Een positief advies van het Overlegplatform Greenport Ruimtelijke Ordening (vergelijkbaar met het Keurmerk van het Offensief van Teylingen) en het Bestuurlijk Overleg kan daarbij als voorwaarde gesteld worden.

Beslispunt 1.3

De mogelijkheid tot uitbreiding van bedrijfsgebouwen is voor teeltbedrijven in de huidige regelgeving gekoppeld aan het aantal hectares duurzaam beschikbare grond (grondpositie in eigendom en pacht) en niet gekoppeld aan duurzaamheid van in hectares geteelde bloembollen. Schaalvergroting wordt momenteel geremd door de regeling waarbij aan de eerste 12 hectare tweemaal zoveel bouwrechten gekoppeld zijn als aan de daaropvolgende 24 hectare, terwijl bedrijven met meer dan 36 hectare teeltgrond geen extra bouwrechten verwerven.

Het is wenselijk dat deze systematiek zodanig wordt aangepast dat schaalvergroting binnen de Greenport op de juiste wijze gefaciliteerd kan worden. Het verdient aanbeveling hier in de Kadernota een formulering voor op te nemen. Daarbij is naast de grondgebondenheid ook de duurzaamheid van de bedrijfsmatige activiteiten relevant. Een onafhankelijk agrarisch deskundige kan daarover in individuele gevallen advies geven.

Er wordt vastgehouden aan het uitgangspunt dat gronden buiten de Greenport niet meegerekend mogen worden.

Glastuinbouw (onderdeel van paragraaf 4.1)

(ISG 2009 pagina 21-23)

Er hebben drie bijeenkomsten plaatsgevonden van de *werktafel Glastuinbouw*, met een grote betrokkenheid vanuit de sector. De werktafel heeft (in eerste instantie vertrouwelijk) kennis kunnen nemen van het conceptrapport van Bureau Blaauwberg over de toekomst van de sierteelt in Katwijk. Aan de hand van een kwantitatieve analyse van de gespecialiseerde glastuinbouw in de Duin- en Bollenstreek en de in het rapport geschetste gewenste ontwikkeling en versterking van de "clusterkwaliteit" is uitvoerig besproken tot welke keuzes dat binnen de ISG zal moeten leiden.

De werktafel is - mede op basis van het aan de tafel ruimschoots vertegenwoordigde inzicht in de sector - **unaniem** van mening dat de Rooversbroekpolder **geen** betekenis heeft voor de clusterkwaliteit van Trappenberg- Kloostershuur. Verder is van belang dat de autonome ontwikkeling van het sierteeltcluster gefaciliteerd kan worden binnen de overige in de ISG aangewezen gebieden. Daarom wordt voorgesteld om het zuidelijk deel van de Rooversbroekpolder als nieuw te ontwikkelen glastuinbouwlocatie uit de ISG te schrappen. Voor de Rooversbroekpolder-Noord kan de huidige glastuinbouwbestemming gehandhaafd worden: de bestaande glasbedrijven kunnen zich hier uitbreiden en nieuwe bedrijven kunnen zich vestigen. Een actievare herontwikkeling is in principe zonder wijziging van de ISG mogelijk, en kan mogelijk lokaal ondersteund worden door eventuele beperkingen in bestemmingsregels weg te nemen. Gezien de schaal, ligging en verkaveling blijft het echter de vraag of dit reëel is. Voorgesteld wordt om eventuele kansrijke herontwikkeling en verbreding naar andere functies ter plekke niet op voorhand te belemmeren en deze locatie **uit te zonderen** van de in de ISG opgenomen bepaling dat "onttrekking van een in de ISG vastgelegde glasbestemming zonder compensatie binnen de Greenport onacceptabel is".

Voor de overige aangewezen gebieden wordt voorgesteld om **wel** onverkort vast te houden aan dit zogenaamde 'nulsaldo'. Dit is mede relevant met betrekking tot de (onzekere) toekomst van het gebied De Woerd (in relatie tot De Zijlhoek en de ontwikkeling van de woningbouwlocatie Valkenburg).

Met betrekking tot de door de sector gewenste functieverbreding is geconstateerd dat beperkingen aan wat er onder het gespecialiseerde glas geteeld mag worden niet expliciet in de ISG staan. De beperkingen vloeien

vooral voort uit de betreffende *bestemmingsplannen* die op hun beurt vanuit de *kadernota* gevoed worden. Daarbij knelt ook de huidige bepaling dat 88% van de ruimte onder glas voor productie benut moet worden. Dat beperkt met name de mogelijkheid voor onderzoek en ontwikkeling, handelsklaar maken, opslagcapaciteit en dergelijke. Voor de ISG zou daarom in algemene zin de aanbeveling gedaan kunnen worden dat *verbreding* van het assortiment en de activiteiten onder glas ten behoeve van het versterken van de clusterkwaliteit mogelijk zou moeten zijn.

In de gesprekstafel "Heldere toekomst voor het glas in de Duin- en Bollenstreek" op de *startbijeenkomst* is in ieder geval de wens uitgesproken om "niet te moeilijk te doen" over uitbreiding en vernieuwing binnen de glasbestemming.

Voor het thema Glastuinbouw worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Beslispunt 1.4

De Rooversbroekpolder-Zuid vervalt in de ISG als toekomstige uitbreidingslocatie ten behoeve van glastuinbouw. Dit gebied krijgt de aanduiding: "openhouden grasland met veehouderij, agrarische natuurbeheer en recreatief medegebruik".

Dit vloeit voort uit de volgende conclusies en overwegingen:

- a. Stakeholders vanuit de sector geven aan dat de Rooversbroekpolder-Zuid niet (meer) nodig is als toekomstige uitbreidingslocatie voor glastuinbouw.
- b. Landelijk blijkt er meer papieren glas te zijn dan daadwerkelijk nodig is.
- c. Uit de conceptvisie glastuinbouw van de gemeente Katwijk blijkt niet dat de Rooversbroekpolder nodig is voor het vitaal houden van het glastuinbouwcluster Trappenberg - Kloosterschuur en daarmee de hele Greenport.
- d. De geprojecteerde uitbreiding van glastuinbouw op Teylings grondgebied heeft een directe binding met Trappenberg – Kloosterschuur terwijl de Rooversbroekpolder een geïsoleerd extensief benut gebied is.

Beslispunt 1.5

Het bestaande glastuinbouwgebied in de Rooversbroekpolder (Noord) dient gelet op de huidige onrendabele verkaveling de mogelijkheid te hebben om te kunnen hervakelen. Uitgangspunt daarbij blijft het realiseren van volwaardige glastuinbouwbedrijven met de mogelijkheid van een bedrijfswoning.

Een actievere herontwikkeling is in principe zonder wijziging van de ISG mogelijk, en kan mogelijk lokaal ondersteund worden door eventuele beperkingen in bestemmingsregels weg te nemen.

Beslispunt 1.6

De Rooversbroekpolder-Noord wordt, om eventuele kansrijker herontwikkeling en verbreding naar andere functies ter plekke niet op voorhand te belemmeren, uitgezonderd van de bepaling dat "onttrekking van een in de ISG vastgelegde glasbestemming zonder compensatie binnen de Greenport onacceptabel is". Voor het resterende areaal blijft de saldo nul benadering onverkort van toepassing.

Beslispunt 1.7

In de ISG wordt opgenomen dat de mogelijkheid tot *verbreding* van het assortiment (of het product) dat onder gespecialiseerd glas geteeld mag worden, ten opzichte van de huidige beperkende bestemmingsplanregelingen (die uitsluitend sierteelt aangeven), verruimd moet kunnen worden. Ook de mogelijkheden voor verbreding van *activiteiten* zoals onderzoek en ontwikkeling, handelsklaar maken, opslagcapaciteit en dergelijke zouden verruimd kunnen worden.

Dit zal in de Kadernota nader moeten worden uitgewerkt. Het zal daarbij met name ondersteunende activiteiten en teelten betreffen. Daarnaast kan een algemene ontheffingsmogelijkheid (zie 1.2) ook hier worden toegepast.

Beslispunt 1.8

Binnen het ISG werkgebied zullen de bestemmingsplannen op elkaar worden afgestemd waarbij zowel ondergronds als er boven, dezelfde regels zullen gelden met betrekking tot het gebruik van opstallen.

Te denken valt aan dezelfde vrijstellingen voor het bewerken van de ondergrond, hoogte van de bebouwing, gebruik van de kassen voor teelt en bewerking/preparatie van producten voor directe aflevering aan bv supermarkten.

4.2 Cultuur, toerisme en recreatie

(ISG 2009 pagina 24-27)

Voor wat betreft de cultuurhistorie is bij de evaluatie geconstateerd dat er geen aanleiding is om de ISG substantieel te wijzigen. Er zijn enkele punten van aandacht zoals het beter en vroegtijdiger betrekken van het aspect cultuurhistorie bij ruimtelijke plannen en het behoud van karakteristieke landschappelijke elementen bij de herstructurering en schaalvergroting. Daartoe wordt in de ISG een verwijzing opgenomen naar de Digitale Cultuurhistorische Atlas, die begin 2015 als basis voor de cultuurhistorische analyse in het proces van de ruimtelijke ordening beschikbaar is gekomen, en zal een verwijzing opgenomen worden naar de Regionale Collectie Bollenschuren die in samenspraak met de werkgroep Bollenerfgoed van het Cultuur-Historisch Genootschap Duin-en Bollenstreek (CHG) tot stand gekomen is, en is vastgesteld in het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland (update 2010).

De discussie bij de *startbijeenkomst* over cultuur, recreatie en toerisme was zeer geanimeerd, maar de vraag of er ruimtelijke beperkingen worden ervaren in de huidige ISG is daarbij niet nadrukkelijk beantwoord. Voor recreatie en toerisme worden nadere voorstellen uitgewerkt, mede in relatie tot de brede Economische Agenda.

Voor archeologie zal een gezamenlijk beleid ten aanzien van de archeologische onderzoeksverplichting worden opgesteld. Over deze verplichting voor agrariërs is op dit moment landelijk nog discussie gaande. Door de (gezamenlijke) gemeentelijke archeologen wordt deze discussie op de voet gevolgd en zal ten behoeve van de ISG2016 een tekst aangeleverd worden die de actuele stand van deze discussie weergeeft.

Voor het thema Cultuur, toerisme en recreatie worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Beslispunt 2.1

Voor archeologie zal een gezamenlijk beleid ten aanzien van de archeologische onderzoeksverplichting worden opgesteld. Hierbij zal de rapportage van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ten aanzien van de pilot van de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) met betrekking tot de positie van de agrariër en de plicht om archeologisch onderzoek uit te voeren betrokken worden.

Beslispunt 2.2

Voor recreatie en toerisme worden nadere tekstvoorstellen uitgewerkt om tot een volwaardige paragraaf recreatie en toerisme in de ISG te komen. Vooralsnog leidt dit niet tot knelpunten met het ruimtelijk kader. Regiomarketing zal worden meegenomen bij de brede Economische Agenda.

4.3 Landschapsperspectief

(ISG 2009 pagina 28-29)

Bij de gesprekstafel "Handhaving: strijdig gebruik of heterogene landschappen" op de *startbijeenkomst* is naar voren gekomen dat heterogeen landschap en graslanden als waardevol ervaren worden, maar dat dit niet ten koste mag gaan van eerste klas bollengrond. Verdere differentiatie is dus alleen mogelijk met compensatie. Er is draagvlak om krachtig handhavend op te treden tegen strijdig gebruik.

De provincie Zuid-Holland heeft bij de evaluatie opgemerkt dat het huidige Landschapsperspectief in de ISG enigszins afwijkt van het provinciale Gebiedsprofiel en de Kwaliteitskaart voor wat betreft de mate van

ontwikkelingsmogelijkheden in enkele polders. In het Overlegplatform Greenport RO heeft de provincie nogmaals aangegeven dat het belangrijk is om bij de herziening de Kwaliteitskaart als richtpunt te nemen. De provincie heeft daarbij bevestigd dat de Gebiedsprofielen beschouwd kunnen worden als inspiratiedocument met referentiebeelden. De Kwaliteitskaart is echter wel een toetsingskader voor de provincie, gekoppeld aan de Verordening Ruimte.

Vanuit de gemeente Noordwijkerhout is verzocht om de zone rond het Oosterduinse Meer op te waarderen tot een gebied waar de openheid actief vergroot zal worden.

Voor het thema Landschapsperspectief worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Beslispunt 3.1

Heterogene landschappen waarin naast bollenvelden plaats is voor weiden met blaarkoppen en paarden, kruidenvelden, wandelpaden en natuur vormen een waardevol onderdeel van de Duin- en Bollenstreek. Dit mag echter niet ten koste gaan van het areaal eerste klas bollengrond. Verdere differentiatie van het landschap is mogelijk mits voldaan wordt aan de bollencompensatie en het passend is in het Landschapsperspectief. Tegen strijdig gebruik moet krachtig worden opgetreden.

Beslispunt 3.2

In de gemeente Noordwijkerhout wordt het gebied tussen N206 en het Oosterduinse Meer, en enkele percelen aan de noord- en zuidzijde van het Oosterduinse Meer, in het Landschapsperspectief opgewaardeerd tot een gebied waar de openheid actief vergroot zal worden, ten einde zijn gave en kenmerkend open karakter te behouden. In de Kadernota/bestemmingsplannen zal dit vervolgens doorvertaald worden naar een gebied "Bollenzone 1" in plaats van "Bollenzone 2".

De exacte begrenzing van dit gebied zal nog nader moeten worden bepaald.

Beslispunt 3.3

In deze paragraaf van de ISG zal verwezen worden naar de zogenaamde Kwaliteitskaart van de Provincie Zuid-Holland. De Kwaliteitskaart is een toetsingskader voor de provincie, gekoppeld aan de Verordening Ruimte.

4.4 Graslanden en natuur

(ISG 2009 pagina 30-33)

Uit de gesprekstafel "natuur en landschap: van ambities naar uitvoering" op de *startbijeenkomst* kwam duidelijk naar voren dat het uitgangspunt moet zijn de natuurwaarden te blijven ondersteunen. Daarbij werd de uitdrukkelijke boodschap meegegeven om nu de ecologische verbindingzones daadwerkelijk af te maken en te versterken. De *werktafel Natuur, landschap en cultuurhistorie* onderstreept dat daadwerkelijke uitvoering van de ambities voor landschap en natuur belangrijk is, maar geeft daarbij wel aan dat (inmiddels) irreële verbindingen geschrapt kunnen worden. Door de gemeenten zal getracht worden door gebundelde inzet en coördinatie inzichtelijk te krijgen welke geldstromen er her en der zijn en deze ook voor de Duin- en Bollenstreek aan te boren.

Vanuit deze werktafel is de vraag gesteld of het omzetten van graslanden naar bollengrond nog wel als mogelijkheid in de ISG moet blijven. Deze vraag komt voort uit het feit dat tot nu toe geen behoefte is gebleken aan het omspuiten van graslanden. Bovendien is dit vanuit het oogpunt van landschap en natuur de minst wenselijke vorm van bollencompensatie. In ieder geval zou volgens de werktafel bezien moeten worden of de "40-30-30" nog explicieter als rangorde in de ISG aangegeven kan worden zodat er meer graslanden behouden kunnen blijven. Er zijn daarnaast enkele wijzigingen voorgesteld in de lijst van graslanden die omgezet mogen worden.

Bij de *werktafel Vitale Greenport* is bovenstaande vraag aan de orde gesteld, evenals de vraag vanuit het Overlegplatform over een mogelijk andere (hogere) berekening van de €40,- als er minder graslanden omgezet mogen worden. Mede op basis van informatie van de GOM is geconcludeerd dat het in beginsel zo

is dat als de categorie graslanden zou worden geschrapt er daarmee een goedkope component wordt ingeleverd en er dus de kans bestaat dat het tarief opgehoogd zou moeten worden. In de praktijk is dat risico echter niet groot omdat in de loop van de tijd de dure verrommeling goedkoper wordt, er een flinke voorraad 2^e klas grond kan worden benut en gras tot nu toe niet in de belangstelling stond om te worden omgespoten. De categorie graslanden nu schrappen is echter ongewenst omdat het strategisch van belang is de goedkope categorie (vooralsnog) in het systeem te houden en het niet verstandig is om het systeem tussentijds te wijzigen. Dat geeft allerlei ongewenste neveneffecten.

In het Overlegplatform is opgemerkt dat de mogelijkheid tot omzetten van graslanden uitsluitend toegevoegd is om voldoende dynamiek in het gebied te krijgen. Zolang het voor de dynamiek niet nodig is zou je dus geen graslanden moeten omspuiten. Breed onderkend wordt dat opruimen veel belangrijker is dan omspuiten. Het wordt echter wel van belang geacht om het als laatste optie open te houden.

Voor het thema Graslanden en natuur worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Besispunt 4.1

De uitvoering van de ambities voor landschap en natuur is belangrijk, versterk de volgende verbindingen mede uitgaande van co-financiëring:

- De verbinding Keukenhof - Duinen

Hier ontbreken nog schakels zoals faunapassages bij spoorlijn, trekvaart en N206.

Ook versterking van de groenstructuur op bepaalde trajecten is gewenst (noordzijde Oosterduinse Meer, oevers Steengrachtkanaal).

- De verbinding Coepelduynen - Noordduinen via de landgoedzone

Gemeente Noordwijk heeft geïnvesteerd in bepaalde 'stepping stones' zoals in bedrijventerrein Gravendijk en woonwijk Boechorst. De gemeente Noordwijk zal in Offem-zuid ook een deel van de ecozone inrichten. Nog steeds geheel ontbrekend is de schakel Leeuwenhorst - duinen.

- De natte verbindingszone langs de trekvaart

Tussen de Piet Gijzenbrug en station Lisse is een moeraszone gerealiseerd. Bij de aanleg van de Noordelijke Randweg rond Voorhout zal een natuurzone bij de Noordwijkerhoek worden aangelegd. Belangrijke stukken ontbreken nog zoals het traject van station Lisse naar De Zilk en van De Zilk naar Vogelenzang.

en schrapp de resterende verbindingen die niet realiseerbaar geacht worden:

- De verbinding Haarlemmermeer richting Kaag (langs Hillegommerdijk en Lisserdijk)

- Natte verbinding Kagerplas - Landgoedzone

Besispunt 4.2

De lijst van graslanden die omgezet kunnen worden naar bollengrond, zoals opgenomen in de ISG, wordt aangepast. De locaties grasland oostzijde Kloosterschuur-Trappenberg en De Blink Noordwijk worden van de lijst afgevoerd, een deel van de graslanden in de Zwetterpolder ten zuiden van de Fagelsloot wordt toegevoegd.

Toelichting:

Het grasland oostzijde Kloosterschuur-Trappenberg is naar de mening van de werktafel destijds per abuis opgenomen in de lijst van 'om te spuiten graslanden' in de ISG, maar is zeer belangrijk als verbinding tussen de Hoogewegpolder en de Elsgeesterpolder. Voorgesteld wordt om De Blink, dat al als minst geschikte mogelijkheid in de lijst was opgenomen, te laten vervallen i.v.m. de blaarkoppencultuur. In de Zwetterpolder zijn er ten zuiden van de Fagelsloot nog enkele graslanden omgeven door bollenvelden. Deze zouden in aanmerking kunnen komen voor omzetting in bollengrond.

Beslispunt 4.3

In de ISG wordt de rangorde met betrekking tot het 40-30-30 principe voor de compensatie van bollengrond explicieter gemaakt, zodat het inzetten van graslanden nog nadrukkelijker als laatste optie wordt gebruikt.

Beslispunt 4.4

Draag zorg voor de afstemming van waardevolle graslanden zoals aangeduid in het provinciaal beleid en de ISG. Deze overweging vloeit voort uit het feit dat er een aantal graslanden in de ISG en de kaart behorend bij de Verordening Ruimte van de provincie verschillen vertonen (zo staat een deel van het gebied Roodemolenpolder te Teylingen niet op de ISG kaarten als grasland aangeduid).

4.5 Water

(ISG 2009 pagina 34-39)

Op de *startbijeenkomst* heeft het gesprek over de wateropgave plaatsgevonden als onderdeel van de sessie over bollenareaal en bollencompensatie. Hierbij is mede vanuit de sector naar voren gebracht dat water vanwege het grote belang voor eerste klas bollengrond een eigen plek moet hebben (en houden) in de ISG.

Aan de *werktafel Water* is besproken dat de waterhuishouding inderdaad een onmisbaar onderdeel vormt van de bollenbestemming. Dit wordt ook door de gemeentelijke vertegenwoordigers erkend. Als het voor de bollenteelt van belang is om daar veranderingen en verbeteringen in aan te brengen vergt dat geen bestemmingswijziging en derhalve ook geen compensatie. Bij het vergroten van (hoofd)watergangen of het realiseren van waterberging ten koste van planologisch bestemde bollengrond geldt uiteraard wel de compensatieplicht.

Hierover zijn ambtelijk en bestuurlijk zeer constructieve gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van het Hoogheemraadschap van Rijnland. Daarbij is het uitgangspunt onderschreven dat het realiseren van de wateropgave een gezamenlijk verantwoordelijkheid is voor alle partijen in de Greenport.

De praktische mogelijkheden om de herstructurering van het bollencomplex te combineren met de wateropgave zullen door de GOM, Rijnland en de gemeenten worden uitgewerkt en opgepakt.

Voor het thema Water worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Beslispunt 5.1

Het thema water zal in samenspraak met het Hoogheemraadschap van Rijnland worden geactualiseerd. Hierbij wordt de kwantitatieve en kwalitatieve wateropgave in beeld gebracht. Het uitgangspunt blijft dat een goede waterhuishouding van vitaal belang is voor de bollenteelt en dat het realiseren van de wateropgave een gezamenlijke verantwoordelijkheid is voor alle partijen in de Greenport. De kansen om de herstructurering van het bollencomplex te combineren met de watersysteem- en waterkwaliteitsverbetering moeten worden opgepakt.

Beslispunt 5.2

Bij het planologisch onttrekken van bollengrond ten behoeve van de wateropgave is de bollencompensatieregeling onverkort van toepassing. Bij ondergeschikte aanpassingen van de waterhuishouding als onderdeel van de bestemming bollenteelt, ten behoeve van het optimaliseren van de lokale teeltomstandigheden, is de compensatieverplichting niet van toepassing. In dit geval maakt het water immers deel uit van de bestemming bollengrond en is het niet separaat bestemd.

Om interpretatieverschillen te voorkomen is het zeer wenselijk om functioneel water en hoofdwatergangen in de gemeentelijke bestemmingsplannen eenduidig te regelen.

De locaties zoals opgenomen in het Afsprakenkader kunnen 1 op 1 overgenomen worden in de ISG, met een correctie ten aanzien van de locatie Dever-Zuid, die in het Afsprakenkader ten onrechte is vermeld als werklocatie. Met deze correctie stroken de woningbouwlocaties volledig met de regionale woonagenda.

De gesprekstafel op de *startbijeenkomst* over de huisvesting van arbeidsmigranten heeft vooral in een informatiebehoefte voorzien, waarbij de door agrariërs toegelichte praktijksituaties zeer verhelderend waren. Aan de *werktafel Wonen* is vastgesteld dat voor de piekperiode (voor teeltbedrijven is die piek van half mei tot half augustus, voor de handel ligt de piek later) expliciet in de ISG opgenomen zou moeten worden dat (en op welke wijze) huisvesting op bedrijfspercelen in die periode is toegestaan. Voor de huisvestingsbehoefte langer dan 3 maanden en korter dan 5 jaar kan in de ISG volstaan worden met een verwijzing naar het "Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland" en de bijbehorende richtlijnen. Huisvesting voor een langere periode dan 5 jaar valt onder de reguliere volkshuisvesting.

Bij de evaluatie is de wens geuit om de Ruimte-voor-Ruimteregeling bij de GOM onder te brengen, om ongewenste woningbouw op locatie waar dat een belemmering kan vormen voor de agrarische bedrijfsvorming te voorkomen. Ook zou de GOM daarmee meer flexibel herstructureringsprojecten kunnen realiseren. Daarnaast is gevraagd om het meer clusteren van RvR- en GOM-woningen om het dichtbouwen van open vensters te voorkomen. Aangezien de provinciale regeling definitief vervalt zodra het Afsprakenkader afloopt zal dit aan de orde komen bij het opstellen van de eigen intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling.

Voor het thema Wonen worden de volgende beslispunten voorgesteld:

Beslispunt 6.1

De locaties zoals opgenomen in het "Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek" worden 1 op 1 overgenomen in de ISG. Daarbij dient wel de correctie te worden aangebracht om Dever-Zuid te Lisse aan te merken als woningbouw locatie. Dit vloeit voort uit:

- a. Het Afsprakenkader, ondertekend door de provincie en de zes samenwerkende gemeenten, waarin is bepaald dat deze geldt als overbrugging naar de vaststelling van de ISG.
- b. Het belang planologische duidelijkheid te borgen door de ruimtelijke reservering van alle huidige bekende verstedelijkingslocaties groter dan 3 ha op te nemen in de ISG.
- c. Dever-Zuid te Lisse is in het Afsprakenkader abusievelijk aangeduid als werklocatie, terwijl dit in de gemeentelijke planvorming en de regionale woonagenda aangemerkt is als woningbouwlocatie.

Beslispunt 6.2

In de ISG wordt expliciet een beschrijving opgenomen voor een uniforme regeling voor de huisvesting van arbeidsmigranten op bedrijfspercelen voor de piekperiode van maximaal drie maanden.

Dit vloeit voort uit:

- a. De "Richtlijnen huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland 2013", behorend bij het "Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018", zoals ondertekend op 27 juni 2014 te Lisse.
- b. Het belang zorg te dragen voor een uniforme regeling in de Duin- en Bollenstreek voor de piekperiode.

De regeling zal bepalen dat:

- het moet gaan om de huisvesting van de werknemers die op het bestaande agrarische bedrijf tijdens de piekperiode werkzaam zijn.
- het tijdelijk plaatsen van woonunits wordt toegestaan als er aantoonbaar sprake is van noodzaak tot piekopvang.

- er pas woonunits op het bedrijf mogen worden geplaatst als de ondernemer kan aantonen dat andere mogelijkheden voor structurele huisvestingsvoorzieningen niet mogelijk zijn.
- units binnen het bouwvlak worden geplaatst en landschappelijk worden ingepast.
- het mag gaan om de huisvesting van maximaal 40 werknemers van het betrokken agrarisch bedrijf tijdens pieken in de werkzaamheden gedurende maximaal 3 maanden per jaar.
- de units niet mogen zijn toercaravans, kampeerauto's of tenten.
- na afloop van de vergunningstermijn de units worden verwijderd.

Beslispunt 6.3

Voor de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten langer dan 3 maanden en korter dan 5 jaar zal in de ISG worden volstaan met de verwijzing naar het "Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018" en de daarbij behorende richtlijnen. Er zal getracht worden hiervoor gezamenlijk beleid op te stellen.

4.7 Werken

(ISG 2009 pagina 44-45)

Het thema werken is in hoge mate afhankelijk van de Economische Agenda. Deze kent een eigen besluitvormingsproces langs de raden. Eventuele ruimtelijke consequenties van voorstellen uit deze Agenda zullen indien mogelijk in het concept van de ISG2016 verwerkt worden. De voortgang van de diverse projecten binnen de Economische Agenda zal bepalen hoe een en ander in de ontwerp ISG2016 kan worden opgenomen.

De werklocaties zullen conform het Afsprakenkader in de ISG worden opgenomen (zie beslispunt 0.3)

In de *werktafel Vitale Greenport* is naar aanleiding van het verzoek dat vanuit het bedrijfsleven tijdens de evaluatie naar voren is gebracht gezien of en hoe het binnen de systematiek van de bollencompensatie mogelijk is om reguliere bedrijven die reeds in het buitengebied gevestigd zijn groeimogelijkheden te bieden. Hiervoor ziet de werktafel na ampel beraad geen andere mogelijkheid dan maatwerk via de reguliere ruimtelijke ordening, om erg scheve verhoudingen met vestiging op bedrijventerreinen te voorkomen. Deze conclusie wordt door het Bestuurlijk Overleg en het Overlegplatform Greenport RO onderschreven. Dit heeft geleid tot onderstaand beslispunt. Daarbij is het nadrukkelijk niet de intentie om de bestaande mogelijkheden van greenportgerelateerde bedrijven in te perken.

Voor het thema Werken wordt het volgende beslispunt voorgesteld:

Beslispunt 7.1

Uitbreiding van reguliere, niet-agrarische, bedrijven dient in principe op de beschikbare bedrijventerreinen plaats te vinden.

Het is niet gewenst om aan deze categorie bedrijven groeimogelijkheden in het buitengebied te bieden waarbij slechts met toepassing van de bollencompensatieregeling de bollengrond wordt gecompenseerd. Dit zou een buitengewoon scheve verhouding geven ten opzichte van bedrijven die zich op reguliere bedrijventerreinen vestigen en leiden tot verdichting van het landschap met oneigenlijke functies.

Mits dit ter plekke planologisch en landschappelijk aanvaardbaar is kan een eventuele uitbreiding van een niet-agrarische bedrijf in het buitengebied desgewenst via reguliere planologische maatwerkoplossingen gefaciliteerd worden. Bestaande rechten kunnen daartoe verschoven worden waarmee elders in het buitengebied tenminste evenveel bebouwing verdwijnt als er aan uitbreiding wordt toegelaten. Hierbij zal niet alleen naar het oppervlak maar tevens naar het volume en de landschappelijke impact van de bebouwing gekeken moeten worden.

Uiteraard blijft daarnaast ook de compensatieverplichting voor eventueel bij deze uitbreiding betrokken bollengrond van kracht.

Bij de gesprekstafel "Ontsluiting Greenport: vasthouden aan ingeslagen wegen of bijsturen?" op de *startbijeenkomst* werd de noodzaak van het verbeteren van de noordelijke ontsluiting per weg en (hoogwaardig) openbaar vervoer door de meeste aanwezigen onderschreven. Wat de beste oplossing voor dat probleem is voor de Bollenstreek vraagt nader onderzoek en afweging. Over het regionale belang van de noordelijke randweg Rijnsburg liepen de meningen uiteen, maar men was het er over eens dat de reservering in de ISG gehandhaafd moet worden.

Recent is het Programma Ontsluiting Greenport Duin- en Bollenstreek door Holland Rijnland geactualiseerd. Dit vormt een belangrijke basis voor de actualisatie van de ISG. Daarnaast heeft een overleg plaatsgevonden met Holland Rijnland om de gevolgen van de provinciale coalitie-akkoorden voor (met name) de Noordelijke Ontsluiting Greenport te kunnen duiden. Hierover melden de provinciale akkoorden:

"Om de bereikbaarheid van de Haarlemmermeer-Bollenstreek te verbeteren, zijn wij voorstander van oplossingen waarbij hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) en een verbindingsweg tussen de N206 en de A4 (Duinpolderweg) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Samenwerking met de provincie Zuid-Holland is hierbij essentieel.

Een Duinpolderweg dient de lokale kernen en andere verbindingswegen te ontlasten. Bij het realiseren van deze verbinding hebben wij oog voor de landschappelijke inpassing."
(coalitie-akkoord Provincie Noord-Holland)

"Voor de verbetering van de bereikbaarheid van de Duin- en Bollenstreek kiezen wij in afstemming met de regio en de provincie Noord-Holland voor een integrale aanpak."
(coalitie-akkoord Provincie Zuid-Holland)

In het kader van de brede Economische Agenda wordt aan een projectvoorstel gewerkt om de oost-west-verbindingen binnen de streek te versterken.

Voor het thema Mobiliteit wordt het volgende beslispunt voorgesteld:

Beslispunt 8.1

In de ISG2016 zal de actuele stand van diverse mobiliteitsprojecten worden opgenomen. Daarbij is het geactualiseerde Programma Ontsluiting Greenport (voor met name de HOV-corridor Bollenstreek – Schiphol, het Maatregelenpakket Middengebied en de Duinpolderweg) een belangrijke basis. In de Stuurgroep POG, waarin de portefeuillehouders verkeer en vervoer zitting hebben, vindt de inhoudelijke discussie en aansturing plaats.

Daarnaast zal naar verwachting onder leiding van Noord- en Zuid-Holland in de komende tijd nadere studie en besluitvorming plaatsvinden ten aanzien van de Noordelijke Ontsluiting Greenport/Duinpolderweg.

Hierbij zal ook de intergemeentelijke inzet vanuit het zogenaamde "sportenproject" van de Economische Agenda (ten behoeve van de versterking van de oost-west-verbindingen) worden meegenomen.

Conclusies en Aanbevelingen Evaluatie ISG Duin- en Bollenstreek februari 2015

De hoofdconclusie uit de evaluatie luidt dat de planologische duidelijkheid voor de Greenport van groot belang is en overeind moet blijven. De aanpak door de GOM wordt gewaardeerd. De hoofdlijnen van de ISG worden feitelijk niet ter discussie gesteld. Binnen de kaders kan en moet wel gezocht worden naar mogelijkheden om de dynamiek te vergroten en de uitvoering te versnellen. Er worden door diverse partijen verbeteringen gewenst in de gezamenlijke beleidsvorming en aanpak van de herstructureringsopgave.

Binnen het evaluatierapport worden tien hoofdthema's aangegeven die in ieder geval van belang zijn bij de herijking van het ruimtelijk kader en de actualisering van de ISG. Verwacht wordt dat bij deze onderwerpen inhoudelijke discussies en keuzes nodig zullen zijn. Deze tien thema's worden in het evaluatierapport uitgewerkt met aanbevelingen voor de aanpak. Naast deze tien thema's zijn er nog veel meer relevante zaken aan de orde gesteld. Deze hebben een plaats gekregen in het inventarisatierapport (deel 2). Dat betekent niet dat daarover geen discussie mogelijk is - of dat dit onderwerpen van minder belang zijn. Ze zullen bij de actualisatie ook aan bod komen, in principe zoals voorgesteld in het inventarisatierapport. Daarbij zullen ook bij deze onderwerpen soms beleidsmatige knopen doorgehakt moeten worden. Op basis van de evaluatie en inventarisatie is echter niet te verwachten dat deze onderwerpen in het kader van de herziening van de ISG de boventoon zullen voeren.

Hoofdconclusies

De planologische duidelijkheid is voor de Greenport van groot belang en moet overeind blijven.

De aanpak door de GOM wordt gewaardeerd.

De hoofdlijnen van de ISG worden niet ter discussie gesteld.

Binnen de kaders kan en moet wel gezocht worden naar mogelijkheden om de dynamiek te vergroten en de uitvoering te versnellen. Er worden door diverse partijen verbeteringen gewenst in de gezamenlijke beleidsvorming en aanpak van de herstructureringsopgave.

Conclusies en aanbevelingen per thema

1. Werkingsgebied ISG/GOM

Conclusie: Er zijn diverse veranderingen in het werkingsgebied van de ISG denkbaar, maar deze zullen onvermijdelijk leiden tot meer en uitgebreidere discussies en afstemmingsprocessen die elkaar kunnen vertragen. Daar is de voortgang van de greenportontwikkeling niet bij gebaat.

Aanbevelingen:

1.1. Het verdient aanbeveling om uit te gaan van tweetraps-oplossing: toewerken naar een gebiedsomvattende structuurvisie, maar allereerst de ISG voor het buitengebied actualiseren en optimaliseren. Dit moet goed afgestemd worden binnen Holland Rijnland. De stedelijke ontwikkelingen binnen de voormalige rode contouren die opgenomen zijn in het Afsprakenkader met de provincie dienen in ieder geval bij de vaststelling van de geactualiseerde ISG verankerd te worden.

1.2. Bezie bij de herziening van de ISG de wenselijkheid van het uitbreiden van het werkgebied van de GOM tot herontwikkelingslocaties binnen de contouren.

2. Overlegstructuur

Conclusie:

Er is bij de stakeholders behoefte aan een grotere beleidsmatige betrokkenheid en interactie. Bij het proces van de herziening van de ISG kan een dergelijk overlegplatform een nuttige rol vervullen.

Aanbevelingen:

2.1. Stel op korte termijn een Voorlopig Platform Greenport in om het overleg tussen overheden en stakeholders in de Greenport te versterken. Bezie na de herziening hoe dit Overlegplatform een definitieve vorm en inhoud kan krijgen.

2.2. Stem af met de overlegstructuren die worden opgezet ten behoeve van de Economische Agenda Greenport en de verbrede Economische Agenda om dubbelingen en bestuurlijke drukte te voorkomen.

3. Spelregels Bollencompensatie

Conclusie: De kern van de regeling dient hoe dan ook overeind te blijven, omdat anders de basis onder het handelingskader van de GOM wegvalt.

Aanbevelingen:

3.1. Bij de herziening kan aan de hand van concrete voorbeelden in goed overleg met de sectorpartijen worden gezien in welke gevallen de regeling daadwerkelijk knelpunten oplevert voor de groeimogelijkheden van teeltbedrijven en welke (maatwerk)oplossingen hiervoor denkbaar zijn.

3.2. De systematiek van de regeling lijkt interessante kansen te bieden om zowel de doeleinden als de reikwijdte verder uit te werken en uit te breiden. Dit kan potentieel zowel de dynamiek in de Greenport als de landschappelijke kwaliteit ten goede komen. Het is duidelijk een beleidsrijk onderwerp dat zorgvuldige voorbereiding, discussie en besluitvorming vergt.

4. Ruimte/maatwerk voor gemengde bedrijven en faciliteren schaalvergroting

Conclusie: Herstructurering, schaalvergroting en ontwikkeling in bedrijfstypen kunnen binnen de huidige planologische regelgeving niet altijd in voldoende mate gestuurd of gefaciliteerd worden.

Aanbeveling:

4.1. Bezien moet worden of (en hoe) de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering en de schaalvergroting aanleiding geven tot nieuwe generieke regels in de herziene ISG en in de Kadernota voor de bestemmingsplannen Landelijk Gebied, of dat een goede kapstok voor maatwerk om op nieuwe ontwikkelingen in te spelen voldoende is. Dit is een beleidsrijke kwestie die bij de herziening aan de orde zal moeten komen.

5. Bollenareaal 2625 ha

Conclusie: Vooralsnog is er geen reden om de planologische helderheid te doorbreken.

Aanbeveling:

5.1. Het is raadzaam de komende jaren de ontwikkelingen in het agrarisch gebruik goed te blijven volgen, mede op basis van de gegevens van de Bloembollen Keuringsdienst. De definitie van toegelaten grondgebruik binnen het bollencomplex (in ISG, Kadernota en bestemmingsplannen) moet helder en eenduidig zijn.

6. Wateropgave

Conclusie: De aanpak van de wateropgave dreigt te stagneren door het principiële meningsverschil over de bollencompensatie. Dat is niet goed voor de Greenport en niet goed voor de duurzaamheid van het watersysteem.

Aanbeveling:

6.1. Het is dringend gewenst dat alle partijen zich inspannen om te komen tot een werkbare uitweg uit deze situatie.

7. Glastuinbouw

Conclusie: Er zijn diverse ontwikkelingen en aanleidingen om het beleid ten aanzien van gespecialiseerde glastuinbouw te herijken en/of te herzien, mede op basis van de onderzoeken die momenteel in opdracht van de gemeente Katwijk worden uitgevoerd.

Aanbevelingen:

7.1. Aanbevolen wordt om het onderdeel glastuinbouw in paragraaf 4.1. op basis van de uitkomsten van de genoemde onderzoeken, een geactualiseerde ruimtebehoefte voor gespecialiseerde glastuinbouw en uitwerking van de samenhang met de andere Greenports in Zuid-Holland te herijken of te herzien.

7.2. Bezie daarbij of en hoe de door de sector bepleite functieverbreiding kan worden gefaciliteerd.

8. Ecologische hoofdstructuur - groenambities

Conclusie: Het gewijzigde provinciale beleid ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur vergt een nadrukkelijke eigen afweging van de zes greenportgemeenten.

Aanbevelingen:

8.1. Bij de herziening zal aan de orde moeten komen of en hoe de groenambities die in de ISG zijn opgenomen gerealiseerd kunnen worden. Zowel het schrappen als het overeind houden van de vervallen delen van de provinciale Ecologische Hoofdstructuur is een beleidsrijke keuze die zorgvuldig voorbereid en gemaakt zal moeten worden.

8.2. Bezie bij de herziening of de lijst met mogelijk om te zetten graslanden en de waardering van de overige graslanden verbeterd en verfijnd kan worden.

9. Economische agenda(s)

Conclusie: Op dit moment is nog niet te beoordelen wat de ruimtelijke consequenties van de Economische Agenda('s) zullen zijn. Deze zijn echter wel van belang voor de ISG.

Aanbeveling:

9.1. Bezie bij de herziening of de Economische Agenda aanleiding geeft tot aanpassing van het ruimtelijk beleid zoals vastgelegd in de ISG.

10. Handhaving en strijdig gebruik

Conclusie: Een eenduidige en actieve aanpak van strijdig gebruik is belangrijk voor de effectiviteit van het ruimtelijk beleid in het buitengebied zoals vastgelegd in de ISG. De gemeente Noordwijk streeft naar een meer heterogeen landschap.

Aanbevelingen:

10.1. Het is dringend aan te bevelen dat de zes gemeenten tot een gezamenlijke eenduidige aanpak komen voor de wijze waarop met strijdig gebruik en handhaving van de bollenbestemming wordt omgegaan. Dit is van belang bij de vaststelling van de bestemmingsplannen buitengebied en het voorkomen van nieuwe gevallen van strijdig gebruik.

10.2. Bij de herziening van de ISG zal gezien moeten worden of een differentiatie zoals bepleit door de gemeente Noordwijk mogelijk en wenselijk is.

Evaluatie Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek

februari 2015

Inhoud

Rapportage evaluatie ISG

Inleiding	pagina 3
Deel 1: Evaluatierapport	pagina 5
0. Totaalbeeld	pagina 6
1. Werkingsgebied ISG/GOM	pagina 8
2. Overlegstructuur	pagina 9
3. Spelregels bollencompensatie	pagina 10
4. Ruimte/maatwerk voor gemengde bedrijven en faciliteren schaalvergroting	pagina 11
5. Bollenareaal 2625 hectare	pagina 12
6. Wateropgave	pagina 13
7. Glastuinbouw	pagina 14
8. Ecologische hoofdstructuur - groenambities	pagina 15
9. Economische agenda(s)	pagina 16
10. Handhaving en strijdig gebruik	pagina 16

Deel 2: Inventarisatie onderwerpen en discussiepunten voor de actualisatie

Indeling geïnventariseerde onderwerpen	pagina 17
1. Afsprakenkader vitale Greenport Duin- en Bollenstreek	pagina 18
2. Thematische uitwerking	pagina 21
4.1 Vitale Greenport	pagina 21
4.2 Cultuur, toerisme en recreatie	pagina 23
4.3 Landschapsperspectief	pagina 24
4.4 Graslanden en natuur	pagina 24
4.5 Water	pagina 24
4.6 Wonen	pagina 25
4.7 Werken	pagina 25
4.8 Mobiliteit	pagina 26
5 Uitvoeringsparagraaf	pagina 27

Bijlagen:

- 1: Gevoerde gesprekken externe stakeholders
- 2: Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek

RAPPORTAGE EVALUATIE ISG

Inleiding

Op 10 september 2014 heeft het Bestuurlijk Overleg van de portefeuillehouders Ruimtelijke Ordening in de Duin- en Bollenstreek besloten de evaluatie, actualisatie en herijking van de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport te starten met een evaluatiefase. Deze eerste fase dient te leiden tot een evaluatierapport met conclusies en aanbevelingen voor de vervolgaanpak en een inventarisatierapport van noodzakelijke en mogelijke actualisaties en aanpassingen.

De evaluatie met hoofdthema's treft u aan als deel 1 van deze rapportage. Deze begint na het onderdeel "aanleiding" dat grotendeels overeenkomt met de betreffende tekst in de brief die eerder aan de raden is gezonden over het proces. Gezien de relevantie van dit kader hebben we het hier als achtergrondinformatie toegevoegd.

In deel 2 wordt per hoofdstuk van de ISG in beeld gebracht welke onderwerpen bij de komende herziening aan de orde zullen moeten komen.

Aanleiding

In december 2009 is de ISG door de gemeenteraden van de zes greenportgemeenten vastgesteld, als uitwerking van de Regionale Structuur Visie (RSV) van Holland Rijnland. Deze uitwerking was noodzakelijk om een wettelijk bindend planologisch kader vast te stellen waarbinnen de op te richten Greenport Ontwikkelings Maatschappij (GOM) zou kunnen opereren. De ISG is dan ook opgesteld als wettelijke structuurvisie in de zin van de Wro2008 en heeft na de vaststelling door de gemeenteraden voor de zes gemeenten een zogenaamd "zelfbindend" karakter.

werkingsgebied en planhorizon

De ISG heeft een integraal karakter, geldt voor het hele buitengebied van de zes greenportgemeenten (met uitzondering van het duingebied, het plassengebied van Warmond en de ontwikkellocatie Valkenburg) en gaat met name in op de toekomstige ruimtelijk-functionele ontwikkeling van het buitengebied. De ISG richt zich op een gemeenschappelijke inzet voor herstructurering en revitalisering van de Greenport Duin-en Bollenstreek, in samenhang met verbetering van de natuurlijke, landschappelijke en recreatieve kwaliteiten.

In de ISG is een uitvoeringsparagraaf opgenomen, waarbij onder andere aandacht is geschonken aan de handhaving van het areaal 1^e klas bollengrond, de regels voor bollencompensatie, een raming van de kosten en opbrengsten van de totale vitaliseringsopgave, de kostenverhaalmethodiek binnen de GOM, de werking van de GOM en de samenwerking tussen de GOM en de greenportgemeenten.

In de ISG is het ruimtelijk beleid vastgesteld tot 2030, en de ISG is daarmee ook de basis voor de nieuwe bestemmingsplannen buitengebied die sindsdien in de diverse gemeenten in procedure zijn gebracht of zullen komen. Ten behoeve daarvan hebben de zes gemeenten als nadere invulling van de ISG een gezamenlijke Kadernota bestemmingsplannen Landelijk Gebied opgesteld, bedoeld als "gereedheidskist" voor de concrete normeringen in de nieuwe ruimtelijke plannen.

evaluatie en herijking

In het raadsvoorstel ter vaststelling van de ISG is aangegeven dat “na drie jaar de ISG op bestuurlijk niveau zal worden geëvalueerd”. Deze bestuurlijke evaluatie had derhalve in 2013 aan de orde kunnen zijn, maar heeft toen niet plaatsgevonden. Relevant daarvoor is de bijeenkomst over de strategische samenwerking in de Duin- en Bollenstreek op 14 februari 2013. Door raadsleden uit Hillegom, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout en Teylingen is in de deelsessie over Ruimtelijke Ordening uitvoerig gesproken over de greenport en de ISG. Dit is verwoord in één van de 36 afspraken in het zogenaamde “Valentijnsakkoord”, dat ook door de gemeente Katwijk inhoudelijk is onderschreven.

De letterlijke tekst van “afpraak 27” luidt:

“De zes Duin- en Bollengemeenten werken aan versnelling van de uitvoering van de ISG en aan het stoppen van de verrommeling van het buitengebied. Zij spannen zich in om beweging te krijgen in het aantal grondtransacties, met de GOM als uitvoeringsorganisatie voor een aantal strategische locaties. De zes Duin- en Bollengemeenten houden vooralsnog vast aan het in de ISG afgesproken minimale bollenareaal van 2625 hectare. Herijking van de ISG zal in de komende jaren plaats vinden. Mocht in de komende decennia verandering komen in de gemaakte afspraken, dan blijft de gezamenlijke opgave om het buitengebied aan een hoge landschappelijke kwaliteit te helpen, met ruimte voor de beeldbepalende ‘veelzijdige tuinbouw’. Mogelijkheden tot verbreding van de bollensector (kenniskant) worden dan onderzocht. De zes Duin- en Bollengemeenten hanteren bij het vaststellen van hun bestemmingsplan buitengebied een gelijklopende methodiek (toolbox) en identieke uitgangspunten. Juridisch gezien blijft er sprake van 6 bestemmingsplannen buitengebied; in de praktijk draagt dit bij tot snellere herinrichtingprocessen.”

Enerzijds hebben de raden hiermee aangegeven een herijking van het ruimtelijk kader voor te staan, anderzijds worden de twee hoofddoelstellingen van de ISG (vitaliteit van het bollencomplex en kwaliteit van het landschap) in deze afspraak bevestigd.

provinciaal beleid en tijdelijk afsprakenkader

De meest recente aanleiding om de evaluatie en herijking ter hand te nemen is het gewijzigde provinciaal beleid. In de nieuwe Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM), vastgesteld op 9 juli 2014, hebben Gedeputeerde en Provinciale Staten er onder andere voor gekozen de sturing door middel van rode contouren geheel los te laten. Vanuit de Duin- en Bollenstreek is er krachtig voor gepleit om ten behoeve van de planologische duidelijkheid in de greenport, en het daarmee samenhangende werkingsgebied van ISG en GOM, de contouren niet te laten vervallen. Dit pleidooi heeft geleid tot een op 30 september 2014 ondertekend “Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek” tussen de Provincie Zuid-Holland en de zes samenwerkende bollengemeenten. Door dit tijdelijke afsprakenkader blijven beleid en regelgeving van provincie en bollengemeenten naadloos op elkaar aangesloten en kan de ontwikkeling tot vitale Greenport Duin- en Bollenstreek voortvarend worden voortgezet. De werking van dit afsprakenkader eindigt met de vaststelling van een geactualiseerde ISG.

Naast de noodzaak om dit tijdelijke afsprakenkader in het eigen intergemeentelijk kader te vertalen en de wenselijkheid om de werking en effectiviteit van de ISG te evalueren is in de praktijk gebleken dat de noodzaak bestaat om het ruimtelijk beleid te herbevestigen dan wel de noodzaak af te wegen om op onderdelen daarvan tot aanpassingen te komen. Ook de gezamenlijke inzet van de gemeenten ten behoeve van de Economische Agenda voor de Greenport Duin- en Bollenstreek en feitelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving maken een herijking en actualisatie op korte termijn gewenst.

Deel 1 - evaluatierapport

Deze evaluatie is tot stand komen op basis van gesprekken met de partners in de greenport, de zogenaamde stakeholders, en bespreking met medewerkers en bestuurders van de zes gemeenten. Daarbij is de vraag aan de orde gesteld in hoeverre en op welke wijze de ISG voldoet aan de twee hoofddoelstellingen en daadwerkelijk de greenportontwikkeling en de landschappelijke kwaliteit ondersteunt, faciliteert en stimuleert. Daarnaast zijn actuele ontwikkelingen op de voor de ISG relevante terreinen aan de orde geweest. Voor zover deze consequenties (kunnen) hebben voor het ruimtelijk kader van de ISG zijn deze in kaart gebracht.

In het najaar is de gespreksronde met bij de Greenport betrokken externe partijen gehouden. Van al deze gesprekken is een verslag gemaakt dat dient als basis voor de evaluatie en inventarisatie van onderwerpen voor de komende actualisering en herziening. Alle verslagen zijn door onze gesprekspartners geaccordeerd. Deze externe ronde vond plaats van 20 oktober tot 24 november (*zie bijlage 1*). Aansluitend is een ronde langs de gemeentelijke portefeuillehouders gemaakt. Daarbij is mede vanwege de samenhang met de (brede) economische agenda die in ontwikkeling is zowel met de portefeuillehouders Ruimte & Greenport als met de portefeuillehouders Economie gesproken.

Op 27 november en op 4, 10 en 11 december hebben in Katwijk, Noordwijk, Noordwijkerhout en Lisse informatieve bijeenkomsten met raads- en commissieleden plaatsgevonden. Bij de eerste drie bijeenkomsten is ook een presentatie gegeven door Onno Zwart over de werkzaamheden van de GOM, terwijl in Katwijk tevens de aanpak van het onderzoek naar de toekomst van de glastuinbouw gepresenteerd is. Op verzoek is de mogelijkheid geboden om nog tot uiterlijk 12 januari opmerkingen vanuit de raden aan te kunnen leveren ten behoeve van de evaluatie. Hiervan is door enkele fracties gebruik gemaakt. Op 20 januari is de Commissie Ruimte van Teylingen geïnformeerd over de werkzaamheden van de GOM en de voortgang van de ISG-evaluatie en op 29 januari heeft een Informerende raadsbijeenkomst in Hillegom plaatsgevonden.

Hoofdthema's

Uit de gesprekken komt een tiental onderwerpen/thema's naar voren dat in ieder geval van belang is bij de herijking van het ruimtelijk kader en de actualisering van de ISG. Verwacht wordt dat bij deze onderwerpen inhoudelijke discussies en keuzes nodig zullen zijn. Deze tien thema's worden in het evaluatierapport uitgewerkt met aanbevelingen voor de aanpak. Bij de eerste twee onderwerpen is het gewenst om bij de start van de herziening een richting te bepalen. Bij de overige 8 thema's zal juist tijdens de herziening verdieping en discussie nodig zijn om tot herbevestiging of juist aanpassing van het beleid te komen.

Naast deze tien thema's zijn er nog veel meer relevante zaken aan de orde gesteld. Deze hebben een plaats gekregen in deel 2. Dat betekent niet dat daarover geen discussie mogelijk is - of dat dit onderwerpen van minder belang zijn. Ze zullen bij de actualisatie ook aan bod komen, in principe zoals voorgesteld in het inventarisatierapport. Daarbij zullen ook bij deze onderwerpen soms beleidsmatige knopen doorgehakt moeten worden. Op basis van de evaluatie en inventarisatie is echter niet te verwachten dat deze onderwerpen in het kader van de herziening van de ISG de boventoon zullen voeren.

0. Totaalbeeld

planologische duidelijkheid

Het totaalbeeld is dat vrijwel al onze gesprekspartners overwegend positief zijn over de ISG en de vorderingen van de GOM. Met name genoemd wordt het belang van de planologische duidelijkheid die geboden is door de ISG, waarmee de belangen van de greenport en het landschap goed beschermd worden en de grondprijzen van hun speculatieve overwaarde zijn ontdaan. Dat laatste komt de herstructurering van de bollensector ten goede. De financiële keerzijde hiervan wordt overigens wel ervaren door telers zonder bedrijfsopvolging. Het hardnekkige beeld dat de streek "op slot" zou zitten wordt niet bevestigd door de stakeholders - wel wordt binnen het ruimtelijk kader een modernisering van de regelgeving bepleit om goed in te kunnen spelen op veranderende bedrijfstypen en om sterke en innovatieve greenportspelers de ruimte te geven. Hiermee kan meer dynamiek gegeven worden aan pijler 1 uit de ISG: "Faciliteren van de herstructurering, versterking en vernieuwing van het gehele bollen-, vaste planten- en bloemencomplex in combinatie met verbetering van het landschap." (ISG p.15)

vorderingen GOM

De GOM wordt vooral positief gewaardeerd door de actieve en succesvolle aanpak van de verrommeling, waardoor de streek opknapt en - anders dan bij de vaststelling van de ISG verondersteld werd - er juist in de beginfase van de herstructurering nog helemaal geen graslanden omgezet zijn ten behoeve van de bollencompensatie. Het vlottrekken van de herstructurering op Trappenberg-Kloosterschuur en de uitbreiding van Delfweg wordt ook als belangrijk resultaat van de GOM genoemd. Daarbij wordt de daadwerkelijke ontwikkeling van deze twee belangrijke locaties door de huidige economische situatie wel bemoeilijkt, maar dat geldt uiteraard voor meer ontwikkelingen die in de ISG voorzien zijn. De situatie op de woningmarkt is daarbij nadrukkelijk van invloed op uitgiftemogelijkheden van bouwtitels door de GOM. Enkele malen is aan de orde gesteld dat de slagkracht van de GOM door het vergroten van de financiële armslag versterkt zou kunnen worden, omdat het aanbod aan te saneren locaties blijkens de presentatie aan de raden aanzienlijk groter is dan wat de GOM nu in portefeuille kan nemen.

hoofdpijnen niet ter discussie

De strategische hoofdpijnen (zoals opgenomen in hoofdstuk 3 van de ISG) worden feitelijk in de evaluatieronde niet ter discussie gesteld. Wel zijn er bij diverse partijen vragen over de in de hoofdpijnen aangegeven, en bij de thematische uitwerking onderbouwde, ruimtebehoefte en woningaantallen. Op basis van het Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek zal dit hoe dan ook aan de orde moeten komen bij de vaststelling van een geactualiseerde ISG.

Hoofdpijn 6 "Aanleg van nieuwe natuur c.q. ecologische verbindingzones zoals benoemd in de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS)" zal met name bij de thematische uitwerking (4.4) gezien en herzien moeten worden n.a.v. de herijking van het nationaal en provinciaal natuurbeleid. Dit komt aan de orde bij thema 8.

Er zijn door de stakeholders diverse (uiteenlopende) wensen voor verbetering, versnelling en verruiming aangedragen. Die zijn bij de betreffende hoofdthema's en in deel 2 opgenomen.

kritischer geluiden over uitvoering en aanpak

Enkele partijen, en vooral het Hoogheemraadschap, zijn aanzienlijk kritischer. Bij Rijnland is dit met name gebaseerd op een principiële meningsverschil over de bollencompensatieverplichting bij het realiseren van de wateropgave. Rijnland ervaart daarnaast een gebrek aan ontwikkelingsgerichte samenwerking bij het aanpakken van de herstructureringsopgave in de greenport. Waar het gaat om overlegmogelijkheden en gezamenlijke aanpak wordt dit signaal in weliswaar mildere bewoordingen ook door andere stakeholders benoemd. Dit betreft overigens niet alleen de samenwerking met de gemeenten, maar ook de onderlinge samenwerking tussen de private partijen die versterkt zou kunnen worden. (zie 2. overlegstructuur en 6. wateropgave)

Met de bollencompensatieregeling die in de uitvoeringsparagraaf van de ISG is opgenomen ervaren ook enkele sectorpartijen problemen. De financiële bijdrage voor uitbreiding op bollengrond wordt door hen voor agrarische bedrijven te hoog geacht. Daarentegen wordt breed erkend dat juist deze regeling meer ontwikkelingsmogelijkheden en dynamiek in de streek gebracht heeft, en noodzakelijke financiering voor de herstructureringsopgave levert. De bollencompensatieregeling en de mogelijkheden tot verfijning komen aan de orde in thema 3.

Ook op het gebied van natuurontwikkeling, toerisme, innovatie en duurzaamheid zijn door diverse partijen kritische kanttekeningen geplaatst. Veelal vertalen die zich niet in een wens om het ruimtelijk kader aan te passen, maar in een signaal dat binnen de greenport meer resultaten te behalen zijn met een actievere aanpak. Er wordt door de diverse gesprekspartners veel verwacht van de inzet en denkracht van de Economic Board op het gebied van regiomarketing en innovatie.

Hoofdconclusies:

De planologische duidelijkheid is voor de greenport van groot belang en moet overeind blijven.

De aanpak door de GOM wordt gewaardeerd.

De hoofdlijnen van de ISG worden niet ter discussie gesteld.

Binnen de kaders kan en moet wel gezocht worden naar mogelijkheden om de dynamiek te vergroten en de uitvoering te versnellen. Er worden door diverse partijen verbeteringen gewenst in de gezamenlijke beleidsvorming en aanpak van de herstructureringsopgave.

1. Werkingsgebied ISG/GOM

Diverse malen is aan de orde gesteld of de herziene ISG dezelfde begrenzing moet hebben als de vigerende. Hierbij spelen diverse aspecten een rol. De provincie vraagt nadrukkelijk om ook het beleid binnen de (voormalige) contouren op te nemen in een "ISB". Die oproep heeft gedeputeerde Veldhuijzen bij de conferentie op 10 november publiekelijk herhaald. In het afsprakenkader met de provincie staan ook onderwerpen benoemd die geen of weinig relatie met het buitengebied hebben. Die zullen hoe dan ook ergens geborgd moeten worden als het afsprakenkader vervalt.

Voor de GOM kan het aantrekkelijk zijn als het werkingsgebied wordt uitgebreid met het gebied binnen de contouren. Nu kan en mag de GOM bij uitplaatsing van bedrijven uit bestaand stads- en dorpsgebied (BSD) de vertreklocatie niet zelf in ontwikkeling nemen, terwijl dat de exploitatie en snelheid ten goede kan komen.

De keuze van de in Holland Rijnland samenwerkende gemeenten om (in het kader van #Kracht15) de ruimtelijke agenda meer in de clusters vorm te geven leidt er toe dat de RSV niet meer herzien zal worden op het schaalniveau van Holland Rijnland. De regionale Woonagenda is wel onlangs door Holland Rijnland geactualiseerd. Definitieve vaststelling in het AB heeft plaatsgevonden op 17 december 2014. De portefeuillehouders Ruimte en Economie van Holland Rijnland verzoeken om afstemming over de op te stellen structuurvisie(s) en met name de begrenzingen en mogelijke overlappingen. Daarbij is ook van belang hoe de regionale afstemming met betrekking tot bedrijventerreinen, kantoren en detailhandel in de toekomst wordt geregeld.

Als de keuze wordt gemaakt om de ISG (vooralsnog) te beperken tot het buitengebied van de greenportgemeenten valt te overwegen (alsnog) het duingebied in de ISG op te nemen. Duinbehoud pleit hier voor, mede om de recreatieve druk op het duingebied gedeeltelijk op te kunnen vangen in de binnenduinstrand, die wel onderdeel uitmaakt van de ISG. Eveneens dient afgewogen te worden of vanwege de recreatieve doelstelling het plassengebied van Teylingen onderdeel van de ISG moet zijn. Een alternatieve mogelijkheid is een afzonderlijke structuurvisie met in ieder geval Kaag en Braassem voor het gehele plassengebied. Ook de ruimtelijk-economische visie-ontwikkeling rondom Leiden, waarbij twee ISG-gemeenten betrokken zijn, kan consequenties hebben voor de afstemming binnen de Duin- en Bollenstreek. Voorkomen moet worden dat door onduidelijke afbakening structuurvisies met een verschillend abstractieniveau en hardheid elkaar letterlijk in de weg gaan zitten. Daarbij is ook de regionale afstemming in het kader van de Ladder voor Duurzame Verstedelijking van groot belang voor de onderbouwing van bestemmingsplannen bij de provincie en de Raad van State. Bij die onderbouwing zijn ontbrekende of tegenstrijdige visies riskant.

Conclusie: *Er zijn diverse veranderingen in het werkingsgebied van de ISG denkbaar, maar deze zullen onvermijdelijk leiden tot meer en uitgebreidere discussies en afstemmingsprocessen die elkaar kunnen vertragen. Daar is de voortgang van de greenportontwikkeling niet bij gebaat.*

Aanbevelingen:

1.1. *Het verdient aanbeveling om uit te gaan van tweetraps-oplossing: toewerken naar een gebiedsomvattende structuurvisie, maar allereerst de ISG voor het buitengebied actualiseren en optimaliseren. Dit moet goed afgestemd worden binnen Holland Rijnland. De stedelijke ontwikkelingen binnen de voormalige rode contouren die opgenomen zijn in het afsprakenkader met de provincie dienen in ieder geval bij de vaststelling van de geactualiseerde ISG verankerd te worden.*

1.2. *Bezie bij de herziening van de ISG de wenselijkheid van het uitbreiden van het werkgebied van de GOM tot herontwikkelingslocaties binnen de contouren.*

2. Overlegstructuur

Diverse stakeholders hebben in de evaluatieronde uitgesproken dat het overleg tussen de Greenportgemeenten en de stakeholders over beleidsmatige kwesties sinds de vaststelling van de ISG en de oprichting van de GOM te beperkt geweest is. Het overleg in het zogenaamde greenporthouse is daarvoor niet bedoeld, en door de afwezigheid van gemeentelijke bestuurders in dat gremium ook niet geschikt. Dit wordt ook nadrukkelijk bevestigd door de GOM. Een beleidsmatig overleg had kunnen bijdragen aan meer draagvlak en begrip voor het vastgestelde beleid, en gezamenlijk kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen.

Zoals bekend wordt geacht is de Stuurgroep Pact van Teylingen in 2010 opgehouden te bestaan. In de vergadering van 27 januari 2010 is echter onder het agendapunt "Nieuwe overlegstructuur na oprichting GOM" gesproken over een opvolging voor de Stuurgroep Pact van Teylingen. Uit de discussie trekt de voorzitter de volgende conclusie: "De GOM moet zich focussen op projecten en niet op maatschappelijke zaken. De Greenporthouse is vooralsnog bedoeld voor operationele/technische zaken, wordt bijgewoond door ambtenaren en maatschappelijke organisaties en wordt gevoed door de GOM. Het MPG (Maatschappelijk Platform Greenport) is voor vooralsnog bedoeld voor maatschappelijke aangelegenheden, zonder agendacommissie, komt 1x per 2 maanden bij elkaar, voert een eigen secretariaat vanuit de gemeente die de voorzitter levert, levert ambtelijke en bestuurlijke capaciteit aan het overleg van Greenports Nederland (GPNL), bewaakt de erfenis van het Pact van Teylingen en focust zich op ruimtelijke en strategische aangelegenheden alsmede duurzaamheid en milieu."

Uit de stukken voor deze vergadering blijkt dat de samenstelling van het MPG zou overeenkomen met de Stuurgroep Pact van Teylingen, aangevuld met vertegenwoordigers van onderwijs- en kennisinstellingen. Voor zover is nagegaan is dit Platform nooit bijeen geweest. Een dergelijk overlegplatform zou echter, blijkens de evaluatiegesprekken, ook nu nog in een behoefte voorzien. Of een frequentie van 1x per 2 maanden functioneel is zal moeten blijken. Er is in ieder geval behoefte aan een grotere betrokkenheid en interactie dan nu. Bij het proces van de herziening van de ISG kan een dergelijk overlegplatform een nuttige rol vervullen.

Dit punt raakt overigens ook aan Programmalijn 6 van het koersdocument voor de economische agenda van de greenport: "een nieuwe governance structuur". Daarnaast blijkt dat ook bij de verbrede economische agenda wordt nagedacht over overlegstructuren en uitvoeringsorganisatie.

Conclusie:

Er is bij de stakeholders behoefte aan een grotere beleidsmatige betrokkenheid en interactie. Bij het proces van de herziening van de ISG kan een dergelijk overlegplatform een nuttige rol vervullen.

Aanbevelingen:

2.1. *Stel op korte termijn een Voorlopig Platform Greenport in om het overleg tussen overheden en stakeholders in de greenport te versterken. Bezie na de herziening hoe dit Overlegplatform een definitieve vorm en inhoud kan krijgen.*

2.2. *Stem af met de overlegstructuren die worden opgezet ten behoeve van de economische agenda greenport en de verbrede economische agenda om dubbelingen en bestuurlijke drukte te voorkomen.*

3. Spelregels Bollencompensatie

Over het algemeen wordt de bollencompensatieregeling gezien als een geslaagd instrument. Hiermee zijn - binnen de vastgestelde ruimtelijke en landschappelijke randvoorwaarden - ontwikkelingen in gang gezet die eerder planologisch onmogelijk waren. Het heeft meer dynamiek in de streek gebracht en de mogelijkheid gegeven om enerzijds de verrommeling aan te pakken en anderzijds groeiende en bloeiende Greenportbedrijven de ruimte te geven. Het geeft bovendien de middelen aan de GOM om herstructurering en kwaliteitsverbetering te financieren.

Kritischer geluiden zijn er ook. Er zal nader bezien moeten worden of het signaal vanuit met name KAVB dat voor de primaire teeltbedrijven de bijdrage van €40,00 te hoog is de herstructurering inderdaad belemmert, of dat dit signaal voortkomt uit de overtuiging dat het onterecht is om te moeten betalen voor de eigen grond. Dit is echter wel de kern van de gekozen systematiek. De oude situatie, waarbij uitbreiding buiten het bouwvlak hoe dan ook uitgesloten was, willen de sectorvertegenwoordigers in ieder geval niet terug.

In de praktijk zijn de activiteiten van de GOM tot nu toe met name gericht geweest op de bollengrond. De ISG is echter breder: er zal ook op andere vlakken uitvoering gegeven moeten worden aan het verbeteren van de openheid en kwaliteit van de streek, mede in relatie tot natuur, recreatie en toerisme. Dit zal door de GOM in een masterplan voor de uitvoering in de komende jaren in beeld worden gebracht. Daarbij is vanuit de GOM aangegeven dat verfijning van het instrumentarium denkbaar is, bijvoorbeeld voor landschappelijke en recreatieve doeleinden die minder rendabel zijn dan teelt- of handelsactiviteiten. Daarnaast wordt opgemerkt dat de bescherming en compensatieverplichting nu alleen gekoppeld is aan de bollenteeltbestemming. Indien elders in het buitengebied, bijvoorbeeld op grasland, uitbreiding plaatsvindt hoeft er geen afdracht te worden betaald, terwijl ook deze gebieden bepalend zijn voor de openheid van de streek. Voor dergelijke uitbreidingen zou een met de bollencompensatieregeling vergelijkbare "open-ruimte-heffing" kunnen worden uitgewerkt en ingevoerd.

Vanuit het bedrijfsleven wordt gepleit om binnen landschappelijke randvoorwaarden ook reguliere bedrijven die reeds in het buitengebied gevestigd zijn groeimogelijkheden te bieden. Als de afweging ten opzichte van de mogelijkheden op bedrijventerreinen zorgvuldig wordt gemaakt lijkt de systematiek, waarbij iedere uitbreiding elders door de GOM gecompenseerd kan worden, in principe zelfs tegen deze aanzienlijke verruiming bestand. Per saldo zal ook dan de openheid en kwaliteit van het landschap verbeterd worden.

De principiële bezwaren van het Hoogheemraadschap van Rijnland tegen betaling van bollencompensatie bij de realisatie van de wateropgave komt in het betreffende thema aan de orde.

Conclusie: *De kern van de regeling dient hoe dan ook overeind te blijven, omdat anders de basis onder het handelingskader van de GOM wegvalt.*

Aanbevelingen:

3.1. *Bij de herziening kan aan de hand van concrete voorbeelden in goed overleg met de sectorpartijen worden bezien in welke gevallen de regeling daadwerkelijk knelpunten oplevert voor de groeimogelijkheden van teeltbedrijven en welke (maatwerk)oplossingen hiervoor denkbaar zijn.*

3.2. *De systematiek van de regeling lijkt interessante kansen te bieden om zowel de doeleinden als de reikwijdte verder uit te werken en uit te breiden. Dit kan potentieel zowel de dynamiek in de greenport als de landschappelijke kwaliteit ten goede komen. Het is duidelijk een beleidsrijk onderwerp dat zorgvuldige voorbereiding, discussie en besluitvorming vergt.*

4. Ruimte/maatwerk voor gemengde bedrijven en faciliteren schaalvergroting

Diverse ontwikkelingen in de bollensector geven aanleiding om de regels voor bedrijfsuitbreiding tegen het licht te houden. Er ontstaan volgens de sectorpartijen steeds meer gemengde/hybride bedrijven, die een andere verhouding van kassen en schuren nodig hebben dan passend is binnen de huidige definities van bedrijfstypen. Voorkomen moet worden dat hierdoor sterke en innoverende spelers in de knel komen. Men vraagt de gemeenten om daar beter en sneller op in te spelen.

Extra ondersteunend glas is bijvoorbeeld gewenst voor de hyacintenbroeierij (pot en snij) waarbij eigen bollen worden afgebroeid. In deze streek liggen daarvoor goede kansen. De “bol op pot” is van groot belang voor de handel in de streek geworden: 50% van de Nederlandse productie vindt plaats in de Bollenstreek. Er zou aandacht moeten zijn voor de definitie van bollenteelt in de ISG en in de Kadernota voor de bestemmingsplannen. De teelt van bollen op pot zou daaronder geschaard moeten worden.

De ingezette herstructurering en schaalvergroting (zoals beschreven in het Koersdocument voor de Economische Agenda, en in de evaluatiegesprekken grotendeels onderschreven door de sectorpartijen) zal op termijn leiden tot 25-30 kwekers met minstens 60-70 hectare teeltgrond (naast 50-70 nichespelers). Benadrukt wordt dat de echt grootschalige bulkproductie elders in het land zal blijven plaatsvinden, maar voor de Duin- en Bollenstreek is deze schaalvergroting wel significant. De maximale bebouwingsmaat voor grootschalige bedrijven is nu gerelateerd aan 36 hectare teeltgrond. De vraag is dus of en hoe ingespeeld kan worden op de ruimtevraag van kwekers die straks ongeveer anderhalf tot tweemaal zoveel bollengrond betelen.

Voor de provincie is het vergroten van bouwvlakken voor glas bij gemengde bedrijven - mede in relatie tot de gewenste herstructurering en schaalvergroting - overigens geen taboe. Landschappelijke inpassing is voor de provincie belangrijker dan het oppervlak.

Ten slotte is geconstateerd dat er enig verschil is tussen de gemeenten in de wijze van aanduiding van bouwvlakken in de bestemmingsplannen. Het is goed dit in beeld te brengen en waar mogelijk gelijk te schakelen.

Conclusie: *Herstructurering, schaalvergroting en ontwikkeling in bedrijfstypen kunnen binnen de huidige planologische regelgeving niet altijd in voldoende mate gestuurd of gefaciliteerd worden.*

Aanbeveling:

4.1. *Bezien moet worden of (en hoe) de ontwikkelingen in de bedrijfsvoering en de schaalvergroting aanleiding geven tot nieuwe generieke regels in de herziene ISG en in de Kadernota voor de bestemmingsplannen Landelijk Gebied, of dat een goede kapstok voor maatwerk om op nieuwe ontwikkelingen in te spelen voldoende is. Dit is een beleidsrijke kwestie die bij de herziening aan de orde zal moeten komen.*

5. Bollenareaal 2625 ha

In afspraak 27 van het Valentijnsakkoord staat de passage: "De zes Duin- en Bollengemeenten houden vooralsnog vast aan het in de ISG afgesproken minimale bollenareaal van 2625 hectare".

Vrij eensgezind wordt aangegeven dat een nieuwe hectarediscussie weinig productief zal zijn. Hiermee zou de bereikte planologische duidelijkheid die door de ISG geboden is doorbroken worden. Dan bestaat het risico van opwarmen van de grond en herleven van speculatie en discussie over grootschalige woningbouw.

In de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek (in 2006 opgesteld door de provincies Noord- en Zuid-Holland in opdracht van het rijk) is een balans gevonden tussen de belangen van de Greenport en de verstedelijkingswensen van (met name) het ministerie van VROM en de provincie Noord-Holland. Enerzijds is in de Gebiedsuitwerking een woningbouwtaakstelling voor de Noordvleugel van de Randstad in de Bollenstreek geprojecteerd (9600 woningen, inclusief de 600 Offensief(GOM)-woningen in het buitengebied). Anderzijds erkennen Noord-Holland en het Rijk hierin het door Zuid-Holland en de gemeenten binnen Holland Rijnland overeengekomen beleid tot behoud van 5x525 hectare hyacinthengrond. Bij de vaststelling van de ISG in 2009 is door de zes greenportgemeenten aangegeven dat de Duin- en Bollenstreek bevestigt dat zij haar woningbouw-verplichting zoals vastgelegd in de gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek zal nakomen, maar dat daarmee de maximale bijdrage aan de regionale woningbouwopgave is bereikt. Er is geen aanleiding in de evaluatie om deze balans ter discussie te stellen.

Het beeld dat de streek op slot zit wordt weerlegd door de praktijk. Wel zal goed gemonitord moeten worden of de schaalvergroting en andere ontwikkelingen binnen het bollencomplex op den duur tot een andere ruimtebehoefte leiden. De systematiek van de bollencompensatie biedt in principe mogelijkheden om gewenste ontwikkelingen te faciliteren.

Vanuit het bestuurlijk overleg is aandacht gevraagd voor huidige ontwikkelingen die mogelijk tot ander gebruik binnen de agrarische sector leiden, zonder dat het een functie vervult in de wisselteelt. Daarbij is het van belang om de definities in ISG, de Kadernota voor de bestemmingsplannen Landelijk Gebied en de bestemmingsplannen goed op elkaar af te stemmen.

Conclusie: *Vooralsnog is er geen reden om de planologische helderheid te doorbreken.*

Aanbeveling:

5.1. *Het is raadzaam de komende jaren de ontwikkelingen in het agrarisch gebruik goed te blijven volgen, mede op basis van de gegevens van de Bloembollen Keuringsdienst. De definitie van toegelaten grondgebruik binnen het bollencomplex (in ISG, Kadernota en bestemmingsplannen) moet helder en eenduidig zijn.*

6. Wateropgave

Vijf jaar na 2009 kan de wateropgave beter geconcretiseerd worden. In 2020 en uiteindelijk 2027 zullen objectief de normen gehaald moeten zijn. De ruimtelijke consequenties zijn aanzienlijk kleiner dan de 60 hectare die genoemd is in de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer Bollenstreek. Er zijn in dit gebied geen grote problemen met verzilting. Beschikbaarheid van voldoende zoetwater is wel van belang voor de bollenteelt. Over het voorzieningenniveau zal de komende jaren het gesprek met de sector worden gevoerd. Vooral de afvoercapaciteit moet op orde worden gebracht. Hiervoor dienen de hoofdwatgangen verbreed te worden. Het is onvermijdelijk dat dit tenminste gedeeltelijk op bollengrond plaats zal vinden.

Rijnland geeft aan dat water en bollen nauw met elkaar verweven zijn: een goede waterhuishouding maakt onderdeel uit van de 2625 hectare bollengrond. Rijnland acht het daarom principieel onjuist dat voor de wateropgave de bollencompensatieverplichting van €40,- geldt. Voor de GOM is het onmogelijk om binnen de geldende regelgeving een dergelijke generieke uitzondering te maken voor Rijnland. Voor de gemeenten is het ondenkbaar het Hoogheemraadschap vrij te stellen omdat hiermee de hele bollencompensatiesystematiek op losse schroeven komt te staan.

Het realiseren van de wateropgave is een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor provincie, hoogheemraadschap en gemeenten. De gezamenlijke beleidsvorming en uitvoering is echter beperkt. Het combineren van ruimtelijke herstructurering en kavelverbetering met de verbetering van het watersysteem biedt kansen die nu te weinig in beeld komen door gebrek aan overleg en de bovengenoemde patstelling over de bollencompensatie.

Rijnland geeft aan dat met het vaststellen van de ISG in 2009 is gekozen voor een gemeenschappelijke inzet voor de herstructurering en revitalisering van de greenport en dat de verwachtingen om samen aan de slag te gaan met de ontwikkeling van een duurzame en toekomstbestendige greenport hoog gespannen waren. In de afgelopen periode heeft Rijnland deze gemeenschappelijke inzet voor het oplossen van de wateropgave niet teruggezien. Naar de mening van Rijnland wordt er niet gehandeld naar de geformuleerde ambitie om samen te werken aan de herstructurering van de greenport. De compensatieregeling werkt volgens Rijnland averechts, en men vindt dat een goed gesprek daarover niet mogelijk is geweest. Men onderstreept dat in de Bollenstreek in de praktijk alleen Rijnland aan de lat staat als het gaat om het op norm brengen van de gebieden, terwijl dit conform het Bestuursakkoord Water een gezamenlijke opgave is van gemeenten, waterschap en provincie.

Een poging van Rijnland om de compensatieverplichting in de VRM te doen schrappen door de provincie is gestrand. De provincie heeft aangegeven dat dit door Rijnland met de gemeenten besproken moet worden bij de herziening van de ISG.

Door de GOM en in het greenporthouse-overleg is aangegeven dat er in de praktijk oplossingen denkbaar zijn die volledig recht doen aan de ISG en de wateropgave niet onnodig financieel verzwaren, maar daarvoor is het wel nodig dat de opgave gezamenlijk en gebiedsgericht in beeld gebracht wordt.

Conclusie: *De aanpak van de wateropgave dreigt te stagneren door het principiële meningsverschil over de bollencompensatie. Dat is niet goed voor de greenport en niet goed voor de duurzaamheid van het watersysteem.*

Aanbeveling:

6.1. *Het is dringend gewenst dat alle partijen zich inspannen om te komen tot een werkbare uitweg uit deze situatie.*

7. Glastuinbouw

Vanuit de glastuinbouwsector en daarbij betrokken organisaties hebben we in de evaluatieronde diverse signalen ontvangen over de in die sector optredende conjuncturele en structurele veranderingen, zowel binnen de Duin- en Bollenstreek als daarbuiten. Van groot belang voor het zorgvuldig kunnen duiden van deze ontwikkelingen zijn de twee onderzoeken die momenteel in opdracht van de gemeente Katwijk worden uitgevoerd naar de toekomst van de glastuinbouw. De uitkomsten hiervan zullen nadrukkelijk betrokken moeten worden bij de actualisatie van de ISG. Bij het opstellen van het evaluatierapport zijn de resultaten nog niet beschikbaar. Volgens de huidige planning zullen de onderzoeken in het tweede kwartaal beschikbaar komen.

De provincie geeft aan dat niet langer wordt gedacht in termen van hectares glas, maar veel meer gekeken naar de samenhang en versterking van de vier Greenports waar Zuid-Holland mee van doen heeft. De onderlinge relaties tussen Aalsmeer en de Bollenstreek blijven vaak nog onderbelicht, daar zou bij de herziening volgens de provincie aandacht voor moeten zijn.

Het zou volgens de provincie goed zijn om de actualisatie aan te grijpen om inzicht te krijgen in de vraag naar glastuinbouw en het nut en de kansrijkheid van de Rooversbroekpolder als concentratielocatie voor verspreid liggend glas. In eerder stadium heeft de gemeente Lisse verzocht om het zuidelijk deel van de Rooversbroekpolder te schrappen als glaslocatie in de ISG en RSV. Dit verzoek is door de andere greenportgemeenten en het DB van Holland Rijnland doorverwezen naar deze evaluatie en zal bij de herziening aan de orde moeten komen. Daarbij zullen de gemeenten het in de ISG opgenomen uitgangspunt dat onttrekking van een in de ISG vastgelegde glasbestemming zonder compensatie binnen de Greenport onacceptabel is moeten toepassen of herzien. Vanuit de glastuinbouwsector zelf hebben we vooralsnog weinig aanwijzingen gekregen dat het ontwikkelen van de Rooversbroekpolder als glaslocatie nu of in de toekomst noodzakelijk en kansrijk wordt geacht, mede gezien schaal, ligging en verkaveling.

Het Platform Glastuinbouw beoordeelt de toekomst van Trappenberg Kloosterschuur overwegend positief. De nabijheid van de veiling en het logistiek cluster blijft een belangrijke troef. De verkoop van nieuwe glastuinbouwkavels loopt minder goed, door angst dat de oude locatie niet te verkopen is. Het Platform Glastuinbouw bepleit te kijken naar mogelijkheden en maatwerk om op de restlocatie bestemmingen toe te laten met een hogere grondwaarde, om de herstructurering op gang te krijgen. Diverse partijen geven aan dat het wenselijk is de bestemmingsplannen voor glastuinbouw aan te passen, zodanig dat onderzoek&ontwikkeling (R&D) en het handelsklaar maken van producten bij een glastuinbouwbedrijf toelaatbaar zijn. In zijn algemeenheid zou met maatwerkoplossingen passend bij het bedrijfsprofiel voorkomen moeten worden dat sterke bedrijven de streek verlaten.

De glastuinbouwontwikkeling in de Elsgeesterpolder wordt nog immer kritisch gezien door de belangenbehartigers voor natuur en landschap. Zij vragen bij de herziening goed te kijken naar het toekomstperspectief van de glastuinbouw en deze locatie te heroverwegen.

Conclusie: *Er zijn diverse ontwikkelingen en aanleidingen om het beleid ten aanzien van gespecialiseerde glastuinbouw te herijken en/of te herzien, mede op basis van de onderzoeken die momenteel in opdracht van de gemeente Katwijk worden uitgevoerd.*

Aanbevelingen: **7.1.** *Aanbevolen wordt om het onderdeel glastuinbouw in paragraaf 4.1. op basis van de uitkomsten van de genoemde onderzoeken, een geactualiseerde ruimtebehoefte voor gespecialiseerde glastuinbouw en uitwerking van de samenhang met de andere greenports in Zuid-Holland te herijken of te herzien.*

7.2. *Bezie daarbij of en hoe de door de sector bepleite functieverbreiding kan worden gefaciliteerd.*

8. Ecologische hoofdstructuur - groenambities

Door diverse partijen is naar voren gebracht dat het gewijzigde nationale en provinciale beleid t.a.v. de ecologische hoofdstructuur om een bezinning en afweging van de gemeenten vraagt. In de ISG zijn gebieden en verbindingen opgenomen die inmiddels geen provinciale status en (derhalve) financiering meer hebben. Ook voor het noordelijk deel van de recreatieve groenontwikkeling tussen Hillegom en Bennebroek geldt dat de financiering is weggevallen. Het in de ISG aangegeven voornemen om ecologische verbindingzones te realiseren heeft volgens de natuur- en milieuorganisaties in de praktijk niet of nauwelijks resultaat gehad. De planologische bescherming is in de meeste gevallen wel geregeld maar de uitvoering is tot nu toe naar hun mening onvoldoende. Alleen bij Tespelduyn is een ecologische verbindingzone gerealiseerd. Men vraagt van de gemeenten om de komende jaren in ieder geval krachtiger in te zetten op de realisatie van de verbindingen die nog wel in het provinciaal beleid zijn opgenomen.

Het geheel of gedeeltelijk overeind houden van de groenambities die de provincie heeft geschrapt vergt een eigen financierings- en uitvoeringsstrategie. De samenhang van natuurdoelen met het vergroten van de landschappelijke aantrekkelijkheid en het versterken van recreatieve netwerken is daarbij ook van belang. Er kan nog tijdelijk gebruik gemaakt worden van het groenprogramma van Holland Rijnland. Tevens kan bezien worden welke rol de GOM hier in kan spelen.

Er gelden strikte provinciale regels voor de waardevolle graslanden in de Duin- en Bollenstreek. Vanuit de Verordening Ruimte zijn de ontwikkelmogelijkheden in deze gebieden zeer beperkt. De provincie acht het van belang deze graslanden goed te waarderen en te classificeren, zodat fijnmaziger toepassing van beleid mogelijk is. Het MODB benadrukt dat het graslandgebied “oostzijde Kloosterschuur-Trappenberg” niet op haar voorstel is opgenomen in de lijst van graslanden die omgezet mogen worden in bollengrond. Men stelt voor dit gebied alsnog te schrappen omdat dit perceel grasland zeer waardevol is als enig overgebleven graslandcorridor is tussen de Hogewegpolder en de Elsgesteerpolder. Daarentegen ziet men wel mogelijkheden in de Zwetterpolder ten zuiden van de Fagelsloot in Noordwijkerhout, waar nog enkele hectares grasland liggen, ingesloten door bollenland. Bij de keuze voor het graslandgebied Sancta Maria is uitgegaan van het tracé van het aan te leggen fietspad tussen het terrein van Sancta Maria en de Kraaierslaan. Nu het fietspad alsnog centraal door het instellingsterrein zal gaan lopen met een aansluiting op de Kraaierslaan, dreigt er volgens het MODB een veel groter graslandgebied geïsoleerd te raken. Ook dit gegeven vergt een nadere afweging. Overigens wordt geconstateerd dat de GOM nog geen enkel grasland heeft omgezet ten behoeve van de bollencompensatie, terwijl bij de vaststelling van de ISG juist verondersteld werd dat het nodig en acceptabel zou zijn om het maximum van 30% bollencompensatie via omzetting van grasland tijdelijk te overschrijden. Vanuit het perspectief van landschap en natuur is dit een positief gegeven. In de commissie Ruimte en Infrastructuur van de gemeente Lisse is gevraagd alert te zijn voor mogelijke negatieve effecten van het omzetten van graslanden in bollengrond voor de melkveehouderij.

Conclusie: *Het gewijzigde provinciale beleid ten aanzien van de Ecologische Hoofdstructuur vergt een nadrukkelijke eigen afweging van de zes greenportgemeenten.*

Aanbevelingen:

8.1. *Bij de herziening zal aan de orde moeten komen of en hoe de groenambities die in de ISG zijn opgenomen gerealiseerd kunnen worden. Zowel het schrappen als het overeind houden van de vervallen delen van de provinciale ecologische hoofdstructuur is een beleidsrijke keuze die zorgvuldig voorbereid en gemaakt zal moeten worden.*

8.2. *Bezie bij de herziening of de lijst met mogelijk om te zetten graslanden en de waardering van de overige graslanden verbeterd en verfijnd kan worden.*

9. Economische agenda(s)

De huidige stand van zaken is dat er in de Duin- en Bollenstreek zowel gewerkt wordt aan een economische agenda voor de greenport (met toerisme en regiomarketing als aparte pijlers) als aan een verbrede economische agenda. De brede economische agenda, die voortbouwt op de conferentie van 10 november 2014, zal naar verwachting in juni een aantal concrete projecten opleveren. Voor zover deze consequenties hebben voor het werkingsgebied van de ISG zullen deze uiteraard meegenomen moeten worden bij de herziening van de ISG.

Conclusie: *Op dit moment is nog niet te beoordelen wat de ruimtelijke consequenties van de economische agenda('s) zullen zijn. Deze zijn echter wel van belang voor de ISG.*

Aanbeveling: 9.1. *Bezie bij de herziening of de economische agenda aanleiding geeft tot aanpassing van het ruimtelijk beleid zoals vastgelegd in de ISG.*

10. Handhaving en strijdig gebruik

De gemeentelijke handhaving is vaak genoemd in de evaluatiegesprekken. Strijdig gebruik in het buitengebied en verschillende aanpak daarvan door de gemeenten hebben een negatief effect op het draagvlak voor de ISG en de GOM. Een gezamenlijk beleid voor de geïnventariseerde gevallen van strijdig gebruik en een gezamenlijke inzet om nieuwe strijdige functies te voorkomen is daarom aan te bevelen.

Dit vergt geen aanpassing van de ISG, waarin reeds is opgenomen dat de greenportgemeenten handhaving van de bollengerelateerde bestemming speerpunt maken van beleid. Het lijkt nu het juiste moment om daar verder vorm en inhoud aan te geven. Veel informatie over strijdig gebruik is bij de gemeenten beschikbaar gekomen vanuit de inventarisaties voor de herziening van de bestemmingsplannen buitengebied. Op basis van deze informatie zou een gezamenlijke bandbreedte kunnen worden bepaald voor ontwikkelingen die gelegaliseerd kunnen worden, en de randvoorwaarden die daarbij gelden. Daarbij dient ook de toepassing van de bollencompensatieregeling bij eventuele bestemmingswijziging aan de orde te komen.

De gemeente Noordwijk meldt dat men in het coalitie-akkoord heeft aangegeven te streven naar een meer heterogeen landschap met bollenvelden, weiden (blaarkoppen, paarden en kruidenvelden), wandelpaden en natuur. Daarbij zou er met name een verschillende benadering kunnen zijn ten aanzien van het gebied richting de Oude Rijn waar in relatie tot de grondkwaliteit en kleinschaligheid terugbrengen van de bollenbestemming onrealistisch wordt geacht en paardenweitjes niet als storend worden ervaren. Een dergelijke benadering is slechts mogelijk als de ISG daarop zou worden aangepast.

Conclusie: *Een eenduidige en actieve aanpak van strijdig gebruik is belangrijk voor de effectiviteit van het ruimtelijk beleid in het buitengebied zoals vastgelegd in de ISG. De gemeente Noordwijk streeft naar een meer heterogeen landschap.*

Aanbeveling:

10.1. *Het is dringend aan te bevelen dat de zes gemeenten tot een gezamenlijke eenduidige aanpak komen voor de wijze waarop met strijdig gebruik en handhaving van de bollenbestemming wordt omgegaan. Dit is van belang bij de vaststelling van de bestemmingsplannen buitengebied en het voorkomen van nieuwe gevallen van strijdig gebruik.*

10.2. *Bij de herziening van de ISG zal gezien moeten worden of een differentiatie zoals bepleit door de gemeente Noordwijk mogelijk en wenselijk is.*

Deel 2 -

inventarisatie onderwerpen en discussiepunten voor de actualisatie

Indeling geïnterviewde onderwerpen:

E= evaluatie/stellingname - leidt op zichzelf niet tot aanpassing ruimtelijk beleidskader

A=actualisatie (beleidsarm) - kan zonder aanpassing van het beleid, discussie niet noodzakelijk

H=herziening/herijking (beleidsrijk) - hierover dient inhoudelijke discussie plaats te vinden

B=gezamenlijk beleid naast ISG wenselijk/mogelijk

U=uitvoering mogelijk binnen huidige kaders

1. AFSPRAKENKADER VITALE GREENPORT DUIN- EN BOLLENSTREEK

Op 30 september 2014 hebben de Provincie Zuid-Holland en de zes samenwerkende greenportgemeenten het "Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek" ondertekend.

De complete tekst van het Afsprakenkader is bijgevoegd als bijlage 2.

Kort samengevat heeft dit Afsprakenkader tot doel het ruimtelijk beleid voor de Greenport Duin- en Bollenstreek, zoals neergelegd in de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek, binnen het kader van de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit te bestendigen. Dit was noodzakelijk vanwege de vaststelling door Provinciale Staten van deze VRM op 9 juli 2014. Hierin hanteert Zuid-Holland een andere sturingsfilosofie en een ander instrumentarium dan in de Provinciale Structuurvisie (PSV). Door het vervallen van de rode contouren zou de basis aan de ISG en het werkingsgebied van de GOM ontvallen, en het ruimtelijk instrumentarium zou aanzienlijk beperkt worden. Om dat te voorkomen en de planologische duidelijkheid overeind te houden is een afsprakenkader opgesteld en overeengekomen. Hiermee is tijdelijk het "oude" provinciale beleid voor de Duin-en Bollenstreek in stand gehouden als overbrugging naar de vaststelling van een geactualiseerde ISG. Op dat moment eindigt de werking van het Afsprakenkader en zullen de met de provincie gemaakte afspraken dus geborgd moeten zijn in het intergemeentelijk ruimtelijk beleid.

Dat is een belangrijke randvoorwaarde voor het succesvol kunnen voortzetten van het in de ISG opgenomen beleid. Daarmee is het een belangrijk onderdeel van de actualisatie. We hebben het echter niet opgenomen bij de hoofdthema's. Doel van het hele Afsprakenkader is immers het bieden van planologische duidelijkheid en continuïteit binnen de gewijzigde provinciale kaders. Dat is een resultaat dat de gemeenten met een duidelijke en eenduidige stellingname richting de provincie hebben bereikt. Het ligt dan ook niet voor de hand dat bij de herziening binnen de streek juist daarover een uitgebreide inhoudelijke discussie zou ontstaan. De evaluatie geeft daartoe ook geen aanleiding.

Over de uitwerking, zoals bijvoorbeeld een op te stellen intergemeentelijke Ruimte-voor-ruimteregeling, zal uiteraard zorgvuldige voorbereiding, discussie en besluitvorming plaats dienen te vinden.

In het Afsprakenkader zijn 8 concrete afspraken opgenomen:

1. Het werkingsgebied van de GOM én de verwachte stedelijke ontwikkelingen in de kernen tot 2030 raken elkaar in de Begrenzing van het Stedelijk gebied van de Greenport ('BSG'). De markering van de BSG is op bijgaande kaart in Bijlage 1 aangegeven en zal worden meegenomen in de geactualiseerde ISG. **(A)**

2. Het werkingsgebied van de GOM is feitelijk het totale aaneengesloten buitengebied buiten de stedelijke grenzen rond de kernen van de bollengemeenten (BSG), en wordt gevormd door de Bestaande Stads- en Dorpsgebieden (BSD) plus de gereserveerde locaties voor de z.g. 'harde en zachte projecten voor woningbouw en bedrijventerreinen'. Uitzondering hierop is de uitbreiding van bedrijventerrein Delfweg in Noordwijkerhout ('Bulb-tradepark'). Dit gebied valt onder het werkingsgebied van de GOM maar is gelegen binnen de BSG. Het werkingsgebied van de GOM in de Duin- en Bollenstreek is gedefinieerd in de VRM en is weergegeven op bijgaande kaart in Bijlage 1 van dit Afsprakenkader. **(A)**

Deze afspraken worden betrokken bij de besluitvorming over het werkingsgebied van de ISG (hoofdthema 1) Aangezien deze discussie mede door de provincie zelf is aangemoedigd mag verwacht worden dat de provincie open zal staan voor een eventuele aanpassing van het werkingsgebied, die dan ook vertaald zal moeten worden in de VRM. (H)

3. In het onder punt 2 gedefinieerde werkingsgebied van de GOM geldt de herstructureringsopgave voor de Duin- en Bollenstreek met drie belangrijke regelingen:

- een bollengrondcompensatieregeling binnen het bollenteeltgebied met financiële afdracht aan de GOM
- de bouw van Greenportwoningen met financiële afdracht aan de GOM

(A) De bollengrondcompensatieregeling en de bouw van greenportwoningen zijn in de Provinciale Verordening Ruimte 2014 opgenomen in artikel 2.1.7. (lid 7 en lid 4). Bezien of nadere juridische verankering in de ISG noodzakelijk c.q. wenselijk is, aanvullend op hetgeen daarover reeds in de Uitvoeringsparagraaf is opgenomen.

- de bouw van 'Ruimte-voor-Ruimtewoningen' door sloop van verouderde agrarische gebouwen op grond van de regeling als opgenomen in Bijlage 3, dan wel aanvullend gebruikmakend van de 'Regeling Intergemeentelijk Compensatiefonds ruimte voor ruimte en lintbebouwing', waarvan de uitvoering bij volmacht is opgedragen aan de GOM. De bollengemeenten streven ernaar tegelijk met de actualisering van de ISG een eigen intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling vast te stellen

(A) Intergemeentelijke regeling opstellen als opvolging van de provinciale regeling, tevens van toepassing op niet-agrarische voormalige bedrijfsbebouwing in het buitengebied. Deze mogelijkheid is door de provincie reeds opgenomen in de Verordening Ruimte (in artikel 2.1.7. lid 4)

4. In het werkingsgebied van de GOM kunnen Greenportwoningen worden gebouwd in clusters groter en kleiner dan 3 ha die niet concreet ruimtelijk zijn geduid in de VRM en ISG, zoals aangegeven in art. 2.2.1 en art. 2.4.2 van het provinciale Programma Ruimte.

(A) De 600 GOM woningen zijn opgenomen in het Programma Ruimte en daarmee geborgd.

5. Buiten de BSD en binnen de BSG kan sprake zijn van ontwikkelingslocaties voor woningbouw en bedrijventerrein. Op bijgaande lijst en kaart zijn alle huidige locaties weergegeven die naar verwachting tot 2030 buiten de BSD zullen worden ontwikkeld.

(A) Opnemen in ISG, als werkingsgebied ISG niet generiek wordt uitgebreid deze ontwikkelingslocaties specifiek verankeren (zie hoofdthema 1)

6. Alle ontwikkelingslocaties groter dan 3 ha zijn in het provinciale Programma Ruimte opgenomen. Alle ontwikkelingslocaties kleiner dan 3 ha hebben ruimtelijk de instemming van Gedeputeerde Staten.

(A) vermelden in ISG- overigens blijkt er bij één locatie een afwijking te zijn met de in december 2014 door GS vastgestelde illustratieve BSD 2014. Hierover zal afstemming met de provincie plaats moeten vinden.

7. In een nieuwe Regionale Woonagenda laten de samenwerkende bollengemeenten zien hoe de ontwikkelingslocaties passen in de verwachte regionale behoefte en bovenregionale opgaven. De uitkomst hiervan wordt tevens verwerkt in een actuele ISG. De bollengemeenten zetten zich in om deze Regionale Woonagenda binnen afzienbare tijd vast te stellen, deze jaarlijks te monitoren en eens per 3 jaar te actualiseren op de nieuwe provinciale woningbehoefteramingen, conform het gevraagde in de VRM. Ook hierbij blijft het uitgangspunt om te streven naar planologische continuïteit in beleid. Na het verschijnen van nieuwe provinciale woningbehoefteramingen, die leidend zijn voor de woningbouwprogrammering, heeft het daarom de voorkeur eventueel het bouwprogramma aan te passen boven de visie in zijn geheel (inclusief locaties) te actualiseren.

***(AH)** De regionale Woonagenda is in december door het AB van Holland Rijnland vastgesteld, op basis hiervan kan de onderbouwing van de locaties in de Duin- en Bollenstreek vorm krijgen.*

8. Provincie en bollengemeenten streven naar verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het buitengebied en het stedelijk gebied. Het gemeentelijk beleid voor landschapsverbetering is neergelegd in het landschapsperspectief van de ISG; de uitvoering maakt onderdeel uit van het werk van de GOM. Het provinciale Gebiedsprofiel voor de Duin- en Bollenstreek houdt bij ontwikkelingsprojecten in de Greenport Duin- en Bollenstreek nadrukkelijk de status van handreiking voor initiatiefnemers.

***(AH)** De provincie heeft in het evaluatiegesprek aangegeven dat er enkele verschillen zijn tussen het landschapsperspectief in de ISG en de Kwaliteitskaart die opgenomen is in de Verordening Ruimte (Kaart 7: Beschermingscategorieën ruimtelijke kwaliteit). Aangezien deze Kwaliteitskaart een hardere status heeft dan een "handreiking" verdient dit nadere aandacht bij de herziening van de ISG.*

2. THEMATISCHE UITWERKING (nummering conform ISG)

4.1 Vitale Greenport

(H) uitkomsten economische agenda greenport verwerken

(EU) Grond is en blijft hier schaars. Een vitale greenport zal zich volgens diverse stakeholders meer moeten richten op innovatie en duurzaamheid en op de synergie tussen agricultuur, bioscience en space. De kansen daarvoor worden aanzienlijk geacht maar deze worden in de praktijk nog te weinig benut. Meer inzetten op innovatie en combinatie kan leiden tot een hoogwaardiger greenport waar niet de vierkante meters bollen en glas maar de toegevoegde waarde belangrijk zijn.

(EU) De Rabobank Bollenstreek geeft aan dat de streek matig ingericht is wat betreft perceelsindeling, ontwatering en de ontsluiting van de kavels. Het is belangrijk de inrichting van het gebied goed te regelen. Dit is volgens de Rabobank bij uitstek een onderwerp waar de overheid zich mee zou kunnen bemoeien of tenminste zou moeten stimuleren door initiatief te nemen voor de herinrichting van een gebied en de verkavelingskosten en rente goed te regelen. De Rabobank is bereid te participeren in herverkavelingsprojecten.

(E) Diverse stakeholders onderstrepen dat met het opheffen van het Productschap Tuinbouw collectieve middelen voor onderzoek en innovatie zijn weggevallen. Het PPO in Lisse is daardoor fors ingekrompen. Dit komt de innovatiekracht van de sector niet ten goede. Ook het privaat matchen van geldstromen van de rijksoverheid (bijvoorbeeld voor het topsectorenbeleid) is lastiger nu daarvoor de gelden van het Productschap niet langer beschikbaar zijn, zodat de tuinbouw geld voor fundamenteel strategisch onderzoek mis dreigt te lopen. Er zijn door diverse stakeholders echter ook concrete positieve initiatieven op het gebied van innovatie en samenwerking genoemd. Diverse partijen geven verder aan de hoop en verwachting te hebben dat kansen beter in beeld gebracht en benut kunnen worden door de recente oprichting van de Economic Board.

(EU) Door diverse stakeholders is aangegeven dat het belangrijk is de regelgeving ten aanzien van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen goed te blijven volgen. Met name is aandacht nodig voor de afstanden tussen teeltgronden en woningen. Meer verspreid liggende burgerwoningen in het bollengebied kunnen beperkend zijn voor bijvoorbeeld de mogelijkheden voor grondontsmetting. Dit aspect zou ook meegewogen moeten worden bij locaties voor GOM- en Ruimte-voor-Ruimte-woningen.

Ruimte/ maatwerk voor gemengde bedrijven en faciliteren schaalvergroting

(H) uitkomsten hoofdthema 4 verwerken

(HB) Door de schaalvergroting zal een aanzienlijk aantal bedrijfswoningen de functie ten opzichte van het agrarisch bedrijf gaan verliezen. Het is aan te bevelen de gevolgen daarvan goed in kaart te brengen en een gezamenlijk beleid te ontwikkelen met betrekking tot de voorwaarden waaronder omzetting in een plattelandswoning of burgerwoning mogelijk kan zijn.

Bollenareaal 2625 ha

(H) uitkomsten hoofdthema 5 verwerken

Glastuinbouw

(H) uitkomsten hoofdthema 7 verwerken

Verdere opmerkingen/onderwerpen t.a.v. glastuinbouw:

Trappenberg-Kloosterschuur

(EH) Bestemmingsregeling Trappenberg-Kloosterschuur wordt door de tuinders te beperkt geacht: dit is in het bestemmingsplan versmald van glastuinbouw tot sierteelt. Diversiteit in bedrijfstypes kan volgens het Platform Glastuinbouw het gebied versterken en de uitgifte van kavels vergemakkelijken.

Aangezien het bestemmingsplan recent is vastgesteld en de bezwaren tegen de inperking tot sierteelt daarbij zijn ingebracht en tot en met de Raad van State zijn afgewezen ligt het niet voor de hand daar nu op terug te komen. Diversiteit zal derhalve, afhankelijk van de uitkomsten van de onderzoeken, gezocht moeten worden binnen het sierteeltcluster.

(U) Organiseer een slimme clustering van nieuwe bedrijfswoningen, zodat deze een latere schaalvergroting niet in de weg staan. (Platform Glastuinbouw)

(U) Kansen: levering van restwarmte aan woongebieden en/of bedrijventerreinen, benutten van CO₂ van bedrijven en het gezamenlijk benutten van aardwarmte. Met name bij dat laatste is de vraag of de schaal van Trappenberg-Kloosterschuur daarvoor toereikend is. (Platform Glastuinbouw)

Rooversbroekpolder

Het Platform Glastuinbouw Rooversbroekpolder ziet drie opties voor het noordelijk deel:

1. Vernatten van de oostelijke zone (langs de Ringvaart), met herverkaveling van het gehele gebied en een functie ten behoeve van de waterbehoefte en opslag. **(H)**
2. Het noordoostelijke deel voor recreatie ontwikkelen. **(H)**
3. Door de – thans onverkoopbare – glastuinbouwgrond een nieuwe ontsluitingsweg aanleggen. Daaraan zouden dan een aantal economisch rendabel te exploiteren kavels geprojecteerd kunnen worden. Het initiatief voor die ontwikkeling kan bij de grondeigenaren zelf liggen. **(U)**

4.2 Cultuur, toerisme en recreatie

(E) Voor wat betreft de cultuurhistorie is de CHG van mening dat er geen aanleiding is om de ISG substantieel te wijzigen maar wel kan bij de herijking van de ISG aan het aspect cultuurhistorie uitgebreider aandacht worden besteed. Daarnaast zijn er punten van aandacht zoals het beter en vroegtijdiger betrekken van het aspect cultuurhistorie bij ruimtelijke plannen en het behoud van karakteristieke landschappelijke elementen bij de herstructurering en schaalvergroting.

(A) Een directe doorverwijzing naar de digitale cultuurhistorische atlas, die begin 2015 als basis voor de cultuurhistorische analyse in het proces van de ruimtelijke ordening beschikbaar komt voor de gemeenten, in de ISG opnemen. (CHG/Holland Rijnland)

(A) In de ISG een verwijzing opnemen naar de Regionale Collectie Bollenschuren die in samenspraak met de werkgroep Bollenerfgoed van het CHG tot stand gekomen is en is vastgesteld in het AB van Holland Rijnland (update 2010). (Holland Rijnland)

(H) Duinbehoud pleit voor aanvullend beleid van recreatieve voorzieningen in de binnenduinrand om daarmee de nog toenemende recreatieve druk op het duingebied te kunnen afleiden. Zowel de parkeerdruk langs het duingebied als de “verstening” van de recreatieterreinen in de binnenduinrand (omzetting stacaravans in recreatiebungalows) worden benoemd als bedreiging voor de natuurwaarden in de duinen.

(U) Onder andere Rabobank Leiden-Katwijk geeft aan dat een samenhangende regiomarketing op het gebied van bloemen, bollen en toerisme nodig is. Op de landelijke ladder van aantrekkelijke regio's zakt de Duin- en Bollenstreek weg. Meer gezamenlijke inzet wordt noodzakelijk geacht, om juist ook buiten de Keukenhofperiode de streek te promoten en aantrekkelijker te maken.

(A) Door gemeenten, regio en provincie wordt ingezet op het jaarrond aantrekkelijk maken van de streek. Hoe zich dat vertaalt in recreatieve netwerken en voorzieningen, en hoe bijvoorbeeld de samenhang met het plassengebied versterkt kan worden verdient aandacht in de ISG. (Provincie)

(UH) Door de zes gemeenten is onlangs een start gemaakt met de in 4.2. benoemde toeristische visie voor de Duin- en Bollenstreek. Diverse gesprekspartners hebben het belang van toerisme in relatie tot de landschappelijke kwaliteit en de recreatieve toegankelijkheid van het landschap benadrukt. Er wordt aangegeven dat de Economic Board op het vlak van regiomarketing en toerisme een belangrijke initiërende rol zou kunnen spelen. Eventuele ruimtelijke consequenties van de toeristische visie zullen meegewogen en meegenomen kunnen worden in de herziening van de ISG.

Archeologie

(HB) tot ongeveer tien jaar geleden werden iedere 5 à 6 jaar bollengronden diepgeploegd, tot een diepte van ongeveer 70cm. Bij van grasland naar bollengrond omgezette gebieden is de verstoring nog groter, bijvoorbeeld in de Hoogeveensepolder is 3 à 4 meter omgezet. LTO Noord geeft aan dat in de gemeente Teylingen recent 80 locaties archeologisch zijn onderzocht met als conclusie dat ze allemaal volledig verstoord zijn. LTO Noord acht de archeologische onderzoeksverplichting op bollengrond zonde van geld en energie.

4.3 Landschapsperspectief

(AH) De provincie signaleert dat het huidige landschapsperspectief in de ISG enigszins afwijkt van het provinciale Gebiedsprofiel en de Kwaliteitskaart wat betreft de mate van ontwikkelingsmogelijkheden in enkele polders. Het zou volgens de provincie goed zijn bij de herziening de Kwaliteitskaart als richtpunt te nemen. *(zie onder 1.afsprakenkader)*

4.4 Graslanden en natuur

(H) uitkomsten hoofdthema 8 verwerken

(E) LTO Noord geeft aan dat de melkveehouderij in de Duin- en Bollenstreek een goed rendement en een goed perspectief heeft.

(B) Het is volgens LTO Noord in het land gebruikelijk dat melkveestallen een nokhoogte van 12 meter mogen hebben. In de Kadernota is echter slechts 11 meter opgenomen. Dit kan met name de melkveehouderijen in Lisse en Teylingen volgens de LTO onnodig beperken.

Dit onderwerp is overigens reeds tweemaal aan de orde geweest in het Bestuurlijk Overleg RO, in oktober 2013 en januari 2014, naar aanleiding van een zienswijze van LTO Noord op het Bestemmingsplan Landelijk gebied van de gemeente Lisse en een in de gemeenteraad van Lisse aangenomen motie. Er is toen geen aanleiding gezien om het verzoek te honoreren en daarbij af te wijken van de Kadernota. Er is daarbij aangegeven door het Bestuurlijk Overleg dat in bijzondere omstandigheden kan worden afgeweken van deze lijn door maatwerk.

4.5 Water

(H) uitkomsten hoofdthema 6 verwerken

(B) Er wordt gesignaleerd dat er verschillen zijn tussen de gemeenten op welke wijze water bestemmingsplantechnisch is aangegeven.

(A) Er lijken verschillen te zitten tussen het recent ontwikkelde sloepennetwerk en de huidige themakaart water van de ISG. Voor de borging van recreatie en toerisme in de ISG is het belangrijk deze kaarten naast elkaar te leggen. (Holland Rijnland)

4.6 Wonen

(A) Regionale woonagenda als onderbouwing woningbouwlocaties (*zie 1. afsprakenkader*)

Huisvesting arbeidsmigranten

(A) Op 27 juni 2014 is het "Convenant huisvesting arbeidsmigranten Holland Rijnland, periode 2014 tot 2018" namens de gemeenten ondertekent door de portefeuillehouder Ruimtelijk Ordening en Wonen van Holland Rijnland. Het ligt voor de hand de ruimtelijke consequenties van dit recent overeengekomen convenant mee te nemen bij de herziening van de ISG.

(HB) LTO Noord acht het wenselijk dat tijdelijke huisvesting van seizoens-/piekarbeiders bij het eigen bedrijf, conform de bij het convenant opgenomen "Richtlijnen Huisvesting Arbeidsmigranten Holland Rijnland 2013", uitgewerkt en mogelijk gemaakt wordt in de ISG.

(HB) LTO Noord beveelt aan dat de 6 gemeenten samen kijken naar de mogelijkheden van het legaliseren (en daarmee reguleren en verbeteren) van de huidige huisvesting.

(HB) Vrijkomende agrarische bebouwing zou mogelijk ook benut kunnen worden voor goede en verantwoorde huisvesting van arbeidsmigranten (cf. 2.2. lid 3 van de Richtlijnen)

Ruimte voor Ruimte

(AB) intergemeentelijke Ruimte-voor-ruimte-regeling opstellen (*zie Afsprakenkader*)

(HU) LTO Noord pleit er voor dat de Ruimte-voor-Ruimte regeling bij de GOM ondergebracht wordt. Hiermee kan ongewenste terugbouw op locatie waar dat een belemmering kan vormen voor de agrarische bedrijfsvorming beter worden voorkomen. Dit pleidooi is ook naar voren gebracht in de commissie Ruimte en Infrastructuur van de gemeente Lisse. Anderen onderstrepen het belang van het verstandig clusteren van RvR- en GOM-woningen mede om het dichtbouwen van open vensters te voorkomen.

4.7 Werken

(H) uitkomsten economische agenda(s) verwerken (*hoofdthema 9*)

(EH) VBDB bepleit dat de aangewezen locaties voor bedrijventerreinen (en wonen) in de ISG opgenomen blijven, zodat er niet opnieuw discussie ontstaat. Het is niet wenselijk om plannen nu te schrappen omdat er mogelijk tijdelijk onvoldoende behoefte is. Indien deze later alsnog weer moeten worden opgevoerd leidt dit tot discussie en onduidelijkheid. De KOV pleit er voor om waar nodig op basis van een realistische behoefte-raming te faseren, maar geen locaties te schrappen.

(H) Het Bedrijventerrein Pastoorslaan (Hillegom) is niet in provinciaal beleid opgenomen, maar wel in de huidige ISG. Willen de gemeenten deze locatie nog steeds als bedrijventerrein ontwikkelen dan is het wenselijk om in overleg met de provincie te bezien of daar een goede onderbouwing voor te maken is. (provincie Zuid-Holland)

(HE) De uitbreiding van bedrijventerrein Gravendam (Noordwijkerhout) staat in de VRM terwijl in de huidige ISG staat dat deze locatie voor na 2030 is. Afstemming met de provincie over de wenselijkheid en fasering van deze locatie is nodig. De VBDB geeft aan dat er nu geen aanleiding is om de ontwikkeling van Gravendam naar voren te halen. De ISG zou op dit punt gehandhaafd kunnen blijven.

4.8 Mobiliteit

Bij de vaststelling van de ISG waren de "mobiliteitsbevorderende maatregelen en bijbehorende tracékeuzes nog onderwerp van onderzoek". In het betreffende hoofdstuk en op de themakaart zijn "mogelijke zoekgebieden" aangegeven. De verantwoordelijkheid voor infrastructurele projecten ligt voornamelijk bij de provincie Zuid-Holland en de beleidsinhoudelijke discussies vinden dan ook veelal op het niveau van Holland Rijnland en de provincie(s) plaats. Om die reden is het in het kader van de evaluatie geen hoofdstuk, hoewel het uiteraard een onderwerp met grote impact is en het hoofdstuk grondig geactualiseerd zal moeten worden. Een aantal ontwikkelingen kan inmiddels ruimtelijk vertaald worden in de ISG. Voor andere onderwerpen geldt nog steeds - of juist weer - dat er nog geen sprake kan zijn van een concrete aanduiding.

Noordelijke Ontsluiting Greenport/Duinpolderweg

(A) Zuid-Holland heeft in het evaluatiegesprek de aangepaste planning m.b.t. de **Duinpolderweg** naar voren gebracht en aangegeven dat in de ISG ruimte gehouden moet worden om hier op in te spelen.

(H) De nieuwste ontwikkelingen duiden er echter op dat er inmiddels een tussenstap wordt ingebouwd waarbij nut en noodzaak van een nieuwe wegverbinding nader bestudeerd en bediscussieerd worden:

"Voor het project De Duinpolderweg wordt op dit moment gewerkt aan de milieueffect rapportage (MER). Hierin moet de verkeerskundige problematiek in de Duin en Bollenstreek inzichtelijk worden gemaakt en worden de milieueffecten van de Duinpolderweg in kaart gebracht. De commissie Verkeer en Vervoer van de provincie Zuid-Holland heeft op 7 januari gesproken over de stand van zaken bij het opstellen van de MER. De commissie oordeelde dat zij zich eerst wil uitspreken over de verkeerskundige knelpuntanalyse en discussie wil voeren over de noodzaak van een nieuw wegtracé, alvorens de volledige MER op te stellen of alternatieven af te laten vallen. Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland hebben aangegeven dat zij deze discussie zullen voorbereiden. Ook zullen zij op korte termijn met een notitie komen, waarin de procedurele consequenties zijn geïnventariseerd."

(Bericht Noord-Holland 8-1-2015: Statencommissie Zuid-Holland wil tussenstap Duinpolderweg)

Uit de evaluatieronde blijkt dat er in de streek verschillend gedacht wordt over de Duinpolderweg als onderdeel van de Noordelijke Ontsluiting Greenport.

(EH) De VBDB geeft aan dat tot op heden de focus lag op de ontsluiting van de streek aan de zuidkant. Dit is naar hun mening inmiddels goed geregeld. Nu zal er meer gefocust moeten worden op de infrastructurele maatregelen aan de noordzijde van de streek. Van belang is dat er een goede oplossing komt om zo snel mogelijk op de randweg naar Haarlem te komen. Onduidelijk is of de oplossingen die nu voor ogen zijn de beste zijn voor de ondernemers in de Duin en Bollenstreek.

(EH) Vanuit de agrarische sector wordt géén noodzaak gezien om een verbinding van de N206 naar de N208 te maken. De verbinding N208-N205 wordt wel als nuttig gezien voor de sector, en zou volgens LTO Noord de eerste, en misschien enige, fase van de Duinpolderweg moeten zijn. Aangegeven wordt dat de ontwikkelingen die extra infrastructuur vragen niet aan de noordwestkant van de streek zullen plaatsvinden.

(EH) Ten aanzien van het voorlopige tracé van de Duinpolderweg wordt zowel door Duinbehoud als het MODB opgemerkt dat vanuit natuur en landschap dit tracé onaanvaardbaar is. Het CHG geeft aan dat het creëren van nieuwe wegen schadelijk kan zijn voor de cultuurhistorische waarden. Met name de Duinpolderweg kan grote nadelige gevolgen voor het landschap hebben. De overgang van

geestgronden naar de oude duinen is landschappelijk en cultuurhistorisch van groot belang en tegelijk zeer kwetsbaar; toch is één van de opties van de Duinpolderweg in dat gebied geprojecteerd.

(A) Op het gebied van verkeer en vervoer verschijnt in januari of februari 2015 een update van het programma Middengebied, het programmadeel van de NOG dat Holland Rijnland coordineert. Bij de Nagelbrug is inmiddels de uitvoeringsfase ingegaan en de Randweg Voorhout zit in de bestemmingsplan fase.

Overige onderwerpen/projecten infrastructuur en mobiliteit

(A) De provincie geeft aan dat de Rijnlandroute en diverse HOV-verbindingen moeten worden opgenomen in de ISG en ruimtelijk mogelijk gemaakt (PZH).

(A) Holland Rijnland geeft aan dat de reservering voor de Noordelijke Randweg Rijnsburg conform de regionale inbreng bij de VRM moet worden opgenomen in de herziene ISG.

(E) De provincie geeft aan dat de Noordelijke Randweg Rijnsburg voor de provincie een lokale aangelegenheid is, die geen meerwaarde heeft voor de provinciale infrastructuur. MODB geeft aan dat bij het tracé van deze verbinding om het glastuinbouwproject in de Elsgeesterpolder heen belangrijk weidevogelgebied in het geding is.

(E) De KOV geeft aan dat bij de aanleg van de Rijnlandroute gewaakt moet worden voor het opschuiven van de congestie. De aanleg van de Noordelijke Randweg Rijnsburg biedt volgens de KOV een extra mogelijkheid om de lokale ontsluiting te verbeteren. De bereikbaarheidsdoelstellingen van Flora Holland worden met de aanleg van de directe aansluiting op de A44 en de aanleg van de Rijnlandroute gerealiseerd. De aanleg van de NRR heeft voor Flora daarom geen prioriteit.

(A) De teksten m.b.t. Doortrekking RijnGouweLijn (geen tram maar HOV-verbinding) en Doortrekking Zuidtangent (inmiddels onderdeel van het HOV-net Zuid-Holland Noord) moeten aangepast worden aan de actuele planvorming.

5. UITVOERINGSPARAGRAAF

(H) diverse wijzigingen die bij de herziening in de thema's worden aangebracht zullen ook consequenties hebben voor de uitvoeringsparagraaf. In ieder geval zullen in deze paragraaf aan de orde komen handhaving en strijdig gebruik: uitkomsten hoofdthema 10 verwerken (HBU) en de in 5.2. opgenomen "Spelregels Bollencompensatie" waarin de *uitkomsten van hoofdthema 3 verwerkt moeten worden.* **(H)**

Bijlage 1: Gevoerde gesprekken externe stakeholders

- 1) **LTO Noord**: A.Middag, W.van Haaster (20-10-2014)
- 2) **Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek**: J.van Dijk en L.Schaap
& **Stichting Duinbehoud**: B.ter Haar (20-10-2014)
- 3) **Coöperatieve Ned. Bloembollencentrale (CNB)**: P.Peters (22-10-2014)
- 4) **Flora Holland**: C.Meijeraan (28-10-2014)
- 5) **Hobaho**: S.van Egmond (29-10-2014)
- 6) **Platform Glastuinbouw Duin- en Bollenstreek (Rooversbroekpolder)**:
R.Berbee (29-10-2014)
- 7) **Provincie Zuid-Holland**: G.Veldhuijzen, R.de Waard, J.Dijkema (30-10-2014)
- 8) **Anthos**: H.Westerhof (31-10-2014)
- 9) **Programmabureau Economische Agenda**: E.Roos (3-11-2014)
- 10) **Cultuur-Historisch Genootschap Duin-en Bollenstreek**:
G.Bijnsdorp, W.de Jong (4-11-2014)
- 11) **Holland Rijnland ambtelijk**: J.Ververs, G.Mars (4-11-2014)
- 12) **Katwijkse Ondernemers Vereniging (KOV)**:
P.Jongejan, N.Schuitemaker, M.de Jong, D.Botermans (4-11-2014)
- 13) **Rabobank Katwijk-Leiden**: P.Mathot, M.de Jong (5-11-2014)
- 14) **Hoogheemraadschap Rijnland**:
H.Schouffoer, A.Kuiten, B.v.Ooijen (10-11-2014)
- 15) **Platform Glastuinbouw Duin- en Bollenstreek (Kloosterschuur-
Trappenberg)**: M.van Vliet, A.Bassie, K.van Klaveren (10-11-2014)
- 16) **Stichting Het Zuid-Hollands Landschap**: M.Houtzagers (11-11-2014)
- 17) **Vereniging Bedrijfsleven Duin- en Bollenstreek**:
V.Salman, R.Batenburg (12-11-2014)
- 18) **Holland Rijnland DB**: T.Hoekstra (EZ), J.Wienen (RO) (13-11-2014)
- 19) **Greenport Ontwikkelings Maatschappij**: O.Zwart (20-11-2014)
- 20) **KAVB**: J.v.d.Slot, P.Kleijn, A.Hoogendijk (21-11-2014)
- 21) **Rabobank Duin- en Bollenstreek**: R.v.d.Merwe, P.Dijkzeul (24-11-2014)

Bijlage 2:

Afsprakenkader Vitale Greenport Duin- en Bollenstreek

Provincie Zuid-Holland en de zes samenwerkende bollengemeenten 30 september 2014

Doel kort samengevat

Dit Afsprakenkader heeft tot doel het ruimtelijk beleid voor de Greenport Duin- en Bollenstreek, zoals neergelegd in de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek, binnen het kader van de provinciale Visie Ruimte en Mobiliteit te bestendigen.

Achtergrond, aanleiding en status Afsprakenkader

Provinciale Staten van Zuid-Holland hebben op 9 juli 2014 de Visie Ruimte & Mobiliteit vastgesteld. Hierin staan de ambities, afwegingskaders en regels aangegeven voor het gewenste ruimtelijk beleid in Zuid-Holland tot 2030. De provincie hanteert daarin een andere sturingsfilosofie en ander instrumentarium dan in de Provinciale Structuurvisie (PSV). De VRM gaat nu vooral uit van het bereiken van doelen in samenspraak met initiatiefnemers zoals gemeenten, burgers en organisaties. De rol van de provincie is daarbij faciliterend en stimulerend. Gemeenten krijgen meer vrijheid om (in regionale samenwerking en binnen bepaalde provinciale kaders) met nieuwe initiatieven te komen en zelf zaken te regelen die zij nodig vinden.

De samenwerkende bollengemeenten hebben hun ruimtelijk beleid vastgelegd in de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek (ISG). Daarin zijn voor de langere termijn de belangrijkste ruimtelijke ontwikkelingen aangegeven voor zowel de vernieuwing van de kernen als de herstructurering van het buitengebied. Op basis hiervan is in 2010 de Greenport Ontwikkelingsmaatschappij Duin- en Bollenstreek (GOM) opgericht, die met een investeringsprogramma van € 70 miljoen de herstructurering en landschaps-verbetering van de Greenport voortvarend ter hand neemt.

Voor de uitvoering van de herstructurering van de Greenport Duin- en Bollenstreek hebben provincie en de samenwerkende bollengemeenten een zorgvuldig op elkaar afgestemd kader ontworpen van beleid en instrumentarium in de PSV en de ISG. Centraal daarin stonden bebouwingsgrenzen die voor duidelijkheid zorgden voor gewenste ontwikkelingen in zowel het stedelijk als het landelijk gebied, in combinatie met de afdwingbaarheid van bollengrondcompensatie, het exclusieve recht tot het uitgeven van bouwtitels voor Greenportwoningen door de GOM en de realisering van Ruimte-voor-Ruimte woningen.

De provincie Zuid-Holland en de zes samenwerkende bollengemeenten zijn het eens over de noodzaak van de voortgang van het vernieuwingsproces naar een vitale Greenport Duin- en Bollenstreek. Het is daarbij belangrijk dat het ruimtelijk beleid voor de Duin- en Bollenstreek voor de lange termijn wordt gecontinueerd. Daarom is de afgelopen tijd bij de opstelling van de VRM intensief samengewerkt om zoveel mogelijk het vigerend ruimtelijk beleid voor de Duin- en Bollenstreek in de VRM te bestendigen.

Enkele hoofdpunten daarin zijn:

- Borging in het provinciaal beleid van de bollencompensatieregeling, de erkenning van de exclusieve bouw van Greenportwoningen in het buitengebied (inclusief de financiële afdracht aan de GOM en de mogelijkheid tot bouw van clusterlocaties) en erkenning van de mogelijke realisering van z.g. Ruimte-voor-Ruimte woningen in het buitengebied ter financiering van de herstructurering van de Duin- en Bollenstreek.
- Handhaving van de typering van graslanden conform de PSV, inclusief duiding van de graslanden die in aanmerking kunnen komen voor omspuiting naar bollengrond.
- Erkenning van de woningbouwopgave tot 2030 van 11.000 woningen voor de eigen regionale behoefte, plus 4600 woningen voor de bovenregionale behoefte vanuit de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek ende realisering van 600 Greenportwoningen.
- Ruimtelijke reservering van alle huidige bekende verstedelijkingslocaties groter dan 3 ha.

Na de vaststelling van de VRM zal de ISG op onderdelen moeten worden geactualiseerd om beleidsinhoudelijk en juridisch weer volledig op elkaar aan te sluiten. Dit Afsprakenkader is opgesteld ter overbrugging hiervan.

Hiermee blijft het aangepaste instrumentarium van de provincie in de VRM goed aansluiten op het instrumentarium van de bollengemeenten in de ISG. Daarmee is de status van het Afsprakenkader feitelijk een hulpstructuur ter borging van de continuïteit van planologisch beleid voor de Duin- en Bollenstreek, als essentiële voorwaarde voor de voortgang van het vernieuwingsproces naar een vitale Greenport.

Dit alles zorgt voor duidelijkheid over de verwachte stedelijke ontwikkelingen en biedt planologische rust in het buitengebied van de Duin- en Bollenstreek. Deze planologische rust versterkt het herstructurerings- en vernieuwingsproces van het bollen- en bloemencomplex. Innovatie van het bollen- en bloemencluster, verbetering van het landschap en een gezonde sociaal-economische ontwikkeling kunnen dan met volle kracht worden voortgezet, ook voor de lange termijn.

Dit Afsprakenkader past binnen de uitgangspunten van de VRM. Het kan daarom vooral worden gezien als een uitwerking van het provinciaal beleid door de bollengemeenten, die door de provincie wordt erkend en onderschreven. Provincie en bollengemeenten behouden met dit Afsprakenkader hun eigen belangen en verantwoordelijkheden voor de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Als deze uiteen dreigen te lopen overleggen zij met elkaar om tot een adequate oplossing te komen in het belang van de hierna genoemde kernopgaven.

Kernopgaven en hoofdonderwerpen

Provincie Zuid-Holland en de samenwerkende bollengemeenten zijn het er over eens dat beleid en regelgeving er op gericht moeten blijven de volgende kernopgaven voor de Greenport Duin- en Bollenstreek de komende 15 jaar effectief, integraal en waar nodig gezamenlijk aan te pakken:

- Herstructurering en vernieuwing van het bollen- en bloemencluster.
- Verbetering van de kwaliteit van het landschap (open maken, opschonen verrommeling, aanbrengen landschapselementen).
- Accommoderen van de eigen behoefte aan wonen, werken en voorzieningen.
- Accommoderen van gespecificeerde bovenregionale woningbehoeftes, waarvoor bestuurlijke afspraken bestaan in het kader van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer-Bollenstreek.
- Een betere infrastructuur voor een goede bereikbaarheid van de regio.

Voor de eerste twee aspecten is mede de Greenport OntwikkelingsMaatschappij Duin- en Bollenstreek opgericht, waarbij de opbrengst van de exclusieve verkoop van bouwtitels voor Greenportwoningen hét middel is om dit proces op gang te brengen en te financieren. Een samenhangend pakket van randvoorwaarden in beleid en regelgeving, zal ook in de toekomst ingericht zijn om dit mogelijk te blijven maken.

Concrete afspraken

Provincie en de samenwerkende bollengemeenten zijn het er over eens dat 'planologische duidelijkheid en rust' voor de langere termijn in de Greenport Duin- en Bollenstreek noodzakelijk is. Dit geeft een blijvende impuls aan de bereidheid te investeren in het bollencomplex en het stedelijk gebied. Daarom is het nodig voor een vitale Greenport Duin- en Bollenstreek de ontwikkelruimte voor de eigen stedelijke woningbehoefte en de afgesproken bovenregionale woningbouwopgaven tot 2030 ruimtelijk te begrenzen en te accommoderen.

De provincie heeft deze ambities binnen de nieuwe systematiek van de VRM zo goed mogelijk geborgd. Voor de Greenport Duin- en Bollenstreek is daarbij vooral van belang dat buiten de grenzen van de stedelijke ontwikkelruimte van de kernen geen medewerking wordt verleend aan woningbouwprojecten, behoudens alleen de realisering van Greenportwoningen en Ruimte-voor-Ruimte woningen. Essentieel daarbij is een heldere begrenzing van het stedelijk gebied van de kernen in de Greenport met daarbinnen de te verwachten belangrijkste ontwikkelingen voor aanvullende woningbouw en bedrijventerrein tot 2030 en daarbuiten een heldere markering van het werkingsgebied van de GOM.

Aanvullend op de VRM spreken provincie en bollengemeenten daarom het volgende met elkaar af, waarbij de eerste vijf punten een erkenning van de provincie zijn van het gewenste beleid en instrumentarium van de samenwerkende bollengemeenten:

1. Het werkingsgebied van de GOM én de verwachte stedelijke ontwikkelingen in de kernen tot 2030 raken elkaar in de Begrenzing van het Stedelijk gebied van de Greenport ('BSG'). De markering van de BSG is op bijgaande kaart in Bijlage 1 aangegeven en zal worden meegenomen in de geactualiseerde ISG.
2. Het werkingsgebied van de GOM is feitelijk het totale aaneengesloten buitengebied buiten de stedelijke grenzen rond de kernen van de bollengemeenten (BSG), en wordt gevormd door de Bestaande Stads- en Dorpsgebieden (BSD) plus de gereserveerde locaties voor de z.g. 'harde en zachte projecten voor woningbouw en bedrijventerreinen'. Uitzondering hierop is de uitbreiding van bedrijventerrein Delfweg in Noordwijkerhout ('Bulb-tradepark'). Dit gebied valt onder het werkingsgebied van de GOM maar is gelegen *binnen* de BSG. Het werkingsgebied van de GOM in de Duin- en Bollenstreek is gedefinieerd in de VRM en is weergegeven op bijgaande kaart in Bijlage 1 van dit Afsprakenkader.
3. In het onder punt 2 gedefinieerde werkingsgebied van de GOM geldt de herstructureringsopgave voor de Duin- en Bollenstreek met drie belangrijke regelingen:
 - een bollengrondcompensatieregeling binnen het bollenteeltgebied met financiële afdracht aan de GOM;
 - de bouw van Greenportwoningen met financiële afdracht aan de GOM;
 - de bouw van 'Ruimte-voor-Ruimte'woningen' door sloop van verouderde agrarische gebouwen op grond van de regeling als opgenomen in Bijlage 3, dan wel aanvullend gebruikmakend van de 'Regeling Intergemeentelijk Compensatiefonds ruimte voor ruimte en lintbebouwing', waarvan de uitvoering bij volmacht is opgedragen aan de GOM. De bollengemeenten streven ernaar tegelijk met de actualisering van de ISG een eigen intergemeentelijke Ruimte-voor-Ruimteregeling vast te stellen.
4. In het werkingsgebied van de GOM kunnen Greenportwoningen worden gebouwd in clusters groter en kleiner dan 3 ha die niet concreet ruimtelijk zijn geduid in de VRM en ISG, zoals aangegeven in art. 2.2.1 en art. 2.4.2 van het provinciale Programma Ruimte.
5. Buiten de BSD en binnen de BSG kan sprake zijn van ontwikkelingslocaties voor woningbouw en bedrijventerrein. Op bijgaande lijst en kaart zijn alle huidige locaties weergegeven die naar verwachting tot 2030 buiten de BSD zullen worden ontwikkeld.
6. Alle ontwikkelingslocaties groter dan 3 ha zijn in het provinciale Programma Ruimte opgenomen. Alle ontwikkelingslocaties kleiner dan 3 ha hebben ruimtelijke instemming van Gedeputeerde Staten.
7. In een nieuwe Regionale Woonagenda laten de samenwerkende bollengemeenten zien hoe de ontwikkelingslocaties passen in de verwachte regionale behoefte en bovenregionale opgaven. De uitkomst hiervan wordt tevens verwerkt in een actuele ISG. De bollengemeenten zetten zich in om deze Regionale Woonagendabinnen afzienbare tijd vast te stellen, deze jaarlijks te monitoren en eens per 3 jaar te actualiseren op de nieuwe provinciale woningbehoefteramingen, conform het gevraagde in de VRM. Ook hierbij blijft het uitgangspunt om te streven naar planologische continuïteit in beleid. Na het verschijnen van nieuwe provinciale woningbehoefteramingen, die leidend zijn voor de woningbouwprogrammering, heeft het daarom de voorkeur eventueel het bouwprogramma aan te passen boven de visie in zijn geheel (inclusief locaties) te actualiseren.
8. Provincie en bollengemeenten streven naar verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het buitengebied en het stedelijk gebied. Het gemeentelijk beleid voor landschapsverbetering is neergelegd in het landschapsperspectief van de ISG; de uitvoering maakt onderdeel uit van het werk van de GOM. Het provinciale Gebiedsprofiel voor de Duin- en Bollenstreek houdt bij ontwikkelingsprojecten in de Greenport Duin- en Bollenstreek nadrukkelijk de status van handreiking voor initiatiefnemers.

Door dit Afsprakenkader blijven beleid en regelgeving van provincie en bollengemeenten naadloos op elkaar aangesloten en kan de ontwikkeling tot vitale Greenport Duin- en Bollenstreek voortvarend worden voortgezet. De werking van dit Afsprakenkader eindigt met de vaststelling van een geactualiseerde ISG.

(N.B. de bijlagen van het afsprakenkader zijn hier niet bijgevoegd!)

februari 2015

